

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI

STUDII ȘI MATERIALE
PRIVITOARE
LA

**FORMAREA CUVINTELOR
IN LIMBA ROMÎNĂ**

VOL al II-lea

c:
1962

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

1962

PREFIXE NOI NEPRODUCTIVE ȘI PUȚIN PRODUCTIVE

DE

L RIZESGU

Limba română este o limbă de tip sufixai, căci ea a moștenit din latină procedeul derivării cu prefixe numai într-o mică măsură; în schimb are și a avut un număr mare de sufixe.

Cred că este necesar să prezint pe scurt atât prefixele vechi românești cât și pe cele noi pentru a putea cunoaște procesul dezvoltării prefixelor.

Dintre prefixele moștenite, cele mai productive în limba română veche au fost: *în-* (*îndrepta*) și *des-* (*desface*). Tot din latină au fost moștenite și următoarele prefixe (mai puțin productive): *strâ-* (*străbate*),¹ *a-* (*acasă*, *aduce*), *pre-* (*presăra*), *s-* (*sfârșima*).

Limba română a primit prefixe și din vechea slavă. Dintre acestea cel mai productiv prefix este *ne-* (*nedreptate*); din aceeași limbă provin și *răs-* (*răsfira*), *pre-* (*preface*).

Acestea sînt în general prefixele de care a dispus limba română pînă acum un veac și jumătate. După cum se vede numărul lor era destul de restrîns (8).¹

Secolul al XIX-lea înseamnă o nouă etapă nu numai în dezvoltarea limbii române, în ansamblul ei, ci și în procesul formării cuvintelor.

În această epocă pătrund o mulțime de prefixe noi și anume: *re-* (*retrage*), *ante-* (*antebraț*), *anti-* (*antifeudal*), *con-* (*consfătui*), *contra-* (*contrabaraj*), *între-* (*întrepătrunde*), *sub-* (*subalpin*), *trans-* (*transpune*).¹ Trebuie să mai amintim prefixele superlative: *extra-*, *jiiper-*, *super-*, *supra-*, *ultra-*.

Între aceste prefixe² nu există diferență din punctul de vedere al vechimii (în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ele sînt încă rare)*

* H. Tiktin menționează și prefixul *vice-* „ținînd loc de” : *vicepresident* (*Gramatica romînă*, ed. a II-a, București, 1895, p. 208). În acest caz însă avem de-a face cu un cuvînt compus și nu cu un derivat, deoarece *vice* are valoare lexicală.

² Fără a fi analizate mai pe larg, prefixele de mai sus au fost menționate în unele lucrări, ca de exemplu în *Gramatica romînă și* lui H. Tiktin (p. 207 – 209); de asemenea și în *Limba romînă actuală* a acad. Iorgu Iordan (București, 1947, p. 194 – 214).

dar gradul lor de productivitate este diferit. Astfel *con-*, *re-*, *inter-*, *Mper-*, *supra-* sînt mai productive decît *trans-*, *contra-*,

în lucrarea de față, mă voi ocupa mai întîi de cuvinte împrumutate ca *ab*(ține), *circum*(scȳie), *c*[^]*s*(alpin), *dis*(tmge), *cfe*(pepsie), *^n*(dermă), *£#*(pune), *M*[^]*o*(aciditate), *infra*(structură), *m*[^]*a*(tars), *o6*(ține), *par*(cuȳge), *pen*(ultim.), *^er*(muta), *pm*(card), *^o*[^](față), *r*[^]*ro*(ceda), *sim*(patriot), *sw*(veni) care în limba de origine sînt derivate.

Ar trebui lămurit mai întîi dacă în cuvintele de mai sus *ab-*, *circum-* etc. pot fi socotite prefixe sau fac parte din tema cuvîntului, mai precis, dacă aceste cuvinte sînt sau nu analizabile în romînește.

„în general, se împrumută cuvinte gata făcute, arată acad. Al. Graur, dar, avînd în vedere că limba noastră cunoaște – împrumutate sau moștenite – și elementele lor radicale, aceste cuvinte deși împrumutate sau moștenite sînt ușor de analizat pentru vorbitorul de limbă romînă, și astfel, indiferent cine a fabricat cuvintele, pentru vorbitorul romîn prefixele joacă același rol ca și în celelalte limbi care le folosesc. în afară de aceasta trebuie să recunoaștem că multe din aceste prefixe încep să fie productive și în romînește”¹.

Toate aceste prefixe au anumite caracteristici comune și anume:

- nu formează și n-au format vreodată derivate pe teren romînesc, fără model străin; sînt împrumuturi și calcuri (sau semicalcure);
- cele mai multe au pătruns în limbă într-o perioadă destul de recentă;
- au un caracter livresc;
- în genere, sînt monosemantice.

într-adevăr, vorbitorul își dă seama că cuvintele: *abține*, *circumscrie* sînt derivate cu prefixe, deoarece cuvintele de bază (*ține*, *scrie*) există independent în limbă.

Existența prefixelor reiese și din opoziția semantică a două derivate în care cuvintele de bază nu apar independent în limbă, ca de ex. : *disimila* – *asimila*.

¹ Dar indiferent de faptul că cuvintele de bază există sau nu independent în limbă, derivatele cu aceste prefixe împreună cu altele, productive, formează anumite serii lexical-gramaticale, ca de exemplu :

sur-	]	(	contra-
par-			inter-
re-	YENI l		con-
de-			pre-
pro-	J	,	

Schimbările morfologice care au loc cu prilejul formării cuvintelor sînt de asemenea o dovadă că oamenii „simt” aceste prefixe. Astfel fr. *absorber* dacă ar fi un simplu împrumut, în romînește ar trebui să aibă forma *absorba și nu *absorbi*. Cel care a creat (sau cei care au creat) cuvîntul au legat *ab-* de *sorbi*.

¹ Acad. Al. Graur, *Aspecte ale luptei între nou și vechi în limbă*, în *Probleme de lingvistică generală*, voi. II, p. 26.

Căile de pătrundere și vechimea noilor prefixe în limbă

Unii lingviști sînt înclinați să acorde un loc prea mare cuvîntelor împrumutate în romînește din franceză¹.

Este adevărat că multe derivate cu prefixele arătate mai sus sînt trat în limba noastră din franceză : *expectora*, *retrospectiv* etc.

Nu trebuie însă subapreciată nici posibilitatea ca ele să fi pînă din latină, ca și din alte limbi romanice (nu numai franceza) :

<i>permite</i>	–	lat. <i>permittere</i>
<i>extrage</i>	–	lat. <i>extrahere</i> , it. <i>estrarre</i>
<i>expune</i>	–	lat. <i>exponere</i>
<i>disp acea</i>	–	it. <i>dispiacere</i>
<i>disloca</i>	–	it. <i>dislocare</i>

De asemenea din germană :

<i>distona</i>	–	germ. <i>distonieren</i>
<i>exmatricula</i>	–	germ. <i>exmatrikulieren</i>

Din greaca modernă :

<i>ipodiacon</i>	–	gr. Ὑπο\αγοσ<
<i>epitrahil</i>	–	gr. Ἐπι\τραχι\Χοv.

Deși aceste prefixe au etimologii diferite (latină : *ab-*, *cis-*, *dis-*, *ex-*, *infra-*, *meta-*, *ob-*, *per-*, *post-*, *retro-*, greacă : *dis*, *epi-*, *meta-*, *peri-*, *sym-*; franceză : *par-*, *sur-*, *sus-*), ele au fost împrumutate toate fie direct din latină, franceză, fie prin intermediul acestora (de ex. cele grecești).

Aceste prefixe nu sînt mai recente în romînește decît celelalte prefixe neologice. Se poate afirma, cu toată certitudinea, că sînt la fel de „vechi”.

în secolul al XVIII-lea găsim unele atestări cu aceste prefixe în opera lui Cantemir : *excentru*, *dispune*; într-un document din 1770 este menționat în GASTER, GR. II 32, 9 : *ipodiacon*².

în prima jumătate a veacului trecut, apar derivate cu aceste prefixe : *dispoziție* (1817) URICARIUL V 29, *desperat* (1817) IORGA, S.D. X 10, *Extermina* (1821) URICARIUL VI 29, *espun* (1818) URICARIUL X 10, *prindere* (1849) URICARIUL X 369, *dispoza* (1850) URICARIUL V 10, *susținea* (1850) URICARIUL IV 411. Dar aceste prefixe sînt încă

Nu numai în scrierile literare, ci și în gazetele timpului, dar și în vorbirea populară, cu aceste prefixe sînt rare în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Din parcurgerea periodicelor *Muzeul național* (1835, nr. 1) și *Albina romînească* (1831, nr. 1–10, numerele scrise în romînă și franceză)

¹ Vezi AH Lombard, *Le verbe roumain, tâtude morphologique*, voi. II, Lund, 1957, p. 936, ^

² în afară de vechile dicționare bilingve (I. A. Vaillant, G. A. Polizu, E. Protolici și V. Popescu, G. M. Antonescu, I. Costinescu etc.) am mai folosit diferite opere literare, D A , DA (ms), DLRG.

am putut observa că în coloana franțuzească apar numeroase derivate cu asemenea prefixe, pe când în coloana românească întâlnim fie cuvinte nederivate, fie sinonime formate cu prefixe vechi.

I Derivate românești cu prefixe vechi

<i>obtenir</i>	<i>împlini</i> (o sumă), <i>ăobîndi</i>
<i>disposer</i> (d'une somme)	<i>întrebuința</i>
<i>disposition</i>	<i>coprindere</i>
<i>permettre</i>	<i>înlesni</i>
<i>disproportionne</i>	<i>nepotrivit</i>

II Cuvinte simple și perifraze

<i><eppression</i>	<i>asuprire</i>
<i>displaire</i>	<i>a nu plăcea</i>
<i>parcourt</i>	<i>urmează</i>
<i>soutient</i>	<i>sprijinăște</i>
<i>abnegation</i>	<i>lepădare de alte interesuri</i>
<i>a ete surpris</i>	<i>s-ar fi lovit</i>
<i>parvenir</i>	<i>a ajunge (la bogăție).</i>

Din cele de mai sus se observă că în locul derivatelor din textul străin EU prefixe noi se foloseau mijloacele interne ale limbii române.

Voi expune pe scurt faptele mai importante legate de aceste prefixe pentru a putea trage unele concluzii cu privire la rolul lor în sistemul prefixelor românești.

În lucrare voi împărți derivatele în două categorii: neanalizabile și analizabile. În a doua categorie voi îngloba atât derivatele care au cuvîntul de bază independent în limbă (*expune* – *pune*) cît și acelea care, deși n-au cuvîntul de bază distinct, intră în relație cu alte derivate (*exclude* – *include*, *disjunct* – *conjunct*, *surfila* – *filatură*).

AB-(ABS-) ¹.

În latina populară, acest prefix era puțin folosit². Așa se explică de ce a dispărut în limbile romanice, fiind ulterior împrumutat³.

Cuvinte neanalizabile: *abces*, *abdica*, *absent*, *absolvi*, *abstracție*, *abstinentă* ⁴.

¹ În latină, *abs-* apare înainte de *c*, *q*, *t*: *abstraho*, *abscondo*; *as-* înainte de *p*: *asporto* (Gf. Ernout-Meillet, *Dictionnaire historique de la langue latine – Histoire des mots*, ed. a III-a, Paris, 1951, s.v.).

² G. H. Grandgent, *Introducere în latina vulgară* (trad. în rom. de E. Tănase, curs litografiat, după ediția spaniolă a lui B. Moli, Cluj, 1958, p. 12).

³ A. Darmesteter, *Trăite de la formation des mots composés dans la langue française comparée aux autres langues romanes et au latin*, ed. a 11-a, Paris, 1894, p. 205.

⁴ În DA (s.v. *abține*) se arată că grupul *abs-* e neobișnuit în limba română, de aceea a fost înlocuit, în anumite cazuri, prin *ab-*. Există totuși *abstinentă*, *abstrage*, *abstract*.

Valorile cuvintelor analizabile:

1. „îndepărtare, absență, lipsă”

a. Verbe: *abstrage*, „a desprinde dintr-un complex” – *trahere*

abține „a se ține la o parte față de ceva” – *abstinere* (și fr. *s'abstenir*)

abjura „a se lepăda de credință” – lat.

în vechile dicționare sînt atestate cuvinte care n-au avut o circulație prea mare (sau au fost create de autorii dicționarelor)

ablega „a desface, a depărta; a scoate din serviciu” – lat.

(PROTOPOESCU, D., S.V.; COSTINESCU, V., S.V.)

abduce „a apuca altă cale” – lat. *abducere* (COSTINESCU, V., S.V.)

b. Substantive ²:

abnegație „îndepărtare, renunțare la interesele personale” – *abnegation* (lat. *abnegatio*).

2. „Ducerea acțiunii pînă la capăt”

Verbe: *absorbi* „suge, a înghiți” – fr. *absorber*.

în *abrupt* „cu pantă repede, greu accesibil” – lat. *abrupt*
rumpo „a despărți, a separa prin violență”) e greu de precizat sensul
fixului.

CIRCUM-

Cuvinte neanalizabile: *circumferință*, *circumspect*, *circumspectiv*,
eumvoluție, *circumvalațiune* (GHICA, S. II 35), „întăritură în jurul
oraș, unei cetăți” – lat. *circumvallare*.

în cuvintele analizabile, prefixul are valoare de „mișcare în jurul
țuarea împrejurul unui obiect”³.

Substantive:

circumnavigație „călătorie în jurul coastelor” – lat. *circumnavigatio*

circumlocuție „perifrază” – lat. *circumlocutio*.

Adjective:

circumpolar „care e în jurul polilor” – lat. *circumpolaris*

circumvecinat „învecinat” (PROTOPOESCU, D., S.V.) – *convoisin*.

Verbe:

circumscrie „a descrie o figură în jurul alteia” – lat. *circumscribere*

circumveni „a înconjura” fig. „a înșela” (PONTBRIENNE, S.V.).

Pe teren romînesc, probabil fără model străin, s-au format

¹ Grupul *bst* a fost înlocuit cu *bf*, care e mai popular.

² În latină *ab-* forma derivate și cu adjective: *absimilis*, *abnormis*.

³ În latină, prefixul avea și sensul de „șiretenie, dușmănie” (Ernout-Meillet,

circumlunar i

l SCÎNTEIA, nr. 4490 și nr. 4670, 1959

circumsolar [

CJS- are valoarea „dincoace de”

Substantive :

Gisleitania (în Ardeal: „teritoriu situat dincoace de râul Leita”. B format fără model străin.

Adjective :

Gisalpin „de dincoace de Alpi” — lat. *cisalpinus*

Gisrenan „de dincoace de Ein” — lat. *cisrhenanus*.

DIS-

Prefixul românesc *dis-* reflectă atât lat. *dis-* (împrumutat direct din latină sau venit prin filiera limbilor romanice)¹, cu valoarea de „separare, negare”, cât și prefixul grecesc peiorativ *Suc-* (intrat pe aceeași cale). Așadar, nu numai forma fonetică apropiată ci și valorile apropiate mă determină să consider că avem de-a face cu un singur prefix în românește.

Ca și *ex-*, prefixul *d* ^ a fost mult folosit în latina populară², deoarece a câștigat din concurența cu ~~S~~* (*devestire* — *disvestire*)³.

Printre cuvintele neanalizabile în românește amintim: *discorda* „a nu se potrivi” — fr. *discorder*, *disjunge* „a despărți două pricini care fuseseră unite” — lat. *disjungere*, fr. *disjoindre*, *dispepsie* „digestie grea” — gr. ΣΥΓΧΥΣΙ/Λ

în cuvintele analizabile valorile prefixului sînt:

1. „Despărțire, îndepărtare, separare”

disloca (BARIȚIU, P.A. II 37) „a mișca din loc, a strămuta, a scoate dintr-un întreg” — it. *dislocare*, fr. *disloquer*

disocia „a despărți” lat. *dissociare*, fr. *dissocier*

dispărea „a se face nevăzut” — lat. *disparere*, fr. *disparaître*.

2. „Sens negativ, lipsă de, contrar”⁴

.Verbe :

disculpa „dezvinovăți” — fr. *disculper*

disimila „a se modifica căpătînd un aspect deosebit” — fr. *dissimiler*

¹ Acolo unde e *dis-* în italiană, întîlnim de obicei în franceză *de(s)* : it. *disperare* — fr. *desesperer*; it. *dispiacere* — fr. *deplaire*.

² C. H. Grandgent, *op. cit.*, p. 26.

³ A. Darmesteter, *op. cit.*, p. 209; vezi și E. Bourciez, *Elements de linguistique romane*. Deuxieme edition, Paris, 1923, p. 68.

⁴ în limba romînă veche există cuvîntul *dezvești* „a dezbrăca”, care poate fi socotit fie moștenit din lat. *disvestire*, fie format pe teren românesc după (*în*)*vești* < lat. *vestire*.

⁵ în latină avem și sensul de „intensificare” : *discupio* „doresc foarte mult”, *distaedet* „moare de necaz” (Ernout-Meillet, *op. cit.*, p. 176).

discredita „a face să-și piardă creditul, încrederea altora”
discrediter

displăcea „a fi neplăcut” — it. *dispiacere*

distona „a fi în dezacord” — germ. *distonieren*

dizgrația „a lipsi pe cineva de grație” — fr. *disgracier*

distrage „a trage în sens contrar; a amuza”¹ — lat. *di*

Substantive :

disimetrie „lipsă de simetria” — fr. *dissymetrie*

discordanță „nepotrivire, dezacord” — fr. *discordance*

discredit „lipsă de credit”

disjunctie „despărțire”

disonanță „unire de sunete ce nu se potrivesc” — fr. *di*

disproporție „lipsă de proporție” — fr. *disproportion*

dispiacere „lipsă de plăcere” (*Glasul ei stîrnise în el dis*

SADOVEANU, O. VII 184)

discontinuu „lipsit de continuitate” — fr. *discontinuu*.

3. „Greutatea de a”

disgravidie „toxicoză de sarcină”

discromatopsie „tulburări în percepția culorilor” — fr. *discromatopsie*

distonie (vegetativă) „tulburări de tonus”

dispneumie „tulburări în respirație” — fr. *dyspneumie*

în unele cuvinte *dis-* face parte din temă, deoarece sensul cuvîntului s-a îndepărtat mult de cuvîntul de bază : *discerne*, *dispune*

E X — (E-)

Ca și *ab-*, *ex-*³ a fost înlăturat în limbile romanice de prefixul *ex-* în limba romînă *ex-* a fost moștenit sub forma *s-*⁵. Acum un jumătate a fost împrumutat din latină.

Dintre cuvintele neanalizabile cu *ex-* amintesc : *extirpa*, *excava*, etc. în cuvintele analizabile valorile prefixului sînt :

1. „A scoate, a pune în afară” ; „ceea ce e situat în afară”

Verbe :

extrage „a scoate o materie dintr-un loc” — lat. *extrahere*

erupe „a ieși brusc și violent dintr-un loc” — lat. *erumpere*

expune „a așeza la vedere, în afară” — lat. *exponere*.

¹ în dicționarul lui Costinescu apare și sensul „a despărți”.

² în *disemina* „împrăstia (semințele)” (PROTOPOPEȘCU, D. s.v.), cuvîntul este apropiat de *semăna* — lat. *seminare*.

³ înainte de *7*, *m*, *n*, *r*, *v* apare *e-* pentru *ex-*. *Es-* pentru *ex-* e influență italiă.

⁴ Ernout-Meillet, *op. cit.*, p. 204.

⁵ în latina populară erau multe derivate cu aceste prefixe : *exbattere*, *excum* o dovedesc faptele din limbile romanice : rom. *zbate*, *scădea*, it. *sbatte*, *scădere*, *tre*, *echoir* (E. Bourciez, *op. cit.*, p. 67).

Substantive :

excentric s.n. „organ de mașină” — fr. *excentrique*, germ. *Exzenter*,
exteritorialitate „regim de excepții de la normele de drept comun, de
 care se bucură membrii corpului diplomatic, în baza
 presupunerii că ei se află pe un teritoriu în afara sta-
 tului respectiv (adică pe al statului lor națio-
 nal)” — fr. *exterritorialite*.

Adjective :

exînscriș „care este desenat în afara altei figuri” — fr. (cerele)
exinscrit

excentric (geom.) „care nu se află în centrul unei figuri.”*

Substantivul respectiv, *excentricitate*, apare sub forma mai veche
excentru :

exteritorial (derivat regresiv de la *exteritorialitate*).

Strîns legat de sensul „a pune în afară” este și cel de „a îndepărta,
 a lipsi de ceva” :

expatria „a-și părăsi țara” — fr. *s'expatrier*
exmatricula „a exclude un elev, ștergîndu-i nu-
 mele din registrul matricol” — germ.
exmatrikulieren
exclude „a înlătura” — lat. *excludere*
excomunica „a exclude dintr-o comunitate reli-
 gioasă” — lat. *excomunicare*
*exporta*³ „a trimite mărfuri peste graniță pen-
 tru a le vinde” — it. *esportare*
exereăita (COSTINESGU, v. s.v.) „a dezmoșteni”
expropria — lat. *exhereditare* „a deposeda pe
 exploatatori de mijloacele de pro-
 ducție” — fr. *exproprier*
excurs „abatere de la (cursul unui) subiect”
 — lat. *excursus*
exacțiune „spoliere” (GHICA, S. 170) — lat.
exactio
export „trimitere de produse dintr-o țară
 în altă țară”
exfoliere (DICȚ. POLITEHNIC) „desprindere de
 foi” — fr. *exfoliation*, lat. *exfoliare*

¹ Și cu sensul de „neobișnuit” (după it. *eccentrico*) : *O ce toaletă eccentrică la dama asta mică.* NEGRIJZZC I 27.

² La Cantemir cuvîntul are sensul de excentricitate : *Lăcomia nici în hotarele gheometri-
 cești se oprește, nici de excentrurile astrologicești se covîrșește, nici caută materia și forma
 filosofască* (CANTEMIR, IST. IER. 45/30).

³ DA ms. consideră verbul *exporta* împrumutat din franceză, iar substantivul *export*,
 din germană. Este posibil ca substantivul să se fi format pe teren românesc (postverbal de la
exporta).

extinde

„a întinde, a face să ocupe un
 mai mare” — lat. *extendere*.

2. Rol de a forma verbe¹

eneroa „a irita, a înfuria” — fr. *eneroer*, lat. *eneroare*

evapora „a se transforma în vapori” fr. *evaporer*, lat.
rare (e- + vapor)

elibera „a da libertate (cuiva)” — lat. *eliberare*

elucida „a clarifica, a scoate la lumină” — fr. *elucider*, la
cidare (e- + lucidus)

enumera „a număra unul cîte unul, a înșira” — fr. *en-*
 lat. *enumerare* (din *e-* + *numerus*).

în unele derivate de mai sus, prefixul are și valoarea de „a
 a pune în afară”.

în cuvîntul *exacerba* — fr. *exacerber*, prefixul nu are sensul
 tensificare”; sensul de „a mări, a intensifica” provine de la c
 de bază. Este posibil ca și în acest caz, *ex-* să aibă doar rolul de a
 un derivat.

Sensul unor derivate² s-a îndepărtat de înțelesul cuvîntu
 bază, ca de exemplu *extermina* (față de *termina*) „a distruge com

EPI-

în cuvinte ca : *episod*, *epitrdhil* prefixul e neanalizabil. în
 în care există cuvîntul de bază independent, ne dăm seama de v
 „deasupra, înainte de” a prefixului, ca în :

epiderma „stratul de deasupra dermei” — fr. *epiderme*, gr. *ἐπίδερμα*

epigraf „citat dintr-un autor pus la începutul unei cărți”
epigraphe, gr. *ἐπιγραφή*

epigastru „partea superioară a abdomenului” — fr. *epigas-*

HJPO- (IPO-)

Prefixul grecesc UTUO- a pătruns pe două căi în limba romînă
 T) direct din grecește, 2) prin filieră franceză.

în derivatele venite pe prima cale, prefixul are valoarea de
ipodiascon (1743) GASTER, CR. II 32 < gr. *ἵπποδιασκον*

ipodidascon (1765) URICARIUL I 274 „învățător pentru înce

< gr. *ἵπποδιδάσκαλος*³

¹ Acest rol, pe care l-a avut prefixul în latină, poate fi întilnit și în france
 E. Littré, *Dictionnaire de la langue française*, t. II, Paris, 1873, s.v.).

² în latină *ex-* avea și sensul de „ducere a acțiunii pînă la capăt” (cf. Ernout
op. cit., p. 204).

³ în ce privește pe *extrăda* „a preda altui stat o persoană”, deși prefixul are va
 „în afară”, totuși derivatul nu e legat de verbul de bază.

ipocomisar „subcomisar” < *ipo* + *comisar* (făcut pe teren românesc). în celelalte derivate prefixul are pe lângă valoarea de „sub” și pe aceea de „diminuare, insuficientă” :

Mpogastru „partea inferioară a abdomenului – fr. *hypogastre*, gr. *Υπογαστριος*;

Mpoaciditate „aciditate [a stomacului] mai mică decât cea normală” – fr. *hypoacidite*

Mpotrofie „dezvoltarea insuficientă a volumului unui organ” – fr. *hypotropie*

Jiipotensiune „tensiune arterială micșorată” – fr. *hypotension*,

în termenii de chimie, *Mpo-* arată diminuarea cantității de oxigen *t acid hipoazotic* (față de *acid azotic*):

Derivatele enumerate sînt substantive; ca exemplu de adjective amintim : *hipotensiv*, *hipogastric*.

INFRA-

Are valoare de „sub, dedesubt, dincolo de” :

Substantive :

infrastructură „ansamblul elementelor de *sub* o construcție” – fr. *infrastructure*

infrasonet „sunet neperceptibil de ureche” – fr. *infrason*

inframicrob „microb foarte mic” – fr. *inframicrobie*

Adjective :

infraroșu „dincolo de roșii” – fr. *infrarouge*

inframicrobian.

META-

Apare în cuvintele neanalizabile în românește : *metabolism*, *metaforă* (l-am găsit în manuscrisul lexiconului lui Budai-Deleanu s.v.), *metonimie*, *metahirisi* „obișnui”.

Din studiul cuvintelor analizabile se desprind valorile :

1. „după, dincolo de”

metacarp „parte a mîinii așezată *după* carp (între carp și degete)” – fr. *metacarpe*, gr. (xsTaxapmov)

metatars „parte a labei piciorului așezată *după* tars (între tars și degete)” – fr. *metatarse*

metazoar „animal multicelular apărut *după* protozoare” – fr. *metazoaire*

¹ în cuvinte ca : *ipotenuză* (fr. *hypotenuse*, gr. *υποτενωση*), *ipotecă* (fr. *hypothèque*, gr. *υποθηκη*), prefixul e neanalizabil.

² în latină, *infra* era adverb și prepoziție. A fost moștenit] numai în italiană (Gerhard Rohlfs, *Historische Grammatik der italienischen Sprache*, voi. III, Berna, p. 243) ca prefix verbal cu sensul de „între” : *frammentare*, de asemenea, sens privativ sau peiorativ : *fraintendere*.

metafonie „deschiderea unei vocale sub influența unor din silaba următoare” – fr. *metaphonie*.

2. „trecere, schimbare, transformare”¹

metafrază „traducere cuvînt cu cuvînt a unui text; exp. unui pasaj în altă formă” – fr. *metaphrase*, gr. (ἡ μεταφραση)

metastază „deplasarea unei boli dintr-un loc în altul al org. l u i” – fr. *metastase*, gr. (μεταστάσις)

QB~ (O-)

în latină *ob-* era puțin productiv fiind înlocuit uneori de *ad-* : *obdormire* – *addormire*. Fenomenul se reflectă și în limbile romanice : *obdurare*, prov. *abdurar*, v. fr. *adurer*; lat. *obturare* – it. *atturare*, port. *atiurar*. Prefixul apare în puține cuvinte moștenite (care nu sînt analizabile) : lat. *obedire* > fr. *obeir*, lat. *occidere* > rom. *ucide*, fr. *obliteration* > rom. *uita*, fr. *oublier*.

înaintea consoanelor : *c, f, p* prefixul apare sub forma *o-*.

Prefixul *ob-* a fost împrumutat în limbile romanice, păt și în românește (în unele cazuri, derivatul a fost luat direct din

Unele cuvinte nu sînt analizabile : *observație*, *obliga*, *obiectiv*, *oferi*, *obstacol* etc.

în cele analizabile, puține la număr, unele au sensul de „apropiat, direcția spre ceva” : *obține* – lat. *obtineo*, altele sensul de „contrar, împotrivă” : *opune* (ASAGHI, SX. n 37) – lat. *oppono*, *opozitie*, *opposition*. în *oblitera* „a șterge literele” – lat. *oblittero*, probabil ca prefixului este tot de „îndepărtare” (*Plicuri cu mărci obliterate* și *pilă specială*. SCINTEIA, nr. 4557, 1959); cît despre *opresiune* (fr. *oppression*) acesta nu poate fi socotit ca derivat cu prefixul *o-*, ci sinonim cu *opresia*. ^ambele cuvinte avînd un sens apropiat și anume : „asuprire, constr

PAR-

Prefixul are sensul de „străbateră, ducere pînă la capăt”. valoare o avea în latină *per-* și a fost moștenită în franceză și în românește (< lat. *per-*). în românește prefixul e rar și numai în cuvintele :

¹ în chimie, *meta-* arată că o substanță e mai puțin hidratată : *acid metafosforic*

² Ar mai trebui amintite și cuvintele : *metalimbă*, *metafizică*.

³ G. H. Grandgent, *op. cit.*, p. 26.

⁴ W. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 667 ; vezi și F. T. Cooper, *Word formation in Latin*, sermo plebeius, New York, 1895, p. 247.

⁵ Ga și *con-*, *ob-*, în unele derivate din latină, pierde valoarea sa semantică, ară aspectul determinat : *caedolovesco*, *occido* lovesc de moarte” (Ernout-Meillet, *op. cit.*)

⁶ în vechea franceză derivatele cu *par-*, în care prefixul are valoarea de „pînă la capăt”, erau frecvente : *parsuivre*, *pardire* (Darmesteter, *op. cit.*, p. 87).

*parcurge*¹ „a străbate” — fr. *parcourir*
parveni „a ajunge la destinație, a ajunge fără merite la o situa-
 ție” — fr. *parvenir*.

Cuvântul fr. *parsemer* a fost împrumutat sub forma *parsema* „pre-
 sara (folosit rar) și nu e analizabil (COL. LĂGUST. A 84)

PEN-

Are valoare de „aproape, înainte de”

Substantive :

penumbră „zonă slab luminată aproape de umbră” — fr. *pe-
 nombre* (la PONI, F. 64 apare *anteumbră*)

peninsulă (GASTER, CR. I 1829; FILIMON, O. II 307) < lat.
paeninsula, fr. *peninsule* (și *presquHle*).

Adjective :

penultim „care este înaintea celui din urmă” < lat. *paenultimus*.

PER-

A intrat prin împrumuturi, dintre care unele sînt neanalizabile :
percepe, *perfect*, *perturba*, *persuada*, *persevera*, *permite*, *persifla*, *per-
 spectivă*, *përsecuta*.

Are următoarele valori :

1. „Străbateră, mutare dintr-un loc în altul” (ca și *par-*³):

Verbe :

permuta „transfera” < lat. *permutare*

perfora „străpunge” < fr. *perforer*, lat. *perforare*.

Substantive :

[^] *permutare* (CARAGIALE, O. I 40); *permutație* (Termenile unei pro-
 porții gheometrice pot fi supuse la deosebite **permutații** (strămutări) fără a
 fi jicnute a ei însușiri. ASACHI, E. I 119).

¹ Derivatul a fost împrumutat mai întii sub forma *parcare* (I. IONESCU, M. 65), *parcura*
 (GHICA, A. 52), iar mai tîrziu, *parcurge*. Pentru ultima formă s-au adus mai multe explicații:
 1. *Parcure*, *acure* > *parcurge*, *acurge* (deci apariția grupului *rg* pentru *r*) s-ar datora necesității
 de a evita o omonimie supărătoare la pers. I. sing. (S. Pușcariu, rm I V, 1314), 2. Influența
 lui *merge*, *șterge* care au aceeași formă de perfect: *cursei* ca și *mersei* (Lombard, *op. cit.*, p. 1048,
 nota 1). Se știe însă că fr. *decouler* a fost calchiat în romînește sub forma *decurge*. Este po-
 sibil ca acest verb să fi influențat și pe *parcure*, care a ajuns la forma *parcurge*. în ce privește
concurge (Mulți stăpînitori concurseră spre a fi aleși. BĂLCESCU, O, xi 35) acesta a fost înlocuit
 de *concura*.

² *Per* există și ca prepoziție (termen comercial), cu valoarea de „pentru” indicînd raportul
 dintre prețuri și unitatea de măsură a mărfii respective : *o lei per kilo*.

³ în franceză *per-* apare în derivatele de origine savantă iar în cele populare, *par-*

2. „Intensificare¹, mărire, creștere” ^

a) a unei acțiuni, activități sau a unei calități:

pertracta „a trata îndelung” (MAIORESCU, CR. I 139) - I
tractare

perlucid „foarte strălucitor” (NEGULICI, V., s.v.) — lat
cidus

b) a elementelor electronegative dintr-un compus : *perox*
peroxyde.

în dicționarul lui Costinescu, găsim unele derivate cu *per-*
par- : *percurge* (și în dicționarul lui Pisone), *perveni*, *perface*
perfecta).

PERI-

Deși grecesc la origine (*wpi-*), ca și *meta-*, *ăia-*, *Mpo-* etc. a
 tot prin filiera limbilor romanice.

, în unele derivate cuvîntul de bază nu e analizabil², ca de
periferie.

Prefixul are valoarea de „împrejur” în următoarele :

Substantive :

perifrază „circumlocuție” — < fr. *periphrase*

pericarp „partea care înconjoară semințele” — fr.

pericard „membrană din jurul inimii” — fr. *pericarde*

peripneumonie „pneumonie combinată cu pleurezie” —
pneumonie

perimetru „linie închisă în jurul unei suprafețe” — fr.

perilimfă „lichid care se găsește între labirintul osos și la
 membranos al urechii — fr. *perilymphe*

periscop „aparat cu care se observă cîmpul de operații
 tranșee, dintr-un submarin etc.) — fr. *perisco*

periderm
 (LEX. TEHN.) totalitatea țesuturilor protecto
 înlocuiesc fiziologic *epiderma* cînd aceasta dis
 cauza creșterii în grosime a organelor” — fr.

Adjective :

pericentric „care e așezat în jurul centrului”.

Deși după formă putem presupune că cuvintele de mai sus
 împrumutate din italiană (rom. *pericard* — it. *pericardio*), cre
 că termenii medicali provin din franceză, de unde am luat cei m
 termeni de acest fel. Cît despre celelalte cuvinte, putem presu
 au la bază atît un etimon francez, cît și unul italian (*perifrază* —
frasi, fr. *periphrase*).

¹ în latină, valoarea de „ducere pînă la capăt a acțiunii” a lui *per-* era frecv
perturba „tulbur puternic”.

² Neanalizabil este și *periplizon* din expr. *a lua în periplizon* „a-și bate joc de”
 de la gr. $\tau\upsilon\epsilon\pi^{\wedge}\omicron\upsilon^{\wedge}cd$ (vezi A1. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în BL IV, p. 108)

POST-

Are valorile :

1) Care urmează după ceva (în spațiu)

Substantive : *postfață* – fr. *postface*.

Adjective: *postpalatal* „care se articulează la partea posterioară a vălului palatului – fr. *postpalatal*
posttonic „care urmează după silaba tonică – fr. *posttonique*
postpone – fr. *postposer*.

2. „Care se referă la ceva, ce se petrece după ceva (în timp)“

Substantive : *postdată*.

Adjective: *postdiluvoian* „care a avut loc după diluviu“ – fr. *postdiluvien*

postbelic „care se referă la perioada de după un război“
postmeridian „de după amiază“ – fr. *postmeridien*
postoperatoriu „care se produce după o operație“
 – fr. *postoperatoire*.

Verbe : *postdata* „a pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată posterioară datei redactării“ – fr. *postdater*.

3. Legat de al doilea sens este și cel care arată „un raport de subordonare, subsumare“ : *postverbal*, *postnominal* – fr. *postnominal*.

RETRO-

Are valoarea de „ceea ce e în urmă, în trecut; acțiunea de înapoiere, revenire

Substantive: *retroacțiune* „acțiunea care se exercită asupra situațiilor și faptelor din trecut“

retrogradație (astron.) „mișcare aparentă de la est la vest a planetelor printre stele“ – lat. *retrogradatio*

retrocesiune „actul prin care se retrocedează ceva“ – fr. *retrocession*

retrovizor „oglină la vehicule pentru a vedea ce e în urmă“ – fr. *retroviseur*

retroversiune „traducere din nou a unui text în limba din care a fost tradus“ – fr. *retroversion*, it. *retroversione*

retromorfism (LEX. TEHN.) „trecerea la o stare inferioară de metamorfism a unora dintre rocile cristaline“ – fr. *retromorphisme*.

¹ Și substantivul *retro* (cuvânt folosit în jocul de biliard).

Adjective *retrograd* „care merge înapoi“ – lat. *retrogradus*
retroactiv „care se aplică unui fapt din trecut“
retroactiv, it. *retroaitivo*

retrospectiv „care privește în urmă, care se referă la faptele trecute“ – fr. *retrospectif*.

Verbe : *retroceda* „a da cuiva înapoi un drept, un teritoriu etc. pe care acesta îl cedase mai înainte“
retrocedere

retrograda „a trece pe cineva într-un post mai înalt“
 – lat. *retrogradare*.

SIM- (SIN-)

Prefixul există și în cuvinte neanalizabile în românește : *simț*, *sintaxă*, *sistem*.

Are valoare de „împreună cu, apropiat“.

Substantive: *simpatriot* „compatriot“ (CARAGIALE, O. V. 1977)
 – ngr. *συνπατριώτης* (O17)†

simpatie „apropiere sufletească“ – fr. *sympathie*
sinarmonism „apropierea, uniformizarea conștinței a timbrului unor foneme contigue din interiorul aceleiași silabe“. (*Cercetări de lingvistică*, Academia Republicii Populare Române, Filiala Cluj, Institutul de lingvistică Cluj, II, 1957, p. 97)
sinsemantisw „dependență semantică și gramaticală“ (SGII142).

Adjective :

simpatetic „care simte la fel“ (ASACHI, S.L. II 125) – germ. *sympatisch*

simpatic „care inspiră simpatie“ – fr. *sympathique*.

SUR-

Eprezintă prefixul francez *sur-* <lat. *super-*. Apare în unele cuvinte primumuri neanalizabile : *surmenaj*, *surpriză*, *survol* („zborul deasupra unui teritoriu determinat“) etc.

Are valoare de „pe, peste, deasupra“ ; de asemenea o valoare intensivă.

Substantive :

surplus „ceea ce este în plus“ – fr. *surplus*
surfață „suprafață“ – fr. *surface*

¹ Deoarece primele sunete se pronunță în grecește *simb-(nu simp-)* este posibil să fi exercitat o anumită influență atît cuvîntul de bază din limba română cît și derivatul dintr-o altă limbă.

surrealism „suprarealism” fr. *surrealisme*
survoltor (LEX. TEHN.) aparat cu ajutorul căruia se mărește o sursă de energie electrică — fr. *survolteur*
surnatural „supranatural” (*Priveau pe dascăl ca pe o ființă surnaturală*. NEGRUZZI, I 6) — fr. *surnaturel*
surnumerar (PONTBRIANT, D. S.V.) „supranumerar” — fr. *surnumeraire**

Verbe:

surnumi „supranumi” (*Noi, tinerii sunmii bonjuriști, v-am admirat*. ALECSANDRI, P. I 1365) — fr. *surnommer*
surveglia „supraveghea” (GHICA, S. 108) — fr. *surveiller*
surpasa „a depăși, a întrece” — fr. *surpasser*
sucescitate „a cauza o sporire excesivă a energiei vitale” (*Mintea lui... sucescitate de basme...* VLAHUȚĂ, D. 25) — fr. *surexciter*
surfila „a coase superficial, rar” — fr. *surfiler* *
surveni „a veni deasupra, a se produce pe neașteptate” — fr. *survenir*
surprinde „a da peste cineva pe neașteptate” — fr. *surprendre*¹.

Cauzele neproductivității acestor prefixe

1) Sensul unor prefixe noi e apropiat de al unor prefixe vechi românești (dintre care unele productive). Astfel *ab-*, *pen-*, *per-*, *par-* au sensuri apropiate de :*des-*, *ne-*, *răs-*, *pre-*, *stră-*, (A se compara : *abstrage* — *desprinde-*, *parcurge* [^]*Hffiiābate* etc). Alteori prefixul neproductiv este sinonim cu un alt prefix nou, care a devenit productiv (*ob* — *contra-*; *sim* — *con-*; *ipo* — *sub-*).

2) Formarea unor derivate care aparțin, în special, unei terminologii științifice restrânse (medicină, științele naturii): *meta-*, *peri-*, *epi-*. Așadar, productivitatea este limitată de valoarea lexicală a temelor.

3) Îfeproductivitatea unor prefixe este o continuare a situației din limba latină și din limbile romanice : *ob-*, *cis-*, *Mpo-* (pentru ultimul trebuie să ținem seama și de faptul că limba are nevoie să marcheze mai cu seamă ideea de superlativ decât cea de diminuare).

4) În cazul în care dubletele pot forma deopotrivă derivate cu diferite părți de vorbire și dacă unul din ele e neproductiv, acestea nu se vor putea dezvolta (de exemplu *sur-* va rămâne neproductiv din cauza lui *supra-*, care e productiv).

* De asemenea și termenul sportiv *surclasa* : *Meciurile restanță disputate ieri în cadrul categoriei A la fotbal s-au încheiat cu rezultatele : la Cluj Știința a surclasat pe Metalul Tîrțioviște (6 — 1) I N F . B U C . , nr. 2560, 1961.*

² Un caz similar găsim în limba rusă, în care sufixele *-am*, *-acm* sînt neproductive deoarece formează adjective cu precădere de la substantive, ce indică membrele și organele corpului omenesc (cf. V. V. Vinogradov, *CoepeMeHHuu пycнuu nsun, Mopawjoieun, 1952*, p. 51-53).

Așadar aceste prefixe pot fi împărțite în : 1) neproductive propriu-zise și 2) puțin productive.

Trecerea unor prefixe neproductive în categoria celor puțin productive. Cauzele care determină acest proces²

Nu toate prefixele neproductive pot fi puse pe același plan în ceea ce privește dezvoltarea lor. Unele, ca de exemplu : *circum-*, *jd-*, *post-*, *retro-* au mai multe șanse de a deveni productive decât altele. Pe acum se observă că unele derivate sînt mai frecvent folosite (în limbă și prefixele lor), sînt în număr mai mare. Derivate noi, chiar fără străin, se formează și azi sub ochii noștri : *circumlunar*, *circum-*

Cauzele care determină acest proces sînt multiple :

1. Unele au sensuri care nu pot fi întîlnite la celelalte prefixe. De exemplu : *ex-* „acțiunea de a scoate”, *retro-* „acțiunea de a înapoi”, *post-*, *meta-* „după”. O dată cu completarea golurilor din sistemul vechi al prefixelor românești, noile prefixe intră în opoziție semantică cu cele vechi (*ex-jîn-*; *post-jpre-* etc).

Opoziția semantică este una din cauzele care determină trecerea unor prefixe neproductive în categoria celor productive. Se știe, de exemplu, că folosirea frecventă a lui *în-* a influențat în același sens și pe *pre-* (antonimul lui *în-*). Din aceleași motive, *în-* va influența și pe *ex-* : *pre-* menea *pre-* va determina ca prefixul *post-* să devină productiv.

Este posibil ca influența lui *în-* asupra lui *ex-* să se exercite și din alte motive. Se știe că primul prefix are un rol important în formarea unor noi verbe. Această valoare, care apare și la *ex-*, se va dezvolta, deoarece în procesul istoric al formării cuvintelor în limba română se servă subordonarea verbului față de substantiv. Acest lucru devine vizibil deoarece de la verbe formate prin simpla alipire a desinențelor personale (*iarnă* > *ierna*) se trece la verbe derivate cu sufixe și prefixe. Se marchează că verbul derivă de la substantiv (*bum* > *îmbumba*) și în românește *ex-* nu a format verbe ca în franceză, latină (*enerua* > *eneruare* < *e-+neruus*)³ este posibil ca după *enerua*, *enumera*, *elibera*, etc. (împrumuturi și calcuri din franceză, latină), prefixul să capete și această valoare și pe terenul limbii române.

2. Unele prefixe intră în derivate care denumesc acțiuni, legate de tehnică, ca de exemplu : *extrage*, *extracție*, *erupție* etc. A

¹ Pentru explicarea acestui proces, vezi și *Probleme de lingvistică generală*, p. 124-136.

² în limba rusă cuvîntului *circumlunar* îi corespunde : „zbor în jurul lunii” *oajj*. Pravda 8 n. 1959.

³ Cf. Sextil Pușcariu, *Das rumänische Präfix des-* în *Zeitschrift für romanische Philologie*, Halle, Berlin, 1943, p. 7.

⁴ Acad. A. I. Graur, *Caracterul sistematic al limbii*, în *Viata românească*, nr. 1, p. 99-100.

⁵ E. Littré, *op. cit.*, s.v.

este o dovadă că productivitatea prefixelor este organic legată de procesele vii ale dezvoltării vocabularului¹.

3. Unele derivate cu prefixe neproductive sînt legate de alte derivate, prin cuvîntul de bază comun, în cadrul aceleiași serii lexico-gramaticale (*extrage* – *sustrage* – *retrage* – *distrage* – *abstrage* – *contrage*).

4. Se știe că prefixele în limba romînă, ea și în cele mai multe limbi indo-europene², formează derivate mai ales cu verbe. Aceasta se explică prin faptul că cele mai multe prefixe sînt la origine adverbe și prepoziții.

Multe dintre prefixele neproductive formează însă derivate nominale*

Următorul tablou este elocvent:

Substantive și adjective :	subst.	adj.	
peri-	7	1	
sim-	4	2	
cis-	1	2	
infra-	3		
meta-	3		
epi-	4		
hipo-	7		
pen-	2		
Substantive, adjective și verbe :	subst.	adj.	vb.
circum-	6		1
retro-	10		2
^ i s - O	17		
ex-	1		14
post-	8		1

Așadar, prefixele neproductive, prin rolul deosebit pe care-1 au în sistemul nominal, conțin în germene posibilitatea de a depăși granițele neproductivității. Și aceasta mai cu seamă prefixele care formează un număr mai mare de derivate. Astfel *dis-*, sinonim cu *jdšs-^* are toată șansa de a deveni productiv deoarece primul formează substantive, adjective și verbe, pe cînd al doilea, în special verbe. Astfel trebuie relevat faptul că *dis-*³ intră în concurență cu *a-* : *disimetrie* – *asimetrie*; *disonanță* – *asonanta* și poate cu *in-* : *disconvenabil* (COSTINESCU, V.) „inconvenabil”.

¹ O dovadă că aceste derivate se răspîndesc este și faptul că ele pot fi întîlnite și în vorbirea populară. Astfel în textele dialectale culese de colectivul Centrului de cercetări fonetice și dialectale am găsit numeroase derivate cu aceste prefixe : *iespoziție*, *ivaporează*, (tipînd) *disperată*; prin *surprîndere*; *împărate sînt la dispoziția dumneavoastră*. De multe ori vorbitorii folosesc după derivatul neologic și sinonimul respectiv, mai vechi: să *parcurgă*, să *meargă*.

² în legătură cu limba rusă, K. A. Levkovskaia arată că în sistemul nominal prefixele nu sînt legate cu formele paradigmatică ale cuvîntului” (*O nperjyuncauuu e cucmeMe cjoeo-oâpasoeanun*, Moscova, 1956, p. 26^).

³ Este posibil ca *dispreț* să fie format pe teren romînesc și nu luat din italiană *disprezzo* (DLEM s.v.). Sub forma *despreț* apare la CREANGĂ, A. 145, RŢJSSO, s. 61, M. I. CAEAGIALE, c. 90 etc.

5. Folosirea unor derivate în locul perifrizei ușurează, în procesul de comunicare (a se compara : *zborul împrejurul lunii* – *circumlunar*). Funcția comunicativă a limbii poate fi realizată mai ușor și atunci cînd folosim derivatul în locul cuvîntului de bază care este încărcat de sensuri (în cazul în care ambele cuvinte au sensuri apropiate).

TE AGE

EXTE AGE

Subiectele mai tuturor acestor producții au fost **trase** din istoria națională. CARAGIALE, O. III 221.

Trage miere dintr-o plantă. CONACHI, P. 278.

Din vîna populară **extrage** vrancea și unele motive de

VIANU, A. P. 172.

Mașinile **extrag** zahărul din

DLRC, s.v. *extrage*

VENI

SUEVENI

De-ar veni o întîmplare nouă, pe care am ajuta-o să se prefacă în minune. SADOVEANU, D. P. 110.

Dacă nu survine vreo cație. .. în două săptămîni e ca mine și ca dumneata.

PETRESGU, C. V. 206.

ȚINE

ABȚINE

Boierul.. . se tot silea ca să nu pufnească de rîs, dar la urmă nu s-a mai putut **ține**. SBIERA, P. 266.

Se abține de la fumat.

VENI

PAEVENI

Firește că în două-trei zile **îmi** *vm[banii]*, CARAGIALE, O.VII 7.

Să însărcineze pe Bolliac să **parvie** în mîinile comar armatei turcești un dar de

GHICA, A. 625.

PEINDE

SUEPEINDE

Spînul răpede își ațintește privirile asupra lui Harap Alb, și nu știu cum **îl prinde** zîmbind.

CREANGĂ, P. 233.

Alaltăieri balul, ieri întîln

aceea unde **i-ain surprins**.

NEGRUZZI, III 491.

¹ Ține cu același sens, în *Carte cu învățătură* (1581) a diaconului Coresi : *Postulă* numai să ne ținemu de bucate. 51/28.

în genere, se admite că un prefix devine productiv într-o limbă atunci când formează derivate pe terenul acelei limbi, fără un model străin¹. Prefixele pe care le-am avut în vedere în lucrarea de față sînt împrumuturi și calcuri. Ar trebui poate găsite formații fără model străin pentru a dovedi că unele dintre aceste prefixe au trecut limitele neproductivității, apropiindu-se de tipul celor productive. Dar chiar și simpla calchiere e o dovadă a tendinței spre productivitate.

Acest lucru e destul de greu de demonstrat în cazul unor cuvinte noi în limbă și care au corespondente în alte limbi nu numai ca sens, ci și ca formă internă. Prefixul *post-*, despre care am arătat că poate fi socotit printre cele puțin productive, are ca derivat adjectivul *postbelic*, în opoziție cu *antebelic*. Sînt acestea împrumuturi, calcuri sau sînt formate pe terenul limbii romîne fără model străin? Acestor cuvinte le corespund în franceză *d'avânt-guerre*, *d'arriere-guerre*. În italiană după cum ne asigură mai multe dicționare² există cuvîntul *anteguerra* (nu *antebellico*) „il tempo primo della guerra, e s'intende prima della guerra mondiale del 1914" și *dopoguerra* „il periodo turbolento di disagio morale e materiale che e seguito alia guerra mondiale del 1915–1918". Cît despre *postbellico* acesta e rar folosit. De aceea e posibil ca *postbelic*³, *antebelic* să fie formații romînești deși cuvîntul de bază nu există independent.

Tot pentru a dovedi că acest prefix a început să devină productiv trebuie luat în considerație că unele derivate cu *post-* sînt mai rar folosite în alte limbi decît cuvintele corespunzătoare din limba romînă, ca de exemplu fr. *postposer* față de rom. *postpune*.

De altfel dacă am forma azi noi derivate cu *post-* (de exemplu *postmerge*) sau chiar cu alte prefixe care încep să devină productive (*retroservi*)⁴ & m avea impresia că aceste cuvinte circulă de mult în limbă.

N O T Ă

¹ în limba romînă prefixele n-au nici un rol gramatical⁵. Este adevărat că uneori putem constata, în cazul derivatelor cu prefixele studiate în această lucrare (ca și cu

¹ De multe ori, etimologiile înregistrate în dicționare ne pot înșela asupra productivității unui prefix. Astfel, DLEM arată că *inframicrob* e format din *intra-microb*. S-ar părea deci că prefixul a început să devină productiv pe terenul limbii romîne. Acest cuvînt e împrumutat din franceză (unde a fost creat de Ch. Nicolle). (E adevărat că azi în franceză se folosește mai mult termenul *virus*, decît *inframicrobe*). Așadar, nu avem nici un motiv să considerăm că prefixul *infra-* a depășit granițele neproductivității.

² Fernando Palazzi, *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Milano, 1940, s.v.; Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna, 1942, s.v.

³ E curios că în DLRM se arată că *antebelic* are ca etimologie: *ante* † lat. lit. *bellicus*, iar *postbelic* din *post* + *belic*.

⁴ Am întîlnit și cuvîntul *postcalcație* *Vinzarea cu clauza postealcație este interzisă*. *Buletinul Oficial* (București), 1953, p. 115.

⁵ Cred că *retroacțiune* e format pe teren romînesc fără model străin (*retro-f-acțiune* sau de la *retroactivo*).

⁶ în latină, există verbe intransitive care devin, prin derivare cu prefixe, tranzitive: *adire aliquem*, *circumire urbem*, *transcendere Alpes* (în care și prepozițiile respective cer acuzativul); de a: emenea *exire limen* (probabil prin opoziție semantică cu *intrare locum* ^Ernout-Thomas. *Syntaxe latine*, ediția a H-a, Paris, 1953, p. 20–21).

alte prefixe), anumite schimbări față de cuvîntul de bază, ca de exemplu care e intransitiv pe cînd *rupe* e tranzitiv. Această transformare nu e provocată de *ex-(e-)* deoarece prezența prefixului ar fi trebuit să afecteze în același sens (cu bază, tranzitiv – derivatul, intransitiv) toate derivatele cu acest prefix.

Schimbarea tranzitivității verbului *a rupe* se datorește unor cauze de oxicale și anume derivatul *erupe* a căpătat sensul de „a ieși” care este intransitiv. Aceleași motive *parcurge* e tranzitiv față de *curge* (intransitiv), deoarece are în vedere de „a străbate”.

Uneori se poate constata că derivatul e folosit mai ales la una dintre formele cuvîntului de bază la alta. Astfel: *abține* (refl.) – *ține* (act.).

În aceste cazuri, derivatul provine de la unul din sensurile verbului care apar de șeste la aceeași diateză (*abține* de la unul din sensurile verbului *a ține* și care are diateza reflexivă).

Se știe că multe derivate cu prefixe neproductive au la bază cuvinte vechi romînești: *ab-*, *sus-* (*ține*); *par-*, *sur-* (*veni*) etc.

Dacă sub raport lexical aceste prefixe întăresc elementele vechi ale formei principal lexical, este posibil ca ele să aibă un anumit rol și în regularizarea sistemului gramatical. Astfel de exemplu derivatele formate de la *a pune*, *a ține*, *a veni* etc. sînt folosite rar (sau chiar de loc) în formele regionale la care sînt întrebuițate cu de bază: *eu expun*, (*mă*) *abțin*, *susțin* și nu *eu expui*, *abțiu*, *surviu*; de asemenea *vină* și nu *să survie*.

Faptul că nici prefixele noi neproductive n-au rol gramatical, ca și celele vechi fixe, dovedește că ele se supun legilor prefixației romînești¹.

Variante formale și dublete

Printre prefixele neproductive noi putem găsi unele care au derivatele și printre cele vechi moștenite: *dis*² *des*³; *ex-js-*; *per-* *pre-*.

În cazul unor derivate sinonime, primul prefix apare în derivatul de bază, cuvinte noi, al doilea, cu cuvinte vechi, ca de exemplu:

disculpa – *dezvinovăți*

*¹ *disparat* – *desperecheat*

disjunge – *despărți*.

Chiar dacă la început, derivatul – cu cuvîntul de bază nou format cu *des-*, ulterior prefixul *dis-* i-a luat locul:

*dispret*⁴

M,JI) – *disprețui*

despune (*Deci crăiile ce despărțea, și supt hatmani oblăduifori l*

punea. CANTEMIR, HR. 243) – *dispune*.

¹ Iată de ce nu avea dreptate A. Darmesteter atunci cînd considera că prefixul *dis-* „nu se supune legilor prefixației care guvernează compunerea în franceză, ci legilor din limbaj care provin” (*op. cit.*, p. 210).

² Și în franceză există dubletele: *dis-* (savant) – *des-* (popular) *discrediter* – *d*

Situația nu poate fi generalizată. Uneori, derivatele sinonime (eu cuvântul de* bază nou) folosesc ambele prefixe :

disociație – *descompunere*

dispreț – *desconsiderație*.

Pot fi și cazuri în care unul din dublete este împrumutat, iar celălalt moștenit. În acest caz apare fiecare prefix cu forma respectivă, ca de exemplu : *ex-fs-* : *spune* – *expune*.

Alte prefixe noi apar sub forma în care au fost împrumutate dintr-o limbă romanică, dar și sub forma corespunzătoare latină : fr. *sw-/lat. super-*. Cele mai multe derivate cu *sur-* au fost înlocuite prin *supra-* deoarece ultimul era simțit ca „un element lingvistic autohton” datorită asemănării fonetice și semantice cu *asupra* și *deasupra*?. Astfel *surfață* (NEGRUZZI, II 44, ODOBESCU, I 376, IONESCU, D. 140) apare chiar în perioada pătrunderii noilor prefixe sub forma *suprafață* (1859 URI-CARIUL, y 171).

Cu toate acestea au rămas unele derivate numai cu prefixul *sur-1 surplus, surprinde, surveni*.

„De ce nu-i posibil să spunem *supraplus, surprinde, surpriză*” etc. se întreabă acad. Iorgu Iordan. Și în continuare : „Să fie numai o chestie de obișnuință? Dar se pare că încă de la început românii n-au „putut” să înlocuiască pe *sur-* prin *supra-**”.

Mult mai greu este de răspuns de ce n-au fost înlocuite derivatele *surveni, surprinde* prin *supraveni, surprinde*. Este posibil ca un anumit rol să-l fi avut faptul că vorbitorii n-au simțit în aceste cuvinte valoarea locală sau cea de intensificare caracteristice acestui prefix. Pentru ei *sur-* a avut în aceste cazuri sensul de „brusc, pe neașteptate”, sens care-l deosebea de celelalte derivate cu *supra-*. Nici în *surclasa* vorbitorii nu și-au dat seama de sensul de „supra” al prefixului.

O situație asemănătoare cu *sur-*, *supra-* o au și prefixele *sus-*, *sub-* în : *susține, sustrage*. Popular cuvintele apar sub forma : *substrage* (*substrage apa din tarlaua de orez*. Centrul de cercetări fonetice și dialectale) și – *subține*¹ (MAT. FOLK. 17), *suptine* (VÎRCOL, V. 48).¹ Forma cu *sus-* pentru *sub-* se datorește probabil influenței formei latinești *susținere*.

¹ Unele derivate noi sînt formate cu prefixul *des-* (*descalifica*).

² Regional *des-* apare sub forma *dis-*: *disHnare* (KOGĂLNICEAOTT, SA. 41), *distăra* „expatria” (*Părintele meu împărtea în dișterare soarta multor boieri*. ASACHI, SI., n 131); *dizlega* (ibid. 136); *pînză distrămată* (ibid. 65); *dizgruma* „strangula” (KOGĂLNICEAJSTU), *distrona* „de-trona” (STAMATI, D., S.V.).

³ Cf. R. Ocheșeanu, *Prefixele superlativie în limba română*, în SFG I, p. 45.

⁴ Iorgu Iordan, *Limba română actuală*, ediția a II-a, București, 1947, p. 214.

⁵ în *Observații asupra prefixului sub-* în limba română în *Omagiu lui Iorgu Iordan* București, 1958, L. Vasiliu arată că redarea fr. *sous-* prin *su-* (ca în *suscrie, subarbă*) ar fi „un accident” (p. 884, nota 4).

⁶ în dicționarul lui Stamati apare *suscriptie* „subscriptie”.

Printre variantele formale ar trebui amintite și lat. *circum-*, fr. *circumferință* – *circonferență*; *circumvecin* – *circonvecin* (PROTOPO D., COSTINESCU, V., PONTBRIANT, D.).

În vorbirea populară, prefixul nou *per-* e pronunțat *pre-* (fiind ciat la vechiul prefix românesc *pre-*) : *Ne-o premii ta la artilerie* (1 436).

Numărul prefixelor neproductive noi este destul de mare împreună cu celelalte prefixe noi numărul lor se ridică la 32. Ele generează un caracter livresc. Față de 8 prefixe vechi aceasta reprezintă o creștere și o dezvoltare importantă. Marele număr de prefixe noi, nu este specific limbii române, ci poate fi întâlnit și în alte limbi românești. Astfel în franceză sînt 27 prefixe latine, de origine populară, 20 la care se adaugă și 3 din alte limbi².

Îmbogățirea sistemului prefixelor românești, ca și trecerea unor prefixe neproductive în categoria celor productive, duce la o serioasă năvălire a mijloacelor de formare a cuvintelor în românește.

Ca și sistemul sufixelor, sistemul prefixelor românești înregistrează o creștere și o dezvoltare importantă. Nu aceeași este situația în alte limbi românești, de exemplu, unde numărul sufixelor a crescut de-a lungul timpului într-o mare măsură, sistemul prefixelor s-a schimbat puțin în esență, ne folosim și acum de acel sistem prefixal care caracterizează limba din epoca unității slave³.

Prefixele străine se întîlnesc în rusă de obicei în cuvinte de origine străină sau care nu intră în fondul principal (de exemplu prefixe *extra-*, *re-*⁴ *dis-*, *inter-*). Se formează totuși derivate de la teme rusești cu prefixele : *anii-*, *arhi-*⁵.

În română, prefixele neproductive formează derivate nu numai din cuvinte noi, și ci cu cele din fondul principal lexical (uneori cu sensuri mai noi ale acestor cuvinte).

În acest fel se poate spune că „prefixul și radicalul se regăsește în proc după ce o mie cinci sute de ani au fost despărțite”, cum s-a exprimat foarte plastic acad. A.I. Graur⁶.

Unii lingviști consideră că împrumutarea unui mare număr de prefixe fixe (ca și de alte elemente) ar duce la frînarea dezvoltării limbii. În acestor prefixe savante, arată Darmesteter, a oprit la un anumit nivel progresul limbii franceze⁷.

¹ în dicționarul lui Costinescu prefixul apare sub forma *circon-*. De asemenea în dicționarul lui Protopopescu și Popescu ; *circonveni, circonvoluție* (Vezi și acad. Iorgu Iordan, *Un dicționar de neologisme românești din anul 1862*, SCL I, fasc. 1, 1950, p. 69).

² Knud Togeby, *Structure immanente de la langue française*, în *Travaux de Linguistique de Copenhague*, 1951, p. 16.

³ I. M. Șanskii, *OcHoec c'ioeoobpa3oeamejibH080 anajiuza*, Moscova, 1959, p. 36.

⁴ I. M. Șanskii, *Onepnu no pyccKOMy C'ioeoobpa3oeanuw u jienecuKojweuu*, Moscova, 1953, p. 36.

⁵ *Op. cit.*, p. 27.

⁶ *Op. cit.*, p. 209.

Este posibil ca limba, în cazul în care nu ar fi împrumutat prefixe, să fi recurs la alte căi pentru a face față cerințelor crescînde ale procesului de comunicare între oameni și anume¹: 1) ar fi folosit (sau dezvoltat) perifrază, 2) ar fi îmbogățit prefixele existente cu unele valori noi, 3) ar fi format noi prefixe din prepozițiile și adverbele existente în limbă (așa cum prepozițiile: *de, sub* au întărit noile prefixe). Dar și prefixele împrumutate pot ajuta limba să-și îndeplinească rolul ei social. Ca o dovadă în acest sens s-ar putea invoca și faptul că unele prefixe noi au devenit productive pe teren românesc, iar altele sînt pe cale de a deveni productive.

PREFIXELE *INTER-*, *ÎNTRE-*

DE

ELENA CARABULEA

Inter avea, în limba latină, valoare de prepoziție și de prefix

Prefixul *inter-* (din *in* + *ter* cf. osc. umbr. *anter*) avea în teile latinești sensul de :

1. „între” : *intercalo, intercedo, interpono, interuenio;*

2. „intermitența (la interval, din timp în timp)” : *interaest mitto, interuiso;*

3. într-un număr mic de derivate *inter-*, ca și *per-*, indica „risipire, distrugere, moarte” : *intereo, interficio, interimo*².

Inter- a servit, de asemenea, la formarea substantivelor d *intercilium, intermedium, interuallum?*

Prefixul apare în unele limbi romanice, în general, cu acele nificații și formează două serii de derivate :

a) cuvinte cu prefixul latin moștenit (prefixul apare sub form în franceză, spaniolă și portugheză, *(in)tra-* în italiană);

b) derivate formate cu prefixul împrumutat mai târziu di pe cale savantă (prefixul și-a păstrat forma latinească în toate romanice în care apare).

în limba franceză categoria derivatelor cu *entre-* este form ales din verbe, mai rar din substantive și indică⁴ :

1. *entre* + verb

¹ Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik*, ediția V-a prelucrată de Mănu Le John Bapt. Hoffmann, Munchen, 1928, p. 510.

² A. Ernout și A. Meillet, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, vo a IV-a, Paris, 1959, p. 312-313.

³ *Ibidem*, p. 313.

⁴ Pentru valorile prefixului în limba franceză vezi Kr. Nyrop, *Grammaire hist langue française*, voi. III, Copenhaga, 1908, p. 217.

la verbele reflexive „reciprocitatea” : *s'entr'accuser, s'entr'aider, s'entre-baiser, s'entr'aimer*

la verbele active :

- a) „în mijlocul” : *entrecouper, entrecroiser, entrelacer, entremeler*
 b) „pe jumătate” : *entr'ouvrir, entrevoir, entrebâiller*.

2. Derivatele formate din *entre-* + nume (*entrebat, entrecours, entracte*) au valoarea „în mijlocul, în spațiul dintre”.

Inter- se combină mai ales cu adjective, mai rar cu substantive sau verbe.

Derivatele cu *inter-* marchează :

- a) o situație în spațiu sau în timp între alte două corpuri sau fenomene (*intercostal, intermede*)
 b) un raport de reciprocitate (*interallie, intercontinental*)
 c) separarea (*intercepter, interdire*)².

Deși formațiile noi se produc în tot momentul, prefixul *inter-* joacă un rol „relativ modest în limba modernă”, cele mai multe formații sînt specifice stilului savant³.

Inter- fiind un prefix savant, a pătruns și în limbi neromane și folosește la denumirea unor termeni internaționali: rus. *uumepcoKajibHyā, uwnepHaşuouaAbHbiu, uumepcensUOHHUii*; germ. *internațional, Interpunktion, Intervall, intervenieren*; engl. *internațional, interdependence, interregnum, interval* etc.

În limba română s-a păstrat numai prepoziția lat. *inter*. Lat. *inter-* cu valoare de prefix, nu s-a menținut.

În perioada modernă prefixul a fost împrumutat din limba franceză (cu amîndouă formele sub care se găsea : *entre-* și *inter-*) și, sub influența școlii latiniste, direct din latină (sub forma *inter-*). •

Inter- apare în română, ca și în celelalte limbi romanice, sub forma latinească, iar *entre-* a fost redat sub două forme :

- a) *între-*, prin apropierea de prepoziția rom. *între*;
 b) *antr-* în câteva derivate care par neanalizabile pentru vorbitorii limbii contemporane : *antrepozit* < fr. *entrepot, antrepriză** < fr. *entreprise, antract* < fr. *entr'acte^antricot* < fr. *entrecote* etc.

Lucrarea se va ocupa de formațiile cu *între-* și *inter-*, deoarece *antr-* nu este simțit de vorbitori ca un element derivativ.

Primele atestări ale derivatelor formate cu *între-*, *inter-* datează din secolul al XIX-lea (la începutul secolului sporadic, spre sfîrșitul lui, se pare, mai numeroase). Este greu de precizat numărul derivatelor cu

¹ Originea unei formații de tipul *s'entr'aimer* se găsește în lat. *inter se amare* devenită *se inter amare* (cf. Kr. Nyrop, *op. cit.*, p. 217).

² Quillet, *Dictionnaire encyclopedique*, F - K, Paris, 1935, p. 2405.

³ Kr. Nyrop, *op. cit.*, p. 231.

⁴ Faptul că *antrepozit* și *antrepriză* apar și sub formele *intrepozit* (GOLESCU, î. 31) și *intrepriză* (NEGRUZZI, I 342) ne indică că au fost analizabile pentru vorbitorii care le-au folosit și poate mai sînt și astăzi pentru unii (*intrepozit*, de exemplu, mai apare și în limba conținătoră).

aceste prefixe în secolul al XIX-lea pentru că majoritatea lor sînt anumitor stiluri. Am considerat că dicționarele apărute în această reflectă, cel puțin într-o oarecare măsură, starea limbii din acea timp, chiar dacă unele, în special cele bilingve, ar putea conține cuvinte existente în limbă, create de autori sau traduse. De aceea voi da în torva dicționare din secolul al XIX-lea pe care le-am parcurs în dreptul fiecăruia numărul derivatelor analizabile întîlnite.

1. YAILLANT, V. : 1 derivat cu *între-*, nici un derivat cu *inter-*.
2. NEGULICI, V. : nici un derivat cu *între-*, 9 derivate cu *inter-*.
3. STAMATI, D. : 3 derivate cu *între-*, 3 cu *inter-*.
4. POLIZU, V. : nici un derivat cu *între-*, 1 derivat cu *inter-*.
5. CODRESCU, D. : 8 derivate cu *între-*, 6 cu *inter-*.
6. PROTOPOESGU, D. : nici un derivat cu *între-*, 8 cu *inter-*.

7. PONTBRIANT, D. : 9 derivate cu *între-*, 4 cu *inter-*.

8. COSTINESGU, V. : 9 derivate cu *între-*, 16 cu *inter-*.

I. După cum reiese din lista dată, numărul formațiilor și *inter-* este relativ mic în secolul al XIX-lea în comparație cu numărul formațiilor care apar în DLRG sau DLRM.

Derivatele formate cu aceste prefixe sînt, în general: a) cuvinte curente în limbajul obișnuit ca *întreprinde, întrerupere, întrevvedere, interveni, interzice*; b) cuvinte aparținînd terminologiei ca *intercostal, interlinie* (și *întrelinie*), *interpoziție, interpuncție*, etc.; c) cuvinte neobișnuite, creații ad-hoc, care nu au rămas în limbajul obișnuit ca *întredormire, întremurire* (HELIADÉ, O. II, p. 304), *întreinterlunie* (COSTINESGU, V., S.V.) *întredouă* (CODRESCU, D., S.V.), *coastă* (spre deosebire de *intercostal* care a rămas), *întredomni* (PONTBRIANT, D., S.V.).

Majoritatea formațiilor care apar în dicționarele menționate sînt neologisme împrumutate sau calchiate după limba franceză, nu după latină, italiană, sau germană.

II. În dicționarele bilingve se întîlnesc numeroase încercări în traducerea corespondențelor franțuzești cu *entre-* sau *inter-*, că în unele dicționare corespondențele sînt redată prin *inter-* + tema, în altele prin *între-* + tema. Astfel, în dicționarele lui E. Protopopescu sau al lui Xegulici apar forme ca : *intermediar, intervenire*; în dicționarul lui Pontbriant : *întremediar, întresecare, trepune, intrecoastal*, dar : *intervenii*. De asemenea în dicționarul lui Xegulici apar derivatele *întrepune, întrevenii*, dar : *intersecțiune, intercoastal*. În dicționarele formațiilor franțuzești sînt redată, de cele mai multe ori, *între-* + tema (cf. Pontbriant), în altele prin *inter-* + tema (în dicționarul lui Negulici sau al lui Protopopescu nu se întîlnește nici o formă cu *între-*). De altfel nici numărul derivatelor nu este același, deși în dicționare apar cam în aceeași perioadă. La Pontbriant sau Costinescu, de exemplu, sînt inserate mai multe formații, la Protopopescu, Stamati – mai puține. Numărul mai mare sau mai mic de derivate depinde și de întinderea dicționarului.

III. în afară de inconsecvențele de tipul celor menționate sub punctul II, în dicționarele bilingve se întâlnesc ezitări și în ce privește redarea corespondentului franțuzesc printr-un derivat sau prin perifrază. De exemplu în dicționarul lui Vaillant majoritatea sînt redate prin perifrază :

entre-ligne „loc între două linii”
entr'ouvrir „a crăpa ușa, ochii etc.”
interdiction „oprire, punere sub epitropie”
interrompre „a curma”
intervalle „curgere de vreme”

dar :

entreprendre „întreprinde”⁵.
 în dicționarul lui Costinescu – uneori prin derivate :
interrompre „întrerupe”
entre-ligne „între linie”
intervenir „întreveni”

alteori prin perifrază :

entr'ouvrir „a crăpa , a deschide pe jumătate”
interligne „sîp&știul între două linii scrise”
intercostal „se zice de ceea ce este între coaste”.

Treptat, situația în limbă a celor două prefixe se clarifică :
între- rămîne un prefix puțin productiv, folosit în special în formații neologice împrumutate în secolul al XIX-lea, *inter-* devine un prefix neologic productiv în anumite stiluri ale limbii. Cercetarea tuturor formațiilor cu *între-* și *inter-* va lămuri mai bine situația acestor prefixe în limba contemporană¹.

Voi da, mai întii, lista integrală a formațiilor cu *între-*. Lista este alcătuită pe baza textelor și a dicționarelor parcurse, începînd cu primele noastre dicționare și terminînd cu dicționarele apărute în Editura Academiei R.P.B., și va cuprinde următoarea împărțire :

I. Calcuri după limba franceză, germană, italiană, latină.

II. Derivate care par, a fi formate pe teren românesc.

în listă vor fi trecute, fără a fi numerotate separat, și derivatele formate de la cuvintele cu *între-*, deși unele nu sînt formații românești. Ele indică, într-o oarecare măsură, poziția derivatului-bază în limbă.

I. Trebuie menționat că derivatele care vor fi discutate sub acest punct au tema și în românește. Cum ele au corespondente în franceză sau în altă limbă străină, este greu de făcut o delimitare strictă între cele împrumutate și adaptate la limba romînă și cele formate pe teren românesc. Cert este că, pentru a se forma în limba romînă, cel puțin pentru unele din ele, trebuia să existe modelul. De aceea trebuie să admitem că măcar unele dintre aceste formații provin din franceză,

¹ Nu vor fi luate în discuție formațiile cu *între-* sau *inter-* care nu sînt analizabile în limba romînă (*întreba*, *intercala*, *interjecție* etc).

germană, italiană etc. Fiindcă nu se poate face o delimitare strictă va indica la fiecare derivat atît modelul străin cît și posibilitatea lui în romînește. Numai acolo unde sensul nu permite apropierea cuvîntului temă din limba romînă se va da numai echivalentul

- a) calcuri mai mult sau mai puțin exacte după limba franceză
1. *întreciocni* (MACEDONSKI, O. IV 90) < *între-* + *ciocni* (*entrechoquer*); *întreciocnire*;
  2. *întrecoastă* < *între-* + *coastă* (cf. fr. *entrecote*);
  3. *întrecunoaștere* < *între-* + *cunoaștere* (cf. fr. *s'entrecouter*);
  4. *întredeschide* < *între-* + *deschide* (cf. fr. *entr'ouvrir*); *ehidere*, *întredeschis*, *întreăeschizătură*;
  5. *întredomnie* < *între-* + *domnie* (cf. fr. *interregne*);
  6. *întrefier* < *între-* + *fier* (cf. fr. *entrefer*);
  7. *întrelinie* < *între-* + *linie* (cf. fr. *interligne*) dar: *interlinie*;
  8. *întremînca* (D A) < *între-* + *mînca* (cf. fr. *entremanger*); *mine are*;
  9. *întrepătrunde* < *între-* + *pătrunde* (cf. fr. *entrepenetrer*); *pătrundere* ;
  10. *întreprinde* (cf. fr. *entreprendre*); *întreprins*, *întreprinzător*;
  11. *întresfîșia* (D A ms.) < *între-* + *sfîșia* (cf. fr. *entreteindre*);
  12. *întretăia* < *între-* + *tăia* (cf. fr. *entrecouper*); *întretăia* tăiere-,
  13. *întrețese* < *între-* + *țese* (cf. fr. *entretisser*); *întrețesătură*, *țesere*, *întrețesut*;
  14. *întreucide* (D A ms.) < *între-* + *ucide* (cf. fr. *entretuer*);
  15. *întrevedea* < *între-* + *vedea* (cf. fr. *entrevoir*); *întrevedea*, *întrevăzut*, *întrevedere*;
  16. *întrezări* < *între-* + *zări* (cf. fr. *entrevoir*); *întrezărire*,

b) *întrevorbi* și *întrevorbire* sînt calcuri după germ. *unterreden*. La TDRG este atestat și *întrevorbitor*.

c) *întremurire* reproduce probabil it. *tramortire*. Cuvîntul este atestat numai la Eliade² fără context.

d) Sînt cazuri în care nu se poate ști precis dacă avem a) calcuri după franceză, germană, italiană sau cu traduceri după germană. *întreține* ar putea avea model atît pe fr. *entretenir* cît și pe germ. *unterhalten*;

întremesteca (*bunuri întremestecate*) poate avea model atît fr. *entremêler* cît și germ. *untermengen* sau *untermischen*;

întrerupe: a) fr. *interrompre*-, b) germ. *unterbrechen*;

întrelăsa reproduce germ. *unterlassen* sau it. (*in*)*tralasciare*. Este o formație neobișnuită. Mai folosit pare abstractul lui verbal *în*

² *întredomnie*, ca și *întrecoastă*, *întrecunoaștere*, sînt formații personale.

³ Vezi Iorgu Iordan, *Limba romînă actuală. O gramatică a „greșelilor”*, 1947, p. 201, care consideră pe *întrevorbire* decalchiat după germ. *Unterredung*.

⁴ *Op. cit.*, p. 304.

⁵ Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 201.

Mi-a povestit încet, cu întreruperi lungi, cu întrelăsări înțelepte. GALAC-TION, O. I 212;

întrajutorare (întrajutorare frățească) ar putea reproduce atît fr. *entr'aide* cît și rus. *esau MonoMouf*. Fiind o formație recentă (DA nu o înregistrează) înclinăm spre ultima posibilitate menționată.

Pe *întrîmbla* „a umbla printre” atestat numai la ANON.CAR cu derivatele lui : *întrîmblare* și *întrîmblător* DA îl consideră format din *între-* + *umbla* după lat. *intercedere*. Deoarece sensul este oarecum diferit de al lat. *intercedere*, *întrîmbla* ar putea fi o formație romînească.

II. Un număr mic de derivate par a fi formații romînești; în dicționarele pe care le-am avut la îndemînă n-am găsit nici corespondentele lor directe, nici termeni apropiați ca înțeles :

1. *întredormire* (apare numai la HELIADE, O. II 298)
2. *întretîlni* și
3. *întrebirui* sînt date de acad. Iorgu Iordan ca exemple de „creații nouă”¹.
4. *întregol* (LEX. TEHN., S. V.)
5. *întredinți* : *Mărimea spetei nu atîrnă de lungimea ei, ci de numărul întredinților care îi are.* PAMFILE, I. G. 268
6. *întreocliia* „a cădea bolnav” (Despre vite) *A căpăta boala de sîngerat.* DENSUSIANU, T. H. — cu participiul *întreochiat* „care suferă de boala de sîngerat” (DA ms.).

Din analiza exemplelor date se desprind următoarele concluzii :

a) Majoritatea cuvintelor formate cu prefixul *între-* sînt verbe (derivate de la verbe). De la verbe s-au format uneori abstracte verbale (infinitive, participii), nume de agent sau de instrument; alteori ele s-au format după model străin (*întreprinzător*, *întrerupător*, *întreținător*, *între* vorbitor*).

b) Cîteva derivate — *întrajutorare*, *întrecoastă*, *întredinți*, *între-domnie*, *întrefier*, *întregol* și *întrelinie* — sînt substantive³ formate din *între-* + substantiv. Așadar formațiile cu *între-* pot fi cuprinse în două tipuri :

A. prefix + verb (derivat verbal)

B. prefix + substantiv (derivat substantival).

Tipul A a avut ca model derivatele franțuzești formate cu *entre-*; excepție face derivatul *întreochia* pe care DA ms îl consideră, pe bună

¹ „Nici una nu se dovedește prea fericită”. *Op. cit.*, p. 201.

² în monografia *Anchete dialectale din valea Jiului*, care se găsește în manuscris la Centrul de cercetări fonetice și dialectale din București, apare și forma *întrochea* „(despre cai) : A se îmbolnăvi, a suferi de zîmbre”.

³ în DA apare și *întrăport* considerat un derivat format din *întră-* (= *între-*) și *port*. Cuvîntul este ilustrat prin citatul din DOSOFTEI, V.S. 8₂ : *De la dînsii deprinzîndu-și pîrul tîndzînd supt acel durios și călugărilor de folos întrăport* și este glosat ca „port pe care îl au membrii aceleiași clase sociale, cf. uniformă”. De aici s-ar putea trage concluzia că prefixul *între-* apare și în textele vechi. În realitate avem a face, așa cum a arătat prof. J. Byck, cu o greșeală de tipar : „Lucrurile se lămuresc dacă pe *întrăport*, tipărit într-un singur cuvînt, îl despărțim firesc în verbul *întră* și substantivul *port* și renunțăm la ordinea de cuvinte neromînească. *Eustratie întră supt acel port durios și călugărilor de folos*, cu alte cuvinte intră în tagma călugărească sau îmbracă rasa călugărească (J. Byck, *Dicționarul limbii romîne*, în *Gazeta literară*, an. IV, nr. 47 (193), 1957, p. 4).

dreptate, ca un derivat format din locuțiunea *între ochi*. Uneori redată prin *între-* + temă și formații germ. cu *unter-* sau rus. cu

Unele derivate din tipul B cred că sînt formate deosebit de tipul A : pentru a explica derivatele substantivele trebuie să ne gândim la construcțiile prepoziționale : „porțiunea care se înalță între coastă sau între două goluri (la zid), sp. se găsesc între dinții unei spete de țesut” etc. Limbajul a putut dezvolta și fără model străin acest tip.

Prefixul *între-* a păstrat, în linii mari, valorile fr. *entre-*

1. Cele mai multe derivate verbale sînt reflexive (cu *se*) (~ unul cu altul, ~ unul pe altul, ~ unul prin altul) : *întremîndu-se*, *întrețîndu-se*, *întrepîtrunde*, *întresfîșia*, *întretăia*, *întreucide*, *întrajutorare* etc.

2. Unele derivate cu *între-* arată îndeplinirea aproximativă a acțiunii, îndeplinirea ei pe jumătate, din cînd în cînd, cu intermitențe : *întredeschide* înseamnă „a deschide puțin sau în parte (ușa, fereastra, ochii etc.)” — față de *a deschide* (cf. fr. *entr'ouvrir*) și *vedea* — „a vedea din cînd în cînd, vag, în treacăt, pe jumătate” — așa a *întrezări*.

Cu unele verbe de mișcare *între-* exprimă :

3. amestecul, îmbinarea : *a întrețese* înseamnă „a amesteca, a țesătură fire sau modele de altă culoare sau altfel; a introduce ceva nou sau accesoriu într-o scriere, vorbire”;

4. suprimarea, întreruperea unei acțiuni (la mijloc) : *a întretăia* ceva la mijloc sau în alt loc „a întrerupe”, *a rupe* la mijloc, *înceteze*, a suspenda, a conțeni, a tăia vorba cuiva” etc.

5. în unele derivate (*întreprinde*, *întreține*) valoarea prefixului este suficient de clară în romînește. Acestea sînt singurele asupra cărora pot exista îndoieli că sînt împrumuturi.

Unele formații au mai multe valori. Astfel *întrevedea*, în sensul propriu menționat sub 2, dar au și un sens figurat : „a bănui, a desluși viitorul, a prevedea” : *Zboară cîntînd ale lungi șire de cocori. . . în care divinul Dante a întrevăzut grațioasa stolului de suflete duiioase.* ODOBESCU, III 18 ; *întrevedere* poate avea și valoarea reciprocă ;

întretăia a) valoare reciprocă : *O, fără să presimți ce drăgăstos ntrețae, Un zîmbet vag și ridicat spre astru.* CAMIL PETRESCU, III 18 ;

b) valoarea menționată sub 4 : *Ar vrea adîncul bolții ca să ntrețae.* DA ms., s.v. ;

întrețese a) valoare reflexivă : *Rădăcinile în pături sub pîrîntrețesut.* EMINESCU, L. P. 149 ;

b) valoarea menționată sub 3 : *Mă aflam... Ungă o a pădure cu esențe diverse întrețesute de liane puternice.* SADEA, A. L. 198.

6. Derivatele formate din *între-* + substantiv au valoare axată starea sau poziția care există în spațiul ce desparte două

valoare pe care o are și prepoziția *între*¹ și prefixul *inter-* (v.p. 38): *întrefier* „porțiunea neferomagnetică care întrerupe porțiunea feromagnetică a unui circuit magnetic”, *întregol* „porțiunea dintr-un zid care se găsește între goluri” etc.

¹ Din cele expuse reiese că prefixul *între-* nu a avut o prea mare extindere în limba română. El a pătruns o dată cu corespondentele franceze formate cu *entre-* dintre care unele ca *întredesehide*, *întrerupe*, *întretăia* – cu derivatele lor – au o largă răspîndire, altele ca *întreucide*, *întremînca*, *întresfîșia* par neobișnuite. În limba contemporană, în locul lor se folosește mai mult perifrază. Puținele derivate care par a fi formate pe teren românesc sînt: a) formații personale (*într'ebir ui*, *într'etilni*); b) *întreochia* este un regionalism; c) cîteva formații aparțin limbajului tehnic și, prin urmare, sînt folosite de un număr restrîns de vorbitori (*întrefier*, *întrelinie*, *întregol*).

Fiind un prefix puțin productiv, *între-* a intrat rar în concurență cu alte prefixe. Astfel cîteva derivate apar și cu prefixul *într-*, și cu *stră-*: *întretăia* – *strătăia*: *Mi-a strău iat lupul calea astăzi prin pădure*. PAMFILE, A. R. 260;

întrețese – *strățese*: *Liane și flori de apă să înconjure cu vegetația lor corpul meu și să-mi strățese părul și barba cu firele lor*. EMINESCU, N. 128.

Formele cu *între-* au rămas în limbă, cele cu *stră-* sînt rare, neobișnuite; *strățese* ar putea fi o creație personală². *Strătăia* considerat de E. Ocheșeanu³ ca formație românească apare în vorbirea populară (în vorbirea din sudul Moldovei se întîlnește și sub această formă);

întrevedea cu sensul de „a vedea vag, nedeslușit” (vezip. 33) apare și cu prefixul *stră-* (*străvedea*): [*Baba*] *se dete aproape de mine și, străvâ-zîndu-ma ca printr-o zare de sită deasă, îmi cuprinse gîtul*. VLAHUȚĂ, N. 124 și cu prefixul *pre-* (*prevedea**) : *Soarele rotund și palid se prevede printre nori*. ALECSANDRI, P. III 9; *Cît pe ce să nu mai cunosc Tazlâul: într-o noapte așa... se limpezise încît te prevedeați printr-însul*. HOGAȘ, M. N. 232;

întrerupe apare și sub forma *prerupe*, formă învechită : **Prerupînd** cuvîntul [*craiu*lui] *zise cu mirare*. PANN, la TDRG;

întrevorbi cu sensul de „a vorbi cu cineva, a se întreține” este neobișnuit, în limba contemporană se întrebunțează *convorbi* (cu derivatul abstract *convorbire*): *Voi...convorbeați cu idealuri* EMINESCU, O. I 35.

Uneori apar dublete formate cu *între-* și *inter-* (vezi p. 39).

Spre deosebire de derivatele cu *între-*, cele formate cu prefixul *inter-* sînt mai numeroase. Iată lista formațiilor cu *inter-*, analizabile în limba română, întîlnite în materialul parcurs și în vorbirea zilnică, pe

¹ Vezi BA, s.v.

² Vezi R. Ocheșeanu, *Prefixul stră-* în SFC II, p. 83.

³ *Ibidem*.

⁴ Vezi I. Rizescu, *Prefixul pre-* în limba română, în SFC I, p. 14, care afirmă că *pre-* din *prerupe*, *prevedea*, *prezări* are sensul lui *între-* din *întrevedea*, *întrerupe*, *întrezări*.

care DLRM nu le înregistrează. Această listă nu are pretenția completă, pentru că în momentul de față se creează numeroase cuvinte de acest fel, aparținînd în special limbajului politic și administrativ.

1. interafrican	34. ntermodulație
2. interamerican	35. ntermuscular
3. interanual	36. nternodiu
4. interarab	37. nteroccidental
5. interatomic	38. nteroculer
6. interauricular	39. nterorașe
7. interbalcanic	40. nterosos
8. interbaltic	41. nterpapilar
9. intercolhoznic	42. nterparlamentar
10. intercolonament	43. nterpătrundere
11. intercolonial	44. nterperiodic
12. intercomunicație	45. nterpoziție
13. intercondiționare	46. nterpuncție
14. interconectare	47. nterpunctuație
15. interconfesional	48. nterpunte
16. intercurrent	49. nterpupilar
17. interdentar	50. nterregional
18. interdigital	51. nterrelație
19. interelectronic	52. nterromanice
20. interescapular	53. nterrupție ¹
21. intereuropean	54. nterschimbabil
22. interfacuități	55. ntersesiuni
23. interfibri ^{^r}	56. ntersolar
24. interfluviu	57. nterspecific
25. interfolicular	58. ntersterilitate
26. intergerman	59. nterșanjabil
27. interglaciari	60. ntertropical
28. interinclinare	61. nterțări
29. interjudețean	62. nterțug
30. interliniar	63. nterversiune
31. interlunie	64. ntervocalic
32. intermaxilar	65. nterzonal.
33. intermetalic	

I. O parte dintre derivatele formate cu *inter-* sînt împrumutate din limba franceză². Ca și în cazul prefixului *între-*, derivatele cu *inter-* din această categorie au tema în românește și de aceea nu există

¹ în DA apare greșit forma cu urî singur *r* cu mențiunea : „scris (de unii) scrieri” ; cuvîntul este ilustrat prin citatul: *După mai mulți ani de interupție în publicului tomul al II-lea a]] Arhivii Romînești*. AKHIVA B. II 111. *îndreptarul ortopic și de punctuație* (București, 1960, p. 42) arată că „se scrie și se pronunță *rr* în cuvintele formate cu prefixul *inter-*, cînd cuvintele de bază încep cu *r*”.

² În limba franceză derivatele cu *inter-* se împart în două categorii : a) împrumutate din limba latină formate (*interdiction*, *interceder*); b) formate în franceză după modelul celorlalte cuvinte mutuate (*intercontinental*, *interoceanic*). Vezi Kr. Nyrop, *op. cit.*, p. 235.

titudinea că toate sînt împrumuturi; unele dintre ele ar putea fi formate pe teren românesc. Iată cîteva exemple: *interaliat* < *inter-* + *aliat* (cf. fr. *interallie*), *interastral* < *inter-* + *astral* (cf. fr. *interastral*), *intercomunicație* < *inter-* + *comunicație* (cf. fr. *intercommunication*), *interschimbabil* < *inter-* + *schimbabil* (cf. fr. *interpenetration*).

II. Un cuvînt, *interpuncție* (în limbajul intelectualilor ardeleni), pare că este un împrumut savant din germană: *Interpunktion* (cf. *interpuncta* care ar fi putut avea model pe germ. *interpunktieren*¹).

III. Unele formații sînt împrumuturi sau calcuri după latină, luate direct sau venite prin intermediul unei alte limbi:

a) *interlunie* < lat. *interlunium* (cf. fr. *interlune*, it. *interlunio*)
interval < lat. *interuallum* (cf. fr. *intervalle*, engl. *interval*, rus. *uwnnepeaji*, germ. *Interval*)

interveni < lat. *interuenire* (cf. fr. *intervenir*)

interzice < lat. *interdico*, *-ere* (cf. fr. *interdire*, germ. *untersagen*).

b) O situație oarecum deosebită are *intemodiu* < lat. *internodium* care în limba franceză apare sub forma *entre-noeud*, ceea ce în romînă ar fi dat *întrenod*, formă înregistrată în DA (*întrănod*).

IV. Unele derivate au corespondente în mai multe limbi moderne și nu se poate delimita care formație străină a servit ca model derivatului românesc; s-ar putea să fi contribuit un singur model, dintr-o singură limbă, dar e tot atît de posibil ca la baza derivatului românesc să fi stat mai multe modele străine sau nici unul:

interacțiune < *inter-* + *acțiune* (cf. fr. *interaction*, rus. *esauMoeucmeue*)

interdental < *inter-* + *dental* (cf. fr. *interdentale*, rus. *MeMC3y6miu*)

interdependență < *inter-* + *dependență* (cf. fr. *interăependance* rus. *63ăUM03aeUCUM0Cmb*)

interglaciar < *inter-* + *glaciar* (cf. fr. *interglaciaire*, rus. *Mewcdy-sedHumoeuui* sau *MeMCJiednuKOsuu*, germ. *Interglazialzeit*)

intermaxilar < *inter-* + *maxilar* (cf. fr. *intermaxillaire*, germ. *Zwischenkiefer*)

intermolecular < *inter-* + *molecular* (cf. fr. *intermoleculaire*, rus. *MeafcdyMOJieKyMpHUu* sau *MeowMOJieKyjisipHUu*)

intermodulație < *inter-* + *modulație* (cf. fr. *intermodulation*, rus. *uHmepModyMițusi*)

internațional < *inter-* + *național* (cf. fr. *internațional*, rus. *uwnnep-HaițuouajibHBiii* sau *MeMcdyuapoduuu*, germ. *internațional*).

În general la termenii cu circulație universală este greu de precizat care formație și din ce limbă a servit drept model.

Y. O serie de cuvinte par a fi derivate pe teren românesc², dintre care unele ar putea fi traduse din limba rusă:

a) *intercondiționare* < *inter-* + *condiționare* (cf. rus. *63auMoo6yc-jioejieHHOcmb*)

¹ D A M S., S.V.

² Afirmația este făcută cu oarecare rezervă, deoarece, deși în dicționarele altor limbi, pe care le-am consultat, nu am găsit corespondentele acestor cuvinte, unele dintre ele ar putea exista.

interfibrilar < *inter-* + *fibrilar* (cf. rus. *MewcoojioKOHuuu*)

interelectrodic < *inter-* + *electrodic* (cf. rus. *MeoicdydJienmpo*)

interrațional < *inter-* + *rațional* (cf. rus. *MewcpauoHuuu*)

interrelație < *inter-* + *relație* (cf. rus. *63auMoomuomeuue* sau

Mocemb)

interspecific < *inter-* + *specific* (cf. rus. *Meoiceudoeou*)

b. 1. interafrican	15. interministerial
2. interamerican	16. interorașe
3. interarabe	17. interoccidentale
4. interbalcanic	18. interperiodic
5. interbritanic	19. interpupilar
6. intercolhoznic	20. interpunte
7. interconectare ¹	21. interregional
8. intereuropean	22. interromanic
9. interfacuități	23. intersolar
10. interfluvii	24. interspațiu
11. intergerman	25. interșcolar
12. interinclinare	26. interțări
13. interjudețean	27. interțug
14. intermigrații	28. interzonal.

1. Cele mai multe derivate formate cu *inter-* sînt adjective rar substantive, și numai cîteva verbe; cele considerate a fi formate pe teren românesc sînt în special adjective și, mai rar, substantive.

Tema cu care se combină prefixul poate fi, la rîndul ei, substantiv, *intercurent*, m[^]rspațiu, *interorașe* sau derivată: *inter&iomic*, colhozmtf, *interparlamentar*, *interșcolar*.

2. De remarcat că derivatele adjectivale formate din *inter-* apar de obicei la plural (*interfacuități*, *interorașe*, spre deosebire de cele substantivale provenite din *inter-* + substantive care se folosesc și la singular (*interfluvii*, *interspațiu*, *interpunte*, etc.).

3. Formațiile cu *inter-* sînt:

a) cuvinte din limbajul obișnuit (*interpune*, *interzice*)

b) termeni științifici și tehnici (*intercostal*, *interdigital*, *intermigrații*)

c) termeni aparținînd domeniului politico-filozofic și administrativ (*intercondiționare*, *interrelație*, *interbalcanic*, *intercontinental*, *interregional*, *interțări*, *intercolhoznic*).

² I- Prefixul *inter-* are, în general, unele valori ale prepoziției care indică marchează, în funcție de natura temei:

¹ în limba franceză există *interconnexion*, de unde rom. *interconexiune*.

² în listă au fost trecute numai abstractele verbale, care apar mai des, nu și verbele care acestea derivă (*intercondiționa*, *interconecta* etc.).

a) locul, spațiul dintre două obiecte sau fenomene : *interastral* „care se găsește sau are loc între astre”, *intercelular* „care se află între celulele unui țesut”, *intercolonament* „distanța care separă două coloane consecutive ale unei colonade”, *interspațiu* „spațiu liber sau distanța dintre două obiecte, piese”, *interțug* „loc unde se încrucișează galeriile din mină”, *interzonal* „care are loc între două zone, care leagă două zone sau este situat între două zone”.

b) intervalul de timp cuprins între două faze : *intercurent* „care se așază sau survine în timpul sau în cursul unui fapt, fenomen”, *interglaciar* „intervalul de timp cu climat mai cald, din cuaternarul vechi, cuprins între două faze de glaciație”;

c) legătura, raportul, relația de reciprocitate dintre două sau mai multe obiecte sau fenomene : *intercondiționare*, *interdependentă*.

În această categorie intră și adjectivele, discutate sub punctul 2, care indică raporturile dintre diferitele grupuri de oameni, formate probabil fie după modelul derivatului *internațional*, fie pornindu-se de la construcțiile cu prepoziție (v.p. 33).

După valoarea pe care o au, aceste derivate se împart în două categorii:

A. Indică relațiile dintre diferite grupări administrative :

(*întreprinderi*) *intercolhoznice* (SCÎNTEIA nr. 4434, 1959) ~ „care privește, se referă și are loc între mai multe colhozuri”;

(*întîlniri*) *interfacultăți* (INF. B U C . nr. 1968, 1959) „care se referă, are loc între mai multe facultăți”;

(*întîlniri*) *intergermane* (MUNCA nr. 3513, 1959) „care are loc între cele două state germane”;

(*competiții*) *interțări* (INF. B U C . nr. 1903, 1959) „care are loc între mai multe țări) etc.

B. Indică raporturile existente în interiorul unei comunități

a) administrative:

(*realizări economice*) *interarabe* (ORIZOMURI, febr. 1960, p. 90) „realizări care au loc în interiorul comunității arabe”;

(*colaborare*) *interbalcanică* (în Expunerea tov. Gh. Gheorghiu-Dej, cu privire la lucrările Congresului al XXI-lea al U.R.S.S.) „care se realizează, are loc între țările din Balcani”;

(*diferențieri*) *interromanice* (SCL VIN (1957), nr. 1, p. 115) „care au loc în interiorul teritoriului de limbi romanice”;

b) politice:

(*schimburi de vederi generale*) *interoccidentale*¹ (SCÎNTEIA, nr. 4813, 1960) „care are loc între țările din gruparea occidentală”.

Cu aceste valori prefixul este productiv în limba română.

II. În următoarele formații *inter-* marchează oprirea, separarea : *interdicție*, *interpune*, *interzice*. Cu această valoare *inter-* nu a fost și nu este productiv în limba română.

În afară de derivatele din limbajul obișnuit, care au fost, în majoritatea cazurilor, împrumutate sau calchiate după alte limbi, se creează

¹ în text apare greșit sub forma *inter-occidentale*.

(astăzi numeroase derivate aparținând domeniului științific și administrativ. Prefixul *inter-* este un mijloc comod și simplu cu a cărui se pot forma mereu derivate care să indice legăturile din mai largi și mai variate dintre oameni.

Așa cum pentru exprimarea relațiilor din interiorul acele există derivate ca *interjudețean*, *intercomunal*, *interraional*, în pentru exprimarea relațiilor dintre țări, continente există *interinter european*, *interțări*, *intercontinental*. Pe lângă acestea apar, în în presă, numeroase formații ocazionale¹ ca *intergerman*, *interinteramerican* ; ele par formații firești, existente în limbă, avînd se legături, relații care există „între popoarele din Africa, America „între cele două state germane”.

Fiind un prefix relativ nou și neexistînd în limba română pr valori apropiate, *inter-* nu este concurat de alte prefixe. De obicei redarea în românește a unei formații străine cu *inter-* există două pr ori se calchiază corespondentul străin, ori se folosește construcția si formată din substantiv, adjectiv etc. precedat de prepoziția *din* *între*².

Trebuie totuși menționată existența formelor *între-/inter-* în unor derivate³: *întrelinie-interlinie* — dar *mim&i interliniar* (apare la HAMANGIU, C. G. 461 în DA, ms. s. v.), *întreînod* (ECONOM în DA ms.) — *internod*, *întrepătrundere* — *interpătrundere* (D A ms. *pune* (CODRESCU, D., s. v.) — *interpune*, *interrupție* — *întrerupere schimbare* (ODOBESGU, I 40) — *interschimbare* (dar numai *interschimbare* etc. De obicei formele cu *între-* sînt învechite, neobișnuite; dintre te menționate aici numai două apar astăzi cu prefixul *între-* : *trundere* și *întrerupere*.

În concluzie, deși numărul derivatelor formate cu *inter-* prea mare în raport cu numărul derivatelor formate cu alte pr poate afirma că *inter-* este un prefix productiv⁴ pentru că în orice se pot crea derivate noi care să indice legăturile din ce în ce mai de dintre oameni.

¹ Membrii juriului din cadrul unui concurs interșcolar au folosit termen *trebare* cu sensul de „întrebare pe care concurenții aveau dreptul să și-o pună r e c i p r e t r e i r ă s p u n s u r i e x a c t e d a t e e x a m i n a t o r u l u i”. Flora Șuteu interpretînd această ca „o întrebare a concurentului aflată între două întrebări ale examinatorului” o g justificată, considerînd-o o influență a faptului că și concursul era numit un *con orașe* (vezi Flora Șuteu, *Limba română*, nr. 4, 1958, p. 110 — 111).

² în vorbire se întîlnesc uneori forme pleonastice de tipul: *interdependența nomene*, *întrajutorare reciprocă*.

³ O situație similară întîlnim și în franceză : *entreposer* — *interposer*, *entrevenir* (cf. Kr. Nyrop, *op. cit.*, p. 235).

⁴ Productivitatea prefixului este totuși relativă deoarece, ca prefix savan folosește numai în anumite stiluri ale limbii.

SUFIXELE COLECTIVE DIN LIMBA ROMÂNĂ CU SPECIALĂ PRIVIRE ASUPRA REPARTIȚIEI LOR

D E

FLORENȚA SĂDEANU

Studiind sufixele colective din limba română, m-am preocupat în special de problema repartiției lor. În lucrarea de față se va studia repartiția sufixelor după temele la care se atașează, din punctul de vedere al categoriei gramaticale și al sensului (atât al temei cât și al derivatului).

Prin sufixe colective am înțeles acele sufixe care formează substantive denumind o pluralitate, o mulțime sau totalitatea lucrurilor de același fel sau cu o caracteristică comună, precum și substantive denumind o cantitate mare dintr-o materie. Cuvântul *lucruri* trebuie luat aici în sensul lui cel mai larg care cuprinde plante, animale, persoane și acțiuni¹.

Deși am socotit necesar să cercetez originea sufixelor și valoarea lor în limba de origine, totuși n-am considerat acest aspect al problemei ca pe un scop al lucrării, ci ca pe un mijloc indispensabil pentru a putea ajunge la o imagine cât mai clară a valorii sufixelor în limba română. Pentru completarea acestei imagini ar fi fost util să pot studia repartiția sufixelor colective din punct de vedere istoric, să arăt cum a evoluat valoarea lor, puterea lor de derivare, cum s-au concurat unele pe altele în decursul timpului. Din păcate însă, materialul pe care l-am avut la îndemână pentru cercetare nu mi s-a părut suficient pentru a putea ajunge la concluzii juste în această privință. Tot din același motiv a trebuit să renunț la studiul repartiției sufixelor colective pe regiuni.

Am considerat totuși că nu este o lipsă de consecvență să ating aceste probleme acolo unde bogăția materialului mi-o permite și să arăt că un anumit sufix este învechit sau regional.

Pentru cercetarea mea am folosit Dicționarul limbii române aflat în manuscris la Institutul de lingvistică. Am luat în considerare toate

¹ în restul lucrării, la clasificarea pe sensuri, cuvântul *lucruri* trebuie înțeles în sensul lui restrâns (deosebit de „plante”, „animale” etc).

derivatele colective consemnate de dicționar, indiferent dacă ele sînt învechite sau regionale. În principiu nu am folosit altă sursă, pentru a avea un criteriu unitar de selecționare și o limită obiectivă pentru statistică. Am făcut numai două excepții (care, după cum voi arăta, nu sînt excepții propriu-zise, ci numai formale) și anume cu lucrările : G. Pascu, *Sufixele românești*¹ și Ș. Pasca, *Toponimice de la nume de plante*². Aceasta pentru următorul motiv : aceste două lucrări, care cuprind o mare bogăție de derivate românești cu sufixe (cea a lui Pasca, mai ales derivate colective), au fost despuiate în principiu exhaustiv pentru dicționarul limbii romine. Faptul că unele cuvinte aflate în aceste lucrări lipsesc din dicționar l-am considerat ca pe o scăpare a redactorilor dicționarului, scăpare care poate s-ar fi corectat pînă la tipărirea lui. De aceea pentru elaborarea acestei lucrări am luat în considerare și acești termeni, de altfel foarte puțini.

Adesea, cînd se vorbește despre derivarea cu sufixe colective se ia în considerare numai tema substantivală³. Unii autori totuși includ printre derivatele colective și pe cele deverbale⁴. Pe lîngă aceste două categorii, cercetarea materialului din limba romină m-a condus la concluzia că sufixele colective se atașează uneori și la alte teme : la adjective, pentru a desemna o pluralitate de lucruri cu o anumită calitate comună și, mai rar, la adverbe și interjecții. În ce privește tema adjectivală, nu mă refer aici la adjectivele care se pot substantiva, cum ar fi cazul: *sărac* adj. „care nu are bunuri materiale”⁵ > *sărac* s. m. „persoană lipsită de bunuri materiale” > *sărăcime* s. f. colectiv „totalitatea oamenilor săraci”. În cazuri ca acesta se poate considera că derivatul colectiv s-a format de la valoarea de substantiv. Cuvintele la care mă refer sînt exemple în care se observă că derivatul e format de la adjectiv. (Trebuie să arăt de la început pentru a evita neînțelegerile că, deși majoritatea exemplurilor la care mă refer au mai multe sensuri, ceea ce ne interesează aici este numai sensul lor colectiv și de aceea acesta este singurul pe care îl menționez) :

albăstrime (< *albastru*) „oamenii (de la oraș) îmbrăcați de obicei în haine albastre”,

noime (< *nou*, pl. *noi*) „oamenii noi, generațiile noi” : *Nice vechimea asupra noimii capul și-ar ridica*. CANTEMIR, HR. 86,

vechime (< *vechi*) „oamenii, generațiile vechi”,

udeală (< *ud*) „apă multă, apăraie”,

mărunțiș (< *mărunt*, pl. *mărunți*) „bani mărunți” : *Răsturnă pe masă mărunțișul din buzunar*. CEZ. PETRESCU, C. V. 47.

De vreme ce aceste exemple și altele de același fel (care se vor vedea la paragrafele respective) arată posibilitatea formării de derivate colective de la teme adjectivale, se naște întrebarea dacă nu cumva și derivatele

¹ București, 1916.

² în DR. XI (1948), p. 60-83.

³ Cf. *Gramatica Academiei R.P.R.*, voi. I, București, 1954, p. 141.

⁴ Cf. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1895, p. 612 ; K. Baldinger, *Kollektivsuffixe und Kollektivbegriff. Ein Beitrag zur Bedeutungslehre im Französischen mit Berücksichtigung der Mundarten*, Berlin, 1950.

⁵ Definițiile exemplurilor sînt simplificate, în așa fel încît să redea numai esențialul; această observație este valabilă pentru toată lucrarea.

de tipul *sărăcime*, *bătrînime* etc. **nu** sînt și ele formate de la a și **nu** de la valoarea de substantiv a acestuia. Ceea ce se poate cu certitudine este faptul că nu este nevoie să existe în limbă bilitatea de a exprima printr-un substantiv (sau adjectiv substantiv) un singur element care să posedă o calitate oarecare („sărac”, etc.) ca să se poată forma de la acesta un derivat colectiv, desemnând o mulțime de astfel de elemente, ci, sărîndu-se peste o treaptă, să ajunge direct, de la adjectivul care arată calitatea, la colectivitatea «elemente purtătoare ale aceleiași calități».

Așadar, în loc de :

<i>Adjectiv</i>	<i>Substantiv</i>	<i>Substantiv colectiv</i>
sărac—————>	sărac —->	sărăcime
tînăr—————>	tînăr —->	tineret

Etvm :

ud—————>	udeală
albastru—————>	albăstrime
vechi—————>	vechime
mărunt—————>	mărunțiș

în general, cînd se ocupă de derivatele colective deverbale, iau în discuție doar pe cele care au fost la origine abstracte verbale, în orice caz, pe cele formate cu sufixe care sînt în primul rînd sufizate, în legătură cu sufixul francez - m, K. Baldinger spune: *den Übergang von der deverbale zur denominalen Verwendung -ure zum Kollektivsuffix, indem die Kollektive Idee sich nicht mehr der Handlung entwickelte, sondern völlig auf dem Suffix beruhte*

în ce privește colectivele deverbale din limba romină, fenomenul este același. Sufixe, la origine abstracte, ca : *-ură*, *-eală* ca lîngă sensul abstract îl au și pe cel colectiv, au ajuns să fie sufixe cu propriu-zise și să formeze direct de la verbe derivate colective, acestea să mai treacă prin faza de derivate abstracte. Iată cîteva exemple :

-ură: *înșirătură* „șirag sau salbă de lucruri înșirate”,

măcinătură „lucruri măcinate, făină, măciniș”,

rămîitură „resturi, rămășițe” : **Rămîitura** din storsul ro-

arunci sau o dai la păsări. D A ,

rumegătură „particule de lemn rezultate din tăierea lemnului

într-un loc au aflat o grămadă de rumegătură de lemn.

SBIERA, P. 22,

săditură „pădure tînără sădită de curînd” CHEST. IV 102/68,

vorbitură „vorbă multă”,

pusătură „lucrurile puse într-un loc”,

torsătură „fire toarse”;

¹ Cf. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 612-613.

² *Op. cit.*, p. 176.

-eală (~ială) : *pălăleală* „flăcări multe la un loc” (< *pălăli*, variantă a lui *pălălăi*, + *-eală*),
urzeală „totalitatea firelor...”: *Sulul se ridică și urzeala de pe dînsul se nevedește prin ițe*. I. IONESCU, M. 690,
fuitueală „cîlți, cîrpe etc.”, cu care se umple pușca”.

Mai mult decît atît, există colective deverbale formate cu sufixe care nu au la origine valoare abstractă. Exemple :

-aie : *pălălăie* „flăcări multe la un loc” (< *pălălăi* + *-aie*),
țacăraie „dangăte de clopot” (< *țacări*, variantă a lui *țacăni*, + *-aie*);
-iș : *surupiș* „pietriș care cade de pe munte la vale” (CHEST. IV 94/171 b)
 (< *surupa*, var. de la *surpa*, + *-iș*);
-ama : *încălțamă* „încălțăminte” cf. DR. XI 121, KLEIN, D. (< *încălța*
 + *-amă* (-ame)).

Din analiza acestor exemple se poate constata că sufixele respective poartă în ele valoarea colectivă și o imprimă derivatului format de la tema verbală direct, fără să mai existe o fază intermediară de abstract verbal.

în concluzie, repartitia sufixelor colective după categoria gramaticală a temei la care se atașează va cuprinde trei categorii mari: tema substantivală, adjectivală și verbală, la care se adaugă cîteva exemple cu tema formată de la un adverb sau de la o interjecție.

în cuprinsul fiecărei categorii gramaticale de la care se formează derivate colective se va analiza repartitia din punct de vedere al sensului, în ce privește colectivele deverbale, ceea ce poate forma obiectul unei clasificări este sensul derivatului. Grupărilor făcute pe sufixe nu le corespund categorii semantice precise după sensul verbului – temă. După sensul lor, colectivele deverbale se împart în trei categorii, pe care le voi nota în clasificare cu **a**, **b**, **c** :

a. o acțiune repetată, deci o colectivitate de acțiuni exprimate prin verbul respectiv : *vorbiură*, *orăcăială* ;

b. totalitatea sau o mulțime de elemente rezultate din acțiunea exprimată de verb : *adunătură*, *măcinătură*, *treieris*;

e. totalitatea elementelor necesare pentru efectuarea acțiunii exprimate de verb : *haleală*, *încălțamă* ¹.

Derivatele de la substantive vor fi clasificate în primul rînd după sensul temei, deoarece de cele mai multe ori diferitele sufixe se atașează cu precădere la una sau alta din teme : nume de animale, de plante sau de lucruri sau substantive care denumesc o persoană și pe care, pentru simplificarea exprimării, le voi numi „nume de persoane”. De cele mai multe ori, la colectivele denominative sensul temei corespunde sensului

¹ Cf. Iorgu Iordan, în BUL. FIT., II 186.

² K. Baldinger, op. cit., p. 20 și urm. ajunge la concluzii asemănătoare, însă, cum era de așteptat, fiind vorba de altă limbă, nu identice. El arată că în limba franceză derivatele colective deverbale pot să ia naștere din următoarele raporturi (față de verb) : 1. acțiunea însăși (o seamă de acțiuni izolate): *flatterie*, *causerie*, *crierie*; 2. subiectul acțiunii – de cele mai multe ori mijlocul pentru săvîrșirea acțiunii, concretizat în persoane: m.fr. *chevaucherie*; 3. rezultatul acțiunii: *parfumerie*, *limure*; 4. mijlocul pentru săvîrșirea acțiunii – un instrument: ex. *sonnerie*.

derivatului: *brad* > *brădet* „mulțime de brazi”, *praf* > *prăfăraie* „mulțime de praf”. Uneori însă acest lucru nu se întîmplă și în acest voi face o mențiune specială.

La repartitia sufixelor de la tema nominală se pun cîteva probleme care trebuie elucidate de la început. Este vorba în primul rînd de cele de cele mai multe ori sufixele de care ne ocupăm au, pe lîngă valoarea colectivă, și alte funcții, care adesea se întrepătrund și care de multe ori sînt greu de delimitat. Se înțelege deci că voi fi obligată să mă ocup de puțin tangențial, și de aceste funcții „necollective” ale sufixelor colective. Așa sînt: *funcția locală* a sufixelor colective care se atașează la nume de plante (*-iș*, *-iste*, *-et*) sau la nume de animale și de lucruri (*-arie*) sau la nume abstractă a unor sufixe care formează colective de la nume de animale (*-ime*) etc.

Pentru a putea delimita aceste funcțiuni m-am condus după următoarele principii:

în primul rînd n-am luat în considerare numai sensul local al unui cuvînt, ci și sensul potențial, prin sens potențial înțelegînd sensul care un cuvînt e posibil să-l aibă, ținînd seama de cuvintele de acțiune formate cu același sufix.

Multe din derivatele cu sufixele *-iș*, *-iste*, *-arie* ș. a. sînt date în dicționarii numai cu sens local. La o analiză mai amănunțită însă se poate constata că multe dintre ele nu diferă cu nimic de cele care apar în izvoarele cu sens colectiv. De exemplu *păpușoiște* este definit în DA și prin „loc unde se păpușoi”, deci colectiv, pe cînd *porumbiște* și *cucuruziște* numai prin „loc unde se semănat cu porumb” ; *crumpărie* este dat numai ca „loc unde se crumpene”, pe cînd *cartoflărie* are în plus și sensul colectiv „cantitate de cartofi”. Cred că numai întîmplarea face ca izvoarele să releve derivate sensuri mai puține decît la celelalte, cînd ele sînt de fapt sens colectiv. La acest lucru cred că a contribuit și faptul că o serie întregă de derivate (ca de exemplu *rogoziș*, *cînepiș*, *ruginiș*, *meiște*, *săcăriște*, *cucuruziș*) redactate în dicționar numai pe baza materialului din Atlasul limbii române unde au fost date ca răspuns la întrebările 107, 110, 111 care sursele au dat. Ce numire poartă un loc acoperit cu pădure de stejar, fag... ? ; (107) unde se numește un loc unde se găsesc mulți: pruni, cireși, curpeni, rugi, m. (110) {111) Cum se numește un loc cultivat cu : in, cînepă, grîu ... ? ; (111) IV, p. 11–12). Definiția acestor cuvinte a fost formulată, prin parafrazare a întrebării, astfel: *cînepiș* „loc cultivat cu cînepă”, *rogoziș* „loc acoperit cu rogoz” etc. Dacă redactorul de dicționar, cînd a văzut față un singur cuvînt de acest fel, este oarecum silit să procedeză în acest fel, cel care cercetează toate cuvintele formate cu același sufix, ca de exemplu sufixele *-iș*, *-iște*, *-et*) își dă seama că acest sufix imprimă în derivatele la care se atașează și nuanța de sens colectivă, nu numai sensul local. La cuvintele unde, pe lîngă materialul din chestionar, avem și exemple mină și citate, care ne ajută la precizarea sensului, se impune ca în definiția existentă („loc cu. . .”) să fie completată și cu sensul colectiv. De exemplu cuvîntul *iniște* este definit în DA ms. „loc unde au fost semănată și în”, deși din citatul *Vedeam valuri verzi de grîne, undoirea un*

EMINESCU, P. 232, reiese clar că nu unduiește locul, ci lanul, mulțimea de tulpini de in.

Toate aceste aspecte m-au determinat să grupez în cadrul derivatelor colective și derivate ca cele despre care am vorbit mai sus, care prin structura lor sînt perfect echivalente cu cele atestate ca atare. Uneori am crezut necesar să le grupez într-o rubrică aparte sub numele „colective potențiale”.

Tot printre potențiale am clasat și derivatele de la verbe sau adjective, al căror sens colectiv nu se poate delimita net față de sensul abstract,, denumind o acțiune, rezultatul acțiunii, o calitate etc. Așadar clasificarea finală va prezenta două rînduri dedate : cele care arată colectivele sigure,, clare pentru toată lumea și cele care arată colectivele potențiale.

O altă problemă s-a ivit în clasificarea derivatelor cu sufixe ca *-oare*, *-ăraie*, *-arie*, *-ială* ș. a. La analiza acestor derivate s-ar putea crede, la prima vedere, că unele dintre ele, ca *j'umăr'aie*, *flăcăraie*, *plînsoare*, *lutărie*, *poleială*, *ruginime*, *mîliște* nu denumesc o colectivitate de elemente, ci o cantitate mare dintr-o materie, ieșind astfel din sfera colectivelor. Spre această concluzie ne-ar putea îndrepta și definițiile din dicționare și glosare care de multe ori folosesc cuvîntul *mare* cu același sens – cred eu – ca și cuvîntul *mult*. De ex. *flăcăraie* „flacăra mare” – în loc de „multe flăcări la un loc”. Aici se pune întrebarea dacă se poate trasa o limită precisă între colectivele desemnînd multe elemente la un loc și cuvintele care denumesc o cantitate mare dintr-o materie. Dacă am avea de ales numai între cuvinte ca cele de mai sus, pe de o parte, și colective ca *țărănime*, *copilărime*, *brăăet,j)e* de alta, deosebirea netă dintre ele ar putea'eventual să determine eliminarea celor dintîi, socotindu-le ca necollective. Dar între cele două categorii net delimitate există și trepte intermediare. Dacă, de exemplu, *pietriș*, *bolovăniș*, *grohotiș* sînt considerate de toată lumea drept colective, căci înseamnă o cantitate mare de pietre, bolovani, sfărîmături de piatră, la fel *nisipiște*, *nisipiș* „cantitate mare de fire de nisip”, atunci tot așa și *ninsoare* „o cantitate mare de fulgi ninși” e un colectiv. Pornind de la acest raționament, am considerat la fel pe *fumăraie* ca „o cantitate mare de particule de fum”, pe *flăcăraie* ca „o cantitate mare de flăcări”, *-pe plînsoare* ca „o cantitate mare de lacrimi” : *își șterge plînsoarea*. COȘBUC, F. 103. Și dacă *nisipiște* este colectiv, e normal să fie colective și *mîliște*, *lacoviște*, *jariște*, formate cu același sufix, caracteristic colectivelor. De altfel am putea să ne întrebăm de ce s-au mai creat cuvinte ca *mîliște* și *jariște* cînd le aveam pe *mîl* și *jar*, dacă nu tocmai pentru a exprima ceva mai mult decît cuvîntul de bază și anume colectivul. Acesta este principiul după care m-am condus în clasificarea derivatelor în *-oare*, *-ăraie* ș. a.¹.

¹ Multe dintre exemplele de care am vorbit sînt considerate colective și de către acad. Iorgu Iordan (BL IX, p. 56 : *apăraie*, *fumăraie*, *glodăraie*) și de către acad. Al. Graur (BL> IV, p.70 –71 : *aporie*, *colbărie*, *fumărie*, *glodărie*). K. Baldinger, *op. cit.*, p. 8, vorbește cam în același sens cînd spune : „Diese Vielheit kann grundsätzlich zweierlei Art sein, nämlich entweder eine kollektive Masse, eine Menge, die wir als Ganzes kollektiv empfinden, ohne dass der einzelne Bestandteil dabei eine individuelle Rolle spielte (z. B. eboulis „Trummerhaufen”) oder aber der Gedanke an die einzelnen Teile in der Vorstellung bestehen bleibt (z. B. a.fr. *baronnille* „die Gesamtheit ner Barone”).

Exemplele care totuși nu se pot încadra cu precizie printre colective au fost clasate printre potențiale.

Un principiu de bază pentru recunoașterea unui colectiv e că acesta, deși denumește o pluralitate de elemente, este folosit la fel ca un singur. La prima vedere s-ar părea că acest principiu a putut să-mi servească drept criteriu absolut pentru statistica pe care urmează să o fac. Așa că, la cuvînt, ca *asprime* „părți aspre ale unui loc”, derivat cu sufixul *-ime*, care formează foarte multe colective, nu poate totuși să fie considerat colectiv deoarece din felul cum este folosit în texte se vede că numai la singular poate avea sensul respectiv : *Se urcă... prin strîmtorile și asprimile țărilor*. BĂLCESCU, M. v. 384. La fel: *crinărie* are sensul „diferite feluri de crin”, dar numai la plural (H. V 97); *băbărie* „leacuri, credințe, superstiții” mai ales la plural: *Cine ascultă la băbării rămîne desculț*. JIPESCU, M. 100. Așadar, aceste cuvinte n-au fost incluse printre colective.

Totuși, uneori sînt și excepții: se pare că există o tendință să se înceapă de a se exprima ideea de colectiv în mod analitic. Acest fenomen este foarte în evidență în primul rînd prin nevoia de a se adăuga un cuvînt de „mulțime”, „mult”, înaintea colectivelor, deși ideea de „mulțime” este în însăși noțiunea de colectiv.

Astfel, deși *gălbînet* înseamnă „mulțime mare de galbeni”, în primul rînd într-un citat în care se spune : *Și'dete... mult gălbînet*. GORJAN, M. 160, iar *vorbitură*, care înseamnă „vorbă multă”, apare în citația : *bitură multă și fără socoteală*. IORGA, I. L. III 526 ; la fel *băbărie* „mulți”, în citatul: *Tot mai are Dobrișan... Mult bănet și grădina*. TEO'DORESCU, P. P. 474.

Acest lucru ne arată că sufixele colective, sau cel puțin unele, nu mai sînt destul de expresive pentru a exprima singure ideea de colectiv și au nevoie să fie întărite. Tot această „slăbire” a expresivității lor duce și la folosirea la plural a unor cuvinte colective². Uneori, întru-bușinare la plural poate fi explicată prin intenția de a exprima o cantitate de mai multe colectivități. Exemple : *Grindină foc arzător* L. I. 117. *Viile noastre și smochineturile noastre* L. I. 117. *neturile*. BIBLIA, la TDRG. *Curțile albe*. \ . *pierdute în mijlocul unor* L. I. 117. EMINESCU, N. 56. În aceste exemple *vieturi* (pluralul colectiv *smochineturi*, *măslineturi* (plurale de la *smochinei* și *măslinei*) și *neturile* (pluralul lui *pomet*) se pot interpreta ca „mai multe colectivități de măslini, de pomi” etc.

În alte cazuri însă, folosirea la plural a colectivelor pare ineptă și cred că trebuie înțeleasă, cum am mai arătat, ca un semn de pluralitate a lor. Iată cîteva exemple de acest fel:

¹ Cuvinte ca *îmbrăcăminte*, *încălțăminte* au fost la origine plurale neutre (cîntec, *mint*, *încălțămînt*), așa cum *îngrășăminte* este pluralul lui *îngrășămînt* sau *acoperămînt* pluralul lui *acoperămînt*. Apoi au început să fie simțite ca singulare feminine cu sens colectiv (CDBE s.v.). Deși fac parte dintre colective, aceste cuvinte nu se încadrează în această categorie deoarece, după cum se vede, la formarea lor nu a contribuit nici un sufix, iar teoretic, *-minte*, deși ar fi putut fi simțită ca un sufix colectiv, n-a intrat în formația altor cuvinte colective, această valoare.

² Cf. și K. Baldinger, *op. cit.*, p. 142, unde se spune : „Die Anwendung des Plurals ist also eine Schwächung der Kollektivbedeutung sich auswirkt”.

Cîrpet „mulțime de cîrpe” : *A împărțit mălaiul, slănină și câteva cîrpeturi*. GALACTION, O. I 293. Același autor folosește cuvîntul corect în altă parte: *Se cheltuia zadarnic vopseaua și cîrpetul*. KLOPSTOCK, F. 91,

Cuconet „mulțime de cucoane” : *Unde sînt cuconeturile de la crucea roșie!* PAS, Z. II 113. Același autor folosește cuvîntul și la singular cu același sens : *Studentii făcuseră scandal la Teatru unde cuconetul juca în spectacole... pe limba franțuzească*, id. ib. 66,

Țolet „mulțime de țoale, totalitatea țoalelor (cuiva)” : *Le plătesc... ori în bani, ori în țoleturi*. PAMFILE, S.V. 178. La același autor întîlnim însă : *Baba și-a scos țoletul din cofă și a pornit*. în DA, S.V.,

Cuscrei „mulțime de rude” : *Solgăbirăii stau acolo și alte cuscreturi pe lîngă ei*. VICIU, GL.,

Sticlărie „tot soiul de obiecte de sticlă” : *Farfuriile și sticlăriile ce vor fi* (a. 1822). URICARIUL, XI, 349.

Unele cuvinte au ajuns, trecînd probabil prin aceeași fază, să nu mai fie folosite decît la plural cu sens colectiv : *brînzeturi, pînzeturi*.

Toate aceste exemple și altele de același fel m-au convins că acest criteriu, al folosirii colectivului exclusiv la singular, nu este un criteriu absolut pentru statistică. Simplul fapt că un cuvînt este folosit la plural nu trebuie să ducă la excluderea lui automată dintre colective. Bazîndu-mă pe această concluzie am introdus printre colective cuvinte ca *firet*, care la origine are sens colectiv, deși în prezent se folosește cu același sens pluralul *fireturi*.

Urmînd criteriile expuse mai sus, am găsit 25 de sufixe cu funcțiune colectivă. Acestea sînt: 1 -*ea*lă (-*ială*), 2 -*in*ă, 3 -*iștin*ă, 4 -*ur*ă, 5 -*tur*ă, 6 -*ea*ță, 7 -*ie*, 8 -*arie*, 9 -*aie*, 10 -*ăraie*, 11 -*anie*, 12 -*ame*, 13 -*ime*, 14 -*ărime*, 15 -*oare*, 16 -*tate*, 17 -*iste*, 18 -*ăriște*, 19 -*ar*, 20 -*iș*, 21 -*ăriș*, 22 -*et*, 23 -*ăret*, 24 -*set*, 25 -*ărit*. (Am așezat sufixele în ordinea alfabetică a terminației, ca în felul acesta sufixele compuse să stea alături de cele care intră în componența lor : -*ăraie* lîngă -*aie*, -*arie* lîngă -*ie* etc).

V 1. -*ea*lă (cu varianta -*ială*). Sufix de origine slavă; cf. sufixul slav -*adjio* (cu varianta -*ajio*). Forma -*ială* apare după tema vocalică (*fleșcăială, fuituială, năclăială, poleială* etc), iar forma -*ea*lă după cea consonantică (*agoniseală, îngăimeală, haleală, năsădeală* etc).

Sufixul -*ea*lă (-*ială*), care formează de obicei derivate abstracte, are și 23 de derivate care pot fi considerate colective. Dintre acestea, doar 11 mi s-au părut sigur colective; așa sînt:

agoniseală (< *agonisi*) „totalitatea celor agonisite” : *Mănîncă agoniseala albinelor lucrătoare*, H E M , 525,

urzeală (< *urzi*) „totalitatea firelor (urzite) prin care se trece bătătura” : *Sulul se ridică și urzeala de pe dînsul se nevedește prin ițe*. I. IONESCU, M. 690,

¹ Cf. Al. Graur, SCL nr. 3-4, 1956, p. 272. Cf. și articolul *Sufixul -ea*lă, în SFC, II, p. 129, în care autoarea, Elena Ciobanu, discută părerile diferiților lingviști privitoare la acest sufix.

fuituială (< *fuitui*) „cîlți, cîrpe, hîrtie, cu care se fuituiește gălbeneală (< *galben*) „masă de obiecte de culoare galbenă”

GHER. M. II-III 408.

Celelalte urmează să fie așezate printre potențiale, deoarece de precizat dacă au trecut linia de despărțire dintre sensul de acțiune de rezultatul acțiunii și sensul colectiv. Așa sînt de exemplu : *bleotocăria* (< *bleotocări*) „flecăreală, vorbă fără socoteală” : *Bleotocăreala de socoteală*. VLAHUȚĂ, la TDRG, despre care nu se poate afirma cu certitudine că reprezintă „o colectivitate de acțiuni” (colective derivate de la *bleotocări* sau pur și simplu „rezultatul acțiunii de a bleotocări”. În situație se află *orăcăială* (< *orăcăi*) „scîncete, plînsete” : *Să orăcăială și răgnet*. JIPESCU, O. 149, *cicăleală* (< *cicăli*), (< *flecari*) etc.

Deși în statistică potențialele vor avea un loc aparte, în repartiției pe teme ele vor fi considerate la un loc cu celelalte colective.

Din cele 23 de derivate despre care am vorbit, 20 sînt formate după tema verbală și, afară de unul singur (*îngăimeală* < *îngăima*), toate sînt formate de la verbe de conjugarea a IV-a.

7 fac parte din grupa **a**: *bleotocăreala, cicăleală, flecăreală* etc.

8 fac parte din grupa **b** : *agoniseală, chiverniseală, fulguială*. Din grupa **c** acesta din urmă face parte în același timp și din grupa **c** : „toate firele care servesc la urzit” : *Fetele... torc fuioru* ca picioru** Și *ca tînjala*. MÎNDRESCU, L. P., 139.

5 fac parte din grupa **c** : *haleală* (< *hali*) „lucruri de halit” (< *fuitui*), *fleșcăială* (< *fleșcăi*) „noroi subțire (în care fleșcăi cînd se usucă)”

3 sînt derivate de la adjective, arătînd o mulțime de lucruri de calitate comună : *acreală* (< *acru*) „murături, acrituri”, *gălbeneală* (< *galben*), *udeală* (< *ud*).

2. -*in*ă. Pentru etimologie cf. lat. -*ina* (moștenit în cuvinte ca *cină* < lat. *radicina*) și sl. -*ina* :

Există 4 derivate colective în -*in*ă, 3 de la nume de plante, unul în același timp și sens local *nfa*gma (< *fag*), *mMăin*ă (< *mălai*), *rugin*ă și 1 de la nume de animale *lucxăif*rEupînă (<< *s*^*77tt*)talitatea stupilor” : VI 37/12).

3. -*iștin*ă (-*aștin*ă). Compus din -*iste* + -*in*ă (vezi paragraful anterior) și toare la aceste sufixe.

Toate cele 9 derivate colective cu acest sufix compus au o semnificație de dente sinonime formate cu sufixul simplu -*iste* : *bar aboîștină* – *bobîștină* – *bobîște*, *cînepîștină* – *cînepîște*, *curechiștină* – *curechiște* etc. Acest fapt ne îndreptățește să credem că derivatele s-au format de la cele respective în -*iste*, la care s-a adăugat, pentru întărire, sufixul -*in*ă, aceeași valoare.

¹ Cf. Meyer-Ltibke, op. cit., p. 541.

² Cf. Pascu, op. cit., p. 204; cf. și Pasca, op. cit., p. 81.

8 dintre cele 9 colective în *-iștină* sînt derivate de la nume de plante* Două dintre ele apar cu varianta *-aștină*: *cucuruzaștină* și *rogozaștină* | Un derivat este format de la nume de lucruri: *gunoiștină*.

Este interesant de observat că toate aceste derivate sînt atestate numai în nordul Ardealului sau (două dintre ele : *mălăiștină* și *barabu-liștină*) iii nordul Moldovei.

4. **-ură**. Derivat din lat. *-ura*, acest sufix formează în special derivate abstracte de la verbe. Are însă și cîteva derivate colective, în număr de 5. Patru denumesc o mulțime sau o cantitate de lucruri rezultate dintr-o acțiune : *plînsură* „lacrimi”, *strînsură* „recoltă; mulțime de oameni”, *scursură* „oameni de nimic”, *mulsură*, „cantitate de lapte muls (de la o oaie)”. Acestea fac parte din grupa **b** și le-am socotit potențiale. Unul face parte din grupa **c** : *umplutură* „lucruri cu care se umple ceva (o armă, o mincare)” : *La brîu cu 7 pistoale, fără leac de umplutură*. BIBICESCU, P. P. 161.

Toate exemplele sînt derivate de la participiul trecut al unor verbe de conjugarea a III-a.

Acest sufix este studiat de obicei – pe baza etimologiei – împreună cu sufixele *-atură*, *-ătură*, *-itură* etc. (vezi nr. 5). însă în lucrarea de față, în care primează criteriul semantic, am socotit că e mai bine să îl dau separat pentru a putea arăta repartiția lui proprie, deosebită de a celorlalte.

5. **-tură (-ătură, -itură)**. Derivat din lat. *-tura*, din cuvinte ca *bătătură* < lat. *battitura*, *călcătură* < lat. *calcatura*, *coptură* < lat. *coctura*, *legătură* < lat. *ligatura*³.

Vocala *-ă-* sau *-i-* se adaugă după cum derivatul provine de la un verb de conjugarea I sau a IV-a; *afuma* > *afumătură*, *coji* > *cojitură*⁴

Acest sufix, care formează mai ales derivate abstracte de la verbe, are și valoare colectivă. Dintre cele 53 de colective în *-(ă)tură* și *-(i)tură*, pe 26 le-am considerat potențiale. Cele mai multe – 44 din totalul lor – sînt derivate de la verbe.

40 fac parte din grupa **b** :
adunătură „lucruri adunate” : *Mergînd pe la șură, nu văd pic de adunătură*, DOINE, 172,

afumătură „carne afumată”,
alergătură „agoniseală, lucruri dobîndite prin muncă” : *Ne-au luat toată alergătura noastră strînsă cu multă anevoință*. Comunicat BĂDULESCU-CODIN, în DA,

auritură, „lucruri aurite” L. M., BARCIANU, la fel *curătură*, *dărcăcitură*?
descărcătură, *înșirătură*, *măcinătură*, *pilitură*, *treierătură* etc.

3 fac parte din grupa **a** : *văietătură*, *văierătură*, *vorbitură*.

1 din grupa **c** :
aruncătură „lemne uscate de aruncat în foc” Comunicat CORBU, în DA.

¹ Forma *-aștină* n-a fost încă explicată. Cf. Pasca, op. cit., p. 81.

² Cf. Luiza Seche, Sufixat *-ură* (*-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*, *-sură*, *-tură*) în SFC, volumul de față, p. 187 – 196.

³ Cf. Meyer-Liibke, op. cil., p. 583, Luiza Seche, op. cit., p. 187.

Unele derivate intră în două categorii (**b** și **c**) :

secerătură : „cereale secerate” (**b**); cereale care urmează secerate” (**c**),

cositură : „iarbă cosită” (**b**); „iarbă care urmează să fie cosită” (**c**).

După cum se poate observa, toate derivatele formate de la participiul trecut sînt de conjugarea I sau a IV-a (32 la număr) : *adunătură* < *aduna* + *-(ă)tură*, *dărîmătură* < *dărîma* + *-(ă)tură*, *cositură* < *cosi* + *-(i)tură*, *săditură* < *sădi* -f- *-(i)tură* etc. Cele formate de la pers. III-a sînt mai ales de conjugarea a II-a și a III-a : *căzătură*, *răzătură*. Un număr de 7 derivate de la tema participiului sînt formate de la verbe de conjugarea a III-a : *alesătură*, *adusătură*, *satură*, *torsătură* etc.

În afară de derivatele de la tema verbală, suf. *-(ă)tură* și *-(i)tură* mai formează 5 colective de la tema substantivului, derivate de la nume de lucruri :

armătură „totalitatea armelor” : *Să îmbrăcără cu platoșă toată armătura*. DOSOFTEI, V. S. 17,

crângătură „desiș de crengi”,

frunzătură „frunziș” : *își ridică ochii prin frunzătura* GALACTION, O. I. 69,

pînzătură „cantitate mare de pînză”,

scămătură „totalitatea scamei care iese la țesut”.

4 derivate sînt formate de la adjective, arătînd o mulțime de lucruri cu o calitate comună :

albitură „pui de pește” : *în baltă. . . nu se mai putea ține. . . puțină albitură*. SADOVEANU, P. M. 11 și „totalitatea strugurilor dintr-o vie” : *Albitura se pune într-o parte, negritura în altă parte*

ȘANU, GL,

cruzitură (și *cruzătură*) „fructe verzi, necoapte, crude”,
udătură „tot ce se mănîncă cu mămligă (lapte, varză, c. c.)” Cf. I. IONESCU, c. 93.

6. **-eață**. Derivat din lat. *-icia*, moștenit în limba romînă în *-ieță* ca : *negreață* < lat. *nigritia*², *purcăreață* < lat. *porcaricia < *cius*³, *mătreață* < **matricia*⁴.

Există 7 colective formate cu sufixul *-eață*.

5 sînt derivate de la substantive.

4 de la nume de lucruri :

fîneață (< *fin* + *-eață*)⁵ „o mulțime de fîn”,

negureață (< *negură* + *-eață*) „nori negri mulți” ViRCOL,

Dintre acestea, 2 sînt formate cu varianta *-ăreață* :

¹ DA consideră pe *armătură* derivat din lat. *armatura*, poate prin filieră polono-romînă. Cf. EEW 5921.

² CDDE nr. 1429, cf. EEW 6658.

³ CDDE nr. 1071.

⁴ Cf. și *Langue et litterature*, II (1945), p. 38 unde cuvîntul este explicat din *fină* ca derivat de la *fin* + *-ieță* de sufix. Explicația din DLRM, *fenicia* [prata], nu mi se pare convingătoare. Cf. ViRCOL, nr. 590.

fumărăeață (< *fum* + *-ar* (sub influența lui *fumărie*, *fumăraie*) + *-eață*) „**fum** mult”,

mustăreață (*must* + *-(ăr)eață*) „suc, sevă a plantelor”.

1 de la nume de plante:

grîneață (< *grîu*, pl. *grîne* + *-eață*) „grînele semănate (de cineva)”
Atacul nu se seamănă într-o miriște de grîneață. I. IONESCU, C. 188.

2 sînt derivate de la adjectiv :

dulceață (< *dulce* + *-eață*) „bunătăți, lucruri bune de mîncat; bogății, rod al pămîntului” : **Dulceața** pămîntului mîncă-veți. CORESI, C. 67. Lua... **dulceața** de la 4 țări. ALEXANDRIA, 1,
verdeață (< *verde* + *-eață*) „vegetație, ierburi, plante verzi” : *Au ars buruianele și toată verdeața*. DOSOFTEI, V. S. HÖX-

7. -ie. Pentru etimologie cf. gr. *-ta*, lat. *-ia*, sl. *hie*.

Probabil că este vorba de sufixul grec, intrat la noi în limbă prin intermediul latinei și întărit de sufixul slav cu aceeași formă.

Toate cele 37 de derivate colective în *-ie* sînt formate de la tema substantivului. Cele mai multe, 32, provin de la nume de persoane. Dintre acestea, 22 indică totalitatea lucrurilor efectuate de agentul respectiv (denumit de temă). Deoarece în afară de 3 derivate : *colăcășie* < *colăcaș*, *lipscănie* < *lipscan* și *marchitănă* < *marchitan*, toate celelalte sînt derivate de la nume de agent în *-ar*, se pune întrebarea dacă nu cumva sînt derivate cu suf. *-arie*. La cele mai multe dintre ele, însăși forma lor ne arată că nu pot fi derivate decît de la numele de agent + suf. *-ie*, deoarece nu există teme care împreună cu suf. *-arie* să dea cuvintele respective. Exemple : *gospodărie* „totalitatea bunurilor care constituie averea unui gospodar” < *gospodar*, *butnărie* < *butnar* etc. Pentru altele, sensul este cel care ne duce la aceeași concluzie. Exemple : *colăcărie* nu înseamnă „mulțime de colaci” ci „totalitatea orațiilor de nuntă rostite de colăcar”. La fel, *dogărie* nu înseamnă „doage multe”, ci „obiecte fabricate de dogar”, *curelărie* nu înseamnă „curele multe”, ci „obiecte făcute de curelar” (între care se cuprind : hamuri, șei etc). Tot așa : *rudărie*, *conăcărie*, *cercelărie*, *cofetărie*, *căldărărie* „arămuri” etc.

Pentru clasificarea cîtorva dintre exemple mai rămîne totuși un element subiectiv. De exemplu : *opincărie* „marfa opincarului”, ar putea să însemne la fel de bine și „mulțime de opinci”, iar *zăbunărie* „haine făcute de zăbunar”. Vezi și paragraful privitor la suf. *-arie*.

9 dintre derivatele de la nume de persoane denumesc o colectivitate de persoane. Pe lîngă cele vechi: *arcășie*, *drăgănie*, *pedestrie* există și derivate mai noi: *aristocrație*, *burghezie* care, deși nu sînt formate pe teren românesc, le-am inclus aici fiindcă sînt analizabile.

¹ CDDENr. 767 îl explică prin schimb de sufix de la *grinațe* (<lat. *granaceus) ; chiar dacă se acceptă această explicație, cuvîntul rămîne totuși format cu ajutorul sufixului *-eață*. DA îl explică din lat. *granitici, pl. lui *granicium*.

² Cf. Meyer-Lubke, *op. cit.*, p. 495 și urm., Pascu, *op. cit.*, p. 188, Pasca, *op. cit.*, p. 80, Elena Slave, *Sufixele -ie, -arie*, în SFC, volumul de față, p. 163.

Celelalte derivate în *-ie* sînt:

3 de la nume de copaci: *stejărie*, *ceretie*¹, *cireșie*,

1 de la nume de lucruri: *crângie*,

1 de la nume de animale: *gîscănie*.

8.-ărie. Compus din *ar* + *ie* (vezi paragrafele referitoare la sufixe).

Acad. Al. Graur, ocupîndu-se de acest sufix³, arată că adesea e greu de spus dacă derivatul în *-arie* provine direct din primitivul dintr-un derivat în *-ar* la care s-a adăugat sufixul primitiv *-ie*. Așa, de exemplu, *arămărie* poate proveni din *aramă* + *-arie* sau din *ară* + *-ie*, la fel *bostănărie* din *bostan* + *-arie* sau din *bostănar* + *-ie*⁴. Pentru a face totuși o clasificare a derivatelor cu acest sufix am luat drept criteriu sensul derivatului, care ne duce spre unul sau altul din cele două etimoane posibile. Așa, cuvîntul *arămărie*, cu sensul „mulțime de oțel de aramă” cred că trebuie considerat derivat de la *aramă* + *-arie*, întrucît sensurile „fabrică, atelier de arămuri” ; „negot de aramă”, de la *ară* + *-ie*. La fel *argintărie*, *alămărie*, *bumbăcărie*, *căldărărie*, *funărie* etc. Pentru toate aceste cazuri avem de-a face deci cu două cuvinte, fiecare cu o etimologie și cu etimologia lui aparte. Sînt și unele exemple mai greu de clasat. De exemplu, cuvîntul *blănărie* înseamnă „meseria blănarului” (uşor dedus că derivă de la *blănar*) și „blănuri lucrate de blănar”. Acestea au urmă sens, la prima vedere pare să derive de la *blană*, dar faptul că în vorba de orice fel de blănuri, ci numai de cele lucrate de *blănar* ne duce totuși spre derivarea de la *blănar*. Aceași situație se întîlnește și la *zăbunărie* „hainele făcute de zăbunar”. Aceste cuvinte au fost incluse printre derivatele cu suf. *-ie*.

E de la sine înțeles că derivatele în *-arie* care nu au corespondență în *-ar* nu mai pun nici o problemă în privința derivării. Așa sînt, de exemplu, *borfărie*, *bombărie* „mulțime de zarzăre”, *ceșcărie*, *cifrărie*, *rufărie* etc. general derivatele de la nume de animale (*vulpărie*, *ciorărie*) și de la profesii (menii (*popărie*) care nu au corespondență nume de meseriaș.

Toate cele 252 de derivate colective în *-arie* sînt formate de la tema substantivală. Dacă privim clasificarea după sensul temei, observăm că cele mai multe derivate (155) sînt formate de la nume de lucruri, urmează derivatele de la nume de plante (53), de animale (36) și, în sfîrșit, de persoane (8). La derivatele de la nume de lucruri am inclus, ca de treaba lucrare, și pe cele de la nume de materie (*apărie*, *lînărie*, etc.). Din cele 155 de derivate de la nume de lucruri, 50 sînt potențiale, adică în izvoare numai cu sens local. Așa cum am arătat în introducerea, am inclus și pe acestea în clasificare. Un argument în plus pentru inclu-

¹ St. Pasca, *op. cit.*, p. 80 îl explică din *ceretei* „tufiș” cu schimb de sufix, iar ucr. *ceret* „papură, păpuriș”.

² Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 498 arată : „-ia s'attache tout particulièrement aux substantifs en -ariu et de là se forme ensuite un nouveaux suffixe -aria (it. -eria, fr. -erie) joignant d'abord à des noms de choses, designe l'endroit ou Fon fabrique, vend un produit ou U se trouve en grande quantité”. Cf. și Elena Slave, *op. cit.*, p. 163.

³ *Notes d'etymologie roumaine*, în BL IV (1946), p. 70 – 72.

⁴ *Id.*, *ib.*

lor a fost și faptul că în afară de aceste formații în *-arie* nu există altă posibilitate de a exprima ideea de colectiv în legătură cu substantivele respective. Nu se poate spune altfel pentru o mulțime de *cărămizi*, de *franzele*, de *nasturi* etc. decât *cărămidărie*, *franzelărie*, *năsturărie* etc.

Printre derivatele de la nume de lucruri am inclus și, pe *clădărie*, „grămadă de lucruri de orice fel”, în care tema însăși exprimă ideea de colectiv, derivat de la *dadă* „grămadă” + *-arie*.

Pentru derivatele de la nume de plante izvoarele arată că 11 au numai sens colectiv (*nuielărie*, *plopărie*, *tufărie*), 28 și sens colectiv și sens local (*finărie*, *spinărie*, *cepărie*), iar 14 numai sens local (*legumărie*, *fasolărie*, *orzărie*). Pe cele din urmă le-am considerat colective potențiale. Cele mai multe derivate în *-arie* de la nume de plante sînt formate de la nume de plante mici, 35 față de 18 de la nume de copaci.

În general etimologia derivatelor în *-arie* nu pune probleme. Toate derivatele sînt formate de la singularul substantivelor respective iar tema se distinge clar, cînd dacă suferă uneori modificări din cauza schimbului de accent (*cracă* > *crăcărie*, *ceașcă* > *ceșcărie*, *haină* > *hăinărie*, *piatră* > *pietrărie* etc). Un derivat, *hîrtărie* „mulțime de hîrtii”, este format cu sufixul *-arie* în care prima parte este reduplicată.

Cîteva exemple care dau de gîndit sînt cele care au corespondente în limba franceză și sînt considerate de dicționare ca împrumuturi din această limbă: *faiențarie*, *marochinărie*, *papetărie*, *parfumerie*. Forma acestor cuvinte, chiar dacă ele sînt împrumutate din franceză, a fost totuși influențată de existența sufixului *-arie* în limba romînă. Acest lucru reiese clar din comparația cu cuvinte în care s-a păstrat *-e-* din etimon: *drogherie*, *parfumerie*. De aceea, am inclus pe cele analizabile în lista derivatelor cu sufixul *-arie* (*parfumărie*, *faiențărie*, *marochinărie*).

9. *-aie*. Derivat din lat. *-alia*, desinență de neutru plural, care încă din latină a început să fie folosită cu sens colectiv (ex. *carnația* „cărnuiri”) \ în limba romînă s-a moștenit prin cuvinte ca *bătaie* (< lat. *battalia* < *battualia*), *măruntaie* (< lat. *minutalia*)³, *nămaie* (lat. *animația*)⁴. Există 10 derivate colective formate cu suf. *-aie*.

6 sînt formate de la tema substantivală, 5 de la nume de lucruri: *fierătaie* (< *fierăt* + *-aie*)⁵ „instrumente multe de fier”,

bobotaie (< *bobot* + *-aie*, cu varianta *bărbătaie*) „flacără mare, vîlvătaie”,

hopătaie (probabil din *hopaie*, variantă a lui *văpaie*) „flacără mare”, *vîlvătaie* (*vîlvă* + *-aie*)⁶, cu *-t-* probabil prin contaminare cu alte derivate din aceeași categorie).

Aceste din urmă derivate ne fac să ne gîndim la o variantă *-ătaie* a sufixului de care ne ocupăm, variantă care n-ar fi fost greu să se formeze

¹ Cf. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 528.

² CDDE, s.v.

³ *Id.*, *ib.*

⁴ *Id.*, *ib.*; cf. și *păstaie* în DE, X 63.

⁵ Cf. și CDDE nr. 585, care îl derivă din lat. *ferratalia.

* Cf. Iorgu Jordan, B U L : F J L . II, p. 187.

pe baza cuvintelor – atît moștenite cît și derivate – terminat (*bătaie*, *măruntaie*, *fierătaie*, *bobotaie*);

juvâlaie (cu varianta *jăvălaie*) „mulțime de draci, de oameni cioși, de oameni gălăgioși” este explicat în DA din *juvală*, variantă *jigală* „țeapă de fier înroșit în foc”, așadar un derivat de la n. lucruri cu sensul de mulțime de persoane. Cred mai degrabă că derivat de la *giuvală* „nume peiorativ dat la ciini”, deoarece acesta este mai apropiat de sensul colectivului: „mulțime gălăgioasă”. În caz ar fi vorba de un derivat de la nume de animale cu sensul de „mulțime de persoane”.

1 derivat de la nume de plante: *crumpeliștaie* (< *crumpe* + *-aie*) înșuși colectiv, + *-aie*.

3 sînt formate de la tema verbală: *pălălaie* (< *pălălăi*) „flacără mare”; *hălălaie* (< *hălălăi* + *-aie*) „gălăgie mare”, cu v. *hărmălaie*, formată prin contaminare cu *larmă*; *țăcăraie* (< *țăcări*) „dangăt de clopot”. Toate 3 fac parte din grupa a/iar ultimul este pe

1 este format de la o interjecție repetată: *gărăgaie* (< *gi*) „gălăgie multă făcută de giște”.

10. *-ăraie*. Compus din *-ar* + *-aie*⁷ (vezi paragrafele referite la aceste sufixe).

Arată o cantitate mare de lucruri, indicînd în același timp că cantitate mare este supărătoare (*colbăraie*, *fumăraie*, *glodăraie*) și chiar atunci cînd elementul exprimat prin cuvîntul de bază nu este rător în sine (ca *apăraie*). Aceeași observație este valabilă și pentru cîteva derivate de la nume de persoane. Dacă la *drăcăraie* (< *drăcări*) cuvîntul de bază are nuanța depreciativă, la *băietăraie* (< *băieți*), sufixul *-ăraie* imprimă colectivului această nuanță care nu există în colective de la același cuvînt (*băiețime*).

Din totalul de 20 de colective în *-ăraie*, 19 sînt derivate de la substantive. Acestea sînt în majoritate formate de la nume de lucruri iar restul de la nume de animale (2) și de persoane (2).

Tot printre derivatele în *-ăraie*, deși aici sufixul nu apare în gime, am inclus și pe *bleoștiraie* „noroii mult, fleșcăraie”, derivat pe de la verbul *bleoșticăi* „a înainta cu greu prin băltoace”. În fața acestui cuvînt însă rămîn unele aspecte nelămurite.

11. *-enie* (și *-etenie*, *-edenie*). Sufixe împrumutate din slavă, cuvinte ca *blagoslovenie* < v. sl. EAarocAOKgNHie⁸.

La origine abstracte, aceste sufixe formează cîteva derivate concrete, trei la număr.

Acestea sînt derivate de la nume de lucruri:

spuzenie (< *spuză* + *-enie*) „mulțime mare (de lucruri)”: Spuzenie amintirilor. P. CONSTANT, R. 94. *Spuzenie de oameni*, i. CR. IV 44,

⁷ Cuvîntul este explicat de acad. Al. Graur din țig. *guvalo* „păduchios” (B L R I, p. 186).

⁸ Cf. Iorgu Jordan, B U L : F L L . II, p. 186.

⁹ Cf. G. Pascu, *op. cit.*, p. 201.

¹⁰ *Ibidem*, p. 243, Al. Philippide, *Istoria limbii romine*, voi. I, Iași, 1894, Vădim Rudeanu, *Sufixele -anie, și -enie în limba romînă*, în SFC II, p. 101.

fumedenie (< *fum* + *-edenie*) „grămadă mare (întîi de fum, apoi de orice)",

sumedenie (< *sumă* + *-edenie*) „număr mare, puzderie".

12. -ame (-ama). Derivat din lat. *-amen*¹.

Derivatele colective în *-ame* sînt toate învechite sau regionale (din Banat și Oltenia). în Banat sufixul apare mai ales în varianta *-amă*, cu e aton după labială devenit *ă*².

Există 18 derivate colective în *-ame* (*-amă*):

9 sînt derivate de la nume de persoane : *copilame*, *haiducame*, *lotrame*, *mișelame*, *pedestrame*, *prostame*, *voinicame*, *feteamă*, *muieramă*.

7 sînt derivate de la nume de animale, toate în forma *-amă* : *boiamă*, *căpramă*, *cînamă*, *furnicamă*, *găinamă*, *iepuramă*, *lupeamă*.

Un derivat este format de la nume de lucruri: *lemnă* (< *lemn*) * „grămadă mare de lemne; număr mare de arbori".

în sfîrșit, un derivat este format de la verb : *încălțamă* (< *încălța*) „încălțăminte" și face parte din grupa **c**.

Un cuvînt care, deși n-a fost inclus printre acestea, merită să fie semnalat, este cuvîntul învechit *drăghicame* „piatră scumpă, topaz" (v. sL A_{par}H-K4M*H), a cărui terminație se explică, probabil, prin înglobarea lui în categoria colectivelor în *-ame*³. Această explicație arată că, la data intrării în limbă a acestui cuvînt, sufixul *-amă* (*-ame*) era încă productiv înșă sensul lui devenise neclar.

13. -ime. Derivat din lat. *-imen*⁴.

Cele mai multe derivate colective în *-ime* (147) denumesc o mulțime sau o colectivitate de persoane și, majoritatea (135), sînt derivate de la nume de persoane : *arăpime*, *băiețime*, *cavalerime*, *ciobanime*, *lipscătime*, *moșierime*, *pandurime*, *țărătime* etc.

4 sînt derivate de la alte substantive :

obstime „colectivitate de oameni; comunitate, obște": *Spre binele obștimei*. NEGRUZZI, II 47,

scăunime „locuitorii din scaunele secuiești",
viitorime „oamenii din viitor" : *Pildă pentru viitorime*. NEGRUZZI⁵

I 232,
zaverime „mulțime de zaverгии" : *Urgisită zaverime*. ZILOT, CRON. 344.

4 sînt derivate de la adjective (trei dintre ele sînt potențiale):

albăstrime „oameni (de la oraș) îmbrăcați în haine albastre",
greime „mulțime, grosul (oștii)" : **Greimea oștii**. ISTECCULCE, LET\

II 336,
noime „oameni noi, generații nouă" : *Nice vechimea asupra noimii capul și-ar ridica*. CANTEMIR, HR/86,
vechime „oameni vechi".

¹ Cf. și Elena Carabulea, *-ame și -ime în limba romînă*, în SFC I, p. 65 și urm.

² în lucrarea citată, Elena Carabulea nu ia în considerare derivatele cu această variantă a sufixului *-ame*, de aceea concluziile noastre cu privire la acest sufix sînt întrucîtva diferite.

³ Pascu (op. cit., p. 15) dă și derivatul *iedamă* (< *ied*), dar fără nici o atestare.

⁴ Acest cuvînt ar putea deriva și din lat. *lignamen*, așa cum arată CDDE, nr. 979.

⁵ Cf. V. Bogrea, în DE II, p. 655.

⁶ Cf. și Elena Carabulea, op. cit., p. 65.

2 sînt derivate de la adverbe :

josime „oameni de jos",

călărime „oameni călări". Acest cuvînt ar putea fi derivat și de la *călare*, cu valoarea veche de substantiv.

1 este derivat de la un verb :

însoțime „grup de oameni, ceată" : **Insoțimea cea de bucurie**. MINEIUL (1776) 55.

Acest derivat nu se încadrează în nici una dintre categoriile de substantive colective de la tema verbală despre care am vorbit pînă acum (cu excepția, ci într-o a patra categorie, despre care vorbește Baldinger (op. cit., p. 100) și anume : o colectivitate care desemnează subiectul acțiunii. Acesta se explică prin faptul că derivatul nu este format după sistemul de substantive colective romîne, ci este probabil un calc.

18 denumesc o colectivitate de lucruri și sînt derivate :

7 de la substantive, nume de lucruri:

nourime (< *nour*) „mulțime de nori",

păime (< *pai*) „paie de nutreț",

pietrimă (< *pietre*) „mulțime de pietriș",

negurime (< *negură*) „îngrămădire de nori".

Acesta din urmă este potențial¹.

9 de la adjective (3 dintre ele sînt potențiale) :

desime (< *des*) „colectivitate de lucruri strîns apropiate unele de altele; desîș",

gălbenuime (< *galben*) „cantitate sau mulțime de culoare galbenă",

acrimă (< *acru*) „aguridă, fructe verzi" (potențial): *Părțile mîncat acrimă.. iar dinții copiilor.. au strepezit*. ZANNE, P. 100.

1 de la adverb : *împrejurime* „toate lucrurile dimprejur" (potențial).

I de la verb : *arzime* (* < *arz*, pers. I prez. ind. de la *arde*) „mulțime de oameni, fierbințeală". Aici sensul colectiv „căldură multă" a dus la forma superlativ, confundîndu-se cu acesta (potențial).

12 denumesc o colectivitate de animale și sînt derivate :

II de la nume de animale : *bondărime*, *broștime*, *oime*, *puime* etc.

1 de la adjectiv: *sălbăticiime* „mulțime de fiare sălbatice",

în sfîrșit, 3 denumesc o colectivitate de plante și sînt derivate :

de la nume de plante : *stejărime*, *nucime*, *rugime*.

14. -ărime. Compus din *-ar* + *-ime*.

Deși are pe *-ime* în componența sa, repartiția sufixului *-ărime* seamănă cu a acestuia. Cele mai multe derivate colective în *-ărime* (totalul de 13) sînt formate de la nume de animale. Nu cred că pînă acum vreun dubiu asupra formării acestor derivate direct de la numele de animale și nu de la derivatul în *-ar*. Multe dintre ele, prin însăși natura lor, nu pot avea derivate paralele — nume de agent : *broscărimă*, *muștarimă*, *puricărime*, *șoricărime*. La celelalte, sensul este cel care ne arată că

¹ E interesant de amintit aici și *cerime* „tavan ; (fig.) bolta cerească" printre substantivele colective. Derivat probabil din sîrbul *cerjen*, forma lui arată că a fost considerat, prin etimologie populară, ca un colectiv în *-ime* de la *cer*.

să pornim de la numele de animal: *peșcărime* „mulțime de pești”, fără nici o legătură cu „pescar”; la fel *văcarime* „multe vite mari laolaltă”: *Boul... mai mare peste toată văcarimea*. i. CR. n 229.

Două derivate colective în *-ărime* sînt formate de la nume de lucruri (*aurarime, frunzărime*), iar trei de la nume de persoane (*copilarime, drăcărim, slugărime*).

15. *-oare*. Derivat din lat. *-or, -orem*, sufix care forma abstracte, moștenit în limba română prin cuvinte ca *alboare* (< lat. *alborem*), *lucoare* (< lat. *lucoem*), *putoare* (< lat. *putorem*). De la aceste derivate abstracte, o subtilă nuanță de sens face trecerea la ideea de colectiv. Astfel s-a ajuns să se formeze derivate colective în *-oare* de la verbe (în forma de participiu trecut), arătînd totalitatea lucrurilor care rezultă dintr-o acțiune (grupa **b**). E de remarcat că toate aceste derivate – în număr de 6 – sînt formate de la verbe de conjugarea a III-a, de la tema participiului. (Trei dintre ele sînt potențiale):

mulsoare (< *mul* + *-oare*) „întreaga cantitate de lapte obținută de la oi prin mulgere”: *Bar Una... mulsoarea... nu ți-aduc nici un cîștig?* JIPESCU, o. 48,

ninsoare (< *nins* + *-oare*) „zăpadă căzută, ninsă”,

plînsoare (< *plîns* + *-oare*) „lacrimi care curg”: *își ștergea plînsoarea*. COȘBUC, F., 103,

pusoare (< *pus* + *-oare*) „tot ceea ce se pune undeva (răsaduri etc.)”,

scursoare (< *scurs* + *-oare*) „tot ceea ce se scurge de undeva”,

strînsoare (< *strîns* + *-oare*) „tot ceea ce s-a strîns (avere; colecție)”: *Strînsoare de cadre vrednice de vedere*. GOLESCU, î. 10.

16. *-ătate*. Derivat din lat. *-itas, -itatem*, moștenit în cuvinte ca *bunăătate* (< lat. *bonitas, -tatem*)³.

Sufix specific pentru formarea de derivate abstracte, *-ătate* are și câteva derivate colective. Acestea sînt formate toate de la substantive nume de persoană: *păgînatate* < *păgîn*, *străinătate* < *străin*, *limbătate* (< *limbă* „popor”) „națiuni străine” (VIRCOL, v. 25).

Două dintre exemple au corespondent și în latină și nu se poate ști sigur dacă sînt moștenite sau formate în limba română: *creștinătate* (< lat. *christianitas, -tatem*), *vecinătate* (< lat. *vicinitas, -tatem*). .

Așadar, putem vorbi de 5 derivate colective în *-ătate*.

Cîteva exemple, care la prima vedere pot părea că au păstrat sufixul în forma lui originală *-itatem*, sînt de fapt împrumuturi recente: *latinătate, umanitate, romanitate*. Acesta din urmă este considerat totuși în DA ca un derivat românesc, deși el există și în franceză: *românitate*.

17. *-iste* (cu varianta *-eliște*).

³ Cf. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 552; Pascu, *op. cit.*, p. 51. O discuție mai amplă asupra etimologiei acestui sufix o face Magdalena Popescu-Marin, în articolul *Sufixe -oare și -toare (-ătoare, -etoare, -itoare)*, în SFC, volumul de față, p. 175.

⁴ CDDE, nr. 1166, îl explică din lat. **mulsoaria, -am*.

⁵ Cf. Meyer-Lubke, *op. cit.*, p. 585, CDDE, nr. 1247, Al. Rosetti, *Istoria limbii romîne*, voi. I, București, 1938, p. 120; Pascu, *op. cit.*, p. 19 – 20.

Derivat din v. bg.-HUIȚI, intrat în limba română prin cuvintele *braniște, grădiște, miriște, pașiște, siliiște*, aproape toate cu sens colectiv. Deși aceste exemple nu sînt analizabile în limba actuală, probabil în momentul dat sufixul a fost simțit, totuși, ca atare și a putut astfel să fie productiv în limbă. Adăugîndu-se mai ales la nume de plante, pînă la urmă, indică locul unde se găsește o plantație sau o rămășiță dintr-o plantație, ajunge cu timpul să imprime acestor derivate și o nuanță colectivă. Varianta *-eliște* derivă din sl. -IAHIUTI.

Cele mai multe derivate colective în *-iste* (49) sînt formate de la nume de plante: *aluniște, cînepiște, frășiniște, plopiște, trifoiște*, etc. Resturi de plante rămase pe cîmp: *ciocăniște, coceniște, tuleiște*. Cîteva alte derivate de la nume de plante, este greu de trasat limita între derivat local și cel colectiv. Dintre cele 49 de derivate despre care am vorbit mai sus, 29 sînt date în izvoare numai cu sens local. După cum am mai spus, le-am clasat și pe acestea printre colective, sub denumirea „potențiale”. Sufixul *-iste* este, într-o oarecare măsură, specializat pentru formarea de colective de la nume de plante mici: 30 dintre cele 49 de derivate sînt nume de plante au la bază nume de plante mici (*grîniște, iniște, barabuliște, crumpeniște, fasoliște*), iar cele 11 derivate de la nume de plante mari sînt folosite rar și concurate de obicei de sinonimele în *-et*. Exemple: *brădiște, făgiște, nuciiște, pîltiniște*.

în ceea ce privește formația variantelor *inuliște – iniște* și *verziște*, nu poate fi vorba de sufixe compuse, ci probabil de o analogie cu derivate ca *barabuliște* în primul caz și *frășiniște, aniniște, pîltiniște* al doilea.

Afară de colectivele de la nume de plante, sufixul *-iste* mai formează și 12 colective de la nume de lucruri (*glodiște, gropiște, gunoiște, nisipiște, pâiște* etc). Șase dintre ele sînt numai potențiale: *„(loc cu) multe bălți”*: *Bete peste smîrcuri și lacoviște*. ISPIRESCU, *mîliște, moșoroșiște, țiroveliște* (< *stîrv*) „(loc cu) multe stîrvuri”.

Derivatele în *-iste* de la nume de animale (4 la număr) sînt formate în izvoare numai cu sens local. Ținînd seama de faptul că în limba română există de obicei cuvinte speciale care denumesc colectivitățile de animale (cireada de boi, haită de lupi etc), s-ar putea ca *bouriște* „unde stau vitele vara”, *lupiște* „loc unde stau lupii” etc. să nu aibă sens colectiv. Le-am considerat, așadar, pe toate acestea potențiale.

Sufixul *-iste* mai formează și două derivate de la adjective, formînd o colectivitate de plante: *desiște* și *rariște*.

Dintre cele patru derivate de la verbe, trei fac parte din grupul de toate trei sînt potențiale:

ardiște (< *arde*) „pădure arsă (în parte) de foc” (HEM 1748),

* Cf. DHLE I, p. 252, Pascu, *op. cit.*, p. 252.

² Cf. Pascu, *op. cit.*, p. 74, Pascu, *id.*, ib.

³ Cf. Pascu, *op. cit.*, p. 239.

⁴ Acest cuvînt este probabil un derivat în *-iste* din sîrb. *lokva, băltoacă*, care a fost apropiat de cuvîntul românesc *lac*. Cf. P. Skok, *Revue des etudes slaves*, III (192

puiște (< *pui*, pers. 1 prez. ind. de la *pune*) „loc semănat cu păpușoi”¹ *semeniște* (< *semăna*) „loc cu plante semănate de curînd”.

Unul face parte din grupa **c**:

roieliște (< *roi* + *-eliște*) „mulțime de larve de albine” (CHEST. VI 92/32). Acest din urmă exemplu ar putea fi derivat și din substantivul *roi*. Dar sensul lui nu este „mulțime de roiuri”, așa cum ar fi normal dacă s-ar încadra în sistemul derivatelor colective de la substantive, ci înseamnă „mulțime de larve (care vor roi)”. Acest lucru mă face să-l așez printre derivatele de la verbe, în grupa **c**.

18. -ăriște. Compus din *-ar* + *-iste*.

Apare în trei derivate colective de la nume de plante: *pomăriște*, *plopăriște*, *piciocăriște*. Toate trei apar în izvoare numai cu sens local, așadar vor fi clasate printre potențiale.

19. -ar.

Derivat din lat. *-arius*, moștenit în limba română prin cuvinte nume de agent și nume de recipient, peste care s-a suprapus și lat. *-arium*, care forma nume de loc². De la funcțiunea care exprimă recipientul (*blidar*), sau locul în care se află multe lucruri de același fel, sufixul a ajuns să arate mulțimea acestor lucruri, colectivitatea. Deosebirea dintre sensul local și cel colectiv e adesea greu de făcut. În clasificare voi aplica principiul colectivelor „potențiale”, despre care am mai vorbit.

Sufixul *-ar* formează 32 de derivate colective, dintre care 17 de la nume de plante (9 de la nume de copaci: *arinar*, *cireșar*, *făgar* etc. și 8 de la nume de plante mici: *ferigar*, *murar*, *urzicar* etc), 9 de la nume de lucruri (*bălegar*, *frunzar*) și 5 de la nume de animale. Dintre acestea din urmă numai trei sînt atestate în DA: *iezar*, în forma regională *iețar* „cîrd de iezi” (ȘEZ. V 72), *furnicar* și *viespar*. Celelalte două, *broscar* și *brotăcar*, sînt date de Pascu, *op. cit.*, p. 84. Menționez că dintre aceste derivate cîteva sînt numai potențiale. Astfel: *acățar* nu este atestat cu sens colectiv, ci numai cu sensul de „acaț (salcîm)”, *ferigar* este dat în DA numai cu sens local, la fel îl consideră și Pascu (*op. cit.*, p. 84), Pasca însă (*op. cit.*, p. 75) arată că are și sens colectiv. Tot așa *smidar*, *urzicar*, *zmeurar*, *viespar* apar în DA numai cu sens local. Am crezut totuși că pot să le consider colective potențiale.

Un derivat este format de la tema adjectivală: *bercar* „îngrămădire de vreascuri; desiș de rugi, spini etc” (CHEST. IV 105/84), derivat de la *berc* „tăiat, rețezat”, probabil sensul inițial al derivatului a fost „mulțime de copaci tăiați”, deoarece se știe că în locurile unde a fost o pădure tăiată cresc spini, rugi etc.

20. -iș. Sufix de origine slavă (< *-is*)³.

Cele mai multe colective în *-iș* (66) sînt derivate de la nume de plante. Dintre acestea, majoritatea (41) o formează derivatele de la nume de plante mici: *afiniș*, *cînepiș*, *măturîș*, *muriș*, *păpuriș*, *smediș* etc Sînt și 25 de derivate de la nume de plante mari: *brădiș*, *castaniș*, *comiș*, *făgiș*,

¹ Cf. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 555, 557.

² Al. Rosetți, *Istoria limbii romîne*, voi. III, București, 1940, p. 77, Pascu, *op. cit.*, p. 358.

frășiniș, *mestecăniș*, *stejăriș* însă cele mai multe dintre ele se folosesc rar decît derivatele sinonime în *-et* (*brădet*, *făget*, *frășinet*).

Două dintre derivatele în *-iș* de la nume de plante sînt atestate numai ca nume topice: *Copăciș* și *Leurdiș* *. Zece apar în izvoare cu sens local. Aici însă au fost incluse printre colective, fiind colective potențiale: *ciotiș*, *lintițiș*, *măliniș*, *meriș*, *trandafirîș* etc.

Patru derivate au forme paralele *in-iniș*, *-ăniș* care nu pot fi considerate sufixe compuse, ci sînt probabil formații analogice după ca *cetiniș*, *cărpiniș*, *mestecăniș*, în care tema derivatului se terminează în *-in* sau *-ăn*. Acestea sînt: *brădiș* – *brădiniș*, *rugiș* – *ruginiș*, *sălcăniș* și *făgiș* – *făgăniș*. Un exemplu, *mlăfeniș*, nu are paralelă sînt în *-iș*, în schimb *mărăciniș* are o formă paralelă *mărăciș* în care *-iș* este suprimat, deși face parte din temă și s-a format în felul acesta odată cu modelul celor de mai sus.

Cu sufixul *-iș* sînt formate și 25 de derivate colective de la nume de lucruri: *frunziș*, *glonțiș*, *peniș*, *prundiș*, *hagemiș* „covoare de (h)agem „stofă persană”). Acesta din urmă ar putea fi considerat un derivat de la adjectiv, în cazul cînd am socoti că s-a format de la adjectivală a cuvîntului *agem* „persan, oriental”. Dintre derivatele de la nume de lucruri, unul desemnează o colectivitate de plante: „grup de plante mici ieșite din sămînța” (DICT. SILV. 264).

Mai trebuie amintit aici faptul că 6 dintre derivatele de la nume de lucruri sînt atestate numai cu sens local. Analiza lor însă m-a condus la concluzia că trebuie să le consider printre colectivele potențiale. Astfel: *arinîș* („*arină* „nisip”) „pustiș, deșert, loc plin de nisip”, este sînt format la fel cu *nisipiș*, care are și sens colectiv. Tot așa, în timp ce *baltă* (< *baltă*) este definit „multe bălți la un loc”, *bălniș* (< *bahnă*) este considerat „loc cu multe bahne”. La fel: *bolovăniș*, *buturiș*, *gropiș*.

Două derivate sînt formate de la nume de animale: *albinîș*, și două de la nume de persoane: *fetiș*, *muieriș*.

În total sînt 95 de derivate colective în *-iș* de la substantive:

5 sînt derivate de la adjective:

2 desemnează o colectivitate de plante: *desiș* „mulțime de plante cu o calitate comună: sînt dese”, *răriș* „mulțime de plante rare”
3 o colectivitate de lucruri: *amestecățiș*, *mărunțiș*, *verziș*.

Există și 4 derivate de la verbe. Acestea fac parte toate din grupul *seceriș* (< *seceră*) „cereale secerate, recoltă”: *Sămînța cea bună seceriș*, CONTEMPORANUL, II 252, *surupiș* (< *surupa*) „pietriș de surpă, cade de pe munte la vale” (CHEST. IV 94/171 b), *treieriș* („cereale treierate”: *Va da fie sămînța și va aduce treierișul* (1688), 360. *Măciniș* (< *măcina*) face parte în același timp și din grupul „ceea ce s-a măcinat la moară” și din grupa *e* „bucatele duse la moară spre a fi măcinate”: *Îl trimise cu un car de măciniș la moară*, D.

³ Cf. Pasca, *op. cit.*, p. 62.

⁴ *Treieriș* este considerat în DA ca fiind derivat de la postverbalul *treier*. Pentru exemple însă, neexistînd un postverbal corespunzător, ele trebuie socotite ca derivate de la substantive. În acest caz, cred că și *treieriș* s-a format după același sistem ca și corespondentele lui la infinitiv.

21. -ăriș Compus din *-ar* + *-iș*.

Formează patru derivate colective de la nume de plante : *făgăriș*, *plopăriș*, *spinăriș*, *stuhăriș*. E de remarcat că, afară de *stuhăriș*, aceste colective au și corespondent în *-iș* (*făgiș*, *plopiș*, *spiniș*). Există și un derivat, colectiv potențial, de la nume de lucruri: *colțăriș* „(loc cu) stinci multe”.

22. -et.

Derivat din lat. *-etum*, moștenit în cuvinte *c&frăsinet* < lat. *fraxineturn*, *nucet* < lat. *nucetum*, *pomet* < lat. *pometum*, *spinet* < lat. *spinetum* \ Sînt 97 de derivate colective în *-et*, dintre care 95 sînt formate de la substantive. Cele mai multe dintre acestea – 52 – sînt derivate de la nume de plante.

Între cele 52 de colective în *-et*, formate de la nume de plante, am inclus și pe *olivei* care, deși e împrumutat din italiană (*oliveto*), și-a adaptat forma după derivatele românești în *-et*, fiind simțit, probabil, că face parte dintre acestea. Pe unul dintre derivate, *Cornel*, nu l-am găsit atestat decît ca nume topic². Singurul exemplu de formație nouă, savantă este *arboret* (< *arbore* + *-et*) „totalitatea arborilor (sau a unei anumite specii de arbori) care cresc pe o anumită întindere a unui teren forestier”.

La derivarea colectivelor de la nume de plante, sufixul *-et* nu pare să aibă o preferință prea marcată pentru un anumit fel de plante (așa cum se întîmplă, de exemplu, cu sufixul *-iste*). Totuși, din cele 52 de derivate, cele mai multe, 32, sînt de la nume de copaci (*brădet*, *cireșet*, *făget*, *meret* etc), iar 21 de la nume de plante mici, tufișuri, arbuști (*afinet*, *cepnet*, *inet*, *mărăcinet*, *pepenet* etc).

21 sînt derivate de la nume de lucruri (*bănet*, *cîrpet*, *lemnet*, *frunzet*, *lînet*, *vinet*). Ca și derivatele de la nume de plante, și acestea sînt foarte ușor analizabile,¹ numai două dintre ele sînt greu de explicat: *horhomet* „mulțime de fructe” : **Horhomet** de prune. COMAN, GL. și *milaret* „cantitate mare” : **Avea milaret** de vite. ȘEZ., xvm 54. Însă atît sensul cît și sufixul *-et* cu care sînt formate le situează în această grupă. Trebuie să mai menționez că derivatul *pomet* a fost inclus în două locuri, o dată la derivatele de la nume de copaci (<lat. *pometum*) „livadă cu pomi” și a doua oară la derivatele de la nume de lucruri (< *poamă* + *-et*) „mulțime de poame”.

7 sînt derivate de la nume de animale (*albinet*, *broștet*, *căpret*, *curcănet*), 16 de la nume de persoane (*babei*, *copilei*, *școlarei*).

În afară de acestea, există un derivat de la adjectiv arătînd un grup de lucruri cu o însușire comună : *răet* „porumbi scurți, rari în **boabe**” V. N. R. E. V. R. O. M., 1910,¹ p. 87, care ar putea fi derivat fie de la *rău*, considerînd că acest fel de porumbi sînt de proastă calitate, „răi”, fie de la *rar* + *-et* > *răret* și apoi sub influența lui *rău* a devenit *răet*. Acest exemplu a fost clasat printre colectivele potențiale.

¹ Cf. Meyer-Liibke, op. crt., p. 566 și urm., Pasca, op. cit., p. 31. și urm., Pasca op. cit., p. 73.

² Cf. Pasca. op. cit., p. 62, 80.

23. -ăret.

Compus din *-ar* + *-et* (vezi paragrafele privitoare la aceste s). Cele 6 colective formate cu sufixul *-ăret* sînt toate denominale.

4 sînt derivate de la nume de persoane : *băbăret*, *copilărea do* **Domnăretul** și *ofițerimea tăcu*. CAMILAR, P. S. 261 și *slugăret*: *N-am de slugăret*. GRAIUL, I 405 ;

1 de la nume de animale : *albinăret*;

1 de la nume de lucruri: *frunzăret*: *Stuful frunzăretului ce rau* (sic !) *văgăunele*. ARDELEANU, D. P. 47.

24. -[^]el (cu varianta [^]ăt).

Derivat din lat. *-itus* și moștenit în cuvinte ca *freamăt* <lat. *framuget* < lat. *mugitus*, *sunet* < lat. *sonitus* \ Varianta *-ăt* se explică trecerea lui *e*, precedat de labială sau de o oclusivă velară, la *-ă*, tra mare normală pentru limba romînă².

La origine sufix abstract, *-et* formează și cîteva derivate colective. Există 4 colective propriu-zise în *-et*:

3 derivate de la substantive :

oamet (< *om*, pl. *oameni* + *-et*) „mulțime de oameni” (cf. ANONIM H. x v m 138),¹

viermăt (< *vierme* + *-et*) „mulțime de viermi”,

agret (< *agru* + [^]et) „roadele culese de pe cîmp” (cf. VÎRCOL V unu) de la un adjectiv :

deset (< *des* + *-et*) „mulțime deasă” : *Si prin deset năvălea*. C. F. 114.

În afară de acestea, există și un număr de colective potențiale *-et*, derivate de la verbe (mai adesea de la tema participiului). E. Co în lucrarea citată, arată că deși derivatele în *-et* de la tema verbală înconcurență cu abstractele verbale propriu-zise : *foșnet* – *foșnire* – *plînset* – *plîns* – *plîngere* etc, totuși primele au în plus o nuanță de intate sau colectivă, datorită probabil influenței sufixului *-et*.¹ Într-a *plînset*, definit de obicei în dicționare ca o acțiune : „plîngere, lamen poate avea și sensul de plîns mult: *E tușă*,¹ e **plînset**, e *gol*. BACOV 31. Așa se explică probabil faptul că la un moment dat poate să un sens colectiv concret „lacrimi” : *Gemete pline de plînset*. COȘBU 16. La fel, *rîset*, pe lângă sensul „rîs”, pe care îl dau dicționarele în plus și un înțeles colectiv. Iată de ce în citatul: *Se auzeau ex de compătımiri sau rîset înfundat*. SAHIA N. 55 pune pe *rîset* pe a plan cu un cuvînt folosit la plural, *exclamări*. În total am găsit 12 de colective potențiale de la verbe, toate din grupa **a**.

La fel poate fi considerat colectiv potențial *tuset* „tuse prelur

25. -ărit. Compus din *-ar* + *-it*.

¹ Cf. Meyer-Liibke, op. cit., p. 572, Al. Graur și J. Byck, în BL I (1933), p urm., G. Pascu, op. cit., p. 33.

² Al. Graur și J. Byck, ibid.

³ Pentru studiul acestui sufix sub toate aspectele lui, vezi E. Contrás, *Sufixul S * C*, volumul de față, p. 155-162.

Tabloul repartiției sufixelor colective

Sufixul	Substantive														
	Nume de lucruri			Nume de plante			Nume de animale			Nume de persoane			Total		
	p ²			s	1	p	1	T	S	P	1	T	s	P	T
1 -eală			—			—			—			—			—
2 -ină	1	—	1	3	—	3			—			4	—	4	
3 -iștină	1	—	1	8	—	8			—			9	—	9	
4 -ură			—			—			—			—		—	
5 -tură	5	—	5			—			—			5	—	5	
6 -eață	4	—	4	1		1			—			5	—	5	
7 -ie	1	—	1	3	—	3	1	—	1	32	—	32	37	—	37
8 -arie	105	50		39	14	53	26	10	36	8	—	8	178	74	252
9 -aie	5	—	5	1	—	1			—			6	—	6	
10 -ăraie	15	—	15			—	2	—	2	2	—	2	19	—	19
11 -enie	3	—	3			—			—			3	—	3	
12 -ame	1	—	1			—	7	—	7	9	—	9	17	—	17
13 -ime	10	1	11	3	—	3	11	—	11	135	—	135	159	1	160
14 -ărime	2	—	2			—	8	—	8	3	—	3	13	—	13
15 -oare			—			—			—			—			—
16 -ătate			—			—			—	5	—	5	5	—	5
17 -iste	8	4	12	20	29	49	—	4	4			28	37	65	
18 -ăriște			—	—	3	3			—			—	3	—	3
19 -ar	9	—	9	13	4	17	4	1	5			26	5	31	
20 -iș	19	6	25	57	9	66	2	—	2	2	—	2	8u	15	95
21 -ăriș	—	1	1	4	—	4			—			4	1	5	
22 -et	20	—	20	52	—	52	7	—	7	16	—	16	95	—	95
23 -ăret	1	—	1			—	1	—	1	4	—	4	6	—	6
24 -et	1	1	2			—	1	—	1	1	—	1	3	1	4
25 -ărit	6	—	6	2	—	2	1	—	1	1	—	1	10	—	10
TOTAL	217	63	230	206	59	265	71	15	86	218	—	218	712	137	849

1 S = colective sigure
 2 P = colective potențiale
 3 T = total

în legătură cu elementele care intră în compunerea acestui sufix trebuie să spunem că, spre deosebire de celelalte sufixe colective compuse (-ăret, -arie, -ăriș, -ăriște) în care fiecare element în parte este la rîndul lui un sufix colectiv, aici sufixul -it nu are valoare colectivă. Singurele derivate colective care ar putea fi considerate ca fiind formate cu sufixul

după tema la care se atașează

	Verbe												Adjective	Adverbe	Interjecții	T						
	a			b			c			Total												
	S	P	T	S	1	P	T	S	1	P	T	S					P	T				
		7		6	2	8	3	2	5	9	11	20	2	1	3			—	11	4		
—																				9		
				4	4	1	—	1	1	4	5									1		
1	2	3	20	20	40	1	—	1	22	22	44	2	2	4			—		29			
												2		2						7		
—																				37		
2	1	3																		178		
																				9		
																				20		
																				3		
																				18		
				2	—	2						2	—	2	8	6	14	2	1	3	—	171
																						13
																						3
																						5
																						31
—																						—
																						27
																						89
																						4
																						95
																						6
	12	12																				3
																						10
3	22	25	32	29	«1	11	5	16	46	56	102	22	11	33	2	1	3	1	—	1	783	20

-it :¹ capriț și tinerii și pe care Pascu¹ le consideră astfel sînt în realitate variante ale cuvintelor cu același sens : caprei, tineret² (pe care le înregistrat la paragraful referitor la sufixul -et). Acest lucru arată că data aceasta nu mai este vorba de întărirea unui sufix prin adăugarea altui sufix cu aceeași valoare, așa cum s-a întîmplat în celelalte cazuri, ci că sufixul compus -ărit, după formarea lui, a primit, pe lângă cele două valori, și pe cea colectivă. Prin influența unor cuvinte ca de ex. stu-

¹ Op. cit., p. 8.

² Probabil cu e închis confundat cu i.

care an în același timp și sens colectiv și sens de ocupație, îndeletnicire etc. s-a ajuns probabil ca și cuvinte ca *stupărit*, *colăcărit* etc. să aibă amîndouă aceste sensuri, de unde *-ărit* s-a desprins ca sufix colectiv.

Există 10 derivate colective cu sufixul *-ărit* (unele din ele cu varianta *-erit*, influențată de terminația cuvîntului de bază). Toate sînt derivate de la substantive.

6 sînt formate de la nume de lucruri: *bănărit* „bani mulți”, *colăcărit* „colaci mulți”, *fustărit* „mulțime de fuste” (vezi citatul la *rochierit*), *Mrtierit* „mulțime de hîrtii”: *Fu nevoit a răscoli hîrtieritul din sipet.* BOGDAN, la TDRG, *rochierit* „mulțime de rochii”: *Vîntul i-a umflat [babei] tot fustăritul și rochieritul ce avea pe dînsa.* BOGDAN, la TDRG, *stupărit* „totalitatea stupilor dintr-o prisacă” CHEST. VI 11/19.

2 de la nume de plante: *ierbărit*, *tufărit*.

Unul de la nume de animale: *șoricărit*.

Unul de la nume de persoană: *ăomnărit* (< *domn* + *-ărit*) „mai mulți domni la un loc”. HERZ. GHER. M. II 387. Acesta ar putea fi și o variantă a lui *domnăret* (< *domn* + *-ăret*) vezi suf. *-ăret*.

Tabloul repartiției sufixelor colective după sensul derivatului

Sufixul	Colectivitate					Total
	de lucruri	de plante	de animale	de persoane	de acțiuni	
1. -eală	16				7	23
2. -ină	—	3	1		—	4
3. -iștină	1	8			—	9
4. -ură	4	—	—	1	—	5
5. -tură	49	—	1		3	53
6. -eață	5	2	—	—	—	7
7. -ie	23	3	1	10	—	37
8. -arie	155	53	36	8	—	252
9. -aie	6	1	—	1	2	10
10. -ăraie	16		2	2	—	20
11. -enie	3	—	—	—	—	3
12. -ame	2	—	7	9	—	18
13. -ime	18	3	12	146	—	179
14. -ărime	2	• ; —	8	3	—	13
15. -oare	6		—	—	—	6
16. -ătate	—	—	—	5	—	5
17. -iște	12	54	5	—	—	71
18. -ăriște	—	3	—	—	—	3
19. -ar	9	18	5	—	—	32
20. -iș	31	69	2	2	—	104
21. -ăriș	1	4	—	—	—	5
22. -et	20	53	7	16	—	96
23. -ăret	1	—	1	4	—	6
24. -zet	1	—	1	2	13	17
25. -ărit	6	2	1	1	—	10
Total	387	276	90	210	25	988

în concluzie, din totalul de 988 de derivate cu sufixe colective, cele mai multe, 849 (86,9%) sînt derivate de la substantive. Vin în ordine derivatele de la verbe, 102 (10,3%) și apoi cele de la adjective 33 (3,3%).

Dintre derivatele de la tema substantivală, în total în număr 849, cele mai multe, 280 (32,9%) sînt derivate de la nume de lucruri urmează derivatele de la nume de persoane, 218 (25,6%) și în fine de la nume de animale cu mult mai puține, 86 (10,1%). Numărul derivatelor colective de la nume de animale nu se poate explica prin faptul că poporul n-ar avea ocazia tot atît de des să vorbească despre o colectivitate de animale așa cum vorbește despre o colectivitate de plante de lucruri. Probabil însă că a avut o influență faptul pe care l-am pomenit în legătură cu sufixul *-iște* și anume existența în limbă a unor termeni ciși pentru diferite colectivități de animale, mai ales pentru cele care de obicei împreună: cireada (de boi), herghelie (de cai), turmă (de haită) (de lupi), cîrd (de găște), stol (de păsări). Acest fapt a făcut ca se mai simtă nevoia de a se exprima noțiunile respective prin derivate la numele de animale.

Dacă studiem proporția din punct de vedere al sensului derivat, constatăm că procentele, deși nu identice, se mențin totuși în aceeași ordine. Să ținem seama de faptul că aici derivatele de la verbe și adjective se adaugă aproape toate la grupele pe care le-am văzut mai sus: nu numai lucruri, de plante etc, afară de un număr mic de derivate de la verbe care formează o categorie nouă: colectivitate de acțiuni.

Cel mai mare număr îl reprezintă derivatele desemnînd o colectivitate de lucruri: 387 (39, 1%). Apoi urmează cele care denumesc o colectivitate de plante, 271 (27,4%), o colectivitate de persoane, 210 (21,2%) de animale, 90 (9,1%) și în sfîrșit o colectivitate de acțiuni 25 (3%).

În ceea ce privește specializarea sufixelor pentru un anumit sens, derivate colective se pot constata următoarele:

Cel mai mare procent de specializare îl are sufixul *-ime*. Din totalul de 218 derivate de la nume de persoane, 135, adică 61,4% sînt formate de acest sufix. Apoi urmează la mare depărtare sufixul *-ie*, cu 32 de derivate (14,6%) și *-et* cu 16 (7, 3 %) derivate de la nume de persoane. Alt sufix specializat este sufixul *-arie*, pentru derivatele de la nume de lucruri. Din cele 280 de astfel de derivate, 155, adică 55,3% sînt formate de acest sufix *-arie*. Sufixul *-iș* formează mai ales derivate de la nume de plante, 66 din totalul de 265, adică 24,8%. Apoi urmează sufixul *-iște* cu 71 derivate de la nume de plante (17,16%) și *-et* cu 52 (19,6%)/ în ceea ce privește derivatele de la verbe, locul întîii îl ocupă sufixul *-tură*, care formează 43,1,% din aceste derivate, fiind urmat de sufixul *-eală* cu 23 derivate.

Cu toată specializarea lor, cele mai multe sufixe nu formează exclusivitate derivate de la o singură categorie de cuvinte. Sufixul *-ărit* despre care am vorbit mai sus, pe lângă derivatele de la nume de persoane care reprezintă 75% din formațiile sale colective, mai formează colectivitati de la nume de lucruri (6%), de animale (6%) etc. Sufixul *-ime* formează derivate după cum am arătat, mai ales derivate de la nume de lucruri, așezîndu-se reprezentînd 61% din totalul derivatelor colective ale sale. Pe lângă acestea însă, mai are și formații de la nume de plante (21%), de animale (10%) etc.

Singurele sufixe specializate în exclusivitate pentru un singur sens de derivate colective sînt: *-ură* și *-oare*, care formează numai colectivitati

de la tema verbală, *-ăriște* eu derivate exclusiv de la nume de plante, *-ătate* numai de la nume de persoane și *-enie* numai de la nume de lucruri. E de remarcat că toate aceste sufixe au un număr foarte mic de derivate colective (între 4 și 6).

Aceste concluzii, la care am ajuns pe baza datelor statistice din tablourile de mai sus, se bazează pe existența în limbă a derivatelor respective și nu pe frecvența lor. Menționez de asemenea că am luat în considerare numărul total al diferitelor categorii de colective, fără să fac deosebire între cele sigure și cele potențiale. Însă materialul din tablouri și din listele de derivate pune la dispoziția cercetătorilor interesați de această problemă date precise în această privință, date care cred că vor putea servi și la alte cercetări privitoare la sufixele colective din limba română*

Lista derivatelor cu sufixe colective

!• **-eală** 23 derivate

I. Derivate de la tema verbală

<i>Grupa a potențiale</i>	<i>Grupa b</i>	<i>Grupa c</i>
1 bleotocăreală	agoniseală	fleşcăială
2 cicăleală	chiverniseală	haleală
3 flecăreală	cufureală	năsădeală
4 îngăimeală	fulguială	fuituială
5 orăcăială	grămădeală	<i>potențiale</i>
6 pălăleală	urzeală (și c)	5 năclăială
17 văicăreală	<i>potențiale</i>	
	pîrleală	
	8 prăjeală	

II. Derivate de la tema adjectivală

- 1 gălbeneală
- 2 udeală
- potențiale*
- 3 acreală

2. **-ină** 4 derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de plante*

- 1 făgină
- 2 mălăină
- 3 rugină

â. *De la nume de lucruri*

- 1 stupină

3. **-iștină** 9 derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de plante*

- 1 baraboșiștină (var. barabuliștină)
- 2 bobiștină
- 3 cînepiștină
- 4 curechiștină
- 5 cucuruzaștină
- 6 mălaiștină
- 7 mazăriștină
- 8 rogozaștină

2. *De la nume de lucruri*

- 1 gunoiștină

4, **-ură** 5 derivate

T. Derivate de la tema verbală

<i>Grupa b potențiale</i>	<i>Grupa c</i>
1 mulsură'	1 umplutură
2 plînsură	
3 scursură	
4 strînsură	

5. **-tură** 53 de derivate

I. Derivate de la substantive

L *De la nume de lucruri*

- 1 armătură
- 2 crângătură
- 3 frunzătură
- 4 pînzătură
- 5 scămătură

II. Derivate de la adjective

- 1 albitură
- 2 negritură
- potențiale* S
- 3 cruzitura (cruzătură)
- 4 udătură

III. Derivate de la verbe

<i>Orupa a</i>	11 încărcătură	26 închegătură
1 vorbitură	12 măcinătură	27 însăilătură
<i>potențiale</i>	13 pilitură	28 înșirătură
2 văietătură	14 rămîitură	29 învățătură
3 văierătură	15 răzătură	30 mulsătură
<i>Grupa b</i>	16 rumegătură	31 ninsătură
1 adunătură	17 săditură	32 pisătură
2 alergătură	18 secerătură	33 pusătură
3 alesătură	19 treierătură	34 scurmătură
4 auritură	20 viitură	35 spulberătură
5 căzătură	<i>potențiale</i>	36 tocătură
6 cositură	21 adusătură	37 topitură
7 curătură	22 afumătură	38 torsătură
8 dărăcitură	23 arsătură	39 uscătură
9 dărîmătură	24 cojitură	40 vărsătură
10 descărcătură	25 descojitură	<i>Grupa e</i>
		1 aruncătură

6. -eață 7 derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de lucruri

- 1 fineață
- 2 fumăreață
- 3 mustăreață
- 4 negureață

2. De la nume de plante

- 1 grîneață

II. Derivate de la adjective

- 1 dulceață
- 2 verdeață

7. -ie 36 de derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de persoane

a) denumind o colectivitate de lucruri

blănărie	8 colăcerie	15 gospodărie
butnărie	9 conăcerie	16 lipscănie
căldărie	10 conăcerie	17 marchitanie
cercelărie	11 curelărie	18 mămularie
cofetărie	12 dogărie	19 opincărie
6 colăcărie	13 făurărie	20 rudărie
7 colăcășie	14 flecărie	21 șelărie
		22 zăbunărie

b) denumind o colectivitate de persoane

1 arcășie	6 megieșie
2 aristocrație	7 solie
3 burghezie	8 tovărășie
4 drăgănie	9 mărginașie
5 pedestrie	10 țigănie

2. Derivate de la nume de lucruri

- 1 crângie

3. Derivate de la nume de plante

- 1 ceretie
- 2 cireșie
- 3 stejărie

4. Derivate de la nume de animale

- 1 gîscărie

8. -arie

252 de derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de lucruri

1	alămărie	43	nucărie	83	clădărie
2	alicărie	44	olărie	84	colbarie
3	arămărie	45	osărie	85	fleșeărie
4	argintărie	46	panglicărie	86	focărie
5	aurărie	47	pantofărie	87	fumărie
6	bănărie	48	parfumărie	88	glodărie
7	birnărie	49	petecărie	89	hărbărie
8	blănărie	50	pielărie	90	jigărie
9	borfărie	51	pieptănărie	91	lăcărie
10	bombărie	52	pietrărie	92	lînărie
11	bumbăcărie	53	pînzărie	93	mătăsărie
12	căruțărie	54	plăcintărie	94	mațarie
13	cercurarie	55	plăpumărie	95	nisipărie
14	ceșcărie	56	ploscărie	96	pîslărie
15	cifrărie	57	pomărie	97	plumbărie
16	ciorăpărie	58	rufărie	98	postăvărie
17	ciubucărie	59	schelărie	99	prăfărie
18	cîrpărie	60	scîndurărie	100	pufărie
19	cîrnățărie	61	scorțărie	101	sărărie
20	cordelărie	62	săpunărie	102	sorbărie
21	covorărie	63	stămbărie	103	trohnărie
22	crăcărie	64	sticlărie	104	vorbărie
23	crengărie	65	stincărie	105	zămărie
24	dantelărie	66	strugurarie		
25	faiențărie	67	strunărie		<i>potențiale</i>
26	farfurărie	68	stupărie	106	alvițărie
27	faurărie	69	șurubărie	107	armărie
28	fierărie	70	țevărie	108	butcărie
29	finărie	71	ulucărie	109	căciulărie
30	frunzărie	72	umbrelărie	110	călțunărie
31	funărie	73	văsărie	111	cărămidărie
32	găitănărie			112	cășărie
33	grînărie	..	<i>.de materie</i>	113	cășcăvălărie
34	grunzărie	74	apărie	114	căzănărie
35	hainărie	75	brînzărie	115	ceasornicărie
36	hămurărie	76	bronzărie	116	cherpicărie
37	hîrbărie	77	cărnărie	117	clopotărie
38	hîrtărie	78	cărbunărie	118	cornărie
39	lemnărie	79	cerărie	119	droșcărie
40	marochinărie	80	cenușărie	120	făinărie
41	merărie	81	cherestărie	121	finărie
42	milărie	82	ciorbarie	122	franzelărie

123	fructărie	134	olanărie	145	sumănărie
124	hăibărăcărie	135	ornicărie	146	șepcărie
125	hămbărărie	136	oțelărie	147	teslărie
126	humărie	137	papucărie	148	tistimelărie
127	jimblărie	138	pălincărie	149	trăistărie
128	lămpărie	139	plevărie	150	tunărie
129	luntrărie	140	porțelănărie	151	țeglărie
130	lutărie	141	pulberărie	152	țidulărie
131	mezelărie	142	sculărie	153	țiglărie
132	năsturărie	143	smolărie	154	vărărie
133	oglinďărie	144	sobărie	155	vinărie

2. De la nume de plante

1	acățărie	19	inărie	37	tufărie
2	aninărie	20	lozărie	38	tutunărie
3	bălărie	21	merărie	39	vărzărie
4	bozărie	22	nucărie		<i>potențiale</i>
5	cartofărie (carto- flărie)	23	nuielărie	40	buturugărie
6	cepărie	24	orezărie	41	bostănărie
7	cireșărie	25	păltinărie	42	ciocănărie
8	cînepărie	26	pepenărie	43	crumpărie
9	copăcărie	27	perjărie	44	dudărie
10	curpănărie	28	piciocărie	45	fasolărie
11	dujerie	29	plopărie	46	legumărie
12	făgărie	30	pomărie	47	orzărie
13	finărie	31	prunărie	48	pășunărie
14	florărie	32	rachitărie	49	rogozărie
15	frăsinărie	33	smidărie	50	rugărie
16	grînărie	34	spinărie	51	sălcărie (sălc)
17	harbuzărie	35	stejărie	52	trestărie
18	ierbărie	36	stuhărie	53	turbărie

3. De la nume de animale

1	berbecărie	13	iepurărie	25	viespărie
2	bivolărie	14	lupărie	26	vulpărie
3	broscărie	15	muscărie		<i>potențiale</i>
4	cățălărie	16	păunărie	27	cerbărie
5	ciorărie	17	peșcărie	28	cloșcărie
6	ciutărie	18	ploșnițărie	29	găinărie
7	cîinărie	19	porumbărie	30	hulubărie
8	columbărie	20	purecărie	31	melcărie
9	gîscărie	21	șerpărie	32	omidărie
10	gongărie	22	șoricărie	33	păducherie
11	guzgănărie	23	văcărie	34	păsărie
12	iepărie	24	viermărie	35	șoimărie
				36	viteiărie

4. *De la nume de persoane*

1 ciocioierie	5 moșnegărie
2 curcănărie	6 muschetărie
3 domnărie	7 păurie
4 drăcărie	8 popărie

9. -aie 10 derivate

I. Derivate de la substantive

a) *de la nume de lucruri*

- 1 bobotaie
- 2 fierătaie
- 3 hopătaie
- 4 juvălaie
- 5 vîlvătaie

b) *de la nume de plante*

- 1 crumpeliștaie

II. Derivate de la verbe

- 1 hălălaie
- 2 pălălaie
- potențiale*
- 3 țăcăraie

UE. Derivate de la interjecție

- 1 gărăgaie

10. -ăraie 20 de derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de lucruri*

1 aparaie	6 fleșcăraie	11 sfărăraie
2 clădăraie	7 focăraie	12 șperlăraie
3 colbăraie	8 fumăraie	13 vâlvăraie
4 crengăraie	9 glodăraie	14 vijgăraie
5 flăcăraie	10 lăcăraie	15 vîntăraie

2. *De la nume de animale*

- 1 paingînăraie
- 2 vermăraie

3. *De la nume de persoane*

- 1 băiețăraie
- 2 drăcăraie

II. Derivate de la verbe

- 1 bleoștiraie

11. -enie 3 derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de lucruri*

- 1 fumedenie
- 2 spuzenie
- 3 sumedenie

12. -ame 18 derivate

I. Derivate de la substantive

a) *De la nume de persoane*

1 copilame	4 mișelame	7 voinicame
2 haiducame	5 pedestrame	8 feteamă
3 lotrame	6 prostame	9 muiereamă

b) *De la nume de animale*

1 boiamă	4 furnicamă	7 lupeamă
2 căpramă	5 găinamă	
3 cînamă	6 iepuramă	

c) *De la nume de lucruri*

- 1 lemnamă

II. Derivate de la verb

- 1 încăltamă

13. -inie

179 de derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de lucruri

a) arătînd o colectivitate de lucruri

- 1 grămăzime
- 2 nourime
- 3 păime
- 4 pietrime
- 5 ruginime
- 6 stîncime
potențiale
- 7 negurime

b) arătînd o colectivitate de persoane

- 1 obștime
- 2 scăunime
- 3 viitorime
- 4 zaverime

2. De la nume de plante

- 1 nucime
- 2 rugime
- 3 stejărim

3. De la nume de animale

1 bondărim	7 oime
2 broștime	8 păcurime
3 brotăcime	9 păduchime
4 gîzime	10 păsărim
5 iepurime	11 puime
6 motănim	

4. De la nume de persoane

1 argățime	46 dorobăntime	91 ospețime
2 aristocrățime	47 drăcime	92 ostășime
3 armenime	48 drăgănim	93 pandurime
4 arapime	49 dregătorime	94 păgînime
5 arnăuțime	50 dușmănim	95 păorime
6 aromînim	51 feciorime	96 părințime
7 avocățime	52 evreime	97 pășime
8 băcălime	53 flăcăime	98 pedestrim
9 băeănim	54 frățime	99 pescărim
10 băieșime	55 fruntășime	100 plugărim
11 băietănim	56 funcționărim	101 popime
12 băiețime	57 golănim	102 profesorime
13 barbarime	58 haiducime	103 preoțime
14 bărbățime	59 holteime	104 prostime
15 bătrînim	60 hoțime	105 robime
16 boierime	61 husărim	106 pruncime
17 borăcime	62 ienicerime	107 romînim
18 bulgărim	63 iobăgime	108 rutenime
19 burghezime	64 israilime	109 sărăcime
20 burtăverzime	65 junime	110 sărmănim
21 cadînim	66 jupînim	111 sășime
22 calicime	67 lehime	112 scriitorime
23 călărășime	68 lipovenime	113 secuime
24 călugărim	69 lipscănim	114 soldățime
25 căpcăunime	70 mazilime	115 spuzime
26 cătănim	71 milogime	116 străinime
27 eatolicime	72 mirenim	117 slugătorime
28 cavalerime	73 mișelime	118 strigoime
29 căzăcime	74 mitocănim	119 studențime
30 cehoslovăcime	75 mocănim	120 supușime
31 cercetășime	76 mojiçime	121 școlărim
32 cerșetorime	77 moșierime	122 șogorime
33 eetățenime	78 muierime	123 tătărim
34 ehiaburime	79 muncitorime	124 tinerime
35 ciobănim	80 muscălime	125 țirgovețime
36 cioclovime	81 neguștorime	126 turcime
37 ciochime	82 nemeșime	127 țărănim
38 ciocoime	83 nemțime	128 figănim
39 copilime	84 nobilime	129 ungurime
40 crăime	85 obăcime	130 ursărim
41 culăcime	86 ofițerime	131 varvarime
42 dăscălime	87 cmenime	132 vitejime
43 diaconime	88 opincărim	133 vînătorime
44 diecime	89 orășenime	134 voinicime
45 domnime	90 orbime	135 volintirime

II. Derivate de la adjective

1. arătînd o colectivitate de lucruri

1 albime	4 negrime	potențiale
2 desime	5 roșime	7 acrime
3 gălbenime	6 verzime	8 scorțoșime
		9 totime

2. arătînd o colectivitate de persoane

1 albăstrime
potențiale
2 greime
3 noime
4 vechime

3. arătînd o colectivitate de animale

1 sălbăticime

III. Derivate de la adverbe

I. arătînd o colectivitate de lucruri

1 împrejurime (potențial).
----

2. arătînd o colectivitate de persoane

1 călărime
2 josime

IV. Derivate de la verbe

1 arzime (potențial)
2 însotime

14. -ărime

13 derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de animale

1 albinărime	5 porcărime
2 broscărime	6 puricărime
3 muscărime	7 șoricărime
4 pescărime	8 văcărime

2. De la nume de lucruri

1 alirărime
2 ffunzărime

3. De la nume de persoane

1 copilăririle
2 drăcărime
3 slugărime

15. -oare

6 derivate

I. Derivate de la verbe

1 mulsoare
2 ninsoare
3 pusoare
potențiale
4 plînsoare
5 scursoare
6 strînsoare

16. -ătate

5 derivate

I. Derivate de la substantive

i. De la nume de persoană

1 creștinătate
2 limbătate
3 păgînatate
4 străinătate
5 vecinătate

17. -iste 71 de derivate

I. Derivate de la substantive

2. De la nume de plante

1 aluniște	18 stejariște	33 mălaiște
2 aniniște (ariniște)	19 tenchiște	34 mazăriște
3 brădiște	20 trifoiște	35 meiște
4 cînepiște	<i>potențiale</i>	36 năpiște
5 cireșiște (ciriște)	21 barabuliște	37 orziște
6 făgiște	22 baraboiște.	38 otăviște
7 frăsiniște	23 ciocălăiște	39 ovăziște
8 goruniște	24 ciocăniște	40 pepeniște
9 grîniște	25 coceniște	41 porumbiște
10 iniște (inuliște)	26 crumpeniște	42 răchitiște (răchiște)
11 jiriște	27 cucuruziște	43 rogoziște
12 nuciște	28 curechiște	44 săcăriște
13 păltiniște	29 curpeniște	45 sălciiște
14 păpuriște	30 fasoliște	46 tutuniște
15 păpușoiște	31 grumbiște	47 tuleiște
16 plopîște	32 lu jariște	48 tulujiște
17 pruniște		49 verziște (verziniște)

2. De la nume de lucruri

1 boliște	5 hărăniște	<i>potențiale</i>
2 glodiște	6 jariște	9 lacoviște
3 gropiște	7 nisipiște	10 mîliște
4 gunoiște	8 păiște	11 moșoroiște
		12 tîrveliste

3. De la nume de animale

potențiale

- 1 bouriște
- 2 lupiște
- 3 moliște
- 4 (z)boiște

II. Derivate de la adjective (desemnînd o colectivitate de plante)

- 1 desiște
- 2 rariște

III, Derivate de la verbe

*grupa b**potențiale*

- 1 arziște
- 2 puiște
- 3 semeniște

grupa c

- 1 roieliște

18. -ăriște 3 derivate

I. Derivate de la substantive

2. Nume de plante

potențiale

- 1 piciocăriște
- 2 plopăriște
- 3 pomăriște

19. -ar 32 de derivate

I. Derivate de la substantive

2. De la nume de lucruri

1 bălegar	4 grohotar	7 insectar
2 colbar	5 hăbădicar	8 prundar
3 frunzar	6 ierbar	9 tîrfar

2. De la nume de plante

alunar	8 tufar	<i>potențiale</i>
arinar	9 ferigar	14 acățar
cireșar	10 grînar	15 smidar
curpenar	11 rugar	16 urzicar
făgar	12 murar	17 zmeurar
6 răchitar	13 tîrșar	
7 sălcar		

3. De la nume de animale

- 1 iezar
- 2 brosear
- 3 brotăcar
- 4 furnicar
- 5 viespar (potențial)

II. Derivate de la adjective

- 1 bercar

20. ~is 104 derivate

1. Derivate de la substantive

1. De la nume de lucruri

a) desemnând o colectivitate de lucruri

1 bălțiș	7 grindiiș	13 picuriș
2 făiniș	8 grohotiiș	14 pietriș
3 frunziș	9 hagemiiș	15 prundiș
4 funinginiș	10 nisipiiș	16 rămuriș
5 glonțiș	11 păiiș	17 șindiliș
6 gorgotiiș	12 penis	18 turiș

potențiale

- 19 ariniș
- 20 băhniș
- 21 bolovăniș
- 22 buturiș
- 23 gropiiș
- 24 lespeziș

b) desemnând o colectivitate de plante

- 1 seminiș

2. De la nume de plante

afiniș	6 cătiniș	11 Copăciș
aluniș	7 castaniș	12 corniș
ariniș (aniniș)	8 cetiniș	13 corciș
brădiș (brădiniș)	9 ciritiș	14 curpeniș
cărpiniș	10 cînepiș	15 făgiș (făgăniș)

16 frăsiniș	34	52 țacăliș
17 goruniș	35	53 țigis
18 hățiș	36	54 țihliș
19 heteriș	37	55 ulmiș
20 jnepeniș	38	56 zmeuriș
21 lăstăriș	39	57 Leurdiș
22 măsliniș	40	<i>potențiale</i>
23 măraciniș (mărăciș)	41	58 ciotiș
24 măturiș	42	59 lintițiș
25 mestecăniș	43	60 măliniș
26 mlăjeniș	44	61 meriș
27 molidiș (molidviș)	45	62 periș
28 nrariș	46	63 rogoziș
29 nuieliș	47	64 rugiș (ruginiș)
30 păltiniș	48	65 trandafiriș
31 păpuriș	49	66 trupiniș
32 păriș	50	
33 plopiiș	51	

3. De la nume de animale

- 1 albiniș
- 2 păienjeniș

4. De la nume de persoane

- 1 fetiș
- 2 muieris

II. Derivate de la adjective

/. Denumind o colectivitate de plante

- 1 desiș
- 2 răriș

2. Denumind o colectivitate de lucruri

- 1 amestecățiș
- 2 mărunțiș¹
- 3 verziș

III. Derivate de la verbe

grupa b

- 1 măciniș (și a)
- 2 seceriș
- 3 surupiș
- 4 treieriș

21. -ăriș 5 derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de plante

- 1 făgăriș
- 2 plopăriș
- 3 spinăriș
- 4 stuhăriș

2. De la nume de lucruri

- 1 colțăriș (potențial)

22. -et 96 de derivate

I. Derivate de la substantive

1. De la nume de lucruri

aramet	8 gălbenet	15 penet
bănet	9 horhomet	16 pînzet
blănet	10 lemnet	17 plăiet
cășet	11 lînet	18 pomet
cîrpet	12 luncet	19 țolet
firet	13 milaret	20 vinet
frunzet	14 pășunet	

2. De la nume de plante

afinet	5 ciolpănet	9 higet
alunet	6 crînget	10 inet
călinet	7 dudet	11 lăstăret
cepet	8 grînet	12 mărăcinet

13 muret	25 bunget	39
14 pepenet	26 cărpinet	40
15 ruget	27 castanet	41
16 rujalet	28 ceret	42
17 smiget	29 cireșet	43
18 spinet	30 cornet	44
19 tufet	31 curpenet	45
20 viet	32 făget	46
21 zmeuret	33 finicet	47
	34 frăsinet	48
	35 goronet	49
	(copaci)	
22 arinet (aninet)	36 măslinet	50
23 arboret	37 meret	51
24 brădet	38 mestecănet	52

3. Derivate de la nume de animale

1 albinet	3 căpriet (căpriet)	5 păsăret
2 broștet	4 curcănet	6 puiet
		7 viermet

4. Derivate de la nume de persoane

1 băbet	6 crăiet	11 muieret
2 boieret	7 cuscret	12 nemet
3 călugăret	8 domnet	13 școlăret
4 coconet (cuconet)	9 femeiet	14 tineret
5 copilet	10 fetet	15 tilhăret
		16 tîrfet

II. Derivate de la adjective

- 1 răet (potențial)

23. -ăret 6 derivate

I. Derivate de la substantive

i. De la nume de persoane

- 1 băbăret
- 2 copilăret
- 3 domnăret
- 4 slugăret

2. *De la nume de animale*

1 albinăret

3. *De la nume de lucruri*

1 frunzăret

24. -et 17 derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de lucruri*1 agret
potențiale
2 tuset2. *De la nume de animale*

1 viermăt

3. *De la nume de persoane*

1 oamet

II. Derivate de la adjective

1 deset (potențial)

III. Derivate de la verbe (potențiale)

1 freamăt 3 jelet 5 merset 7 plînset 9 vaiet 11 zbieret
2 fuget 4 lătret 6 plimbet 8 umblet 10 veghet 12 zumzet

25. -ărit 10 derivate

I. Derivate de la substantive

1. *De la nume de lucruri*1 bănărit
2 colăcărit
3 fustărit
4 bîrtierit
5 rochierit
6 stupărit2. *De la nume de plante*1 ierbărit
2 tufărit3. *De la nume de animale*

1 șoricărit

4. *De la nume de persoană*

1 domnărit.

FALSE DIMINUTIVE

DE

D. BÎRSAN

Diminutivele exprimă ideea de mai mic în comparație cu ideea exprimată de cuvântul de la care derivă. În mod obișnuit se înțelege prin diminutiv un substantiv care desemnează un obiect mai mic, dar diminutivarea nu se referă numai la substantive ci se poate referi și la alte părți de vorbire : adjective, adverbe etc. Diminutivarea înseamnă deci o reducere a dimensiunii, a calității, a acțiunii etc.

Limba română este foarte bogată în derivate cu sufixe diminutive, ca de exemplu : *copil* – *copilaș*, *mână* – *mînuță*, *fată* – *fetiță*, *nas* – *năsuc*, *frumos* – *frumușel*.

În ce privește cuvintele de mai sus, se observă că există un raport permanent între conținutul de diminutiv pe care îl exprimă și forma în care e exprimat acest conținut.

În cazul în care cuvântul diminutival se abate de la această concordanță, adică atunci cînd derivatul, deși are formă diminutivală, nu exprimă ideea de „obiect mai mic” sau nu are formă diminutivală dar are sens diminutival, nu mai avem de-a face cu un diminutiv adevărat ci cu un *fals diminutiv*, cu un diminutiv aparent. Noțiunea de fals este deci rezultatul nerespectării relației conținut-formă. Înțelegem deci prin false diminutive cuvintele care sînt diminutive numai dintr-un anumit punct de vedere, care au *numai formă* sau *numai înțeles* diminutival.

În cazul derivatelor diminutive care au alt sens decît cuvântul de bază, diminutivul nu se referă la mărimea reală a obiectului ci la diferite alte însușiri ale acestuia și chiar la unele analogii produse în mintea vorbitorilor.

Aceste formații au luat naștere datorită mai multor cauze :

1) evitarea omonimiei: existența în limbă a două noțiuni denumite cu același cuvînt impune, uneori, să se recurgă la diminutivare pentru a le diferenția (*porumbel* „pasăre”, față de *porumb* „plantă”);

2) pierderea noțiunii de „mic” existentă inițial și crearea unui nou sens, ceea ce duce la existența unui fals diminutiv (*mititel*);

3) crearea formelor diminutivele hipocoristice în care nu mai este vorba de ideea de micșorare (*bunel, bunic, bunică, buniță*).

Falsele diminutive care au numai înțeles diminutival, nu și formă, au luat naștere întâmplător și există doar cazuri izolate în limbă.

Falsele diminutive se găsesc de cele mai multe ori în limba vorbită, alături de diminutivele propriu-zise. Nu se poate însă vorbi de o graniță precisă între cele două categorii de diminutive (cele propriu-zise și cele false). Același cuvânt poate fi folosit în unele împrejurări ca diminutiv propriu-zis, iar alteori ca fals diminutiv în funcție de ceea ce vorbitorul vrea să exprime:

Cîteodată stă s-asculte clopoței de la sănii. TOPÎRCEANU, B. 71.

Și mi-o spală-n lăcrămioare, ȘEZ. IX 59.

în aceste exemple avem de-a face cu diminutive propriu-zise.

în frunzele moarte din marginea unei râpi, Vitoria găsi clopoței albi.

SADOVEANU, B. 222.

lată zambile... lăcrămioare, ÎSTEGRUZZI, I 97.

în aceste cazuri diminutivele sînt false. Tot astfel, în funcție de înțelesul pe care vrea să-l dea vorbitorul se explică și însușirea aceluiași cuvînt de a avea uneori sens de augmentativ, alteori de diminutiv.

După cum am mai spus, o clasificare a falselor diminutive e posibilă, în linii mari, ținînd seama de două criterii de clasificare : după formă și după sens. În funcție de aceste două criterii falsele diminutive se împart în următoarele două mari grupe :

A. Cuvinte care au aspect de diminutiv fără a avea înțeles diminutival.

B. Cuvinte care sînt diminutive ca sens, fără a avea acest aspect.

A. Cuvinte care au aspect de diminutiv fără a avea înțeles diminutival.

1. La o cercetare amănunțită a cuvintelor cuprinse în DLRC se constată că în domeniul numelor de plante există o mare bogăție de derivate diminutive care sînt diminutive numai ca formă. Astfel *garofiță* nu este o garoafă mai mică, ci o altă specie de garoafă. *Șofrănelul* nu este un șofran mai mic ci o altă plantă, iar *șofrănașul* denumește o a treia plantă. *Alunelele* nu înseamnă alune mai mici, ci o plantă cu fructe asemănătoare cu alunele.

Se pune problema ce a determinat pe vorbitor să denumească plante prin diminutive. Cred că în unele cazuri s-a pornit tot de la noțiunea de mic. A fost nevoie de un cuvînt nou pentru a denumi speciile sălbatice ale unor plante care de cele mai multe ori, dar nu întotdeauna, sînt mai mici decît plantele cultivate, de exemplu : *garofiță, ridichioară, trifoiș, vișine, șofrănel, ovăzcioc* etc.; același procedeu s-a extins și la denumirea unor plante cultivate. De exemplu : *dovlecel* denumește o specie a dovleacului, dar care are fructe mai mici. Prin uz curent cuvîntul nou a pierdut înțelesul de mic, căpătînd un sens de sine stătător. Uneori ase-

mănarea unei plante cu un obiect a determinat denumirea plantei respective cu numele obiectului cu care se aseamănă, nume a cărui formă diminutivală de cele mai multe ori era existentă în limbă. A fost norocul plantei, mai mică decît obiectul, să fie denumită prin diminutivul aceluiași obiect. Astfel s-a constatat că există o plantă cu o formă asemănătoare unor bote mici. Diminutivul *ciuboțică* a putut deci căpăta un sens nou denumind această plantă. (Este posibil ca planta, să fi fost denumită inițial cu numele obiectului cu care se aseamănă și nu cu forma diminutivală a acestuia și să se face deosebirea între numele plantei, care astfel devine omonim cu numele obiectului, și numele obiectului de la care s-ar pornit, se la numele plantei un sufix diminutival și se creează astfel un fals diminutiv). Exemple : *stelită, toporaș, năsturel, ciuboțică, ghiocel*, în urma comparării plantelor respective cu : *stea, topor, nasture, ciubotă, ghioc*.

Nu numai forma, dar și culoarea sau alte însușiri ale plantei au putut hotărî denumirea ei : *gălbenea* (plantă cu flori galbene), *albă* (plantă cu flori albastre), *tămioară* (plantă cu miros puternic), *usturoiță* (două plante cu miros de usturoi), *pedicuță* (plantă tinere, deci care împiedică) *plutică* (plantă ale cărei frunze plutesc pe apă), *hărea* (plantă care se agață, se furișează pe ziduri etc.).

De multe ori se creează confuzie între substantivul care denumește planta și substantivul diminutival propriu-zis, fiindcă forma e identică și numai după context se poate vedea dacă este vorba de plantă sau de insectă. De pildă, *toporaș, ciuboțică, clopoțel* pot fi și diminutive propriu-zise și nume de plante.

în unele cazuri se recurge la diminutivare pentru a forma nume de plante pornindu-se de la faptul că o floare este de cele mai multe ori frumoasă ca aspect, plăcut mirositoare și astfel chiar dacă nu e propriu-zis vorbitorul, datorită însușirilor pe care le posedă planta, simte nevoia să denumească diminutiveze pentru a-și arăta admirația pentru un lucru plăcut. Pentru a evita să se urite nu sînt denumite prin diminutive (*scai, urzică, mărăgună*) și atunci cînd vorbitorul vrea să scoată în evidență o anumită calitate a plantei. De la piață se cumpără *urzicele* (tinerele) deoarece se apreciază valoarea nutritivă, dar în momentul în care provoacă usturime planta va fi deauna denumită *urzică*.

2. S-au creat false diminutive și cînd s-au denumit insecte, pești etc.

Astfel *albinărel* nu este un diminutiv al lui *albină* sau *albină* ci este un fals diminutiv, deoarece s-a pornit de la prima vedere, ci este un fals diminutiv. Deși derivate prin sufix diminutival nu are înțeles diminutival. *Albinărel* este numele unei păsări care se hrănește în special cu albine.

Brumăriță este numele unei păsări alpine. *Albișoară* și *albită* denumesc un pește a cărui culoare este albă argintie. *Morunașul* este numele unui pește din familia crapului care doar botul îl are asemănător cu al morunului.

¹ Vezi Sextil Pușcariu, *Diminuția în limba românească*, în *Noua revistă română* rești, 1900, p. 372 și urm.

² *Ibidem*, p. 375 și urm.

în aceste cazuri, diminutivarea servește la stabilirea anumitor legături între noțiunea denumită de cuvântul primar și aceea denumită de cuvântul derivat.

3. Foarte bogată în derivate diminutive formale este și toponimia. Se pune și aici problema : de ce s-a recurs la formații diminutive pentru a denumi noțiuni?

Acad. Iorgu Iordan¹ explică mulțimea derivatelor diminutive în acest domeniu prin necesitatea vorbitorului de a evita omonimia, foarte frecventă în toponimie, ca urmare a sărăciei terminologiei geografice.

Eu cred însă că în multe cazuri formele diminutive au luat naștere prin faptul că au fost considerate diminutive propriu-zise. Astfel un afluent al unui râu a fost subordonat râului respectiv și, fiindcă era mai mic, a fost denumit prin diminutivul numelui râului. Astfel la prima vedere s-ar părea că *Olteț* este un diminutiv propriu-zis de la *Olt*, dar vorbitorii nu-l mai simt astăzi ca atare. Denumirea de *Olteț* se referă la o altă apă, e vorba de două noțiuni cu totul diferite. Cu timpul legătura etimologică s-a pierdut iar derivatul diminutiv nu mai prezintă decât o legătură formală cu cuvântul-bază. Un exemplu ca : *Bucureștioara*, râu care trece pe lângă orașul București, este mai clar, deoarece diminutivul denumește o noțiune dintr-un alt domeniu decât cuvântul-bază. (în astfel de cazuri s-ar putea ca inițial râul să fi avut același nume cu orașul pe lângă care trece și să fi fost diminutivat pentru claritatea vorbirii, pentru evitarea omonimiei.) Se diminutivează :

a) numele localităților pentru a denumi un râu care trece prin sau pe lângă localitatea respectivă, de exemplu: *Bucureștioara*, *Tecucel*, *Vasluiet*, *Bîrlâdel*;

b) numele râurilor care sînt afluenții râurilor respective, de exemplu : *Olteț*, *Bistricioara*, *Ialomicioara*, *Dunărița*, *Lotrișorul*, *Tîrnăvița*, *Argeșel* \

c) numele de localități pentru a denumi alte localități mai mici care au luat naștere sau se află în apropierea celor dintii, de exemplu : *Ginșor*, *Gîrțișoara*, *Mănăstioara*, *Poienița*, *Tălmăcel* de la : *Cine*, *Cîrța*, *Mănăstirea*, *Poiana*, *Tălmăci*.

4. Cînd diminutivul sugerează ideea de „subaltern” se creează o altă categorie de false diminutive². Inițial aceste cuvinte s-au creat și au fost simțite ca diminutive tocmai prin înțelesul pe care-l aveau, prin faptul că denumeau o funcție subordonată alteia : *vătășelul* nu era vâtaf mai mic de statură, ci era un slujbaș sub ordinele vâtafului, *vornicelul* era un slujbaș sub ordinele vornicului, *postelnicelul* slujbaș sub ordinele marelui postelnic. în aceeași situație sînt cuvintele : *spătărel*, *pahărnicele*, *armășel*, *comișel*, *portărel*, *vistiernicele* etc.

Cu timpul s-a pierdut legătura dintre cuvintele-bază și cuvintele derivate care au început să aibă înțeles de sine stătător, nemaifiind diminutive ca sens. în unele cazuri derivatul cu sufix diminutiv a căpătat

chiar un nou sens care nu mai are nici o legătură cu cuvîntul ten vîntul *portărel*, pe lângă sensul de slujbaș domnesc subordonat port

Din larguri de palută ies patru portărei.

Au coifuri, au ceaprazuri, au sulița la ei. COȘBUC, P. II 194

pătat și pe acela de „executor judecătoresc” :

Omul a venit cu un portărel de la tribunal și cu o trăsură. P A S Z

Vătășelul care însemna doar slujbaș sub ordinele vâtafului, l

Intră în curtea lui Stoiceaun vătășel din partea lui socru-său

GALACTION, O. I 52 a căpătat și sensul de funcționar inferior la prim

Seara vine un vătășel de la primărie. STANCU, D. 15.

5. Există cuvinte care, deși au formă de diminutiv, pot avea situații înțeles augmentativ. Ele devin false diminutive datorită f că sînt folosite impropriu sau ironic. în aceste cazuri se pierde l dintre înțelesul diminutiv și forma diminutivă și devin false c tive. Astfel *ziulică* poate fi diminutiv al lui *zi*, dar poate să înso „o zi foarte lungă”, „de dimineața pînă seara” ;

Om bun ca dînsul nimeni nu-i și pentru o vorbă rea ce-i spui

ziulica lui muncește supărat. COȘBUC, P. I 94.

Zburd și cînt, zglobiu copil, ziulica toată. IOSIF, PATR. 18.

Cîtu-i ziulica de mare toarcem, coasem, citim. ISPIRESCU,

Cît era ziulica și noaptea de mare ședeau singuri-singurei. CR

P. 13.

De asemenea „cît era nopticica de lungă” sau „toată no înseamnă o noapte foarte lungă cu toate că *nopticica* e diminuti noapte :

Neamțul n-a putut dormi toată nopticica de gînduri. CARAGI

in 39.

Și de gînduri multe tot fiind muncit toată nopticica de loc n-a

PANN, P. V. I 37.

Același lucru se poate spune despre *anișor* care este dimir lui a ni mai ales cînd se vorbește despre vîrsta copiilor mici”.

Ăl mai mare să fi avut șapte anișori. CARAGIALE, O. I 117.

Cînd despre cineva se spune în glumă că *are 50 de anișori* n fi vorba de diminutivare. în acest caz se accentuează îndeosebi i mult, vreme îndelungată, mai mult decât ne-am putea aștepta. nutivul devine astfel fals diminutiv datorită întrebuintării lui

Tot la această categorie de cuvinte se poate vorbi de un sen siv și în același timp hipocoristic al diminutivelor. Cînd cineva „a vinișor !” nu înseamnă că vinul băut a fost mai puțin bun, nici c în cantitate mai mică. Se pune mai ales accentul pe calitate, se fică nuanța de „bun” pe care vorbitorul vrea să o comunice : foc *vinișorul* cel de cinci ani. BUJOR, S. 117.

Vinișor de nouă ai, Cum e mai bun pentru trai. JARNİK-BIR

D. 448.

¹ Noms de lieux à forme diminutive, în BL X V , p. 69 și urm.

² Vezi Iorgu Iordan, op. cit., p. 62 și urm.

Vezi Sextil Pușcariu, op. cit., p. 377.

¹ Cf. DLRC, S.V.

² Vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 185 ; vezi Pușcariu, op. cit., p. 377.

E un **geruleț** afară !... înseamnă că „e nn ger strașnic, un ger foarte mare". La fel și o *bătăiușcă zdravănă* înseamnă „o bătaie bună".

Mărișor e diminutiv al lui *mare* și după aspect și după sens. Dacă însă despre un copil se spune că „e mărișor" nu mai poate fi vorba de o diminutivare. Nu înseamnă că copilul e mai puțin mare, ci că este mai mare decât ne-am așteptat : *Era băiat mărișor, de vreo paisprezece ani.* VLAHUȚĂ, O.A. 428. *Crește, fă-te mărișoară!*, *Să trăim cât avem viață.* ALECSANDRI, P.P. 279.

Tăricel, care e diminutiv al lui *tare*, poate însemna câteodată și „cu mai multă putere" : *Bătu și a treia oară dară nițel mai tăricel.* ISPIRESCU, L. 100.

De asemenea *lenevior* poate fi și diminutiv al lui *leneș*, dar și augmentativ : *Era băiat curățel și isteț dar... lenevior de n-avea pereche.* EEBREANU, I. 47.

Curățel, diminutiv al lui *curat*, însemnând deci mai puțin curat, poate avea și sensul de a fi „mai curat", „mai îngrijit" : *Fiindcă avea darul de a fi curățel, toți flăcăii din sat îl pizmuiau.* ISPIRESCU, L. 277.

De asemenea *spălatei* înseamnă, de cele mai multe ori, „cu înfățișare plăcută, curăț imbrăcat, îngrijit, prezentabil" și nicidecum „mai puțin spălat", cum ar fi de așteptat: *împăratul când văzu pe cioban dichisit¹ spălatei cu țoale curate pe dînsul, îi plăcu și lui.* ISPIRESCU, L. 250.

Lins la ceață, dus la față, sprintenel și spălatei. HASDEU, R.V. 117 *K Bepărțișor* în cele mări multe cazuri înseamnă „la o depărtare nu prea mare", deci e diminutiv. Dar dacă despre un anumit loc se spune că e cam *depărțișor* se arată tocmai că locul respectiv e destul de departe² că este vorba de o distanță mare : *Mări bădiță, bădișor, Tu te-ai face scriitor, Bar poșta-i depărțișor.* JARNIK-BİRSEANU, D. 117.

Primprejurullaculuiera[u] tăiați copacii pînă hăt depărțișor, SBIERA, P. 67.

Se pune problema : ce determină schimbarea sensului diminutivului? Cred că în cele mai multe cazuri sensul de augmentativ este dat diminutivului de :

1) determinările din frază, de context (*hă t depărțișor, toată ziu-lica, citu-i nopticica de mare, lenevior de n - ave a pereche* etc).

2) de accentul în frază (*a băut un vinișor! e un geruleț!*).

în acest caz determinarea se subînțelege.

La adjective și la adverbe efectul de intensificare a noțiunii exprimate se poate obține și prin repetarea cuvîntului sub forma diminutivă, avînd valoarea unui superlativ :

o fată tînăra-tinerică	— o fată foarte tînăra
întreg-întreguț	— întreg de tot
nou-nouț	— foarte nou
gol-goluț	— gol de tot
singur-singurel	— foarte singur etc ³ .

¹ Cf. DLRC, S.V.

² Pentru *spălatei* și *curățel* vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii romîne*, p. 179.

³ Vezi Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 377, *Etudes de linguistique roumaine*, Cluj-București, 1937, p. 312, și Jacques Byck, *La répétition en roumain*, în BL II, p. 69.

6. O altă categorie de false diminutive o formează acele care pe lângă înțelesul diminutival au mai căpătat un sens nou care mai are nici o legătură cu diminutivul. în acest caz cuvîntul își s valoarea semantică după împrejurări:

<i>cărucior</i>	1. diminutiv,	2. trăsorică pentru copii
<i>cerculeț</i>	1. diminutiv,	2. cute mici și dese care se fac la
<i>cheiță</i>	1. diminutiv,	2. cusătură în zig-zag
<i>ficățel</i>	1. diminutiv,	2. mîncare făcută cu ficat de
<i>găinușă</i>	1. diminutiv,	2. constelația „cloșca cu pui",
		3. găină sălbatică
<i>grădiniță</i>	1. diminutiv,	2. instituție didactică-educativă
		Șopii
<i>gropiță</i>	1. diminutiv,	2. adîncitură mică în obraji
		mîini
<i>melcișor</i>	1. diminutiv,	2. pastă făinoasă
<i>minciunică</i>	1. diminutiv,	2. prăjitură uscată
<i>mîișor</i>	1. diminutiv,	2. boboc înflorit de salcie
<i>periniță</i>	1. diminutiv,	2. numele unui dans popular
<i>picioruș</i>	1. diminutiv,	2. punct la o lucrătură cu croșe
<i>pușculiță</i>	1. diminutiv,	2. vas mic de lut, lemn, metal
		se introduc banii economisiți
<i>trăsorică</i>	1. diminutiv,	2. cărucior pentru copii

Sensul diminutival s-a putut pierde cu totul, derivatului dimensi răminîndu-i numai sensul al doilea. Diminutivul în acest caz indică asemănarea cu obiectul pe care-l exprima cuvîntul primitiv¹ : 1. „cusătură cu flori în formă de lănișor" (prin asemănare cu zalele lanț), *peniță* „placă de metal care se adaptează la un toc pentru (prin asemănare cu vechea pană de scris), *furculiță* „tacîm" (care teste forma unei furci), *bombiță*, „bilă, glob de sticlă" (prin asem cu o bombă), *colțunaș* „mîncare din aluat" cuvînt derivat de la *col*

Alteori chiar sensul diminutival s-a transformat. Astfel a avut probabil înțeles diminutival fiind adjectiv pe lângă substantiv *cîrnat*. Devenind substantiv a pierdut și înțelesul de diminutiv îns doar un anumit fel de cîrnat². De asemenea *chivuță* din punct de etimologic e un diminutiv al unui nume propriu : *Paraschivo Chivuța*. De la numele vreunei femei care se ocupa cu spoitul cu bid și cu negoțul ambulant, s-a extins denumirea de *chivuță* la orice cu o astfel de ocupație, iar substantivul a devenit comun.

7. Uneori derivatul cu sufix diminutival nu exprimă decât de inferioritate față de obiectul pe care-l exprima cuvîntul primi

¹ Vezi Sextil Pușcariu, *Etudes de linguistique roumaine*, p. 305—313.

² Iorgu Iordan, *Stilistica limbii romîne*, p. 187.

vreo altă legătură dintre obiectul denumit de diminutiv și cel denumit de cuvântul primitiv : *atlâjel* „atlas de calitate inferioară”, *atică* „pînză ieftină”, *pînzică* „pînză de calitate inferioară”, *bumbăcel* „ață de bumbac mercerizat”, *mătăsică* „țesătură subțire, inferioară, de mătase vegetală”, *postăvioir* „postav subțire de calitate inferioară”, *stofuliță* „stofă subțire, de calitate inferioară”. Aceste cuvinte nu au avut niciodată înțeles diminutival.

B. Cuvinte care sînt diminutive ca sens, fără a avea formă diminutivală

Pînă acum am vorbit despre categoria de cuvinte care par diminutive ca formă, dar nu sînt ca sens. Mă voi referi în continuare la categoria de false diminutive care sînt diminutive numai după înțelesul pe care-l au, nefiind derivate cu sufixe diminutive.

1. Astfel există substantive derivate cu diferite sufixe augmentative care au valoare diminutivală :

japșoaică „japșă mică” *Erau în pămîntul fermei ... 16 privaturi, 5 japșe mari, vreo 50 de gîrle și japșoaice.* GALAN, B. I 85,

lupan „pui de lup” *Din patru vetre ale acestor jiaite au să iasă la război ... douăzeci de lupani.* SADOVEANU, O.L. 40,

făgan „fag tînăr”,
puian „cîine mai tînăr” *Cei mai inimoși dintre dulăi pieriseră și abia pe ici pe colo mai rămăsese cîte un puian mai îndîrjit.* SLAVICI, la TDBG,

flăcăiandru „flăcău tînăr” *Nicu se ținea ca vrăjît de acest flăcăiandru care abia împlinise cinsprezece ani.* OAMIL PETRESCU, O. I 150,

puian 1. „pui de animal”, 2. „copăcel”,
pușcoaie „pușcă mică” *Pînă își umplu ei iar pușcoaiele alea ale lor îi zobim.* OAMIL PETRESCU, O. II 34,

pușcoi „pușcă mică”,
fetișcană „fată tînără” *Basmele ce am să vă povestesc sînt numai pentru băieți și codane, pentru flăcăiandri și fetișcane.* ISPIRESCU, U.2,
puștancă „fată tînără” *O puștancă de școală cu beretă se plimba pe alee.* PAS, Z. I 256,

puștan „băiețuș, băiat tînăr, puști” *Nu mai erau puștani și asta se vedea din faptul că vorbeau despre părinți ca despre niște babaci.* P A S , z. 1256.

Cuvintele de mai sus nu sînt întrebunțate exclusiv cu sensul diminutival. Ele au de multe ori înțeles augmentativ (caracteristic sufixelor respective). Sensul folosit diferă în funcție de termenul cu care se face compararea.

Astfel *flăcăiandru* are înțeles diminutival cînd este comparat cu *flăcău* (înseamnă un flăcău mai mic). Același cuvînt devine augmentativ dacă termenul de comparație se schimbă (e comparat cu *băiat*). În acest caz cuvîntul *flăcăiandru* înseamnă un băiat mare.

Multe derivate cu sufixul augmentativ -*orau* valoare diminutivală. Aceasta se explică prin faptul că la origine -*oi* s-a aplicat numai la puilor de animale. Prin extensiune s-a ajuns să se adauge sufixul -*oi* la numele animalului însuși, dîndu-i valoare de augmentativ (*pisică* -*oi* multe regiuni sens diminutival, în altele augmentativ). Unii formați cu sufixul -*oi*, -*oaică* au numai în limbajul afectiv valoare diminutivală : *filhăroi*, *hoțoaică*, *broscoi* \

• 2. Adjectivele derivate cu sufixul -*iu*, care nu e sufix diminutival, sînt diminutive din punctul de vedere al înțelesului, deoarece pot avea înțelesul -existența unei însușiri într-un grad redus : *alburiiu* înseamnă că cîinele în *alb*, este alb în mai mică măsură, mai puțin alb, deci este din punct de vedere formal cît și al înțelesului. în limba noastră și-au păstrat și astăzi forma diminutivală iar ca aspect, la primă vedere, pot fi considerate din punct de vedere propriu-zise : *cățel*, *cercel*, *vițel*, *ulcea* etc. Aceste „diminutive” sînt în punctul de vedere al modului lor de formare. S-ar părea că *vită* este un derivat cu sufixul *el* (existent în limba noastră, tot de origine latină) care înseamnă „vită mică”. Se constată însă că nu există o temă *vit în limba romînă, la care să se fi adăugat sufixul, ci întregul cuvînt este de origine latină, diminutivului latinesc *vitellus*. în aceeași situație sînt și: *purcă*, *oellus*, *purcea* < *porcella*, *cățel* < *catellus*, *cercel* < *circellus*, *vătușel*, *leus* etc. Aceste cuvinte neanalizabile în limba romînă și-au păstrat forma diminutivală pe care l-au avut în limba latină. Alte cuvinte din această categorie, urmașe ale diminutivelor din limbile de unde au venit și-au păstrat însă cu timpul înțelesul diminutival: *căprior* < *capriolus*, *turturea* < *turturilla*, *fecior* < *fetiolus, *fuior* < *folliolus*, *măsea* < *maxilla* etc.

3. Tot din categoria falselor diminutive, care au doar înțeles diminutival, fac parte o serie de cuvinte moștenite din limba latină.

Ele au fost diminutive în limba din care au venit atît din punct de vedere formal cît și al înțelesului. în limba noastră și-au păstrat și astăzi forma diminutivală iar ca aspect, la primă vedere, pot fi considerate din punct de vedere propriu-zise : *cățel*, *cercel*, *vițel*, *ulcea* etc. Aceste „diminutive” sînt în punctul de vedere al modului lor de formare. S-ar părea că *vită* este un derivat cu sufixul *el* (existent în limba noastră, tot de origine latină) care înseamnă „vită mică”. Se constată însă că nu există o temă *vit în limba romînă, la care să se fi adăugat sufixul, ci întregul cuvînt este de origine latină, diminutivului latinesc *vitellus*. în aceeași situație sînt și: *purcă*, *oellus*, *purcea* < *porcella*, *cățel* < *catellus*, *cercel* < *circellus*, *vătușel*, *leus* etc. Aceste cuvinte neanalizabile în limba romînă și-au păstrat forma diminutivală pe care l-au avut în limba latină. Alte cuvinte din această categorie, urmașe ale diminutivelor din limbile de unde au venit și-au păstrat însă cu timpul înțelesul diminutival: *căprior* < *capriolus*, *turturea* < *turturilla*, *fecior* < *fetiolus, *fuior* < *folliolus*, *măsea* < *maxilla* etc.

Nu intră în această categorie cuvinte ca *boboc*, *pui*, *mînz*, *june* etc, care denumesc animale tinere, cu toate că noțiunea caracteristică diminutivelor, include și pe aceea de tînăr.¹

Ele nu sînt totuși nici diminutive propriu-zise deoarece nu au nici la origine derivate cu sufixe diminutive, cum este cazul cu *boboc*, discutate în această lucrare.

• în limba noastră există deci multe formații diminutive care sînt diminutive propriu-zise și pe care le-am numit false diminutive.

Procedul de a denumi obiecte diferite prin derivate cu sufixe diminutive continuă să existe în limba romînă. Aceasta se datorează bogăției de sufixe diminutive existente în limba noastră, cît și faptul că

¹ Vezi Florica Dimitrescu, *Note asupra relațiilor dintre diminutive și augmentative în limba romînă*, în *Omagiu Iordan*, p. 241 – 252.

Au fost menționate categoriile morfologice și conținutul semantic al temelor la care se atașează sufixul *-iza*¹, originea temelor la care se atașează *-isi*².

S-a arătat, de asemenea, în ce măsură formațiile în *-isi* s'nt înlocuite de formații în *-ui*, *-iza* sau nesufixate³; a fost relevată concurența dintre derivatele în *-iza* și cele în *-fica* sau nesufixate⁴.

A mai fost atinsă problema repartiției dialectale a lui *-isi* în raport cu *-(âl)ui*⁵.

4. Cercetarea de față are în vedere o comparație între cele patru sufixe orientată, în același timp, după două puncte de vedere: al sistemului și statistic. De aceea voi reveni asupra aspectelor deja studiate numai atunci când pot constitui puncte de sprijin ale comparației și, bineînțeles, atunci când li se pot aduce precizări noi.

5. Materialul care stă la baza lucrării de față a fost adunat din manuscrisele netipărite ale Dicționarului Academiei și din următoarele texte literare și științifice, dicționare mai vechi, ziare și reviste (dicționarele și ziarele s'nt parcurse în întregime; din cărți și din reviste, am parcurs numai cîte 100 de pagini):

Uricariul cuprinzătoriu de Hrisoave, Anaforale și alte Acte din sută a XVIII și XIX ăe TH. CODRESCU, voi. I, Iași, 1871, p. 7-46, 122-131, 148, 185-236; documente scrise între anii 1800 și 1819.

Documente privitoare la economia Țării Bomînești, 1800-1850, voi. I și II, București, 1958, p. 67-166, 499-599.

I; HELIADE EĂDULESCU, *Opere*, Tomul II, București, 1943, p. 185-253, 319-338, 346-377; texte scrise între anii 1828-1847. ISFICULAE FILIMON, *Ciocoi vechi și noi*, București [1863]⁶, p. 9-109, DINICU GOLESEU, *Însemnare a călătoriei mele*, București [1826], p. 23-122.

I. D. EEGULICI, *Vocabularu romanu*, București, 1848.

PAH. T. STAMATI, *Dicionărasu romănescu*, Iași, 1856.

M. KOGĂLNICEANU, *Opere*, Craiova [1843-1891], p. 45-68, 73-98, 105-158.

ISTICOLAE BĂLGESCU, *Istoria romînilor sub Mihaiu-Vodă-Viteazul j* București, 1902 [1878], p. 1-64, 177-213.

EAOUL DE PONTBRIANT, *Dicționarul romîno-francesu*, București și Göttingen, Paris, Leipzig, 1862.

E. PROTOPODESCU și E. V. POPESCU, *Nou dicționarul portativii*, București, 1862.

I. L. CARAGIALE, *Opere*, Tomul I și II, București, 1930, 1931 [1881-1900], p. 1-54, 1-46.

¹ Acad. Iorgu Iordan, ambele lucrări citate.

² Ladislav Găldi, *op. cit.* și Alf Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1954, p. 790-791.

³ Alf Lombard, *op. cit.*, p. 790-791.

⁴ Iorgu Iordan, *op. cit.* în B U L . F T L . I X , p. 29-30.

⁵ Ladislav Găldi, *Problemi di geografia linguistica net rameno settecento*, Roma, 1938, p. 26, *Les mots d'origine neo-grecque en roumain ă l'epoque des phanariotes*, p. 78-79.

⁶ în paranteze drepte indic anul primei apariții a textului.

IST. GANE, *Novele*, voi. I, Craiova, p. 5-105; texte scrise în 1867-1874.

AL. ODOBESCU, *Pseudo]cynegheti]cos*, București, 1943, p. 51-151.

TITU MAIORESGU, *Logica*, București, 1913, p. 7-107.

LIVIU BEBREANU, *Răscoola*, vol. I, p. 11-111.

O. DENSUSIANU, *Literatura romîna modernă*, București, p. 11-112.

CAMIL PETRESGU, *Modalitatea estetică a teatrului*, I, București, p. 5-105.

PROBLEME DE LOGICĂ, București, 1956, p. 3-84, 67-105.

VIAȚA ROMÎNEASCĂ, nr. 2, februarie, 1958, p. 124-224.

SGÎNTEIA, nr. 4261, 1958.

COMUNICĂRILE ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE (1958), 12, 1235-1342.

FLACĂRA, nr. 18 (206), 20 aprilie, 1959 și nr. 19 (207), 9 mai.

Materialului extras pe căile menționate mai sus i s-au exemplele folosite în studiile enumerate la § 3.

6. Structura derivatelor

Mai întii voi menționa cîteva puncte de vedere după care condus în analiza derivatelor.

a. Am considerat analizabile, în afara derivatelor a căror există independent în romînește, și pe acelea a căror temă, deși există independentă în romîna, figurează și în alte derivate sau puse. Bineînțeles o condiție obligatorie este aceea ca tema să aibă sens în toate derivatele și compusele seriei. De exemplu, verbele *sanctifica*, *stupefia* și *vivifica* s'nt analizabile, pentru că alături există *iotacism*, *sanctitate*, *stupoare* și *vivace*, *vivisectie*.

Nu s'nt analizabile *bonifica*, *indemniza* și *modifica* pentru că rele derivate în care mai apar temele lor (*bonificație*, *indemnizație*, *ificabil*) s'nt formate de la *bonifica*, *indemniza* și *modifica* + *-aț*. Nu s'nt analizabile, de asemenea, *edifica* și *baialisi*, pentru că cu la care ar putea fi raportate nu au legătură semantică aparentă și nici o legătură cu derivatele noastre: *edifica* „a zidi; a lămurii^jeu soană care face parte din conducerea treburilor unui oraș”, *ba* „îngrijii”/batal¹ „șanț larg”, *fcata*² (< tc. *battal*) „berbec castrat”.

b. Tot neanalizabile s'nt și verbele de tipul *aiarladisi* „a veni mod oficial greutățile și măsurile”. Cuvîntul *aiar* (< tc. *ayar*) „ve oficială a greutăților și măsurilor” este atestat în romîna (URD a. 1776), dar verbul *aiarladisi* nu este format de la substantiv, ci de la verbului *aiarlamak*, *aiarladi*, care nu există în romînește.

c. în statisticile pe care le-am făcut, am socotit ca o singu tate perechea de derivate provenite din două forme diferite ale a teme: *anatemiza* legat de *anatem-*, adică tema romanică a cuvînt *anatematiza*, legat de tema grecească, *ava6ljjiocT-*, *arhaiza*, cu tem analizabilă în grecește, și *arhaiciza*, cu tema sufixată *arhaic-*, *semm* tema romînească *semm-* (< lat. *signum*) și *significa*, cu tema *sign*

signe < lat. *signum*), analizabilă în românește datorită existenței derivatelor *signatură* și *signal*.

Într-un singur caz am socotit aceste perechi ca formate din câte două unități distincte, și anume în statistica referitoare la finala temei : când diferența dintre cele două variante constă tocmai în finală, nu puteam să o trec cu vederea.

Am înregistrat, în schimb, câte două unități pentru perechile de tipul *literarizaj literaturiza*, *psihizaj psihologiza*,* *slavonizaj slaviza*, pentru că sînt formate de la teme diferite ca formație : *literar-* /*literatur-(ă)*, *psih-(ic)/psiholog-*, *slavon-jslav-*.

d. Unul dintre sufixe ridică o problemă în legătură cu limita lui inițială. Astfel, uneori¹ se vorbește despre sufixul *-fica*, alteori² despre sufixul *-ifca*.

• Să vedem care este situația tranșei finale a derivatelor acestui sufix în comparație cu temele la care se atașează sufixul³: 74 de derivate sînt terminate în segmentul *-ifca*, un derivat în *-ofca* și unul în *-efca*.

În prima categorie intră, pe de o parte, derivate la care sufixul se atașează la teme consonantice ale unor cuvinte nederivate (*dens-ifca*, *ampl-ifca*, *cruc-ifca*), pe de alta, derivate la care sufixul se atașează la teme ale unor cuvinte derivate cu sufixe al căror prim element este vocala *-i-* (*baz-ic – debazifca*, *ton-ic – tonifca*).

La primul grup de derivate sufixul nu poate fi decît *-ifca*. La al doilea grup, se pune problema dacă sufixul este *-fica* sau *-ifca*, adică dacă considerăm că tema este consonantică (minus sufixul ei : *baz-*, ca și *ampl-*) sau vocalică (păstrînd elementul vocalic al sufixului ei : *bazi-*, *toni-*).

Cred că, dat fiindcă în general tema, atît în flexiune cît și în derivare, se formează prin detașarea desinenței sau a sufixului, prima soluție (a temei consonantice) este mai justificată. Aceasta cu atît mai mult cu cît vocala din sufixul cuvîntului-temă (*-i*) și primul element al lui *-ifca* sînt identice.

Așadar și la al doilea grup de derivate menționat mai sus sufixul este *-ifca*.

La derivatul *radiofica* (cf. rus. *paduoefiuKaituti* și fr. *radiofication*), tema este greu de delimitat întrucît flexiunea cuvîntului *radio* nu s-a asimilat la sistemul flexiunii românești (apare frecvent *radio-ului*, *radio-urile* etc). De aceea prefer să consider că în *radiofica* sufixul este *-fica*, iar tema, ^cuvîntul *radio*, în întregime a lui.

În formația *rarefica* (variantă a lui *rarifca*) sufixul este, evident, *-efca*.

În concluzie, avem a face cu trei variante : *-fica*, *-ifca* și *-efca*, dintre care, pentru simplificarea expunerii, reținem ca variantă de bază pe cea mai bine reprezentată numeric și anume *-ifca*.

Alături de seria variantelor *-ifca*... apar variantele mai apropiate de etimoanele franțuzești *-ifia* (13 derivate) și *-efia* (5). Întrucît dintre

¹ De exemplu, acad. I. Iordan, în *BXL. Fil.* IX, p. 31 și urm.

² De exemplu, Alf Lombard, op. cit.

³ Combinarea temelor cu sufixul o discutăm din punct de vedere sincron, al fazei actuale a limbii, și nu diacronic, al procesului de derivare.

cele 18 derivate, 5 nu au corespondente în *-ifca* (respectiv *-efca*), considerăm că și *-ifia* și *-efia* sînt variante ale sufixului *-ifca*.

e. Ultimul sufix al seriei are, după cum am mai arătat, 2 variante : *-ona*, care apare în 77 de derivate, și *-iona*, care apare într-unu (*impuls-iona*). Dat fiind marea decalaj dintre cele două variante, gîndesc ca variantă de bază pe *-ona*.

După caracterul analizabil sau neanalizabil, derivatele sufixului în discuție se repartizează după cum urmează :

-isi: 61 analizabile (*aerisi*), dintre care o pereche proverbiale și două forme diferite ale temei (*anatemisi-anatematisi*), 91 neanalizabile (*anatemisi*) ;

-arisi : 57 analizabile (*adresarisi*), 1 neanalizabil (*fundarisi „așezarea ancoră”* «pouvTapco»);

-erisi : 1 analizabil (*flenderisi*);

-asi : 2 neanalizabile (*simvivasii*);

"-esi : 2 neanalizabile (*sfeteresi*);

-osi : 2 analizabile (*elefterosi*), 16 neanalizabile (*mangosi*);

-(i)psi : 1 analizabil (*murdaripsi*), 11 neanalizabile (*pedepsi*);

-fsi : 3 neanalizabile (*chelefsi*);

-vsi : 2 neanalizabile (*politevsi*);

-xi : 8 neanalizabile (*catadixi*);

-iza : 563 analizabile (*abstractiza*), dintre care 6 perechi proprii și din forme diferite ale temei (*anatemiza – anatematiza*), 6 neanalizabile (*coniza*) ;

-ifca : 73 analizabile (*amplifca*), dintre care o pereche proprii și din forme diferite ale temei (*semnifca – signifca*), 13 neanalizabile (*semnifca*);

-fica : 1 analizabil (*radiofica*);

-efca : 1 analizabil (*rarefica*);

-ifia : 10 analizabile (*calcifia*), 2 neanalizabile (*edifia*);

-efia : 5 analizabile (*rarefia*);

-ona : 77 analizabile (*achiziționa*);

-iona : 1 analizabil (*impulsiona*).

Aceste date așa cum sînt înșirate mai sus, adică fără referire la literele litatele derivatelor în limba actuală, la frecvența lor, la apartenența stilistică, sînt ilustrative pentru stabilirea poziției celor patru sufixe față de altul (vom vedea mai departe cum, prin luarea în considerație a formelor torilor de care am făcut abstracție deocamdată, concluziile pe care le-am prezentat acum vor fi precizate, completate și poate chiar corectate, unele din ele nu contrazise în liniile lor principale).

Ceea ce frapază din primul moment este diferența mare între numărul derivatelor lui *-iza* față de toate celelalte sufixe (569/258,1%).

Tot foarte elocvent este și faptul că dintre cele 569 de derivate ale lui *-iza*, 563 sînt analizabile și numai 6 neanalizabile, în timp ce din cele 258,1% de derivate analizabile și mai multe (136) neanalizabile.

¹ Pentru fiecare categorie și subcategorie de derivate voi da câte un singur exemplu.

Aceste numere cît și toate datele numerice cuprinse în acest paragraf se referă la derivatele sufixelor *-isi*, *-ifca*, *-ona*, cît și la cele ale variantelor lor.

Mai remarc că *-ona* are un număr mai mic de derivate analizabile decât *-ifica* (78/90), în schimb *-ona* n-are nici un derivat neanalizabil, iar *-ifica* are 15.

Așadar *-iza* depășește cu mult celelalte trei sufixe atît prin întinderea lui cît și prin caracterul analizabil al mării majorități a derivatelor. Numărul derivatelor neanalizabile care depășește pe cel al derivatelor analizabile îl situează pe *-isi* la polul opus în ceea ce privește productivitatea.

Diferența dintre *-ifica* și *-ona* nu e prea sensibilă nici în ce privește numărul derivatelor în general, nici în ce privește numărul derivatelor analizabile. Este semnificativ totuși faptul că *-ona* n-are nici un derivat neanalizabil. Bazîndu-mă pe acest element pot să formulez ipoteza că *-ona* are șanse să-l întrecă pe *-ifica* în productivitate.

7. În cercetarea întreprinsă asupra structurii derivatelor am luat în considerație numai derivatele analizabile în limba romînă.

După finala temei repartiția derivatelor este cea din tabloul următor,, în care am indicat în fiecare căsuță numărul absolut al derivatelor.

	isi	arisi	erisi	osi	ipsi	iza	ifica	fica	efica	ifia	efia	ona	iona	
a	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	
ă	—	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	
i	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
e	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	
o	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	
u	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	
b	1	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	
p	1	1	—	—	—	8	2	—	—	—	1	—	—	
m	8	4	—	—	—	23	2	—	—	1	1	—	—	
f	2	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	
v	1	2	—	—	—	17	1	—	—	—	—	1	—	
t	7	18	—	—	—	84	17	—	—	4	—	4	—	
d	1	5	—	—	—	10	4	—	—	—	—	—	—	
n	11	—	—	—	—	105	9	—	—	—	—	—	—	
l	6	5	—	1	—	162	7	—	—	—	—	—	—	
r	17	5	1	1	1	99	14	—	1	1	1	—	—	
s	—	3	—	—	—	9	—	—	—	—	—	13	1	
z	—	2	—	—	—	4	—	—	—	—	—	10	—	
X	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	
ș	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	
j	—	1	—	—	—	26	5	—	—	2	1	1	—	
c	2	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	1	—	
k'	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	
g'	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
i	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
k	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
g	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
h	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	
Total	62	57	1	2	1	569	74	1	1	10	5	77	1	
						Total general								

Se observă că nu există o specializare netă a fiecărui sufix pe teme terminate numai în anumite foneme. Există totuși unele probleme care sufixele le manifestă pentru unele teme, unele foneme care niciodată la finala temelor înregistrate de mine ș.a.m.d. Voi prezenta aceste raporturi grupate în două categorii:

a. Tema în raport cu sufixul

1. Sumarul sufixelor cu care se combină tema terminată anumit fonem.

- *ă, î, i, u* nu se combină cu nici un sufix;
- *a, u, ț, ș, j, g', i, lc, g* se combină cu cîte un singur sufix;
- *e, o, f, h* se combină cu cîte două sufixe;
- *b, p, m, d, n, l, r, s, z, c, g, Te'* se combină cu cîte trei sufixe;
- *v, t* se combină cu cîte patru sufixe.

2. Frecvența temelor terminate într-un anumit fonem în raport cu un anumit sufix.

- *j* și *i* se combină cu *-isi, o*, cu *-ifica* și *-iza, k'*, cu *-ifica, -isi* și în toate cazurile frecvența este 1;
- *a, u, ș* se combină cu *-iza* și au numai frecvența 2 ;
- *b* se combină cu *-iza* și *-ifica* și are frecvența 2, cu *-isi* și are frecvența 1;
- *g'* și *g* se combină cu *-isi* și au frecvența 3 ;
- *p* se combină cu *-iza* și are frecvența 3, cu *-isi* are frecvența 1 și *-ifica* are frecvența 1;
- */* se combină cu *-iza* și *-isi* și are frecvențele 4 și 2 ;
- *h* se combină cu *-iza* și *-isi* și are frecvențele 5 și 1;
- *e* se combină cu *-iza* și *-ifica* și are frecvențele 6 și 1;
- *Tc* se combină cu *-isi* și are frecvența 7 ;
- *d* se combină cu *-iza, -isi* și *-ifica* și are frecvențele 10,
- *z* se combină cu *-ona, -ifica* și *-isi* și are frecvențele 10,
- *s* se combină cu *-ona, -ifica* și *-isi* și are frecvențele 14, 1
- *g* se combină cu *-iza, -isi* și *-ona* și are frecvențele 15,
- *v* se combină cu *-iza* și *-isi* și are frecvențele 17 și 3,
- și *-ona* și are frecvența 1;
- *m* se combină cu *-iza, -isi* și *-ifica* și are frecvențele 23, 1
- *c* se combină cu *-iza, -ifica* și *-ona* și are frecvențele 26, 1
- *ț* se combină numai cu *-ona* și are frecvența 47 ;
- *t* se combină cu *-iza, -isi, -ifica* și *-ona* și are frecvențele 21 și 4;
- *r* se combină cu *-iza, -isi* și *-ifica* și are frecvențele 99,
- *n* se combină cu *-iza, -isi* și *-ifica* și are frecvențele 105,
- *l* se combină cu *-iza, -isi* și *-ifica* și are frecvențele 162,

¹ înțeleg prin frecvență numărul total al derivatelor formate de la o anumită temă cu un anumit sufix.

b. Sufixul în raport cu tema

1. Numărul fonemelor-finale de temă care figurează înaintea unui anumit sufix.

- înaintea lui *-ona* figurează 7 foneme;
- înaintea lui *-iftea* figurează 15 foneme;
- înaintea lui *-iza* figurează 19 foneme;
- înaintea lui *-isi* figurează 20 de foneme.

2. Frecvența fiecărui fonem-final de temă care figurează înaintea unui anumit sufix (v. frecvența indicată sub punctul 2 din seria a).

Datele statistice prezentate mai sus ne permit să facem următoarele observații:

a. Există câteva foneme (*-ă*, *4*, *-i* și *-u*) după care nu urmează nici un sufix din cele discutate de noi.

Fonemele acestea au o situație determinată în sistemul morfologic al limbii române: *-ă* este desinența de feminin, nominativ-acuzativ singular, *-u* este terminație a substantivelor și a adjectivelor masculine, iar *-î* și *-i* sînt sufixe ale infinitivului la verbele de conjugarea a IV-a.

Dat fiind că atunci cînd formează derivate de la cuvinte primare, sufixele în discuție se atașează la teme (decu pierderea desinențelor și a sufixelor morfologice – vezi și § 6 d), absența fonemelor *-ă*, *-a* *-i* și *-î* din seria fonemelor finale de temă era prevăzută ca posibilă.

b. Temele terminate în consoană permit atașarea unui număr mai mare de sufixe. Faptul se explică prin aceea că sufixele în discuție au inițială vocalică, astfel încît atașarea unui astfel de sufix la o temă consonantică nu pune probleme din punctul de vedere al posibilităților de a combina fonemele. (Combinăția unei teme vocalice cu un sufix cu inițială vocalică dă naștere la o combinație de două vocale, combinație puțin frecventă în limba romînă.)

c. Prezența unui sufix și nu a altora nu este niciodată determinată de finala temei.

d. Fonemele *n*, *r*, *t* și *l* (vezi a 2) se detașează net de restul fonemelor din punctul de vedere al frecvenței. Situația se datorește faptului că cele trei foneme reprezintă finalele unor sufixe¹ *-aw*, *-ean*, *-an*; *-(i)ar*, *-er*; *-at*, *-ant*; *-al*, *-iona*² și ca sufixele *-iza* și *-iftea* formează, în mare parte, derivate de la adjective. Astfel încît crește posibilitatea ca un derivat în *-iza* și *-iftea* să conțină o temă terminată în *n*, *l*, *r* sau *t*. Limba romînă utilizează, după cum arată cifrele citate, în măsură mare aceste posibilități.

8. Combinările temelor cu sufixele

Am luat în considerație derivatele ale căror teme există și independent în romînește și, de asemenea, derivatele analizabile ale căror teme nu au existență independentă în limba romînă (v. § 6 a.) pentru că, după cum am arătat, și în cazul lor se poate detașa tema de sufix.

M-am ocupat de derivatele romînești, dar și de cele împrumutate. Procedînd astfel nu am nesocotit faptul că procesul de derivare a muturilor s-a produs după legile fonetice ale altor limbi. M-au interesat derivatele împrumutate pentru a stabili raportul dintre categoriile de teme proprii derivatelor romînești și categoriile de teme proprii derivatelor împrumutate: derivatul străin, o dată pătruns în limba romînă, a fost asociat cu o anumită temă existentă în romînește; după aceea pereche s-a format una nouă, avînd la bază o temă cu aceeași structură ca a temei-model. Eămîne de văzut dacă romînă a antrenat în discuție sufixelor în discuție tipuri noi de teme, dacă le-a folosit pe toate sau doar oferite de împrumuturi sau numai pe unele dintre ele.

Acesta fiind scopul urmărit, în tot cursul acestui paragraf am vorbit de derivatele romînești de cele împrumutate.

Categoriile de teme sînt următoarele:

a. nederivate

b. derivate.

Am trecut în categoria temelor nederivate în afară de teme propriu-zise și pe cele care, deși în limba de origine sînt derivate, în limba romînă nu sînt analizabile. De exemplu: *labial* < fr. *labial* < lat. *labium* + *-al*, *maleabil* < fr. *malleable* < lat. *malleus* + *-oble*.

Am trecut, de asemenea, în categoria a. temele desprinse din derivate, care însă în formațiile în discuție apar fără sufix. De exemplu: *botan-iza/botanic*, *aromat-iza/aromatic*, *ident-ifica/identic*, *femin-iza/feminic*, *neolog-iza/neologism* sau *neologic*, *flex-ional/flexiune*.

Am trecut însă în categoria b. formații ca *frenetiza* în care sufixul conține o parte din sufixul cuvîntului de care se asociază: *frenetiza* < fr. *frenetic*.

în listele care urmează voi nota cu 0 cazurile în care sufixele se atașează la temă fără nici o modificare a acesteia (*acid-ifica* : 0). Voi nota cu 1 segmentele din teme care se mențin în derivatul verbal (*agon-iza* : *lich-el-iza* : *-el-*), sufixele temelor care se mențin în derivatul verbal (*agon-iza* : *-al*). Voi nota, de asemenea, modificările care apar la teme fie o modificare constau în transformarea unor sunete de la finala temei în interiorul ei, fie că constau în dispariția unor sunete de la finala temei în cazul transformării sunetelor voi nota alternanțele (*opac/opa* : *Jc/c*, *valoare/valorifica* : *oa/o*), în cazul dispariției sunetelor le voi nota acestea în paranteză (*cicatrice/cicatriza* : (*ice*)).

Derivatele cu alternanță în interiorul temei și pe cele care păstrează sufixul dar au și alternanță ia finală le voi înregistra de două ori: o dată pentru situația finalei și a doua oară pentru situația interiorului temei respectiv sufixul ei.

¹ Sufixul *-etic*, variantă a lui *-ic*, apare din compararea formațiilor *fren-etic* și *fren-etic*.

² Tema cuvîntului *agonie* este în *-z-*, *agoni-*, și nu avem nici o dovadă împotriva faptului că verbul *agoniza* s-a format de la această temă în întregime, prin contopirea lui *-i-* temei cu sufixul.

³ Aici e vorba de dispariția unor sunete care fac parte din temă și nu de dispariția unor sunete sau a sufixelor.

Cele două categorii de teme sînt constituite astfel:

-iza

cuvinte romînești

cuvinte împrumutate

a. nederivate

0 189. ..maturiza

0- -174. .absolutiza

-i¹ - 2. .,categoriza

-i- -6. .,agoniza

-el - 2. .licheliza

-al - 1. .mușamaliza

-(ică) - 2. .gramatiza

-(ică) - 2. .polemiza

-(ice) - 1. .cicatriza

-(is) - 1. .sifiliza

-k/c - 10. .opaciza

-k/c - 1. .greciza

-g/-g - 4. .sociologiza

-g/g - 1. .catalogiza

-k/k' - 1. .antichiza

-b/-v - 1. .pulveriza

-oa/-o- - 2. .macaroniza

-oa/-o- - 2. .periodiza

-a/-ă- • 2. .țigănila

-o/-u - 1. .obstaculiza

în trei derivate, împrumutate, între temă și sufix e intercalat un e. ., *simultaneiza*.

Sînt cîteva formații (14 romînești și 11 împrumutate) la care sînt detașabile două tipuri de teme : tema în -i~ (a unui cuvînt nederivat terminat în -ie) sau tema consonantică (a unui cuvînt derivat în -ic). De exemplu : *academiza*; *academi-* (*academie*) sau *academ* (*academic*), *antipatiza* : *antipati-* (*antipatie*) sau *antipat-* (*antipatic*).

b. derivate

-al - 31. .sentimentaliza

-al - 34. .bestializa

-ean(u) - 10. .bolintineaniza

-ean - 1. .europeniza

-ic - 9. .foniciza

-ian - 6. .canadianiza

-iv - 6. .calitativiza

-ional - 5. .instituționaliza

-ional - 4. .corecționaliza

-ar - 6. .literariza

-ar - 8. .familiariza

-tor - 3. .dictatoriza

-ionar - 2. .funcționariza

=an - 3. .americaniza

-an - 2. .italieniza

-at(ic) - 5. .schematiza

-at(ic) - 2. .axiomatiza

-et(ic) - 1. .teoretiza

-et(ic) - 1. .frenetiza

-ot(ic) - 1. .hipnotiza

-in - » 1. .bizantiniza

-in - 2. .alcaliniza

-abil - 1. .valabiliza

-abil - 1. .impermeabiliza

-ibil - 1. .flexibiliza

-ibil - 1. .sensibiliza

-ant - 1. .ignorantiza

-ent - 2. .independentiza

-gi(u) - 1. .mahalagiza

-eni - 2. .medeleniza

-ier - 1. .pompietiza

-iot - 1. .fanarietiza

-ik/-ie - 9. .istoriciza

-ean/-en - 9. .munteniza

-an/-en - 1. .italieniza

-an/-ăn - 1. .țărăniza

-isi

-ean/-en - 1. .europeniza

a. nederivate

0 - 15. .buchisi

0 - 32. .aerisi

-i - 2. .ciordiși

-(ică) - 1. .practisi

-oa/-o- - 1. .personisi

b. derivate

-i(e) - 1. .perigrafisi

-i - 2. .evghenisi

-gi(u) - 2. .zavergisi

-im(e) - 1. .feliurimisi

-er - 1. .buchirisi

-e/-i- - 1. .buchirisi

formații cu două teme detașabile :

0/i - 2. .poftiși

0/i - 1. .canoniși

0/â - 1. .cangrenisi

0/â - 1. .costiși

-ar isi

nederivate

0 - 4. .docladarisi

0 - 1. .sumarisi

-â - 23. .anularisi

-a - 3. .corespondarisi

formații cu două teme detașabile :

0/â - 24. .exportarisi

0/â - 2. .intrigarisi

-erisi

nederivate

-(ur) - 1. .flenderisi

-

-ea/-e- - 1. .flenderisi

-

-ipsi

nederivate

formații cu două teme posibile :

0/i - 1. .mur dar ipsi

-osi

nederivate

0 - 1. .cocorosi

-

-(ie) - 1. .elefterosi

-

-ifia

nederivate

¹ în aceste cazuri -ie nu este sufix.

0 – 19.. .densifica	0 – 47.. .acidifica
	-(e) – 3.. .fortifica
	-i – 3...mumifica
	-(u) – 1...calcifica
	-a/-e – 1...pietrifica
	-oa/-o – 1...personifica
<i>-efica</i>	
nederivate	0 – 1.. .rarefica
<i>-fica</i>	
nederivate	0 – 1...radiofica
<i>-ifia</i>	
nederivate	0 – 1...certifia
	-(e) – 1.. .fortifia
	-i – 1...mumifia
	-(u) – 1...calcifia
	-k/-c – 1...opacifia
<i>-efia</i>	
nederivate	0 – 3...rarefia
	-e – 1...dulcefia
	-(id) – 1...lichefia
<i>-ona</i>	
nederivate	-i – 33... ambiționa
	-i(une) – 22... acționa
	-i(u) – 1... spaționa
<i>-lona</i>	
nederivate	0 – 1...impulsiona

Se observă că unele tipuri de combinații (6) sînt realizate la mai multe sufixe. Astfel, la temele nederivate: tipurile 0 și *-i* sînt realizate la toate sufixele; tipul *-oa-j-o-*, la sufixele *-iza*, *-isi* și *-ifca*; (*-icã*), la *-iza* și *-isi*; *-Jc/-c*, la *-iza* și *-ifca*. La temele derivate, tipul de combinații comune mai multor sufixe este numai unul: *-gi(u)*, la *-iza* și *-isi*.

Majoritatea tipurilor de combinații realizate la mai multe sufixe sînt cele mai bine reprezentate numeric. Dintre tipurile realizate la cîte un singur sufix numai-a, pentru *-arisi*, *-i(une)*, pentru *-ona*, *-al*, *-ar*, *-ean(u)*, *-ic*, *-ional*, pentru *-iza*, au frecvențe mai mari: 26 \ 27, 65, 14, 11, 9 și, respectiv, 9. Celelalte nu depășesc frecvența 5.

¹ Dacă adaug aici și frecvențele tipului neclar 0/-d, care cel puțin în parte e identic cu tipul -d, numărul 26 devine 52.

Dintre combinațiile realizate la mai multe derivate, 11 apar de altfel și la derivate de alte tipuri, 2 însă, anume *-gi(u)* și *-icã* nu apar decît la derivatele verbale de care mă ocup. De aceea consider că aceste 2 tipuri de combinații sînt caracteristice pentru întregul grup al derivatelor cu sufixele care mă interesează.

Combinațiile *-â*, *-i(une)*, *-al*, *-ional*, *-ar* și *-eanj-en* sînt caracteristice pentru derivatele formate cu *-arisi*, *-ona* și, respectiv, *-iza*, în cadrul raportului de derivate verbale noi.

Să vedem acum tipurile de combinații ale derivatelor românești în raport cu cele ale derivatelor împrumutate. Bineînțeles, e vorba și de aceste derivate de modificare ale cuvintelor-temă existente în românește și care au fost asociate verbele împrumutate, și nu de modificările reale pe care le au în limbile de origine. Acestea din urmă nu mă interesează aici pentru că nu au putut servi de model pentru limba română decît în măsura în care cuvintele-temă existau sau au pătruns la noi exact în aceeași formă în limba de origine. Or, schimbările petrecute în aceste cazuri conțin schimbările de la cuvîntul-temă romînesc la verbul împrumutat tocmai cele de care mă ocup.

Situația este următoarea:

- la derivatele cu *-iza* apar 18 combinații comune formațiilor românești și celor împrumutate, 20 de combinații proprii numai derivatelor românești și 4, numai celor împrumutate;
- la derivatele cu *-isi* combinațiile comune sînt 7, cele ale derivatelor românești, 11 și nici una a derivatelor împrumutate;
- *-ifca*: 2 combinații comune, nici o combinație proprie derivatelor românești și 14 combinații proprii derivatelor împrumutate;
- *-ona*: 2 combinații comune, 1 proprie derivatelor românești și 1 proprie derivatelor împrumutate.

Datele de mai sus aduc unele precizări în plus la observațiile anterioare la productivitate făcute în §6.

Sufixul *-iza* apare și de data aceasta ca cel mai productiv în raport cu numărul combinațiilor prin care romîna înovează este mai mare cu 16 decât numărul combinațiilor care au model străin și mai mare cu 16 decât numărul combinațiilor proprii împrumuturilor și fără corespondent romînesc (de 18 și de 4); *-isi* însă contrazice concluziile la care am ajuns în baza raportului dintre derivatele analizabile și cele neanalizabile: *-isi* apãrea ca cel mai puțin productiv, iar aici ocupã locul al doilea: *-iza*: combinațiile realizate la derivatele românești sînt 11, față de 4 la una proprie împrumuturilor.

-ifca apare și de data aceasta foarte slab productiv: conține 2 combinații împrumuturilor sînt 14, iar inovațiile romînei nici una.

Situația lui *-ona* nu denotã o productivitate sensibilã (o inovație); remarcãm totuși cã nici combinațiile împrumuturilor sunt numeroase (tot una singurã, adicã același număr cu al inovațiilor). În mod potențial cel puțin, *-ona* este mai productiv decît *-ifca* și în raport cu tipurile de teme.

Din compararea combinațiilor temelor cu sufixele verbale noi rezultã încă un raport: sufixul *-iza* manifestã o preferință evidentã pentru

derivate în care se păstrează sufixul. Astfel *-iza* se combină cu 22 de tipuri de teme de acest fel, în timp ce *-isi* se combină cu 4, iar *-ifia* și *-ona*, cu nici unul.

9. Originea derivatelor și a temelor lor

De data aceasta interesează numai derivatele românești, pentru că numai ele pot avea și teme de altă origine decât cea a sufixului. Astfel, în cadrul sufixului *-iza*, am opus temele de origine latină, franceză, italiană, germană, temelor vechi românești, grecești, turcești, maghiare. În mod analog în cadrul sufixului *-isi*, am opus temele grecești celor franțuzești, turcești, țigănești, românești vechi ș.a.m.d. pentru celelalte sufixe. Temele derivate în românește de la teme împrumutate la rîndul lor din latină, franceză etc., le-am încadrat la temele de origine latină, franceză etc.

-iza: 264 de derivate împrumutate

305 derivate românești dintre care 264 au teme de origine latino-romanică și foarte rar germanică și 41 vechi românești, turcești etc.

-isi: 180 de derivate împrumutate

80 de derivate românești dintre care 6 au teme neogrecești și 74 franțuzești, turcești etc.

-ifia: 82 de derivate împrumutate

20 de derivate românești: 17 cu teme latino-romanice și 3, *proverbifia*, *semnifica* (calc) și *zaharifica* cu teme românești și, respectiv, turcească,

-ona: 58 de derivate împrumutate

20 de derivate românești, 19 cu teme latino-romanice și 1 cu temă de origine neogreacă (*magaziona* < *magazie*).

Eaporturile dintre derivatele împrumutate și cele românești sînt și ele elocvente pentru gradul de productivitate a sufixelor în discuție.

Astfel, derivatele românești ale lui *-iza* sînt 53,62%, derivatele românești ale lui *-isi*, 30,77%, cele ale lui *-ona*, 25,64%, iar cele ale lui *-ifia*, 19,60%. Deci, după raportul dintre derivatele românești și cele împrumutate, productivitatea sufixelor noastre este: *-iza*, *-isi*, *-ona* și *-ifia*.

În ceea ce privește originea temelor însă, locul întii îl ocupă *-isi*: temele care nu sînt de origine neogreacă reprezintă 92,5% din total. Celelalte sufixe se clasifică după cum urmează: *-iza*, cu 13,44% teme de altă origine decât cea latino-romanică, *-ifia*, cu 10% teme neromanice și *-ona*, cu 5% teme neromanice.

După cum se vede, datele pe care ni le dă originea derivatelor, mai puțin, și datele pe care ni le dă originea temelor, mai mult, contrazic observațiile pe care le-am făcut cu privire la productivitatea sufixului *-isi* în § 6, pe baza raportului dintre derivatele analizabile și cele neanalizabile. Această contradicție se va clarifica însă mai departe cînd voi stabili gradul de viabilitate a derivatelor lui *-isi* și posibilitățile de derivare pe care le manifestă el în prezent.

Excluzînd romînă.

|
n
[

i
I

I
\
j;
i

f
j

în ce privește ierarhizarea productivității lui *-ifia* și *-ona*, pe care ni le dau originea derivatelor și a temelor nu sînt deosebit semnificative.

10. Viabilitatea derivatelor

a. Dintre cele 260 de derivate ale lui *-isi*, se păstrează în actuală numai 27: *aerisi*, *bindisi*, *buchisi*, *cataaîxi*, *categoria*, *churarisi*, *dichisi*, *economisi*, *furlandisi*, *gargarisi*, *ghilosi*, *hirotonisi*, *mărturisi*, *molipsi*, *paraponisi*, *pedepsi*, *plictisi*, *schimonosi*, *scivisi*, *sinchisi*, *urgisi*, *zaharisi*, *zeflemisi* și *costiși*, în derivatul *costisitor*. 20 acestea n-au avut nici un concurent, iar 7 au fost concurate de derivate formate cu *-iza*, *-ifia* sau doar cu sufixul conjugării: *aera*, *-iza*, *categoria*, *categoriza*, *cura*, „îngrijii”, *economiza*, *hirotoni*, *istori*, *istor(ic)iza* și *istoriciza*. Toate derivatele concurente au dispărut cu excepția lui *istor(ic)iza* care are alt sens decât *istorisi* („a imprima caracter istoric”/„a nara”).

În ce privește cele 28 de derivate păstrate trebuie să fac înșurătorie distincție. Anume, 9 derivate (*aerisi*, *economisi*, *istorisi*, *mărturisi*, *pedepsi*, *plictisi*, *silabisi*, *zaharisi*) sînt generale în limbă și au caracter literar. Celelalte 18 sînt întrebuițate mai ales în Muntenia și au caracter nunțat caracter familiar și expresiv.

232 de derivate în *-isi* nu se mai folosesc în limba actuală: — 68, dintre care majoritatea (58) o formează verbele în *-iza* care au fost înlăturate de perechile lor nesufixate. De exemplu *atacar*, *murdaripsi*/*murdări*, *poftiși*/*pofti*, *publicarisi*/*publica*. Menționez că în acest caz (*practisi*) verbul nesufixat (*practica*) a înlăturat atît derivatul cît și pe cel în *-iza* (*practiza*).

De cele mai multe ori concurențele derivatelor în *-isi* s-au menținut în limbă. Uneori însă (cf. *convoia* „a escorta”, *dispoza*, *expoza*) n-au rămas nici ele mai durabile, în așa fel încît e greu de precizat care formă a fost înlăturată și care s-a impus.

13 derivate au fost concurate de verbe în *-iza*: 6 au fost înlăturate de perechile lor (*caracterisi*/*caracteriza*, *moralisi*/*moraliza*), 7 au dispărut împreună cu concurențele lor (*catehisi*/*catechiza*, *ritorisi*/*retorici*).

Personisi este singurul caz de dispariție a unui verb în *-isi* în favoarea unuia în *-ifia*.

Estul de 164 au dispărut o dată cu noțiunile pe care le denotă, în perioada actuală, *-isi* nu mai formează derivate noi de acest fel.

mult, formații ocazionale, efemere, cu intenții afective bine determinate. Se observă că, în general, s-au păstrat și n-au căpătat nici o valoare afectivă specială cuvintele care nu aveau un corespondent perfect echivalent lent ca sens. Astfel: *mărturisi*, *plictisi*, *zaharisi* etc.

Cele care aveau un astfel de corespondent sau au dispărut, au căpătat o nuanță de sens în plus, de cele mai multe ori peiorativă.

De acum încolo voi denumi aceste formații prin termenul derivate nesufixate. Cf. Măria Marinescu-Himu, *op. cit.*

exemplu, *curarisi*, față de *îngriji*, *scivisi*, față de *a se găti*, *sinchisi* față de *a-i păsa* (de ceva). Excepția constituită de cele 6¹ derivate în *-isi* care s-au menținut, deși aveau concurențe, nu pot s-o explic cel puțin deocamdată.

Datorită faptului că perioada de productivitate a lui *-isi* este destul de veche și că acum el nu mai este productiv, chiar unele dintre cuvintele neutre din punct de vedere stilistic încep să fie circumscrise de cuvinte mai noi cu caracter tehnic sau chiar fără acest caracter. Astfel, *molipsi* este înlocuit în stilul medical de *contagia*, *istorisi*, în stilul criticii literare, de *nara* și chiar, în vorbirea curentă, de *povesti*.

Pentru celelalte sufixe mi se pare riscant să dau cifre privitoare la viabilitatea derivatelor. Este vorba de sufixe care se dezvoltă sub ochii noștri, despre formații ocazionale întâlnite într-un singur text, de termeni tehnici foarte speciali cu o circulație strict limitată, asupra durabilității cărora nu pot să mă pronunț cu multă siguranță.

Astfel se poate spune cu precizie că verbe ca *abstractiza*, *amplifica* și *achiziționa* sînt necesare și bine înrădăcinate în limbă, că *meăeleniza* *proverbifia* și *confuziona* sînt formații efemere. Dar nu mă pot pronunța asupra unor exemple ca *antichiza*, *artistifica* sau *porționa*.

Pot spune doar că multe derivate cu sufixele *-iza*, *-ifica* și *-ona* sînt vii în limbă și cu o largă întrebuințare.

Voi arăta însă concurența dintre derivatele acestor sufixe și rezultatele ei.

b. Dintre cele 102 derivate cu *-ifica*, numai 13 intră în concurență cu alte formații: 8 cu formații în *-iza* și 5 cu formații nesufixate.

Cele 5 care concurează cu formații nesufixate : 2, *autentifica* și *lichefia*, își înlătură concurențele nesufixate (*autentica* și *licheface*²); 2, *acidifica* și *onorifica*, sînt înlăturate de perechile lor nesufixate pentru că nu au sens precis factitiv și de aceea sufixul, *-ifica*, nu este adecvat : noțiunile „a adăuga un acid (unei soluții oarecare)” și „a da onoare (cuiva)” sînt denumite mai corect prin verbele *onora* și *acidula*; *clasifica* se menține alături de *clasa*, diferențiindu-se unul de altul printr-o fină nuanță de sens : *clasifica* „a face o clasificare” / *clasa* „a împărți în clase”.

8 concurează cu formații sufixate : *aeriza* este înlăturat de corespondentul lui în *-isi* (v. mai sus, pct. a), iar *substantifica* de corespondentul lui în *-iza* și mai ales de corespondentul nesufixat *substantiva*; *poetifica* este concurat cu succes de *poetiza*-, *electrifica* coexistă cu *electriza* cu diferență de sens: „a introduce electricitate...” / „a produce o zguduitură electrică” ; există 4 derivate concurate de formații în *-iza*, echivalente ca sens (*fluidificaj-iza*, *opacificaj-iza*, *ozonificaj-iza* și *prusificaj-ianiza*) și asupra cărora nu mă pot pronunța, pe baza informațiilor pe care le am, dacă vreunul din ele s-a menținut în defavoarea celui alt.

¹ V. p. 113; *istorisi* n-a avut un corespondent perfect în *istor(ic)iza* : „nara” / „imprima caracter istoric, de istorie”.

² *Licheface* este un cuvînt compus.

c. La *-ona*, proporția derivatelor concurate de alte formații mai mare decît la *-ifica* : 23,20% (78 numărul total și 18 derivate concurate), față de 12,74%.

De data aceasta, concurența, cu excepția unui singur exemplu (*fricționa* concurat de *perfectiza*), se stabilește cu formații nesufixate, unele chiar formate de la alte teme.

Iese, de la început, din discuție cazul *fricționa*/ăml. *freccii*. Termenii în opoziție nu sînt egali: *freccii*, fiind un cuvînt dialectal cu o circulație restrînsă și din punct de vedere teritorial și stilistic, nu poate să influențeze evoluția lui *fricționa*, termen tehnic, cu circulație generală în limba literară.

3 verbe, *perfectiona*, *recepționa* și *selecționa*, coexistă alături de perechile lor nesufixate (*perfecta*, *recepta* și *selecta*), de care se diferenciază ca sens : „desăvîrși” / „termina”, „lua în primire verificînd calitatea lucrării unei lucrări” / „primi”, „alege cele mai bune elemente dintr-un grup” / „separa, în vederea izolării, dintr-o mulțime de obiecte, o serie de obiecte cu anumite caracteristici”. *Perfectiza* este înlăturat.

6 verbe, *adiționa*, *leziona*, *presiona*, *spaționa*, *staționa* și *vacuționa* sînt cuvinte specializate, cu caracter tehnic, sînt preferate perechilor lor nesufixate (*aduna*, *leza*, *presa*, *spatia*, *sta* și *vedea*, tocmai pentru că acestea au o semnificație mai largă.

O oarecare răspîndire au verbele *contagiona*, *convulsiona*, *devia* și *inhibiționa*, tot în terminologia tehnică. Dar poziția lor față de corespondenții lor nesufixate (*convulsa*, *devia* și *inhiba* nu este încă suficient de clară și de aceea mă voi referi de la orice apreciere în ce privește șansele vreunui de a se impune).

Spre deosebire de ultimele două grupuri, verbele *confuziona*, *confundona*, *obiecționa* și *suspiciona*, care nu aparțin vreunei terminologii profesionale, nu s-au răspîndit și n-au influențat cu nimic sinonimele lor nesufixate (*confunda*, *excepta*, *obiecta* și *suspecta*).

d. Proporția derivatelor în *-iza* concurate de alte formații este mică și decît proporția derivatelor de același fel în *-ifica* și decît a celor în *-ona* : 8,08% adică 56 din 569. 34 din cele 56 de derivate sînt concurate de formații nesufixate; restul sînt concurate de formații în *-isi*, *-iza* și *-ona*.

9 derivate și-au înlăturat concurențele nesufixate, de exemplu *vanij-iza*, *mvonopolaj-iza*.

1, *scandaliza*, și-a înlăturat corespondentul în *-isi*, *scandalisi*.

1, *poetiza*, este preferat corespondentului său în *-ifica* (v. pct. a).

7 se diferențiază ca sens de concurențele lor și coexistă alături de ele : *abstractiza* „a desprinde și generaliza însușirile esențiale și caracteristice ale unui grup de obiecte” / *abstrage* „a lua în considerare în mod izolat făcînd abstracție de rest”, *cantoniza* „a împărți o țară în cantoane”, *caziona* „a caza trupe într-o anumită localitate”, *electriza* / *-ifica* (v. mai sus, pct. b), *istor(ic)iza* / *-isi*² (v. mai sus pct. a), *revoluționariza* „a impune caracter *TeYoluțioii&Y*” / *revoluționa* „a atrage în rîndurile revoluției”, *comunicaj-iza* / *comunică* „a comunica prin semnale” / *semnala* „a aduce la cunoștință (cu

Confuza este o formație cu totul izolată. *Istori* nu este folosit.

și, parțial, *activiza* „a imprima caracter &ctiY"/*activa* „a acționa ; a imprima caracter activ”.

7 derivate în *-iza* (*analiza, ardeleniza, idiotiza, păgîniza, romîniza, slaviza, iărâniza și țigăniza*) se delimitează stilistic de corespondentele lor nesufixate (*englezi, ardeleni, idioți, pagini, romîni, slavoni, țărani și țigăni*). Formele în *-iza* au caracter livresc și chiar tehnic, celelalte sînt populare și familiare.

Cuplul (*de*)*valorizaj/valorifica* s-au consacrat primul în forma negativă, al doilea, în forma pozitivă.

3 perechi de derivate, în *-iza* și nesufixate, sînt, cel puțin deocamdată, întrebuițate în mod egal: *caricaturiza/carica, egaliza/egala, obiectiviza/obiectiva*.

Sînt însă și situații în care formațiile în *-iza* sînt cele care pierd terenul.

în 14 cazuri formele cu circulație sînt cele nesufixate. De exemplu : *cataloga/-iza, critica/critiza*¹, *majora/-iza, curta/-iza*², *monoftonga/-iza*. ^

în două cazuri s-au impus formele în *-isi* (*aerisi* și *economisi* în dauna formelor *aeriza*³ și *economiza*), într-unui forma în *-ona* (*perfecționa, în dauna lui perfecțiza*).

în 7 cazuri, atît derivatele în *-iza*, cît și concurențele lor, în *-isi* sau nesufixate, nu au circulație. De exemplu : *evangheliza/-isi, obstaculiza/obstacula, tabuiza/tabua*.

în 11 cazuri nu mă pot pronunța : sînt fie termeni tehnici speciali, încă nestabilizați, fie cuvinte mai greu de urmărit datorită atestărilor extrem de puține pe care le avem în legătură cu ele. De exemplu : *amalgama* și *amalgamiza, relativa* și *relativiza, surdina* și *surdiniza*.

Ecapitulînd datele prezentate în acest paragraf cu privire la concurența dintre derivatele celor patru sufixe în discuție, se observă că din numărul total al derivatelor, 1009, numai 175, adică 19,68%, intră în concurență unele cu altele. Dacă privim acest procent global, se poate trage concluzia generală că sufixele care ne interesează sînt puternice, cu sensurile și întrebuițările bine determinate.

Dacă se precizează mai departe raporturile, se constată că, din cele 176 de derivate concurente, 89, adică ceva mai mult de jumătate, aparțin lui *-isi-*, că aceste derivate concurente reprezintă 34,28% din numărul derivatelor lui *-isi*; că din această concurență (a derivatelor în *-isi*) numai 6 formații se impun; că din 21 de formații în *-isi* neconcurate, numai 9 sînt generale în limbă, celelalte fiind limitate teritorial și stilistic de sinonime cu care nu au nici o legătură formală; că, în sfîrșit, din 260 de derivate cît a avut cîndva, *-isi* nu mai păstrează decît 27 și în momentul de față nu mai formează derivate noi. Toate aceste precizări mă determină să restrîng afirmația făcută despre sufixele *-iza, -isi...* în faza actuală a limbii, sînt bine consolidate sufixele *-iza, -iftea* și *-ona*, iar *-isi* are o poziție foarte slabă.

¹ Verbele *critica* și *curta* s-au impus și în dauna formelor în *-arisi, criticarisi* și *curtarisL*

² Și a formelor *aera* și *aerifica* (\. pct. a).

între celelalte, ierarhizarea este următoarea : *-iza* (10,12% de concurente), *-iftea* (12,74%), *-ona* (23,20%). Așadar, între ele, *-iza* cel mai puternic și *-ona* cel mai slab, după cum e și normal, dat fiind e foarte recent.

Din numărul total al derivatelor cu *-iza, -iftea* și *-ona* (749), numai 56 sînt concurate de formații nesufixate. Din acestea 56, 18 își împart concurențele nesufixate și 22 se mențin împreună cu concurențele cu diferență semantică sau stilistică. Acest fapt dovedește că, cel puțin în cadrul temelor legate de derivatele în *-iza, -iftea* și *-ona*, limba mare are o preferință clară pentru formațiile sufixate în dauna celor nesufixate.

Ezultatele la care am ajuns în urma examinării viabilității derivatelor (inclusiv concurența lor) corectează rezultatele la care am ajuns înainte pe baza altor criterii.

^ Astfel, după raportul dintre combinațiile tematice proprii limbii romîne și cele după model străin, *-isi* ocupa locul al doilea în ierarhie, situîndu-se după *-iza* și înaintea sufixelor *-iftea* și *-ona*. Dacă comparăm situația combinațiilor cu situația viabilității lor (mare parte din derivate care au realizat combinațiile amintite au dispărut din limbă) și chiar raportul dintre derivatele analizabile și cele neanalizabile (numărul derivatelor binarilor – inovații ale romînei – apare mare pentru că este socotit interiorul derivatelor analizabile care, la rîndul lor, sînt mai puțin numărate decît derivatele neanalizabile), corectez prima afirmație făcută : *-isi* este foarte productiv într-o perioadă mai veche a limbii, acum însă este socotit cel mai slab reprezentat între sufixele pe care le discut și singurul neproductiv.

Cu aceleași argumente și în același sens se corectează și clasificarea obținută pe baza originii temelor și a derivatelor în care '-m apare asemenea o poziție mai bună decît *-iftea* și *-ona* (în ce privește originea temelor, *-isi* apăsărea mai puternic și decît *-iza*).

Cu corecțiunea operată la *-isi*, ierarhia productivității rămîne în stantă, în linii generale : *-iza* are primul loc în toate clasificările caracterul analizabil și neanalizabil al derivatelor tematice etc.) și *-ona* locurile doi și trei.

³ Acad. A.I. Graur a schițat această preferință în *Viața romînească*, XI (1958), nr. 6.

SUFIXUL *-ACHE*

DE

ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ

Sufixul *-adie* a pătruns în limba română din neogreacă spre sfârșitul secolului al XVI-lea prin nume de persoane ca *rscopyaxt*, *NixoXaxi*, analizabile în românește.

În epoca domniei fanarioților, o dată cu alte elemente de cultură grecească care influențează puternic Principatele române, și în limbă apar cuvinte noi care pătrund, dintr-un cerc restrâns de inițiați în limba greacă, în pături tot mai largi de vorbitori. Cu acest val de grecisme a fost întărit și sufixul *-ache* < grec. *-αχης*, *-axi*.

În limba greacă sufixul amintit formează diminutive, în special de la prenume, situație care s-a transmis și limbii române în formații identice: *Petrache*, *Tuăorache*. În bulgară nu există sufixul *-ache* ceea ce dovedește că la noi a venit direct din limba greacă.

Derivarea cu sufixe de la prenume este un mijloc foarte folosit deoarece, în general, sufixul aduce o nuanță semantică nouă cuvântului de bază. Derivarea în antropomastică este legată, mai ales la numele de botez, de o necesitate psihologică și sufixele, pe lângă funcția diminutivală obișnuită, mai cuprind o nuanță hipocoristică. Unei mame i se pare de exemplu că denumirea *Tudor* este prea rece, dar *Tuăorel*, *Tudorică* sau *Tuăorache* (învechit cu această valoare) au un ton afectiv deosebit, o nuanță alintătoare pe care numele nederivat nu ar putea-o degaja. Numărul sufixelor în antropomastică este, din această cauză, foarte mare.

Printre ele, *-ache* diminutivează prenume și mai rar nume comune.

După cum am arătat la început, avem câteva atestări de derivate cu *-ache* încă din secolul al XVI-lea. Am extras din documentele publicate de Institutul de istorie derivatele din această perioadă și cele de la începutul secolului al XVII-lea. Nu avem însă siguranța că toate sînt derivate pe teren romînesc. Unele sînt probabil chiar numele grecești care au servit ca model:

Bnachi Simon grecul depune mărturie în Austria pentru Petru Șchiopol (a. 1593)¹

Enachi din Bodești-în Teamț (1602)²

Enachi diac scrie acte domnești (a. 1609)³

Enachi martor la vânzarea unor țigani șerbi (a. 1615)⁴

Ienache venit cu Petru Șchiopol (a. 1616)

Anghelache Chiusie (a. 1593)⁵

Dumitrachi Chiriță Paleologul (a. 1611)⁶

Din cele câteva exemple, care sînt de fapt primele atestări de care dispun, se constată că *-ache* și *-achi* au apărut pe teren românesc simultan. *-achi* este de fapt grecescul *-αχι* < *-αχ*, *-ache* însă este probabil adaptarea românească a sufixului grecesc. Faptul că *-oxi* a pătruns concomitent atît în Țara Eomînească cît și în Moldova nu-mi permite altă explicație decît aceasta. Dacă am avea de-a face cu o pronunțare regională, ar fi fost normal ca sufixul să fi pătruns mai întîi în Moldova și ulterior, forma cu *-i* să fie considerată de munteni ca rostire regională. Deoarece limba noastră nu avea nume masculine terminate în *-i*, cuvintele străine cu această vocală finală au fost incluse în categoria existentă, schimbîndu-li-se terminația. La sufixul în discuție însă au rămas ambele forme, adică și *-ache* și *-achi*. *-achi* a fost păstrat pe teren românesc deoarece în Principate existau mulți greci sau mulți care știau grecește și care îl rosteau astfel.

întîlnim și varianta *-achie* care probabil este o pronunțare regională: *BăăZachie*, *lordachie*, *Vasilachie*, *JEnachie* în continuare voi da exemple de nume proprii extrase din documentele⁷ publicate de Î.S. Iorga unde se poate observa cu ușurință marea productivitate a lui *-ache* în perioada dintre 1600–1850. Voi da numele propriu însoțit de numărul atestărilor și de data la care apare prima dată, cu excepția cîtorva nume la care nu sînt sigură de prima atestare. Din aceste exemple n-am putut separa derivatele diminutive formate pe teren românesc de cele venite gata făcute din limba greacă, deși în limba romînă există în majoritatea cazurilor și cuvîntul nederivat. Separarea derivatelor romînești este aproape imposibil de realizat, cu atît mai mult cu cît nu dispun de materialul antroponomastic necesar în limba greacă. Chiar în cazul în care am avea corespondente grecești la anumite derivate, nu e imposibil ca vorbitorii avînd și cuvîntul de bază și sufixul să fi creat și la noi astfel de nume proprii.

¹ Documente privind istoria Romîniei, voi. IV, veacul XVI. Editura Academiei R.P.R. p. 74, 76.

² *id. ib.*, voi. V, Moldova, p. 30.

³ *id. ib.*, voi. II, veacul XVII, p. 228.

⁴ *id. ib.*, voi. III, veacul XVII, Moldova, p. 215.

⁵ *id. ib.*, voi. IV, veacul XVII, Moldova, p. 73.

⁶ *id. ib.*, voi. III, veacul XVII, Moldova, p. 2.

⁷ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria romnilor*, București, voi. I și urm.

Agachi (sec. XVIII, 2)¹

Agachi Andrei (a. 1801)

Alexandrachi Măria

Anastasache (a. 1741, 3)

Andronache (a. 1651, 33) apare și varianta Andrunachi

Anghelache (a. 1667, 17)

Antonachi (a. 1685, 2)

Apostolache (-i) (1602, 10)

Athanasache (a. 1818)

Balasache (-i) (a. 1688, 4), numai nume de familie, de la Bala

Bălăsachi (a. 1793, 2) numai nume de familie – variantă l

Balasache

Colțachi Matei (a. 1823)

Conachi – nume de familie

Constantinachi (a. 1741)

Constandinache (Constandinachi) (a. 1742) variante la Con

stantinachi

Costache (-i) (sec. XVII, 98)

Constandache (a. 1700, 7)

Dimachi (3) nume de familie

Dumitrachi (a. 1753, 12)

Dumitrache (-i) (sec. XVII, 40)

Enache (-i) (sec. XVI, 64)

Ienache – variantă la Enache (sec. XVII, 8)

Enăcachi (sec. XVIII, 3)

Farmache (Fărmachi) (1657) de la Farma

Fănachi (a. 1790)

Fotache (a. 1761, 4) de la Fota

Gavrilache (Gavrilaiche) (a. 1783)

Gheorghachi (a. 1723, 2)

Ghiorghiachi (a. 1786)

Giurgachi (a. 1804)

Hurmuzachi – nume de familie (1820)

Iacomachi (a. 1677, 2) de la Iacom, Iacom

Iacovache (-i) (a. 1661, 4)

Ianacache (-i) (1781, 6)

¹ Unde n-am dat nici o indicație înseamnă că este și nume de botez și nume de familie. Prima indicație din paranteză reprezintă anul la care apare prima dată, eventual se a doua numărul atestărilor.

Ianache (a. 1630, 55)
Iordache (-i)(sec. XVII, 113)
Iorgachi (?, 4)

Lăscărachi (apare la Neculce)¹

Maiaehe (a. 1729, 3) nume de familie de la Mala
Mandache (a. 1772)

Neculachi (a. 1829, 2)
Nicolache (sec. XVII, 10)
Mculachi (?)

Panaitachi nume propriu, grec din Moldova
Pandelachi (a. 1766, 2)
Pavlache (-i) (a. 1742, 3)
Petrache (?, 7;
Polizachi nume grecesc (a. 1841)
Postolache (cu afereză de la Apostolache; a. ?, 17)

Săndachi (a. 1790, 2) nume de familie
Săndulachi (a. 1835)
Seărlătachi (a. 1700, 3)
Spandonache (a. 1712) de la Spandoni
Stavrachi (sec. XVIII, 4)
Stăvărache (a. 1817, 2)

Șărbănache (a. 1784)
Ștefanache (a. ?)

Ștefănachi (a. 1782, 2) variantă la Ștefanache

Teodorachi (a. 1812)
Theodorache (-i) (a. 1760, 6) variantă grafică la Teodorache
Tudorache (-i) (a. 1632, 14)

Ursache (apare la Neculce)

Vasilache (-i) (a. 1641, 29)

Zafirachi (a. 1802) de la Zamfirache prin sincopa lui *-m*
Zafrachi (a. 1792, 2) de la Zamfirache fie prin sincopă, fie prin transcriere greșită
Zamfirache (1753, 4).

La următoarele antroponimice nu se poate stabili tema de la care s-a făcut derivarea : *Asachi* nume de familie, *Arsanachi* (1820), *Bădălache*

(a. 1820) nume de familie, *Covachi* (a. 1821, 2), *Osmache* (a. nume de familie, *Senfendachi*.

în afară de aceste nume, extrase din documente, mai există o categorie de prescurtări de la asemenea derivate, foarte mult folosite în perioada de productivitate a sufixului. De foarte multe ori rămâne fixul însoțit de o consoană : *Cache, Cache, Lache, Mache, Nach, Bache, Sache, Tache, Trache*.

Numele proprii cu sufixul *-ache* erau folosite foarte mult în Principate, în diferite epoci și aproape de toate categoriile sociale. *Anghelache* : logofăt în Țara Eomînească (a. 1754), răzeș în Moldova vornic în Moldova (1731), fiul logofătului Mihai din Tîrgoviște, moșan în Moldova (1747); *Balasache Iordache* paharnic în Țara Eomînească (1801); *Bădălache Ioachim* negustor din Făgăraș (1806); ciobotar, țigan rob în Moldova (1821), *Covachi Ion* clăcaș în Oltenia; *Dumitrache* : din toate regiunile țării cu diverse ocupații, în spețe guri boierești; *JEnache* la fel; *Foiache* zugrav la biserica Crainici; *hedinți* (1818); *Iacovache*: cîrciumar (1798), vameș (1661); băcan, cîntăreț etc, *Stăvărache*: cojocar, ctitor; *Vasilache* : preot în Făgăraș (1763), mare postelnic în Țara Eomînească (1676). Deși grupurile prezentate mai toate categoriile sociale, totuși derivatele cu *-ache* sînt mai ales boieri și negustori, reprezentanții claselor sociale deosebite. Majoritatea dețin diferite ranguri boierești ca logofăt, vornic, medelnicer, cămăraș, paharnic și altele, *-ache* a fost folosit mai ales de aceste categorii sociale și mai rar de țărani sau de muncitori. Această afirmație însă este valabilă doar pentru o perioadă deoarece cum vom vedea mai departe, situația se prezintă altfel mai târziu.

Consider că putem distinge în evoluția sufixului *-ache* la deosebiri antroponimice trei perioade, perioade legate de istoria societății populare romîne. Astfel, în prima perioadă, cînd pe plan social se exercită o influență grecească, sufixul *-ache* cunoaște o productivitate foarte mare. Valoarea de diminutiv a sufixului, valoare cu care a venit din limbă străină, era asociată și cu o nuanță afectivă, de dezmiardare, alintare. Așa că din clasele exploatare au obiceiul să-și diminutiveze numele cu sufixul *-ache* la modă și devin *Vasilache, Dumitrache, Iordache* etc.

A doua perioadă, cînd pe plan social se observă o schimbare de mentalitate, cînd fanarioții nu mai sînt puternici și deci influența grecească scade foarte mult, sufixul *-ache* începe să-și piardă vechea valoare de diminutiv, hipocoristic. Asistăm la un curent contrar celui din prima perioadă, *-ache* exprimă acum batjocura, ca un fel de reacție a vorbitorilor față de curentul grecesc al cărui reprezentant era. Nu mai este la modă, se schimbă numele *Dumitrache*, ba chiar dimpotrivă formațiile cu *-ache* sînt tot mai rîse. Probabil că și Caragiale a reacționat în acest fel fiindcă întîlnim în operele lui pe cuconu *Dumitrache*, pe *Lache, Mache* etc. Aceasta este o tendință însă s-a produs pe un anumit plan, deoarece în clasele sociale de pînă ploatate de-abia acum începe să cîștige mai mult teren.

¹ Neculce, în *Letopisețele Țării Moldovei*, voi. III, Iași, 1846, p. 226.

¹ Impresie creată în parte poate și de faptul că în documente apar pomeniri de boierii.

A treia perioadă, care ajunge pînă în zilele noastre, este o perioadă neutră, *-ache* nu mai exprimă dezmiardarea, nu mai este un sufix diminutival. De altfel sufixul în această perioadă încetează să mai fie productiv, dar derivate cu *-ache* se întîlnesc destul de des. De fapt sînt vechile formații care s-au păstrat. A m extras din cartea de telefon¹ derivatele în *-ache* întîlnite astăzi. Acestea sînt mai ales nume de familie. în această listă am adăugat și cîteva auzite de mine, tot ca nume de familie.

Adamache cu varianta Adamachi	Cristache (15)	Mihalache (54) cu varianta Mihalachi
Afendache	Cutcludache	Mitache (7) – formă prescurtată prin sincopa lui <i>r</i> de la Dumitrache
(derivat grecesc)	Danielache	Mitrache (13) formă prescurtată de la Dumitrache
Agache (2) ² cu varianta Agachi	Dimache (6)	isTache (2) formă prescurtată de la Sorinache
Amandachi	Dimoftache	Năstăsache
Andronache (10) cu varianta Andronachi	Doxachi – derivat grecesc	Neculache
Anghelache (2)	Dumitrache (30)	Onache de la Ionache cu afereza lui <i>i</i>
Antache (probabil formă coruptă de la Antonache)	Enache (74)	Orgache – de la Gheorgache prin afereza lui <i>g</i>
Apostolache (2)	Eilipache	Papadache (3) – derivat grecesc
Asanache (2)	Eănachi	Pavalache
Atanasulache	Eotache (8)	Persache derivat grecesc
Balosache de la Balos	Frumuzachi	Petrache (17)
Bidalachi – derivat probabil de la Bidală	Fudulache	Postolache (17) de la Apostolache cu afereza lui <i>a</i>
Boidache – derivat grecesc	Hristache (2)	Pristache – probabil formă prescurtată de la Pristandache
Budachi	Hurmuzache (4)	Sache – formă prescurtată de la Hastăsache
Canarache – de la canar	Iordache (58)	Sachelarache
Celebidache – derivat românesc de la celebii	Lache (de la Anghelache, Apostolache, Mihalache, Vasilache etc.)	
Cilibidachi variantă la Celebidache	Lăzărache	
Conachi – probabil de la con, conac	Mache formă prescurtată de la Stamache, Gherasimache etc.	
Condurache (8) cu varianta Condurachi	Manacache – de la Manache	
Costache (61)	Mandache (4)	
Costandache (9)	Manolache (37)	
	Marinache (4)	
	Matache (21) – de la Mitache prin asimilare	
	Mazarache cu varianta Măzărachi	

¹ Lista abonaților telefonici, București, 1960.

² Cifra din paranteză indică numărul derivatelor găsite în cartea de telefon.

Sandulache (3)	Stamache – de la Stamatache	Todorache (2)
Simache	Stavarache (7)	Trache – formă prescurtată de la Dumitrache
Smărăndache (4)	Stavraeche	Tudorache (2)
Spanache	Stămatache	Urmuzache (1)
Spirache	Ștefănache	Ursache (12)
Spînachi	Tache (21) – formă prescurtată de la Costache, Mitache etc.	variantele Ursache
Stache (2) formă prescurtată de la Stamache		Vasilache (20)
		Vulpache.

La această listă se mai pot adăuga cîteva nume de familie se poate stabili tema de la care s-a făcut derivarea : *Bordenache, Mîtarache, Palache, Similache, Țirache, Varăarachi*.

Din materialul cercetat ar mai rezulta și faptul că *-ache* în special de la prenume și mult mai rar de la nume comune : de s-a făcut *Tudorache*, de la *Vasile* – *Vasilache* și mai rar *spinul Spînache* sau *Tjrsu* – *Ursache*. însă nici aici nu putem afirma cu certitudine că lucrurile s-au întîmplat așa. *Tjrsu* putea fi numele propriu sau chiar *spinul* putea fi în aceeași situație și derivarea să se fi totdeauna de la nume proprii.

Sufixul *-ache* în antroponomastică este asociat și cu al

-ache + sufixe diminutivele ⁱ / -itâ: *Costăchitâ, Enăchitâ,*

-ache + *-eseu* (la nume de familie) : *Gostăchescu,*

Derivate cu dublu sufix : (*-ache* + *-ache*) *Enache* a devenit *Manache* a devenit *Manacache*. La prenume *-ache* pierzîndu-și valoarea diminutival-afectivă are nevoie să-și asocieze alte sufixe cu această

O trecere de la numele proprii la numele comune o fac nu cîini. Aici întîlnim destul de multe derivate cu *-ache*: *Cilibache, Fudulache, Lupache, Parisache, Samurache* etc.

Am discutat mai întîi antroponomasticile deoarece ele oc principal printre derivatele cu *-ache*.

– Numele comune derivate cu acest sufix sînt rare și puțin il De"altfel, multe nume comune au fost la origine nume proprii c venit cu timpul nume comune, exprimînd o anumită calitate putut întîmpla și procesul invers. Voi face o clasificare după de sens existente astăzi în limbă.

a) diminutive propriu-zise :

bastonache „baston de zahăr”; „ciubuc”, mai ales în limbajul *îți dau un bastonache, Fasolică!*. ADEVĂRUL LITERAR ȘI 4 martie, 1934, 5/6,

¹ G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916, p. 400.

casielacM : *Cetatea Agros... în coasta de la vale are un eastelaehi, făcut de frînci, pentru paza cetății*, ARHIVA R. I 110 ;

b) diminutive hipocoristice

beicache : *Tocmai pentru aceea am venit să te rog, beieache, ca să-ți faci o pomană și cu mine să mă pui în pensie, ca pe cei mulți*. ALECSANDRI, T. 100,

cuțulache, hîdache (și eufemistic) „drac” : *Hîdache unde se răpede măi și tocma-n fundul mării se oprește*, ȘEZ. n 100.

Dumnezeu Sabaon avea pe cei doisprezece apostoli făcuți de el iar hîdache n-avea nimica, id. ni 1,

mișelache „mișel”¹,
muțunaeh;

c) nume proprii devenite nume generice

Derivate ca *samurache* au primit accepția de nume generic dat pentru cîini. De pildă : *Un domn și fidelul său, un cogeamite Samurache, veniră musafiri*. GALACTION, O. I 304,

vasilache – de la numele personajului principal dintr-un joc de păpuși, prin extensiune joc de păpuși, teatru de marionete;

d) diminutive care subliniază o nuanță ironică a sensului de bază *x*

fudulache „fante, filfizon”,

mangafache : *Eu i-am spus : Lae, nu face pentru tine, dar el, amurezat... n-ai ce-i face! nu și nu! că se omoară, dacă nu-l las. Ai văzut acu, mangafache?* CARAGIALE, O. II 79.

În afară de derivatele cu sufixul *-ache* mai găsim și creații spontane a căror bază nu se cunoaște ca *țafandache* cu sens batjocoritor, despre un tînar ridicol: *Un țafandache cu sticla în ochi, cu gîtul pus ca-ntr-un proțap, cu gulerul gata să-l apuce de nas*. ISPIRESCU, Ia TDRG, S.V.

Pierzîndu-se valoarea diminutival-hipocoristică pe care *-ache* o dădea derivatului, s-a recurs la alte sufixe care aveau mai pregnantă această valoare, ca de pildă *-(u)șor, -ică*.

În concluzie *-ache* a cunoscut o perioadă de productivitate mare. Dacă luăm un text din epoca domniei fanarioșilor pînă după 1850, observăm deasă folosire a sufixului mai ales la derivatele nume de persoane.

B. P. Hașdeu² vorbește de frecvența cu care te întîmpină sufixul, într-un singur capitol din *Letopisețe*³. Într-adevăr în capitolul VII din cronica lui Neculce găsim : **Iordache** spătarul, feciorul lui **Stavarachi**, **Iordache** Cantacuzino, **Iordache** Genetu, sârdarul **Măzărachi**, spătarul **Manolachi**, **Costachi** Razu, **Lăscărachi**, **Mculachi** Ruset etc.

¹ Sextil Pușcariu, *Rumänischen Diminutivsuffixe*, în *Jahresbericht des Instituts zur rumänische Sprache*, 1902 (VIII), p. 225.

² Hașdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, voi. I, București, 1886, p. 170.

³ Mihail Kogălniceanu, *Letopisețele Țării Moldovei*, voi. III, Iași, 1846, p. 225-234.

în afară de nume proprii, sufixul a rămas cu cele cîteva a amintite și, după cum am mai afirmat, în antroponomastică a o valoare neutră. Se poate spune că, în afară de formațiile cu *-ache* nu mai derivă alte cuvinte sau poate că mai apare în creații s

Contrar părerii lui Pușcariu⁴ care afirmă că sufixul nu a în popor ci s-a răspîndit numai în clasele care au suferit puternic grecească – boierii și negustorii – se poate susține că el a trecut de granițele acestor clase și că s-a răspîndit în popor într-o proporție de mare.

Sufixul a rezistat cu nuanța diminutivală, dezmiardătoare, în limba vorbită pînă aproape de zilele noastre, tocmai în popor.

-ache este pe cale de dispariție, nu mai creează derivate noi, de cele consacrate, însă el marchează în evoluția limbii noastre o perioadă distinctă a influenței grecești.

⁴ Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 223,

VARIANTELE SUFIXELOR *-ANTI-ENT*, *-ANȚĂI-ENȚĂ* DIN LIMBA ROMÂNĂ

DE

GEORGETA GIOMPEG

Sufixul *-ant j -ent* al adjectivelor și substantivelor din limba română & fost împrumutat masiv în sec. al XIX-lea din franceză (*-ant / -ent*), italiană (*-ante \ -ente*) și germană (*-ant \ -ent*); în aceste limbi el a fost moștenit sau împrumutat din limba latină, unde *-ans, -antis* (conj. I) și *-ens, -entis* (conj. II, III, IV) erau sufixe ale participiului prezent¹.

Primele cuvinte cu aceste sufixe apar însă la noi ca împrumuturi luate direct din latină, încă la sfârșitul secolului al XVIII-lea în opera reprezentanților Școlii ardeleni.

În limbile romanice, în special în franceză, sufixul *-ant / -ent* este bine reprezentat în gerunzii, dar mai ales în adjective și substantive. Spre deosebire de latină însă, aici – în numeroase cazuri – variantele tematice² *-ent / -ant* s-au specializat pentru una dintre aceste valori, așa încât de la aceeași temă s-au format cu *-ent* adjective și substantive, cu *-ant* participii prezente ale verbelor corespunzătoare: *divergent – divergeant, adlierent – adherant, excellent – excellant* etc.³.

În limba română sufixul în discuție a intrat doar cu valoarea adjectival-substantivală. Pe de altă parte, în limba franceză și apoi în română, s-a produs o confuzie între cele două variante tematice ale sufixului datorită pronunțării lor identice (ă).

Toate acestea au creat o situație favorabilă înlocuirii unei variante cu alta și, pentru că în limba noastră – cum am arătat mai sus – s-a transmis sufixul numai cu valoarea lui adjectival-substantivală, preferat a fost uneori *-ent* (pentru *-ant*), specializat încă din franceză pentru această

¹ Vezi L. Seche, *Sufixele -ant j -ent, -anțaf-entă, în SFC ii*, p. 109.

² Prin variante tematice ale sufixelor în discuție înțeleg formele în care vocala inițială e diferită după tema verbală latinească.

³ Vezi W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1895, p. 603.

funcție. Așa se explică faptul că, deși există în română numeroase cuvinte cu *-ant*, *-ent* la înlocuit adesea. Iată câteva exemple:

rom. *abundent* < fr. *abondant* < lat. *abundans*
 rom. *perseverent* < fr. *perseverant* < lat. *perseverans*
 rom. *preponderent* < fr. *preponderant* < lat. *preponderans*
 rom. *stimulent* < fr. *stimulant* < lat. *stimulans*

Afară de aceasta, cred că, în adoptarea acestei variante, a intervenit uneori și modelul latinesc, corijându-se etimonul franțuzesc după forma din latină. De pildă:

rom. *asistent* < fr. *assistant* < lat. *assistens*
 rom. *dirigent* < fr. *dirigeant* < lat. *dirigens*
 rom. *(m)dependent* < fr. *(in)dependant* < lat. *(m)dependens*
 rom. *intendent* < fr. *intendant* < lat. *intendens*

Mai rar, sub influența pronunției, s-a făcut substituția în sens invers (**awj** în locul lui *-ent*): *excedant* (PROTOPOPESCU, D.) < fr. *excedent*. Asemenea forme sînt caracteristice perioadei de început a pătrunderii sufixului în limba noastră, cînd vorbitorii oscilau încă între o formă sau alta; ulterior *-ant* a fost înlocuit cu *-ent* etimologic.

Aceleași observații se pot face și în legătură cu sufixul nominal abstract *-antă* \ *-ență* (< lat. *-antia* \ *-entia*), care derivă de la teme verbale, substantivele corespunzînd, de cele mai multe ori, unui derivat în *-ant* \ *-ent t* – și în acest caz aspectul fonetic al cuvîntului nu corespunde întotdeauna formei franțuzești;

– și în acest caz varianta cu *-e* (*-ență*) este cea preferată (cînd și adjectivul este cu *-e*), impunîndu-se în locul prototipului cu *-antă* (*abundență* < fr. *abondance*, *perseverență* < fr. *perseverance*, *preponderență* < fr. *preponderance* etc.);

– în sfîrșit, și aici preferința pentru varianta *-ență* „se datorește faptului că foarte des a intervenit în conștiința romînilor, cu și fără voință, prototipul latinesc, real ori presupus, al cuvîntului în discuție, care suna sau trebuia să sune cu *-e* nu cu *-X*”¹.

Factorul cel mai important însă care a contribuit la substituția lui *-antă* cu *-ență* este, cred, corespondența care există, încă din latină, între sufixul adjectival - substantival (lat. participiu prezent singular) și cel substantival abstract (lat. participiu prezent plural). Acolo unde *-ant* a fost înlocuit cu *-ent*, și *-antă* a fost înlocuit cu *-ență*. Exemplele citate mai sus sînt elocvente și ele pot fi ușor înmulțite.

Afară de concurența dintre cele două variante tematice ale sufixelor adjectivale și substantival - abstracte în discuție, a existat și o concurență între variantele lor etimologice care, la rîndul lor, se explică prin sursele

¹ Vezi și G. Ivănescu și L. Leonte, *Fonetica și morfologia neologismelor romine de origine latină și ron.anică*, în *Studii și cercetări științifice*, Iași, Secția Filologie, fasc. II, 1956, p. 10, unde explică această substituție printr-o „latinizare eronată, făcută de oameni care nu cunoșteau bine latina și care au plecat doar de la pronunția franceză”.

² Iorgu Iordan, *Sufixe românești de origine recentă*, în **BUL. FIL. VI**, p. 8.

diferite de împrumut și concepțiile deosebite după care au fost a la limba romînă.

Aceasta este problema de care mă voi ocupa în cele ce urmează.

Primele decenii ale secolului trecut marchează în istoria noastră pătrunderea masivă a neologismelor romanice, mai ales franceze. O problemă de prim ordin în acel moment era asimilarea acestor neologisme și adaptarea lor la structura fonetică și morfologică a limbii române. În acest proces s-au rezolvat două curente: cel reprezentat de majoritatea scriitorilor și oamenilor de cultură ai vremii, care militau pentru asimilarea neologismelor, și curentul latinist, ajuns în faza exagerărilor naționale. Lupta pentru impunerea formelor celor mai potrivite cu sistemul nostru se observă și în adaptarea sufixelor de care ne ocupăm.

Variantele *-era**, *-ență**

Forma *-ent* a sufixului adjectival-substantival în discuție, generală azi, se explică în limba noastră:

a) prin ortografia cuvintelor franțuzești (majoritatea cuvintelor de acest fel sînt din franceză de unde ne-au venit mai ales pe calea scrierii);

b) prin forma corespunzătoare din germană, care a servit ulterior ca model pentru adaptarea cuvintelor de acest fel, iar alteleori a fost furnizorul lor. Mă refer aici mai cu seamă la termenii din domeniul școlăresc de tipul: *absolvent*, *student*, *eminent* (nota maximă în școală din Ardeal în secolul trecut)², *abiturient*³ (Bucov. „elev din ultimul trimestru al ultimei clase de liceu”), *solvent* (despre elevi și studenți: adesea substantivat – „care plătește taxe de frecvență sau de înscriere care nu e bursier”) etc. Acești termeni sînt împrumutați cu certitudine din limba germană, lucru dovedit atît de forma fonetică a unor cuvinte ca *abiturient*⁴, de sensul special pe care-l au în germană și romînă cît și de reținerile istorice: în primele decenii ale secolului trecut, cînd s-au înființat școlile, majoritatea profesorilor erau ardeleni cu pregătire didactică țărănească⁵.

c) în mai mică măsură, prin forma cuvintelor de acest fel din limba rusă, unde sufixul (împrumutat tot din franceză) se scrie și se pronunță *-ennm*. Deși în această limbă sufixul e destul de slab reprezentat, atît

¹ Sufixele *-ant*, *-antă*, datorită structurii lor fonetice, nu pun probleme deosebite în privința variantele etimologice.

² Precizarea o face Iorgu Iordan în *op. cit.*, p. 34.

³ Cuvîntul e format de la viitorul infinitivului+terminația participiului prezentului *abere* „plec de la, mă despart”; cuvîntul e atestat și explicat de D. Florescu în lucrarea *Din limbajul școlărilor (studenți și elevi)* în **BUL. FTL. V**, p. 198.

⁴ Rom. *student* nu poate fi explicat fonetic din fr. *etudiant* (< lat. *studens*) sau germ. *Student*, sprijinit și de it. *studente*.

⁵ Cf. Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 34.

tativ cât și din punctul de vedere al valorilor pe care le are¹, cuvintele respective au putut servi ca model, ca și în alte cazuri similare², pentru adaptarea împrumuturilor din franceză. (Varianta învechită *aghent* 2b cuvîntului *agent* a fost împrumutată chiar din rusă.)

Varianta *-ent* e forma pe care au adontat-o cei mai mulți dintre scriitorii și oamenii de cultură ai veacului trecut din Principate. Dacă ea a fost preferată formelor *-ente* și *-inie* — de care mă voi ocupa în capitolele următoare — aceasta se datorește :

1. formației franceze a celor mai mulți dintre reprezentanții culturii noastre de atunci (limba franceză este furnizorul principal al neologismelor cu acest sufix);

2. faptului că această formă este mai potrivită cu sistemul morfolo-gic al limbii romîne : *-ent*, terminat în consoană, spre deosebire de *-ente* și *-inie*, de pildă, permite adjectivelor și substantivelor formarea unui feminin corespunzător. Vorbitorii limbii romîne sînt sensibili la deosebirea de gen, ceea ce face ca neologismele să fie adaptate, atunci cînd e posibil, ținînd seama și de acest aspect, cu atît mai mult cu cît adjectivalele cu două terminații constituie o categorie viabilă, în timp ce adjectivalele cu o singură terminație sînt mai sărac reprezentate în limba noastră.

De pildă, sufixul *-bil* (< fr. *-oble*, it. *-abile*, *-ibile*, lat. *-bilis*), a căru formă se explică prin influența celei italienești, ar fi trebuit să se termine în *-e*, deci să fie invariabil după gen³; sufixul *-ic* (< fr. *-ique*, it. *-ico*, lat. *-icus*), din *academic*, *turistic* etc, care în franceză este invariabil, a devenit în romînește adjectiv cu două terminații; sufixul *-trice* (*protectrice*, *germi-natrice*, *creatrice* etc), destul de slab reprezentat în limba noastră, dar simțit totuși ca sufix, a devenit în adjectivul cel mai uzual de acest tip — *motrice* — *-tricij-trică* ("element *motric*" și, mai ales, „forță *motrică*"), *-trice* fiind considerat în acest caz forma de plural a sufixului („forțe *motrice*”)⁴.

Această tendință acționează atît de puternic, încît i se supun nu numai neologismele, ci uneori chiar cuvinte vechi, din fondul principal lexical, cu toate că, în genere, acestea opun o mare rezistență la schimbările impuse de sistem. Astfel, de exemplu, *ferice* (< lat. *felicitis*, *-em*) a fost înlocuit cu *fericit*, *-ă* (participiul trecut al verbului derivat de la rădăcina acestui adjectiv), preferat mai ales pentru că e variabil după gen. Prin urmare, ținînd seamă că „diversele sisteme ale limbii exercită în permanență o presiune asupra formelor aberante pe care le constring treptat să se încadreze în sistem sau să dispară...”⁵, putem conchide că elementul obiectiv care explică preferința vorbitorilor pentru *-ent* este faptul că în

¹ în limba rusă sufixul are exclusiv valoare substantivală; toate cuvintele formate cu el sînt substantive.

² Mă refer la sufixul franțuzesc *-tion* (> rom. *-țiune*) care, parvenindu-ne prin intermediul limbii ruse, a devenit *-ție* : rom. *administrație* < rus. *admiHucmpaiua*.

³ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 28 — 30; vezi și M. Iliescu, *Sufixul adjectival -bil in limba romînă*, în *SFC* I, p. 91.

⁴ Aci a intervenit probabil și necesitatea înlăturării omonimiei între singular și plural.

⁵ Al. Graur, *Studii de lingvistică generală* — variantă nouă — Ed. Acad. R.P.R., București, 1960, p. 27.

limba romînă sistemul adjectivelor cu terminații deosebite după mult mai puternic decît cel al substantivelor invariabile.

în ce privește forma *-ență* a sufixului substantival abstract explică :

a) prin ortografia franțuzească (mă refer la vocala de eventual italiană *-enzza*. Pentru *-ă* de la finală se poate invoca pierrea sufixului neologic de cel moștenit *-inia*, deși nu e absolut dat fiind faptul că această terminație este cea normală din franceză *-ence*, eventual italianul *-enzza*¹.

b) prin corespondența *-ent* *-ență* care intervine și aici și care, în parte, preferința pentru această formă față de *-inia*, cu toate că din urmă era sufix viu și chiar productiv în limba romînă.

Variantele *-ent*, *-ență* au fost adoptate — cum am arătat mai sus — de scriitorii munteni și moldoveni în majoritatea lor. Voi cita din nou exemple : Eliade Eădulescu înregistrează în *Vocabular de vorbire romînă și necesarii la curățirea și cultura limbei romîne*² multe cuvinte cu acest fel (*absent*, *accident*, *confidenții*, *consequent*, *confidență* etc). Odobescu folosește aceste forme chiar în cuvintele în care ele sînt impus în cele din urmă : *preferență* (II 206), *tendență* (III 343); I. I. Nescu — care, deși elev și sincer admirator al profesorului său A. C. Zăvescu — nu este un adept al teoriilor lui lingvistice — folosește consecvent cu *-ent*, *-ență* (acolo unde acestea s-au impus) : *inocență* (o. i 29), *cadență* (o. iv 310).

Chiar și în opera latinistilor am întîlnit, și nu foarte rar, forme : *audiență*, *presidentul*, *subsistență* (ȘINCAI, H. III 48), *prudentu*, *presentulu* (BARIȚ, GAZ. T., 1865), *eminentului*, *esistența* (SBIERA, DISC. 43) etc

Dicționarele vremii preferă și înregistrează, în genere, terminațiile *-ent*, *-ență*. De exemplu, Negulici, deși este latinist, cum arată adevărat din dicționarul său, înscrie cuvintele cu *-ent*, puține la număr, dar fără excepție³ în această formă : *accident*, *adjacent*, *indecent*, *indiferent*, *penitent*, *precedent*, *preeminent*, *president*, *student* etc. I. I. Negulici, cel puțin, influența limbii franceze în alegerea acestor cuvinte este indiscutabilă, căci autorul ilustrează uneori sensul cuvintelor din operele scriitorilor francezi, traduse în romînește. (De pildă, deși un citat din La Bruyere). în schimb, ezită între formele *-ent* și *-ență*, înregistrînd de cele mai multe ori ambele variante r *abstinență*, *diligentă*, *-ință*, *indigență*, *-ință*, *preesistență*, *-ință* etc, iar uneori discernămînt, *-ință* sau *-ență* : *adolescînță*, *dependință*, *elocință*, *independință* etc, dar *eminență* (deși mai departe înscrie forme *ințință*), *penitență*, *prezență*, *presidență* etc Explicația ezitării cu privire la concurența serioasă pe care *-ință*, moștenit din latină și productiv în limba noastră, o făcea sufixului echivalent împrumutat.

¹ Vezi și G. Ivănescu și L. Leonte, *op. cit.*, p. 17, unde se explică această concurență a sufixului atît prin apropierea lui de elementele populare" cît și prin „srijinul pe care îl are această terminație în limbile romanice occidentale, cf. it. *-zza*, fr. *-ce*, span. *-za*".

² în *Curier de ambe sexe* — Foie litferara — Periodulu V, București, 1844, nr. 10.

³ *Adolescent*, *indecent* au și variantele *adolescinte*, *indecinte*.

Același lucru l-am observat în dicționarul lui E. Protopopescu și V. Popescu, care adoptă, cu puține abateri¹, forma în *-ent* (*absentă, abstinentă, adjacentă, aparentă* etc), ezitând mai mult în alegerea formei *-ență*, alături de care apare câteodată echivalentul cu *-ință* (*abstinentă – absiniință, elocventă – elocință, violență – violință*), iar alții îl înlocuiesc chiar *^(dependință, pendință)*.

În schimb, în dicționarul lui Stamati, cuvintele, atât cele în *-ent* cât și cele în *-ență*, sînt înregistrate fără ezitare în această formă: *eminentă, elocventă, independent, indiferentă, indulgentă, precedent, prezentă, prezident, dependență, diligentă* (= sîrguință), *eminentă, indulgentă* etc.

În concluzie, trebuie să subliniez că scriitorii și, în genere, oamenii de cultură din secolul trecut, împrumutând adjective și substantive formate cu sufixele în discuție mai ales din franceză au preferat adoptarea lor în forma care, apropiindu-se de modelul francez, uneori german sau rusesc, corespundea în același timp structurii limbii noastre și stadiului de dezvoltare la care ea se găsea.

În adaptarea neologismelor o influență importantă au exercitat-o reprezentanții latinismului. Acest curent a avut mai multe variante care au determinat, în ce privește sufixele de care mă ocup, ca și în cazul altora, diferite forme.

Variantele *-ente, -entia*

Linia centrală a latinismului, începînd cu Școala ardeleană și culminînd cu Laurian și Massim, recomandă limba latină nu numai ca sursă pentru împrumutarea cuvintelor noi, ci și pentru forma pe care acestea urmau să o aibă în romînește.

Acestei orientări a curentului latinist îi datorăm varianta etimologică *-ente, -entia* (și *-ante, -antia*) a sufixelor în discuție, formă foarte apropiată sau chiar identică cu /ea latinească *-entem, -entia* (și *-antem, -antia*)².

Forma aceasta am întîlnit-o la o mare parte a latinistilor, uneori chiar la cei a căror concepție privitoare la adaptarea cuvintelor luate din latină sau din vreo limbă romanică diferea de aceea a liniei principale a curentului. O folosește aproape regulat Gh. Șincai : *benevolentia, potentia* (EL. L. 72, 94), *presidentie, superintendentie* (HR. III 54, 253), S. Micu : *penitentia, prezențe* (c. R. 36, 6), *desinentia* (EL. L. 20), Gh. Bariț : *competentia, conferenția, esperentia, reprezentantia* (GAZ. T., 1865), Massim : *presedinte, essisientia* (IST. CRIT. 4) etc

Ea apare și în *Lexiconul de la Buda*³ în puținele neologisme atestate în acest dicționar precum și în cuvintele moștenite din latină și în cele

¹ E vorba de *dependințe, pendințe* și *presinte, președinte* (ultimele două apar pe lângă *presentă* și *presidentă*).

² Cu toate că, explicînd cuvîntul printr-un derivat în *-ință*, putea să fie influențat de sufixul vechi.

³ Adoptarea variantei *-entia* (și *-antia*) a sufixului substantival abstract a fost sprijinită probabil și de forma din limba rusă unde acest sufix e identic cu cel latinesc : *-enu-iifl, (și -aHiŭa)*.

⁴ *Lesicon liomanescu-latinescu-ungurescu-nemșescu*, Budae, 1825.

f
j
|
;
;
j
I
!
De altfel, reprezentanții Școlii ardelene, preconizînd scrierea etimologică și alte : în timp ce pentru cuvintele vechi se folosesc semne de care au rostul de a indica evoluția fonetică a cuvintelor, deci pro (*credentia, cuvientia, parente, scientia, serguentia*), în cazul neologismelor ele nu sînt folosite, ceea ce denotă că pentru aceste cuvinte se recurge la forma din latină și în ce privește rostirea (*eminentie, experientia*) De altfel, reprezentanții Școlii ardelene, preconizînd scrierea etimologică fac precizări în legătură cu pronunția, dar nu folosesc pentru formarea cuvintelor noi. De pildă, în cap. *De litteris daco-romanis, pronuntiatio din L]lementa linguae daco-romanae sive valahicae* scrie : „[E] înainte de *n* simplu se pronunță totuși ca *i*, dacă în următoarele e un alt *e* sau *i*. Ex. : *cuvente „verba”, dente „dentes”*”. Citește *cuvinte, dinte, dinți*”* (trad. mea, (?). O.).

I
[
E adevărat că, așa cum arată scrierile primilor noștri latinisti, în practică ei nu prea respectau recomandările teoretice ; și dacă lucrurile l-am constatat în scriere (vezi cap. precedent), cu atât mai înocintem să presupunem că pronunția era cea obișnuită.

!
În sfîrșit aceasta e singura formă indicată, fără să se precizeze e vorba și de pronunție, în *Dicționarul limbei române* al lui Massim și punctul culminant al exagerărilor latiniste, nu numai pentru cuvintele noi, ci și pentru cele din fondul vechi al limbii : *eminente* („omu e *eminente*”), *excellente* („unu bărbatu *escellenle, <cellente, versuri excelente*”), *excellencia, studente* și chiar *ferbente*.

Variantele *-inte, Antă*

Cele mai puternice concurente ale lui *-ent, -ență* au fost *-inte, -antă* forme adoptate de varianta „pumnistă” a curentului latinist.

i
Aron Pumnul, inițiatorul acestei direcții a curentului, se distinge de ceilalți prin aceea că preconiza formarea cuvintelor noi din „sufixul și „prefițele” limbii noastre” sau adaptarea celor împrumutate din latină sau din vreo limbă romanică „după firea cuvintelor romînesci, pe care ea [limba] se diferesc de toate limbile celelalte, chiar și de surorile ei, înțelegînd prin aceasta transformarea lor conform legilor fonetice guvernate odinioară schimbarea cuvintelor latine moștenite.

!
Prin urmare, ignorînd faptul că legile fonetice sînt limitate în ceea ce privește reînvierea lor nu e posibilă, A. Pumnul cerea încetățenirea

¹ Cuvîntul nu e latinesc, ci format probabil pe teren romînesc din *sîrgui* + *-entia* (vezi DLRM).

² Nici unul dintre cuvintele citate nu e format cu sufixele care constituie pumnismul ; importantă de reținut este însă legea fonetică aplicabilă și în cazul lor.

³ S. Micu și Gh. Șincai, EL. L., p. 20.

⁴ București, tom. I, 1871 ; tom. II, 1876.

⁵ Chiar și termenii tehnici îi forma din elemente romînești : *stelămînt* (= *astelămînt*) (= filozofie), *limbămînt* (= gramatică), *singural* (= singular), *multariu* (= *multar*) etc.

⁶ Vezi *Formăciunea cuvintelor romînești*, în Ion al lui Sbiera ; Aron Pumnul, *Asupra vieții și însemnătății lui*, 1899, p. 255.

melor romanice în așa fel, încât „despre fiecare sunet [să se poată] da cuvînt deplin den legile cele universale ale limbii sub carele stau toate cuvintele ei...”¹.

În conformitate cu aceste principii, analogiștii au reînviat pe *-inie* și *-ință*, căci sufixul participiului prezent din latină *-entem* (sg.), *-entia* (pl.), suferind acțiunea legilor fonetice în vigoare odinioară (e vorba de *e* accentuat + *n* (în poziție moale) a devenit *-inte*, respectiv, *-ință* în cuvintele moștenite.

Cuvinte moștenite cu sufixul *-inie* sînt foarte puține: *cunoștințe* (<lat. *cognoscens*, *-entem*) „prieteni, amici” substantiv „cu înțelesul verbal încă nepierdut în întregime”; cuvîntul nu se mai păstrează astăzi, dar e atestat în câteva texte din sec. al XVI – XVII-lea²; *neștiințe* (<lat. *nesciens*, *-entem*) „prost”, de asemenea dispărut din limba actuală, dar atestat de Silași în *Psaltirea lui Yiski* din 1697³.

În vorbirea curentă se păstrează numai adjectivul *fierbinte* (< lat. *fervens*, *-entem*), substantivele *plointe* (Olt.) „timp ploios, ploaie multă” (<lat. *plovens*, *-entem*) și *părinte* (< lat. *parens*, *-entem*) – ultimul substantivat încă din latină.

Sufixul *-ință* este mai bine reprezentat în limba noastră decît *-inte*, atît prin cuvinte moștenite: *cuvîință* (< lat. *convenientia*), *putînță* (<lat. *potentia*) etc, cît și prin cuvinte formate pe teren românesc de la teme latinești sau de altă origine, de cele mai multe ori slavă: *ajutorință*, *biruință*, *cădînță*, *datorință*, *făgăduință* (CORESI, C. 105/18), *ferință* (DOSOFTEI* PROL. I6V2) *folosința* (BOSOFTEI, PROL. 40*/.), *izbăvință* (BOSOFTEI, PROL. 737.2) > *upovăința* (PSALT. HURM. 21/10; CORESI, C. 224/4) etc.⁴.

; E ușor de observat că verbele a căror temă a servit drept bază pentru derivatele vechi în *-ință* sînt, în majoritatea lor, de conjugarea a IV-a – fapt care a favorizat folosirea acestui sufix. Cu toate acestea, nici *-ință* nu a rămas în limba contemporană decît în puține neologisme.

Aron Pumnul nu este primul care a pus problema adaptării neologismelor în acest fel. Cu mulți ani înainte Paul Iorgovici⁵ și apoi Timotei Cipariu⁶, admițînd împrumuturile din limbile romanice, preconizau adaptarea lor după modelul pe care îl ofereau cuvintele vechi. De pildă Paul Iorgovici, ocupîndu-se între altele, și de sufixul *-ință*, recomandă forma aceasta pentru că „cele ce în limba latinească se termină în *-entia*, *-entia* la noi

¹ Vezi *Formăciunea cuvintelor românești*, în Ion al lui Sbiera; Aron Pumnul, *Voci asupra vieții și însemnătății lui*, 1899, p. 267.

² Vezi T. Cipariu, *Principia de limba și de scriptura*, Blasiu, 1866, p. 198, unde menționează atestarea cuvîntului în *Pravila de la Govora* (1640) și în *Cazania lui Varlaam* (1643) și vezi și N. Drăganu, *Cunoștințe și neștiințe*, în DR I, p. 296, care l-a găsit într-un *Molîtvelnic* românesc, manuscris, din prima jumătate a secolului al XVII-lea, copiat de pe un text scris înainte de 1500.

³ Vezi N. Drag nu, *op. cit.*, p. 296.

⁴ Vezi G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916, p. 43 – 44; vezi și L. Vasiliu. *Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu învățătură a diaconului Coresi din 1581* și F. Hasan, *Derivarea cu sufixe și prefixe în Psaltirea Hurmuzaki*, în SFC I, p. 236 – 237 și 205.

⁵ *Observații de limba românească prin Paul Iorgovici fecute*, Buda, 1799.

⁶ *Principia de limba și de scriptura*, p. 5.

se zice *-ințe*, precum *binevointe*, *benevolentia*, *bunacuvîință*, *bonanientia*, ș.a.”¹.

Cu toate acestea nici unul, nici celălalt nu se conduc întotdeauna în practică după recomandările făcute. De exemplu în căzu lui Iorgovici care formează subiectul lucrării de față, atît Paul Iorgovici cît și Timotei Cipariu folosesc consecvent varianta latinească *-ente* (pentru *-entem*), de cele mai multe ori, *-entie* (pentru *-entia*): *consecvoente* „consecvenție”, *secoventie* „consequență”, *evidente* „evidens”, *evidentie* „evidență”, *dente*, *providentie*, *prezențe* etc, *conscientia*, *diferenția*, *decadenția*, *entia*, *precedente*.

De asemenea, S. Bărnuțiu, fără a se ocupa de aspectul teoretic al problemei, este adeptul ideii modificării neologismelor după legile fonetice vechi², dar nu folosește formele *-inte* și *-ință*, ci numai *-ente* și *-entia*: *tentia*, *juresprudentia*, *prezente*, *superintendentele*.

Spre deosebire de toți aceștia, Aron Pumnul se conduce întotdeauna consecvent după principiile sale teoretice, modificînd întotdeauna cuvintele nou intrate în limbă după vechile legi fonetice. Astfel, de toate că în *Formăciunea cuvintelor românești*, unde trece în revistă cele mai importante sufixe românești, *-ent* și *-ență* nu figurează, atît el cît și colaboratorii lui apropiați întrebunțează aceste sufixe întotdeauna sau aproape întotdeauna în forma *-inte*, *-ință*. Iată câteva exemple: *dinte*, *provedinței*, *sperință*, *tălintele*, (CURS. LIT. 274, 275, 323, 340), *pondintele*, *diligintia*, *evidinte*, *presintele* (ILARIAN, T. VII, VI, V, IV, III, II, I), *petinți*, *indiferința*, *resistința* (HURMUZAKI la PUMNUL, V. 9, 17, 8), *inteliginție*, *resistinție* (SBIERA, la PUMNUL, V. 46, 48, 69), *concurințe*, *diverginție*, *escelinte*, *presintelui*, *referințe* (BUCOV. I 14, 167, 168, 169) etc Mai mult decît atît: Aron Pumnul creează întotdeauna participiu prezent după model latinesc³, deși nici *-inte* moștenit de la români, nici *-ent*, intrat prin împrumuturile tirzii, nu mai păstrează în limba romînă această valoare: *avinte* „der, die habende”, *fîință* „die seinde”, *arînte*, *luînte*, *omorînte*, *roepînte*, *vedînte* etc

Atît formele *-ente*, *-entia*, care imită întocmai pe cele latinești, și *-inte* și, mai puțin, *-ință*, care constituie reînvierea formelor moștenite din latină, nu corespundea nici sistemului morfologic al limbii române, așa cum am arătat mai înainte, nici stadiului ei de dezvoltare. Întreaga limbă făurită de latiniști, ele sînt forme artificiale, care sînt rezultatul resuscitării unor concepții eronate despre limbă, ignorării particularităților fonetice și a dezvoltării ei istorice.

¹ Paul Iorgovici, *op. cit.*, Secția II: *Ecsemplurile*, p. 34.

² *id. ib.*

³ Timotei Cipariu, *op. cit.*, p. 8, 11, 13, 15.

⁴ De exemplu, transformă cu regularitate grupul *ct* în *pl*, *v* în *b*, *cl* în *ch*: *ct-bil* în *-ver* etc.

⁵ Simeon Bărnuțiu, *Dreptulu Publicu alu Romanilor*, Iași, 1867, p. 1, 7,

⁶ Am ajuns la această concluzie, parcurgînd parte din lucrările lui A. Pumnul, prinse în volumul: A. Pumnul, *Voci asupra vieții și însemnătății lui și revista Foacșii pentru literatura și cultura romînae în Bucovina*, an I, 1865.

⁷ Vezi A. Pumnul, *Gramatik der rumänischen Sprache für Mittelschulen*, Wi

Față de exagerările latiniste, față de pericolul pe care îl prezenta acest curent prin încercările de tot felul de a reforma limba, cei mai mulți dintre marii scriitori ai secolului al XIX-lea au luat atitudine atît în studii sau articole cît și prin opera beletristică, ridiculizînd creațiile fabricanților de sisteme lingvistice. Sînt binecunoscute reacțiile lui Alecu Eusso din *Cugetări împotriva „babiloniei de cuvinte stropsite”* de pe Cîmpia libertății, ale lui A. I. Odobescu cu vestitul *Prandiuhii; Academicu*, scris cu prilejul apariției Dicționarului lui Laurian și Massim sau ale lui Hasdeu în comedia *Trei crai de la răsărit (Ortonerozia)*.

În piesa lui Hasdeu, de pildă, Numa Consule – profesor latinoman, mare admirator al „Dicționarului Societății Academice, Monumeitosu Tesauru”, personaj ridicol – folosește numai formele cu *-ente, -entia*: „*iminentea mea adparitione*” (T.C. 42), „*juvene insolente*” (T.C. 42), „*obscura provenientia*” (T.C. 43), „*questione indifferente*” (T.C. 44), „*violentia*” (T.C. 44) etc.

În opera beletristică au fost satirizate mai mult creațiile curentului analogist, poate nu numai pentru rezultatele artificiale și rizibile ale aplicării vechilor legi fonetice la neologisme, ci și pentru că, în momentul istoric al apariției lui, cînd se lupta pentru formarea unei culturi naționale, principiul „romînzării” cuvintelor străine a făcut ca „pumnismul” să aibă aderenți chiar printre oamenii luminați ai timpului, cum a fost, de pildă, Hasdeu; o vreme acesta a îmbrățișat cu convingere principiile acestui curent cum probează limba scrierilor sale, mai ales cele din primii ani ai celui de-al șaptelea deceniu al secolului trecut. (Ex.: „*escelintele oserbăciuni*”, *esistința, pretindinte* (D.M. 42, 46, 61), *influința, studinte, indiferința, concurință* (L. 13, 38, 14, 100); ulterior el a renunțat la acest sistem (nuvela *Duduca Mamuca – din memoriile unui studinte* publicată în revista *Lumina*, nr. 9 din 1863, a reapărut numai după un an sub titlul *Micuța – trei aile și trei nopți din viața unui student*), dar uneori mai apar „pumnisme” și în scrierile sale tîrzii (Ex. *precedinte*, alături de *excelentele* (c. P. VII), *ascendinie* (c. III 108).

În genere, neologismele adaptate conform principiului analogist au cunoscut vremelnice o circulație destul de largă (mai ales în Ardeal și Bucovina), fapt dovedit de atestarea unora dintre ele în dicționare și în operele scriitorilor.

Împotriva acestei primejdioase variante a latinismului au luptat C. Negruzzi (*Muza de la Burdujeni*). V. Alecsandri (*Paraponisitul, Millo director, Rusaliile, Dicționar grotesc*), I. L. Caragiale (*Un pedagog de școală nouă, O noapte furtunoasă*) etc.

Între formele „pumniste” ridiculizate sînt și neologismele cu *-inte, -ință*. Ionus Galuscus, de exemplu, rizibilul personaj din vodevilul *Rusaliile*, care „a învățat carte la Brașov”, întrebuințează numai formele

cu *-inte, -ință*: *ascendinții* (T. n 698), *florelinte* – înfloritoare – cuvînt creat de el (T. II 705), *inteligință* (T. II 705), *plenipotinte* (T. II 706) etc.

Unele forme ridiculizate de Alecsandri au prins totuși. Este cuvintelor *președinte* și *ședință* pe care le discută în *Dicționarul* g recomandînd sinonimele lor *presidentu* și *seanță*.

Cu mijloace artistice superioare și cu mai mult rafinament s zează Caragiale pe pedanți, reprezentați în opera lui prin Marin Chicog togan – „pedagogul de școală nouă” și Eică Venturiano – „st în drept și publicist”. Iată cîteva exemple din limbajul acestor perso *eminințe* (o. I 94), *repejcinți* (o. i 94), *repehinke* (o. I 96), *inlce* (o. i 88), *diliginke* (o. i 101); *studinte* (o. vi 16). Mei una dintre a forme nu s-a impus în limbă.

Cu toate că „pumnismul” a fost compromis, unele cuvinte (mă în special la neologismele cu *-ent -ență*) au fost adoptate în forma mandată de analogiști, au pătruns în limba literară, rezistînd multă v iar unele – puține într-adevăr – mai există și astăzi cu șanse de l vitate: *dirigințe, pendinte, președinte; circumferință, conferință, cință, conștiință, dependință, elocință, preferință, referință, recuno sentință, ședință, tendință*. -

Cum se explică păstrarea acestor forme, atît de puține în r cu numărul mare de asemenea neologisme, în limba literară?

În genere, se poate observa că atît *-inte* cît și *-ință* se menț cuvintele noi:

A. cînd sînt atașate la teme vechi.

președinte (după *ședea*)

conștiință < fr. *conscience*, lat. *conscientia*; după *ști*

recunoștință < *recunoaște* + *-ință*; după fr. *reconnai*

ședință < *ședea* + *-ință*.

B. cînd, indiferent de vechimea temei la care se atașează suf între formele în *-inte, -ință* și *-ent, -ență* corespunzătoare s-a stabi diferență de sens.

dirigințe s. m. și f. 1. „Profesor *dirigent* s.m. (înv.) „Condu însărcinat cu dirigenția unei clase. al unei întreprinderi; director, 2. Șef al unui oficiu poștal sau vama”

pendinte (<lat. *pendentem*) se fo *dependent* (< lat. *dependentem* losește mai ales cu sensul (despre rudit cu *pendentem* și avînd probleme în litigiu) „care este în ximativ același sens) „care de în curs de cercetare, care așteaptă (de cineva sau ceva)” să fie rezolvat... *Proces pendinte în fața instanței de judecată*” și

¹ Apărut în *Convorbiri literare*, 1 august 1868 și 15 noiembrie 1869.

² În vorbirea lui Chicoș Rostogan influența „pumnistă” se combină cu particule regionale-ardelenești: t, d se palatalizează în forma k', g'; g > j.

³ Vezi DLEMj s.v. *președinte, conștiință, recunoștință, ședință*.

mai rar cu sensul „care este subordonat (cuiva sau la ceva), care depinde de...”

consecință (< fr. *consequance*, lat. *consequētia* (avînd același etimon) lit. *consequentia*) „rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu”

dependință (< fr. *dependance*) „în-căpere accesorie a unei case de locuit (bucătărie, baie etc.)”

Situația este foarte asemănătoare cu aceea a dubletelor etimologice de tipul :

<i>fierbinte</i> (moștenit din lat. <i>fervens</i> , -entem)	<i>fervent</i> (neologism < fr. <i>fervent</i> , lat. <i>fervens</i> , -entem)
<i>cuviință</i> (moștenit din lat. <i>convenientia</i>)	<i>convenientă</i> (neologism < fr. <i>convenance</i> , lat. <i>convenientia</i>)
<i>putință</i> (moștenit din lat. <i>potentia</i>).	<i>potență</i> (împrumut savant din lat. <i>potentia</i>).

în ce privește păstrarea formelor cu *-ință*, mult mai numeroase decît cele în *-inte*, au intervenit însă și alte împrejurări:

a) Lipsa unui corespondent adjectival-substantival în *-ent*. în această situație sînt: *circumferință*, *conferință*, *preferință*, *sentință*, *tendință*.

într-adevăr, *-ință* fiind bine reprezentat în cuvintele moștenite din latină, a rămas productiv în limba noastră veche, fapt care explică pe deplin de ce *-ență* a fost mult mai puternic concurat de vechiul sufix decît *-ent* de *-inte* (care se păstrează în foarte puține cuvinte moștenite, unde nici măcar nu e simțit ca sufix), de ce *-ință* era simțit ca un sufix propriu limbii romîne în timp ce *-inte* a fost atît de mult ridiculizat¹, în sfîrșit, de ce în limba contemporană se păstrează, ca urmare a acestei situații, mai multe neologisme cu *-ință* decît cu *-inte*. Faptul că, cu toate acestea, *-ință* a fost înlocuit cu *-ență* în majoritatea neologismelor se explică nu atît prin aceea că e învechit și deci nepotrivit pentru temele neologice, cît mai ales prin sistemul de corespondențe amintit care s-a stabilit între adjectivale și substantivale în *-ent*, pe de o parte, și substantivale abstracte în *-ență*, pe de alta. Procesul acesta de substituire îl putem observa chiar în limba de astăzi: *corespundință*, păstrat mult timp, a fost înlocuit cu echivalentul său în *-ență* (*corespondență*), întrucît adjectivul corespunzător

¹ El. Rădulescu folosește cuvîntul *consequență* cu sensul de *consecință*: „O să scoatem vre o *consequență* ca urmare din această cercetare. (Despre limba și începutul romînilor, în *Curierul romînesc*, nr. 10, an IX, 1838 ; de asemenea, Bălcescu : „robia este o *consequență* neapărată a sistemii de clacă...” (O.I. 137).

² Trebuie precizat că *-ință* a fost folosit în neologisme nu numai de susținătorii ideii adop-tării cuvintelor noi prin analogie cu formele vechi, ci și de alții. La Bălcescu, de pildă, care nu folosește forme cu *-inte*, găsim în schimb multe cu *-ință* în locul lui *-ență*, uneori chiar alături de acestea. Ex. : *nesperință* – alături de *esperință* (O.I 141, 142).

e *corespondent*, nu *corespondinte*; la fel *competință* – încă folosit, în loc de a dispărea (adjectivul este *competent*) – și *elocință* – învechit, serios concurat de *elocvență* – sprijinit de *elocvent* etc.

Prin urmare, lipsa unui asemenea corespondent în cazul neologismelor menționate este foarte importantă pentru menținerea vechii forme cu sufix.

b) Faptul că unele verbe, a căror temă a servit drept bază pentru formele cu *-ință*, sînt de conj. a IV-a a avantajat uneori păstrarea lui *-ent*. E cazul cuvintelor : *conferință*, *preferință* și, mai ales, *referință* a căror formă se pare că se poate explica numai astfel.

Așadar, în menținerea formelor vechi ale sufixelor *-ent* și *-ență* a concurat o serie întreagă de împrejurări, unele cu caracter mai general, cum sînt cele de sub A și B, altele specifice acestor sufixe (a și b).

în concluzie, sufixele adjectival-substantivale și substantivale abstracte care constituie subiectul acestei lucrări au din punct de vedere formal:

A. Variante tematice : *-ant*, *-antă* și *-ent*, *-ență* în care vocala finală a sufixelor e diferită după tema verbală latinească. Dintre aceste variante preferate au fost *-ent* și *-ență* care au înlocuit uneori formele *-ant* și *-antă* etimologice.

B. Variante etimologice – care se datoresc surselor diferite din care au provenit și concepțiilor deosebite după care au fost adaptate neologismele.

a) Cele care s-au impus în cele din urmă sînt variantele *-ent* și *-ență* care se apropie cel mai mult de modelul din franceză, furnizorul principal al cuvintelor cu aceste sufixe, și corespund mai bine structurii limbii romîne și stadiului de dezvoltare la care se găsea ea în momentul pătrunderii acestor sufixe.

b) Variantele *-ente*, *-entia*, luate din latină în forma pe care au avut-o, aveau acolo, erau recomandate de reprezentanții liniei principale a purismului. Formele acestea au avut o circulație restrînsă doar la începutul secolului și au dispărut fără urmă din limbă.

c) Variantele *-inte*, *-ință*, care reprezintă formele moștenite din latină, după ce au suferit acțiunea vechilor legi fonetice ale limbii, au fost înlocuite de susținătorii ideii romînizării neologismelor (Iorgovici, A. P. și adepții lor). Cu toate că au fost mult ridiculizate, aceste forme au rămas în limbă, care se explică, în genere, fie prin alăturarea lor la formele vechi, fie prin diferențierea semantică dintre formele cu *-inte*, *-ință* și corespondentele în *-ent*, *-ență*.

CATEGORIILE SEMANTICE CREATE DE SUFIXUL -AR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

DE

ELENA CIOBANU

Sufixul *-ar*, după cum s-a arătat de unii cercetători, are valoare de nume de agent, și anume derivă substantive care desemnează pe autorul unei acțiuni (pe cel care are o ocupație, îndeplinește o funcție, execută, produce un obiect etc.) sau pe purtătorul unei calități exprimate prin cuvântul de la care se formează derivatul¹.

În ceea ce privește categoriile semantice formate de derivatele în *-ar* în limba română, cercetările anterioare au adus în discuție numai substantive nume de persoană: autor al unei acțiuni etc. sau purtător al unei calități (ca de exemplu *fierar*, *cîrciumar*, *cofetar*, *fugar* etc).

În lucrarea de față voi încerca să arăt că sufixul *-ar*, în calitate de nume de agent, are o sferă mult mai largă de acțiune. Pe lângă numele de persoane (amintite mai sus), *-ar* creează o serie de alte categorii semantice², deosebite mult între ele ca sfere de noțiuni, dar în același timp asemănătoare prin ceea ce le imprimă sufixul și anume: toate sînt purtătoare ale unei calități sau, uneori, în cazul numelor de ființă, autoare ale unei acțiuni. Tăpitiil ca studiile anterioare au relevat numai categoria rilitf'^^^e 'persoană se explică prin aceea că aceasta a fost funcția inițială a lui *-ar*, pe de o parte, iar pe de altă parte prin aceea că aceasta este cea mai cuprinzătoare categorie de derivate în *-ar* în limba română. Celelalte categorii semantice pe care le voi prezenta în paginile următoare (nume de instrumente și obiecte, nume de plante, de păsări și insecte, de ființe, de boli, de luni, substantive cu valoare colectivă, derivate care arată apartenența) se explică în primul rînd prin valoarea lui *-ar* în limba română (prezentată mai sus), iar în al doilea rînd prin diferitele funcții

¹ Cf. A.I. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 13, 90, Ecaterina Ionașcu, *Sufixele -ar și -aș la numele de agent*, în S F C i, p. 76 și urm.

² Numesc astfel această categorie de derivate, pentru a o deosebi de celelalte.

³ Vezi și G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 79.

pe care *-arius* le-a avut în latină, ca și prin confuzia fonetică și semantică produsă în limba română între lat. *-arius* și lat. *-ale* (vezi mai jos originea lui *-ar* în română). O altă explicație este trecerea foarte posibilă de sens de la prima categorie (nume de persoană) către celelalte. Astfel *-ar* a denumit la început oameni, autori ai unor acțiuni sau purtători ai unor calități, apoi fiind de orice fel care, ca și oamenii, pot fi autoare ale unei acțiuni (de pildă *lăcustar* „pasăre care prinde lăcuste”, *soricar* „câine care prinde șoareci” etc), după aceea obiectul sau instrumentul cu care se face acțiunea, care servește la... (*ăopar* „instrumentul cu care se scot dopuri”, *punctar* „instrument cu care se bat puncte pe suprafața unei piese tehnice”, *spumar* „lingură cu care se alege spuma la supă” etc.) și în sfârșit fiind și lucruri purtătoare ale unei calități sau ale unei caracteristici esențiale de la care se formează derivatul (*colțar* „dulapul care se află așezat în colțul camerei”, *nisipar* „pește care trăiește în părțile nisipoase ale apelor”, *șintar* „pasăre care are o pată roșie, ca o șintă în frunte” etc).

În ce privește originea sufixului *-ar*, cercetătorii anteriori au arătat, pe bună dreptate, că la baza sufixului românesc *-ar* se află latinescul *-arius*, întărit, în perioada contactului limbii noastre cu slava, de slavul *арк* (cu diferitele lui variante din limbile slave) și mai târziu, în timpul influenței franceze asupra limbii române, de *-aire* (devenit *-ar* în română; *chestionar* < < *questionnaire*, *glosar* < *glosaire* etc) și *-ier* (> (*i*) *ar* în română; *princiar* < *princier*, *familiar* < *familier*)*. În latinește *-arius* formează adjective care pot fi substantivate, deci este posibil ca unele nume de animale, păsări etc. să fie moștenite. Sub forma neutră *-arium* formează în latinește nume de instrumente și numele locului unde se ține ceva, unde se petrece ceva, prin urmare și unele dintre aceste nume pot fi moștenite din latină (ca de exemplu *grînar* < lat. *granarium*).

Deosebit de importantă pentru formarea multor categorii de cuvinte în *-ar* (în afara numelor de persoană) a fost confuzia fonetică și semantică produsă în limba română între lat. *-arius* și *-ale*. În limba latină *-ale* avea o serie de funcții, preluate în limba română de *-ar*. Așa de pildă deriva nume de instrumente, de obiecte de îmbrăcăminte, de plante, substantive colective, pe care în limba română le derivă *-ar*.

Varianta fonetică a sufixului *-ar* este *-er*, care a rezultat din atașarea sufixului la teme terminate în sunete palatale.

* Sensul acestor derivate se leagă foarte mult de cel de autor al acțiunii: *dopar* este instrumentalul cu *care* se scot dopuri, dar în același timp este și instrumentul *care* scoate dopuri etc.

* în limbile slave sufixul este productiv la nume de persoană. Pentru bulgară, cf. A. Andreicin, N. Kostov, K. Mircev, E. Nikolov, St. Stoikov, *E^hjeap^hnu H3UK*, Sofia, 1955, p. 93, Moslov, *One^hK 6ojieap^hnu spaMMamunu*, Moscova, 1956, p. 46.

* Cf. Ecaterina Ionașcu, op. cit., p. 76 și trimiterea de acolo.

* Cf. Zizi Ștefănescu-Goangă, *Sufixul -ier*, în *SFC* I, p. 120.

* Cf. Meyer-Lubke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1895, p. 551; Iorgu Iordan, *Sufixul -ar cu funcțiune locală*, în *BUL. FJL*, III, Iași, 1936, p. 157,

* Cf. Meyer-Lubke, op. cit., voi. II, p. 524.

Trecînd la tratarea propriu-zisă a problemei enunțate în titlu, crării, menționez că voi urmări pe rînd toate categoriile semantice derivate în *-ar*, cu excepția numelor de persoană, care au fost pe larg prezentate de Ecaterina Ionașcu în lucrarea mai sus amintită, și a numelor topice derivate în *-ar*, studiate în mai multe rînduri.

Analiza derivatelor este făcută nu pe valori (deoarece această abordare fi dus la pierderea unității fiecărei categorii semantice pe de o parte și pe de altă parte valoarea lui *-ar* este ușor de urmărit din definirea fiecărui derivat), ci pe categorii semantice și după modul de formare a fiecărui derivat.

I. Nume de instrumente și de obiecte

Dat fiind faptul că sufixul creează derivate care se încadrează în diferite categorii lexicale deosebite mult unele de altele, pentru o mai bună tematizare a materialului includ în această categorie toate numele de instrumente și de obiecte derivate în *-ar* care indică: nume de instrumente, nume de obiecte casnice, obiecte de îmbrăcăminte, nume de obiecte de cămin, câteva numiri de construcții sătești, grupate în următoarele categorii:

1. Nume de instrumente și obiecte, mai ales de uz casnic

Ele indică:

a) La ce servește instrumentul (sau obiectul) respectiv. Astfel *blid* (< *blid*) este „dulapul în care se păstrează blidele”: *Moașa.. scoarța* (*tr-un dulap sau de pe un blidariu un șip cu rachiu*. MARIAN, N. A. 1957, SBIERA, P. 157, PAMFILE, I. C. 404), *borșer* (< *borș*) „vas în care se prepară borșul” (ȘEZ. V 64, PAMFILE, I. C. 192), *brăzdar* (< *brazdă*) (< *brăzda*) este „fierul brăzdător, care brăzdează, al plugului” (MARIAN, N. A. T. 35, PAMFILE, I. C. 150), *culegar* (< *culege*) „instrument tipic pentru în care se așază literele și albitura necesare la scoaterea corecturilor din text” (MOLIN, V. T. 29), *căldărar* (< *căldare*) este „instrumentul meu dat lemnului care ține lanțul căldării (CADE), *coleşar* sau *coleşă* (< *coleşă*) „băț cu care se mestecă mămăliga” (CHEST. V), (*dinte*, pl. *dinți*) „unealtă cu care se ascut dinții fierăstrăului” (MARIAN, N. A. T. 115, PAMFILE, I. C. 119), *dopar* (< *dop*) „tirbușon”, *lăicer* (< *laviță*) „scoarța, covorașul cu care țărani își împodobesc lavă”, *mărfar* (< *marfă*) „tren de marfă”, *mujdeier* (< *mujdei*) este un „băț cu care se pisează usturoiul, pentru a face mujdei”, *obădar* (< *obădar*) „unealtă de dulgherie cu care se fac găuri în obezi” (MARIAN, N. A. T. 115, PAMFILE, I. C. 119), *obrăzar* (< *obraz*) se numește „pînza fină cu care se acoperă fața morii sau „sacul de pînză transparentă cu care-și acoperă stuparul fața”, (*punct*) „numele unui instrument cu care se fac puncte (ca niște puncte) pe suprafața unei piese tehnice” (IOANOVICI, TEHN. 224), *plăcintă* (< *plăcintă*) „un fel de făcăleț lung, cu care se întind foile de plăcintă”.

* Cf. Iorgu Iordan, op. cit., p. 156.

păretar (< *părete*) „covor care se pune pe perete” (IORGA, S. D. XIV57)¹, *spumar* (< *spună*) „lingură cu care se alege spuma la supă”, *sărar* „va& în care se ține sarea”, *ștergar* „bucată de pânză împodobită, de obicei, cu broderii, care servește la șters mâinile, vasele sau ca podoabă în casele țărănești”, *tămâier* „vas în care se pune tămâia”, *umărar* „umeraș” (GALAN, Z. R. 306), *untar* „vas de lemn în care se bate laptele pentru a alege untul” (CHEST. V 6), *urdar* „unealtă cu care se amestecă zerul pentru a alege urda” (CHEST. V 144), *zimțar* (< *zimț*) „unealtă de dulgherie cu care se îndreaptă dinții fierăstrăului” (DAME, T. 115) și altele;

b) Ce are caracteristic instrumentul (sau obiectul) respectiv : *colțar* (< *colț*) este o „vergea de fier cu colți la capete, care servește în timpul țesutului” (DA ms.), *cornar* (< *corn*) „plug care are un singur corn”, *cordar* (< *coardă*) „fierăstrău mic cu coardă” (ȘEZ. XXIII 42), *ghimpar* (< *ghimpe*) „tijă prevăzută cu ghimpi la unul din capete, folosită la extragerea diferitelor unelte sau piese rămase accidental în gaura unei sonde” etc.

c) Asemănarea cu alt instrument (sau obiect). în această categorie derivatele pot fi împărțite în două :

1. Derivatul indică asemănarea propriu-zisă cu alt instrument sau obiect. De exemplu, *cotigarul* este o căruță care seamănă cu *cotiga*, dar, spre deosebire de aceasta, este mai joasă și mai lungă. Pentru a se putea face deosebire între ele s-a apelat la sufixul *-ar* și astfel s-a spus *cotigar* (cu varianta *cotiugar*): *Un cotiugar cu fin, de unde ronțăia molcom un cal.* CEZ. PETRESEU, I. II 104. La fel pentru *nai* s-a spus *fluierar* (< *fluier*, PAMFILE, J. II 39) fiindcă este un fel de fluier, seamănă ca aspect cu fluierul.

2. Derivatul indică un obiect asemănător cu cel al cărui nume servește ca temă, dar care se deosebește de acesta prin locul pe care-l ocupă. Astfel *grindarul* (< *grindă*) este o grindă asemănătoare cu celelalte grinzi folosite la construcția unei case, dar care se așază dedesubtul celorlalte grinzi, de-a curmezișul (pentru a le susține). Pentru a se face deosebirea de restul grinzilor s-a format derivatul în *-ar* (MARIAN, SR. I 212). Tot astfel *prăgar* (< *prag*) „grinda de deasupra ușii, pragul de sus” (VIRGOL, v.) și altele.

d) Locul pe care-l ocupă. Sufixul *-ar* formează nume de obiecte folosind ca temă substantivul care arată locul pe care îl ocupă sau lângă care este așezat obiectul respectiv. De exemplu : *colțar* este o „etajeră (sau un dulap mic), așezată în colțul format de doi pereți ai unei case” (CREANGĂ, P. 9) sau „pernă care stă la colțul patului”².

e) în unele cazuri sufixul *-ar* a fost folosit pentru a se evita confuzia între două omonime. De pildă instrumentului de la războiul de țesut numit iapă i s-a spus, regional, *iepar* pentru a se evita confuzia cu animalul. ^

Sînt cazuri în care este mai greu de explicat atașarea sufixului la temă. Astfel între *pecete* și derivatul *pecetar* (TDRG) nu există deosebire semantică netă. Totuși, și în aceste cazuri, se observă că derivatul, pe

¹ N. Iorga, *Studii și documente*, voi. XIV, București, 1907.

² Cf. Al. Graur, *Glosar din comuna Reviga (Ialomița)*, în BUL. FIL. II, p. 162.

lîngă faptul că are același sens cu numele obiectului folosit ca temă, pătă în plus specializare pentru un anumit sens. Astfel *pecetar* are sensul de „pecete” în general, dar s-a specializat mai ales pentru „pecete” care se pune pe colaci, pe prescuri; pistornic”.

2. Nume de obiecte de îmbrăcăminte

Nume de obiecte de îmbrăcăminte derivate cu suf. *-ar* sînt foarte multe în limba romînă, totuși modul lor de formare este clar. Numele se formează de la partea de corp pe care o acoperă obiectul sau de la numele materialului din care este confecționat. De exemplu : *grumăjer* (< *grumă* + *vechit*) „bucată de metal, la armele vechi, care se pune în jurul gâtului pentru a-l apăra” : *Lașit aveau grumăjer rotund de zale.* ODOBESCU, *Pieptar* (< *piept*) este „numele dat unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă pieptul, folosit în diferite ocazii (pentru a apăra de frig, de joacă de scrimă etc.)” : *Niște coame unduioase se răsfiră peste și pieptarul lui înflorai.* JSTEGRUZZI I 21. *pîslaij* (< *pîslă*) „încălțăminte de pîslă”, *pulpar* (< *pulpă*) „un fel de nioretieră de postav care acoperă piciorul de la gleznă pînă la genunchi”, *tălpar* (< *talpă*) „papuc”.

La categoria obiectelor de îmbrăcăminte derivate în *-ar*, se numără și obiectele care acoperă anumite părți ale corpului unor animale.

Ca și numele obiectelor de îmbrăcăminte, și acestea se formează de la partea de corp pe care o acoperă. De exemplu *botar* (< *botă*) „botniță pentru viței” (GLOSAR REG.) și „bucățica de ștreang de pînă pentru care cuprinde botul calului” (DAME, T. 50). în același fel s-a format numele diferitelor părți ale hamului: *fălcar* (< *falcă*) „părțile frînelor care încep de la colțurile botului și se continuă deasupra fetei” (TDRG), *gîtar* (< *gît*) „curea de la hamuri, care trece pe deasupra gîtului calului” (DAME, T. 50), *spinărar* (< *spinare*) „curea de la hamuri, așezată pe spinare” (id. ib.), *șoldar* (< *șold*) „curea de la ham care trece deasupra șoldului calului” (id. ib. 50, cf. TDRG) etc.

3. Nume de construcții sau părți ale unei construcții

Majoritatea derivatelor din această categorie sînt folosite în nologia sătească.

Derivatele denumesc, de obicei, construcții făcute în scopul de a pune, de a băga, de a adăposti sau a păstra ceva”. Derivatul se formează folosindu-se ca temă numele obiectului (sau ființei) pentru care este construită construcția respectivă. De exemplu : *făinar* (*făină* + suf. *-ar*, *farinaio*, prov. *far (i)nier*) „hambar în care se păstrează făina”, *merindear* (< *merinde*) „magazie, pivniță în care se păstrează merindele”, *mînzarear* (< *mînzare*) „locul unde se țin mînzările, în strungă” (ȘEZ. XI 10), *pănușer* (< *pănușă*) „încăperea în care se păstrează, iarna, pănușile”, *porumbar* (< *porumb*) „cușcă, coteț pentru porumbei; construcție în care se păstrează porumbul”, *sterpar* (< *sterp*) „loc îngădit la care se stău sau dorm oile sterpe”.

Prin analogie cu numele de construcții în *-ar*, s-au format și nume care denumesc cuiburi ale unor animale și insecte. De exemplu : *cîrțițar* (< *cîrțiță*) „mușuroi de cîrțițe”, *viermar* (< *vierme*) „cuib de vierme”.

Lucrătorii cu cizme grele... forfotesc ca într-un vicrmar. ARDELEANU, D. 10, *viespar* (< *viespe*) „cuib de viespi” : *Scorburile sălciilor bătrîne erau pline de vespere.* SĂM. iv 12.

4. în sfârșit, ultima categorie de nume de obiecte, dintre cele enumerate, derivate în *-ar*, este formată din câteva nume de cărți bisericești. Numele cărții se formează, de obicei, de la conținutul cărții respective. De exemplu : *acatister* (< *acatist*) „carte în care sînt adunate acatistele”, *evangheliar* (< *evanghelie*) „carte bisericească care cuprinde toate evangheliile”. *Un antic evangheliar.* HASDEU, I. C. 145, *mucenicar* (< *mucenic*) „carte care cuprinde viețile sfinților” (COSTINESCU), *rugăcinar* (< *rugăciune*) „carte de rugăciuni” : *Preotul... cetește rugăciunile prescrise de rugăcinariu.* MARIAN, NA. 121, *zodiar* (< *zodie*), „carte de zodii” : *Zodiar.* *Cartea de zodii lui Eraclie împărat* (a. 1750). GASTER, GR. II 66/17.

După același tip s-au format: *alfabetar* (< *alfabet*) „listă alfabetică? repertoar”, *îndrumar* (< *îndruma*) „ghid, îndreptar”, *scadentar* (< *scadentă*) „registru în care se înscriu termenile de plată a polițelor” (cf. CADE).

II, Nume de plante

în limba română (mai ales în limba populară) se întîlnesc câteva numiri de plante formate cu ajutorul sufixului *-ar*.

Pentru a se forma numele de plantă cu sufixul *-ar*, s-a pornit în unele cazuri de la asemănarea plantei respective (sau a fructului) cu altă plantă, cu un obiect etc. Așa, de pildă, unei anumite specii de *ardei* i s-a spus *gogoșar* pentru că seamănă, ca aspect, cu o *gogoasă*. Derivatul este format deci de la *gogoasă* + *-ar*.

Tot astfel, pentru *agriș* s-a spus regional *bobîțar* (VICIU, GL.) pentru că fructul este format din multe bobite.

în unele regiuni dudul a fost numit *frăgar* (< *frag*) sau *pomițar* (< *pornită*), deoarece fructul dudului seamănă cu al fragului: *Gîndăcii de mătase, numai cu frunze de frăgari se hrănesc,* ECONOMIA, 209, cf. ODOBESCU, I 493.

Tot prin analogie s-a spus unui arbore fără vîrf, cu vîrfurile frînt ori putred că este *ciungar* (< *ciung*) : *Jel ochianu că și-a luat, și pe cîmp că s-a uitat, D-un ciungar nalt c-a ochiat.* MAT. FOLK. 179. Unui copac tînăr, nedezvoltat pe deplin, care nu e prea înalt dar e stufos și are aspectul unei tufe i s-a spus *tufar* (< *tufă*) : *Putea să facă măcar o colibă de tuțari.* DRĂGHICI, R. I 45/16, cf. CREANGĂ, P. 316. Alteori planta a primit numele de la numele fructului pe care-l face. Astfel, *porumbar* este un arbust sălbatic, spinos, cu flori albe și fructe negre-albăstrui, numite *porumbe* : *Pînă înfloare porumbarul.* MARIAN, S. R. II 138, cf. PANȚU, PL.

¹ Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, București [1943], p. 164.

² *Pornită* „fructul unei tufe de fragi”.

Uneori planta a primit numele de la caracteristica ei esențială, de pildă, s-a spus *borșer* (< *borș*) unei plante ale cărei fructe au gust (ȘEZ. v 69, 38), *ciumar* (< *ciumă*, ȘEZ. VII 178) unei buruiene toare, ciuma fiind considerată, în popor, o otravă.

Este greu, în unele cazuri, de stabilit motivul pentru care unele plante au primit un anumit nume. De exemplu *vițelar* (< *vițel*) este o plantă care crește prin pășuni, pe margini de păduri.

Alteori între derivat și temă nu există deosebire semantică, de pildă *cărpinar* nu este deosebit ca sens de *carpen* : *Cînd a face plop pe pînă, pînărină porumbele.* BETEGANUL, TR. 15, *molidar* (*molid*) PANȚU este același lucru cu *molid*.

în astfel de cazuri, considerăm că sufixul *-ar*, fiind simțit în general ca sufix care derivă nume de plante, a fost atașat unui nume de plantă pentru a întări, a accentua valoarea acesteia.

III. Nume de ființe

1. Nume de păsări și insecte

Limba română populară cunoaște o mare bogăție de nume de păsări și insecte. Numeroase studii au fost consacrate cercetării acestor nume, dar dintre toate, cea mai bogată și mai interesantă (pentru noi, pe care o urmărim) este recenta lucrare a lui Băcescu¹ care, pe lângă faptul că concentrează tot ce a fost atestat de înaintași, aduce o serie de termeni noi culeși în cea mai mare parte pe teren. De asemenea, deosebit de interesant este faptul că pentru fiecare termen autorul indică sursa din care a fost cules termenul respectiv. Pe baza acestui material am constatat că sufixul *-ar* derivă multe nume de păsări, că este răspândit în întreg teritoriul țării și că majoritatea derivatelor sînt populare.

Derivatele sînt formate în modul următor :

a) Sufixul *-ar* se atașează la teme care arată mediul în care trăiesc păsările și insectele. Astfel *cătinar* (< *cătină*) este „o pasăre care trăiește mai ales prin cătină”, *hrișcar* (< *hrișcă*) este „un gîndac mic care iese primăvara cînd e timpul de semănat hrișcă” (Cf. MARIAN, IN PAMFILE, A. R. 196), *lăcar* (< *lac*) „nume dat unei păsări care trăiește în vegetațiile ce se întind de-a lungul tuturor bălților din țară” (BĂCESCU, P. N. 309), *mărăcinar* (< *mărăcine*) este o „pasăre care trăiește, de obicei prin mărăcini” (cf. MARIAN, O. I. 261, SIMF. NESCU, F. R. [152]), *zărar* (< *mazăre*) „insectă care se face în bobul de mazăre cruciferă” (SIMIONESCU, F. R. 304), *plopărar* (< *plop*) „insectă care trăiește pe frunzele și pe sălcii” (MARIAN, INS. 100), *pietrar* (< *piatră*) „pasăre care trăiește mai mult pe locurile stîncose și nisipoase”, *urzicar*, „pasăre care trăiește prin urzici” (MARIAN, O. I 431).

¹ Minai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român.* (P.N. 1961), București, 1961.

b) Sufixul *-ar* formează nume de păsări atașându-se la teme care arată ce mănincă (cu predilecție) pasărea respectivă. Exemple : *ahinar* pasăre numită astfel fiindcă „mănincă mai ales alune” (BĂCESCU, p. N. 286), *cireșar* (< *cireșă*) este o „pasăre care mănincă simburii de cireșe” (MARIAN, O. I 416), *hoitar* (< *hoit*) „specie de vultur pleșuv care mănincă hoituri”: *Copilul întoarse fruntea, ca să mai vadă hoitarul din albastrul cerului*. SA-DOVEANU, P. M. 48 cf. BĂCESCU, P. N. 236, *lăcustar* (< *lăcustă*) „pasăre care se hrănește cu lăcuste” (CADE), *porumbar* (< *porumb*) „pasăre de pradă care răpește păsări mici de curte și porumbei” (MARIAN, O. I 122, SIMIONESCU, F. R. 164), *rățar* (< *rață*) „uliu” H. XI 350, *șoricar* (< *șoarece*) „specie de uliu care se hrănește cu șoareci” (MARIAN, O. I 173); se mai numește și *sopîrlar* (< *sopîrlă*) (cf. Id. ib., SIMIONESCU, F. R. 168).

c) Alteori sufixul *-ar* formează nume de insecte pornind de la unele însușiri caracteristice. De exemplu : *cotar* (< *cot*) este un fel de omidă lunguiață și subțire, care când merge se îndoaie „ca și când ar da cu cotul” H. VII '149 (cf. MARIAN, INS. 306), *furtunar* (< *furtună*) este „numele dat păsării care apare deasupra Mării Negre, primăvara și toamna când bîntuie furtuna” (BĂCESCU, P. N. 271), numită și „pasărea furtunii”, *inelar* (< *inel*) este „un fluture mic, de culoare galbenă, care are o dungă cafenie, ca un inel, de-a curmezișul aripilor de dinainte” (MARIAN, INS. 284), *nalbar* (< *alb*) cf. TDRG. „fluture mic, alb, care aduce stricăciuni pomelilor” (cf. MARIAN, INS. 258, SIMIONESCU, F. R. 376), *șintar* este „o pasăre de mărimea unei vrăbii, care are o pată roșie, ca o țintă în frunte” (MARIAN, O. I 431).

2. Nume de pești

Numărul numelor de pești derivate în *-ar* este destul de redus în limba română. Cu toate acestea, în toate regiunile țării se atestă unul sau două derivate, ceea ce înseamnă că funcția lui *-ar* este cunoscută pe întreg teritoriul țării.

Numele de pești, derivate în *-ar*, formează următoarele categorii:

a) Nume de pești derivate de la o temă care indică mediul în care trăiește peștele respectiv. De exemplu *nisipar* este „numele unui pește care trăiește în părțile nisipoase ale riurilor rezezi” (BĂCESCU, P. 40), *pietrar* „pește care trăiește mai cu seamă în Dunăre, la locuri adinei, unde fundul este pietros și nisipos” (ANTIPA, F. I. 27, BĂCESCU, P. 45).

b) Nume de pești care pornesc de la alte caracteristici. De exemplu *ulucar* (•< *ulucă*) este numele unui pește numit astfel fiindcă încearcă să sară gardurile făcute de pescari, pe baltă (pentru a-l prinde).

c) DA ms. ca și BĂCESCU, P., atestă câteva nume de pești derivate în *-ar*. Formarea acestor nume cu sufixul *-ar* este evidentă dar nici anchetatorii pe teren și nici Băcescu nu au putut defini peștele respectiv. Astfel este cazul lui *glodar* (< *glod*, în DA ms.), *surlar* (< *surlă* H. I 29, în DA ms.) etc.

3. Nume de animale (patrupede)

Numele se formează :

a) De la obiectul cu care omul pune animalul în contact (înhamă, cu care se împovărează etc). De exemplu: *telegar* „cal întrebuințat la trăsuri” : *Opt cai telegare*. cuv. BĂTR. I 208, *cumpărat veri niște telegari ungurești*. ALECSANDRI, T. 1229, *tălmăș* mește „calul de munte, potrivit pentru povară, pe care îl ține șulca, desaga” (CHEST. V 76).

b) într-un singur caz se întâlnește o specie de animal a cărei denumire este format de la ceea ce prinde animalul respectiv. Este vorba de *șoricar*, numit astfel pentru că prinde șoareci.

c) Cîteva formații, cu totul izolate, arată apartenența la o anumită specie. Astfel *rudar* (< *rudă*) este „miel sau berbec, silă, de sămînța, de rudă” (DA ms.).

d) în sfîrșit, cîteva numiri de animale (mai ales de cai) arată apartenența la o anumită calitate a animalului respectiv. De pildă, *pășălar* „un cal care este în al patrulea an al vîrstei” : *Opt cai pășalari*. BĂTR. I 208, *trepădar* (< *treapăd*) este „un cal care merge la trepădar (în DA ms.).

IV. Nume de luni

Altă categorie de nume formate cu sufixul *-ar* este cea de luni. Popular, numele unor luni au fost formate pornindu-se de la o caracteristică esențială a lunii respective. De exemplu : *brumar* este „numele dat lunilor de toamnă (octombrie sau noiembrie) în care cade bruma” ; *cireșar* este „luna iunie, cînd, de obicei, se coc cireșii” ; *făurar* (< *faur* cf. lat. *februarius*) nume dat lunii februarie ; *floarear* (< *floare*) este „numele lunilor mai, mai rar aprilie, luni de mai, cînd răsar multe flori” (ALECSANDRI, P. P. 34, MARIAN, O. I 431, SIMIONESCU, C. 86); *secerar* este „numele popular al lunii august, cînd se cerea holdele” (MARIAN, SR. I 96).

Ceva mai complicată este formația *gustar* pentru luna august (MARIAN, SR. I 96, JIPESCU, O. 77) sau septembrie (cf. DA ms. I 208) onarul Academiei îl consideră derivat din *gust* (de la *augustus*).

V. Nume de boli

Cîteva nume de boli și un nume anatomic derivate din rădăcinile unor verbe îndreptățit să fac o categorie aparte de derivate. Derivatele sunt : *gustar* de factură populară.

Numele se formează, în toate cazurile, de la numele organului bolnav. Este vorba de *gurar* „nume dat unei boli de gură, aftă”. *Are apă la picioare și gurar la gingii.* JIPESCU, o. 106, *limbar* „numele unei boli care apare, de obicei, la limba copiilor și din care cauză aceștia nu pot vorbi”: *Foarfecile să nu le bagi în gură, căci faci limbar.* Ș E Z . III 47.

După tipul numelor de boli în *-ar*, s-a format *sprîncenar* (< *sprincenă*) „nume dat unui mușchi al ochilor” (B U L . F I L . VI 31).

VI, Derivate în *-or* cu sens colectiv

Printre celelalte categorii de derivate în *-ar* se numără și aceea formată din substantive cu valoare colectivă. Unele dintre aceste derivate și-au creat un rol stabil în limbă.

Este de remarcat că alături de sensul colectiv al unor derivate s-au creat uneori, prin extensiune, și alte sensuri ale acestor derivate, care nu mai sînt colective. De exemplu: de la „cantitate mare de ...”, s-a ajuns la „locul unde se află această cantitate” sau „cantitatea respectivă folosită pentru, ..” etc.

Alteori derivatul denumește numai „locul unde se află o mare cantitate de...”

Exemple: *băligar* este o „cantitate mare de baligă strînsă la un loc”: *Gîmpile din țara Elida atît se încărcase de gunoi și băligar, încît nici iarba nu mai creștea.* ISPIRESCU, U. 71; prin extensiune „baligă multă, amestecată cu paie, folosită ca îngrășămînt, sau amestecată cu lut și întrebunțată la lipitul caselor”, *curpenar*, „mulțime, desîș de curpeni”, *ferigar* „regiune acoperită cu ferigă, loc unde se află multă ferigă” (CADE, DR XI 75), *frunzar*, „frunze multe, frunziș, apoi desîș sau umbrar format din crengile pline de frunze ale unui copac sau tufe”: *Pe mal ședea... sub verde frunzar* *De ve/de stejar.* ALECSANDRI, P. P.116, *ghețar* „cantitate mare de gheață” și apoi „loc unde se pune gheața, ghețarie”, *stupar* „locul unde sînt stupi mulți” (în DA ms.). *umbrar* „adăpost oferit de crăcile sau frunzele anui arbore împotriva arșitei soarelui; umbră deasă”: *Aflăm un pomăt mare de măslini... și la tot pomul umbrar iu.* DOSOFTEI V. S. 46, *urzicar*, „loc, teren pe care cresc urzici dese”, *viermarmulțime* de viermi” (vezi și capitolul *Nume de construcții*).

VII. Derivate în *-ar* care indică apartenența (sau referirea la...)

Ultimj categorie de derivate în *-ar*, dintre cele enumerate, este formată din cîteva adjective care indică apartenența. Derivatele din această categorie sînt mai noi decît cele de mai sus și sînt formații ale limbii litiare. Astfel *bugetar* (< *buget*) este „ceea ce ține de buget”: *Discuții bugetare.* MAIORESCU, CR. I 361, *școlar* (< *școală*) înseamnă „ceea ce ține de școală, referitor la școală” etc. Această categorie de derivate se detașează de celelalte, în primul rînd ca sens, în al doilea rînd ca formare (derivatele nu sînt populare) și în al treilea rînd categoria

gramaticală este deosebită de a celorlalte (derivatele din celelalte categorii sînt substantive, pe cînd cele din categoria în discuție sînt adjective). Deosebiile evidente ale acestor derivate față de celelalte se datorî fluenței exercitate de francezul *-ier* (<lat. *-arius*) asupra sufixului *-ar*. În iranceză *-ier* are pe lîngă alte funcții și pe aceea de a indica apartenența (cf. *familier* „care aparține familiei”).

Sufixul *-ar* derivă în limba romînă substantive concrete și adjective. Derivatele în *-ar* formează următoarele categorii morfologice:

- a) substantive masculine: nume de păsări, insecte, animale, plante, nume de luni;
- b) substantive neutre: nume de instrumente și obiecte, nume de boli, nume colective;
- c) adjective derivate care indică apartenența.

Temele de la care se formează derivatele în *-ar* sînt în majoritatea cazurilor nominale și numai cîteva sînt verbale: ?

- 1) derivate de la adjective: *sterpar* < *sterp*;
- 2) derivate de la substantive feminine: *gogoșar* < *gogoasă*, < *cotiugă*, *cătinar* < *cătină*;
- 3) derivate de la substantive masculine: *dințar* < *dinte*, *umărar* < *umăr*;
- 4) derivate de la substantive neutre: *botar* < *bot*, *colțar* < *colț*, *dopar* < *dop*, *obrazar* < *obraz*;
- 5) derivate de la verbe se formează de obicei de la infinitivul prezent: *culegar* < *culeg*, *ștergar* < *șterg* și uneori de la infinitivul participial: *îndrumar* < *îndruma*, - ••- .....
- 6) derivate care pot fi formate fie de la verb, fie de la substantive: *brăzdar* < *brăzda* sau *brazdă*.

în ce privește concurența am constatat că sufixul *-ar* este concurat de alte sufixe. Printre sufixele cu care *-ar* intră în concurență se numără sufixele instrumentale *-tor*, *-toare* care, deși au o circulație mai mare în limbă ca sufixele instrumentale decît *-ar*, nu-l înlocuiesc derivatele mai vechi. Se pare că în limba populară *-ar* are o circulație mai mare decît *-tor*, *-toare*. În plus se observă că fiecare dintre aceste sufixe deși toate sînt instrumentale, capătă specializare pentru un anumit sens. De pildă: *ștergar* – *ștergător* – *ștergătoare* au sensuri diferite și încît nu se pot înlocui.

Alte sufixe cu care *-ar* intră în concurență sînt sufixele colective mai puternice decît *-ar* în limbă și care de obicei îl înlocuiesc în derivatele cu sens colectiv: *curpenar* – *curpenărie*, *făgar* – *făget*, *frunzar* – *frunziș*, *viermar* – *viermărie* etc. V: ~ ~

în concluzie, pe baza materialului prezentat, se poate spune că sufixul *-ar* (cu funcțiile de care m-am ocupat) are o largă răspîndire în limba romînă și mai ales, în limba populară¹. Tocmai pentru aceasta am dat la fiecare derivat atestarea care, deși îngreunează lectura, ilustrează faptul că sufixul este folosit mult în limba populară.

Eăspîndirea sufixului în limbă se datorește pe de o parte răspîndirii categoriei care desemnează persoane (care desigur a influențat răspîndirea celorlalte categorii), iar pe de altă parte valorii sale. Atunci cînd a fost nevoie să se dea nume unei ființe, unui obiect etc. s-a pornit de la ceea ce face ființa respectivă, de la ceea ce se face cu obiectul respectiv, la ce servește sau de la caracteristica esențială a acestora, adăugîndu-se *-ar*.

Alt fapt care a făcut ca sufixul *-ar* să fie mult folosit în limba populară este acela că derivă, prin excelență, substantive concrete.

în ce privește productivitatea sufixului în faza actuală a limbii, dat fiind faptul că în culegerile de limbă (populară) mai noi² apar cîteva derivate în *-ar*, neatestate pînă acum, putem afirma că sufixul este încă productiv. în derivatele mai vechi sufixul se păstrează fără a fi., decît în rare cazuri, înlocuit cu alte sufixe.

SUFIXUL *-ET*

DE

E. CONTRAS

în limba romînă există două sufixe deosebite *-et*: *-etum*, din cuvînte ca *brădet* și *-et* < lat. *-itus*, din cuvînte ca *lucrarea de față* voi discuta pe cel de-al doilea dintre sufixele a

Originea

Sufixul *-itus* din care provine *-et* neaccentuat era în latină participial. Sufixul *-tus*, *-sus*, folosit în latină pentru a deriva abstracte verbe, s-a folosit rar în limbile romanice, deoarece se confunda cu participial. După modelul lui *sonitus* de la *sortare* limbile romanice au derivat substantive abstracte cu ajutorul lui *-itus* de la verbe care au un sunet, indiferent de conjugarea căreia aparțineau aceste verbe. Răspîndirea lui *-itus* ca sufix cu ajutorul căruia se derivă substantive participiale posibilă deoarece, conjugarea a III-a fiind neproductivă încă din latină, formele în *-itus* nu erau folosite cu valoare de participiu. Întrucît în limbile gărilor I și a IV-a erau foarte productive, prin urmare și participialele *-atus*, *-itus* foarte frecvente, sufixele participiale ale acestor categorii s-au putut servi și pentru a deriva substantive fără a se crea o categorie nouă în limba romînă răspîndirea acestui sufix de origine participială cu ajutorul de sufix nominal a fost favorizată de faptul că romînă nu a mai avut forma de participiu a conjugării a III-a latină, adică nu are participiu în *-et*.

Sufixul *-et* are varianta *-ât* și a fost moștenit în limba romînă din cuvînte ca : *freamăt* < *fremitus*, *geamăt* < *gemitus*, *sunet* < *sonitus*. În teren românesc s-au creat cu ajutorul lui substantive ca : *dangă*

¹ Exemplele date în lucrare ilustrează numai tipurile de derivate, fără a putea reda bogăția derivatelor.

² Cf. Mihai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului romîn*, București, 1961, *Lexic regional*, Editura Academiei R.P.R., București 1960, *Materiale și cercetări dialectale*, Editura Academiei R.P.R., București, 1960, V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, București, 1961 și altele.

¹ G. Pascu, *Sufixele romînești*, București, 1916, p. 31 – 35.

² W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, II, Paris, 1895, p. 572.

muget, strigăt, urlat etc. Derivatele cu acest sufix sînt substantive neutre care formează pluralul în *-e*, de exemplu : *șipete, zîmbete*.

Forma de bază a sufixului și cea mai răspîndită este *-et*. De obicei *-et* apare după consoane palatalizate și *-ăt* după consoane nepalatalizate¹.

Deoarece majoritatea temelor de la care se creează derivate cu acest sufix sînt verbe de conjugarea a IV-a și a III-a și consoanele finale sînt ușor palatalizate înaintea vocalelor prepalatale *-i* și *-e*, este explicabilă răspîndirea mai mare a variantei *-et*.

În general, sufixul se prezintă în forma *-ăt*: 1) cînd este precedat de labiale : *freamăt, geamăt, Mipăt, șipăt*; 2) cînd este precedat de *Jc, g*, pentru a nu altera timbrul consoanei : *strigăt, dangăt, treacăt*; 3) cînd este precedat de *r* : *durat, zurăt*.

Excepții la aceste reguli sînt : *zîmbet, strîmbet, ramet* unde se presupune că s-a impus forma cu *-et* ca urmare a folosirii mai frecvente a formei de plural² și datorită influenței exercitate de timbrul consoanei precedente³. Aceste substantive nu există în limbă decît în forma cu *-et*. Mai putem adăuga la aceste excepții cîteva derivate care au ambele forme : *clincăt-clinchet; geamăt-gemet; zbierăt-zbieret, sclipăt-sclipet* etc. Este foarte posibil ca și în aceste cazuri influența pluralului să determine folosirea formei cu *-et*.

Variantele *-et j -ăt* la început au fost condiționate pozițional. După ce s-a creat posibilitatea de a folosi cu aceeași funcție una dintre cele două variante, ele se înlocuiesc una pe alta chiar fără să fie condiționate fonetic. Uneori găsim în același text la același cuvînt ambele variante ale acestui sufix; de pildă C. Eegruzzi folosește în aceeași operă *urlat* și *urlat* (i 292, ii 93).

Temele la care se atașează

Sufixul *-et* se atașează la verbe, la interjecții (onomatopee) și, într-o măsură redusă, la substantive.

I. Categoria cea mai numeroasă de la care se creează în limba romînă derivate cu *-et* o constituie verbele.

În latină, după cum am arătat, *-itus* se atașa verbelor care exprimau un sunet. În linii generale, situația a rămas aceeași și în limba romînă. Majoritatea verbelor la care se atașează *-et* sînt „expresive”, în sensul că exprimă acțiunea propriu-zisă de emiteră a unor sunete ca : *boci, muși, răcni, rage, seinei, striga, șipa, zbiera, vui* sau o acțiune care este însoțită de emiterăa unor sunete ca : *ciocni, plesni, pocni, trosni, răpăi, rîde*. Probabil prin analogie cu perechea *rîde-rîset* s-au creat derivate de la *rînji*

¹ E. Petrovici, *Echivalența morfologică a variantelor fonemelor vocalice romînești*, în *Cercetări de lingvistică*, 1, 1956, Cluj, p. 22.

² J. Byck și A1. Graur, *L'influence du pluriel sur le singulier*, în BL i, 1933, p. 19.

³ *Ibidem*.

⁴ Vezi E. Petrovici, *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi*, în SCL,, nr. 1, 1956* p. 192-216.

și *zîmbi*, iar mai apoi, extinzînd analogia, de la *clipi* și *sclipi*, că acțiunea exprimată de ultimele verbe nu este însoțită de emiterăa unor sunete. De asemenea, prin analogie cu *plesni, pocni* s-a creat de la *buși* substantivul *bușei* (nu excludem însă posibilitatea ca să fie derivat de la interjecția *buf*).

În comparație cu latina, în romînă s-au înmulțit categoriile de teme la care se atașează *-itus > -et*. În afară de categoriile de verbe amintite mai sus, cu *-et* se formează derivate de la verbe care exprimă mișcarea, deplasarea : *cure, fugi, merge, trece, umbla* și de la alte verbe care nu pot fi grupate după un criteriu semantic oarecare ca *zvîrli, coace*.

Ultimele verbe citate nu pot fi puse pe același plan cu cele de mai sus deoarece derivatele formate cu ajutorul lor sînt creații întâmplătoare sau folosite regionalmente.

Unele dintre aceste verbe care nu sînt expresive în accepțiunea curentă care am folosit mai sus acest cuvînt, adică prin conținutul propriu-zis al termenului, exprimă, sînt expresive prin formă. Ele conțin grupuri de sunete care au o valoare sugestivă, de pildă *zvîrli* conține grupul *rl*, *clipi* și *sclipi* conțin grupul *cl*, ceea ce explică faptul că s-au creat de la ele derivatele respective.

Ca origine, verbele care constituie tema derivatelor cu *-et* sînt de origine slavă și creații romînești (onomatopeice).

Verbele care provin din latină aparțin conjugării I, a III-a și a IV-a. Din conjugarea I fac parte : *lătra, sufla, urla, umbla*; din conjugarea III-a : *coace, cure, merge, plînge, rage, rîde, trece*; din conjugarea IV-a : *fugi, muși*. Acestei categorii de verbe moștenite din latină trebuie să adăugăm denominativele cu radicalul de origine latină și formele respective ale unor verbe de origine latină ca : *boci, răsuna, răsufli, striga, zbiera*.

Verbele de origine slavă (slavă veche, bulgară sau sîrbă) sînt de conjugarea a IV-a : *buși, clipi, hlipi* „suspina”, *icni, plesni, țivli* „șipa”, *zîmbi*. Putem grupa în această categorie și verbele *pocni, răcni, rînji, seinci*, care sînt probabil creații romînești după slavă.

Verbele de origine onomatopeică, asemenea celor luate de mai sus, aparțin numai conjugării a IV-a : *bufni, durai, foșni, pufni, răsuna, zornăi, zvîcni, zumzăi, zuzui*. (Trebuie să facem o rezervă în legătură cu unele dintre aceste verbe, ca *durai, răpăi, zumzăi, zuzui*, deoarece nu sînt stabili cu certitudine dacă derivatului i-a servit ca temă verbul slav sau interjecția corespunzătoare.)

Cu toate că verbele expresive în latină aparțineau conjugării a IV-a², verbele moștenite din latină în romînă, care creează derivate cu *-et*, nu aparțin acestei conjugări. Singurul verb expresiv de conjugarea a IV-a moștenit, de la care s-a format un derivat cu *-et*, este *muși*

¹ A1. Graur, *Grupuri simbolice în fonetismul romînesc*, în SOL nr. 2, 1959, p. 127-150.

² A1. Graur, *La quatrieme conjugaison latine*, în *Bulletin de la Societe de Linguistique de Paris*, Paris, XL 2, 1939, p. 127-150.

³ *Ibidem*.

altă parte observăm că verbele moștenite din latină fac parte din conjugarea I și, mai ales, din a III-a, acestea din urmă provenite din conjugarea a II-a și a III-a latină.

Așadar majoritatea verbelor de la care se creează derivate cu *-et* sînt de conjugarea a IV-a, expresive, de origine slavă sau creații românești.

În română, prin urmare, s-a moștenit din latină procedeul de a forma derivate cu *-et* de la anumite teme semantice. Cu ajutorul acestui procedeu însă în română s-au creat derivate mai ales de la verbe de alte origini decît cea latină. Tendința aceasta este favorizată de faptul că și în română conjugarea a IV-a este productivă, deci înglobează un număr mare de verbe de diferite origini.

Tema verbală la care se atașează în mod obișnuit acest sufix este cea de infinitiv : *striga-strigăt*; *țipa-țipăt*; *răcni-răcnet*. Numai în cîteva cazuri sufixul se atașează la participiu sau la supin : *rîs-rîsei*; *plîns-plînsset*; *mers-merset*; derivatele de la această formă par a fi de dată mai recentă, deoarece nu le-am găsit atestate decît începînd cu secolul al XIX-lea.

II. Interjecțiile care au origine onomatopeică constituie cea de-a doua categorie de teme la care se atașează sufixul *-et*. Citez cîteva dintre acestea : *bang*, *cline*, *clone*, *clanc*, *dang*, *vai*, *zing*.

III. În foarte puține cazuri, sufixul *-et* neaccentuat s-a atașat la unele substantive ca : *jale*, *larmă*, *teamă*, *tuse*, *zarvă*.

Este posibil ca derivatele presupuse a fi formate de la substantivele *jale*, *tuse* și *teamă* să aibă ca punct de plecare verbul respectiv și nu substantivul, trecînd prin fazele : *jeli* > *jealet* > *jale*. Mai plauzibilă pare această ipoteză pentru verbul *teme*, deoarece derivatul *teamăt* apare frecvent în textele vechi, cu sensul identic al cuvîntului *teamă* de azi.

În unele cazuri cercetătorii n-au fost de acord dacă avem de-a face cu un derivat pe teren românesc sau cu un cuvînt moștenit, creat în latină cu sufixul *-itus*. De exemplu, H. Tiktin¹ consideră că *tunet* derivă din lat. *tonitru* prin schimb de sufix, O. Densusianu² îl consideră derivat de la *tonus* cu sufixul *-itus*, iar Scriban³, pe bună dreptate, crede că este derivat pe teren românesc din *tuna*. Al. Philippide⁴ și G. Pascu⁵ au crezut că *muget* reprezintă latinul *mugitus*. J. Byck și Al. Graur⁶ au arătat însă că *muget* a fost refăcut în limba română deoarece lat. *mugitus* avea un *i* lung.

•

Valorile sufixului *-ef*

I. În ce privește valorile, derivatele cu *-et* de la verbe se pot împărți în : a) substantive care denumesc rezultatul unei acțiuni și b) abstracte verbale.

¹ D E G, s. V.

² *Histoire de la langue roumaine*, tome premier, Bucarest, 1929, p. 354.

³ *Dicționarul limbii românești*, Edițiunea întâia, Iași, 1939.

⁴ *Istoria limbii române. Principii de istoria limbii*, Volumul întâi, Iași, 1894, p. 183.

⁵ *Op. cit.*, p. 35.

⁶ *Op. cit.*, p. 20.

a) Marea majoritate a acestei categorii o formează substantivele denumesc sunete emise de ființe sau zgomote produse prin mișcare, corpuri din natură, prin lovire, prin izbire etc, de exemplu : *bocet*, *lătret*, *muget*, *plînsset*, *pufnet*, *răcnet*, *răget*, *rîset*, *strigăt*, *seîncet*, *țipăt*, *zbiert*, *zuzet*, *zumzet*; *bufnet*, *ciocnet*, *durat*, *foșnet*, *pocnet*, *plesnet*, *rapăt*, *trosnet*, *vuiet*, *zornet* etc.

Tot din categoria substantivelor care denumesc rezultate ale acțiunii fac parte : *bușet* „pumn, lovitură”, *duhnet* „miros greu”, „căldură mare” și *suflet*. *Cocăt* denumește o stare (la care se ajunge în urma procesului exprimat de verb). *Suflet* probabil a denumit înțelegerea, boarea materializată iar apoi și-a lărgit sfera semantică cuprinzând și sensul de totalitate a însușirilor morale și sufletești.

b) Abstractele verbale derivate cu acest sufix au aceeași valoare ca abstractele verbale propriu-zise, ca infinitivele lungi de pildă. Exemple : *clipet*, *curet*, *fuget*, *merset*, *rînjet*, *răsuflset*, *strîmbet*, *scîlipet*, *stropșet*, *zîmbet*, *zvicnet*, *zvirlet*.

Identitatea acestor derivate cu abstractele verbale propriu-zise poate urmări și în sensurile pe care le dezvoltă aceste cuvinte (chiar identitatea tuturor sensurilor nu este perfectă). De exemplu *răs* lîngă numele acțiunii de „a răsufla”, are și sensul de „boare”, sens în care se folosește *răsuflare*. Tot așa unele din sensurile dezvoltate prin analogie prin extensiune din sensul de bază al derivatului *umblset* („cută, pățanie, mers al corpurilor cerești”) sînt aceleași cu ale lui *umblare*.

Distincția dintre cele două valori ale derivatelor cu *-et* nu este clară. Cele două valori se întrepătrund, în unele cazuri mai mult, în altele puțin. Aceasta se datorește mai multor cauze. Cu toate că unele derivate onomatopeice denumesc sunetele, zgomotele rezultate din acțiune, întrucît aceste sunete sînt momentane, durează atît timp cît se produce acțiunea sau foarte scurt timp după aceea, există posibilitatea ca acestor cuvinte să li se atribuie și sensul de nume al acțiunii în careia iau naștere sunetele. De aceea, multe derivate de acest tip au sensul de bază de sunet, dar pot fi folosite și ca abstracte verbale, deoarece aceasta probabil că contribuie și valoarea verbală participială a acestor derivate la valoarea a sufixului. De pildă în exemplul următor *seîncet* are valoare de substantiv verbal : *Buza de jos a lui Mihai tremura ca buza unui copil care seîncet*. CEZ. PETRESCU, î. II 17. În ce privește derivatele al căror sens de bază este cel de abstract verbal, mai ales la cele mai vechi în care există tendința de a crea sensuri concrete sau care evoluează spre substantive, de exemplu *răsuflset* are și sensul de boare, răsuflarea concepută ca materializat : *Simțea apoi răsuflsetul gurii sale cum se apropie*. AGÎRBEA, L. T. 411. *Umblset* are și sensul de : a) „fel de a umbla” : *Veneau înșirboviți, Un moș cu umblset lin, Și-o copilă*. COȘBUC, F. 70 ; b)

¹ Tot în această categorie ar trebui încadrat și *creștet*, dacă am admite etimologia pusă de DA, din *crește* + *-et*; DA consideră că „*creștet* are la origine sensul abstract „terea”, apoi „punctul pînă la care a crescut cineva” și, în sfîrșit, „cel mai înalt punct”. J. Byck, într-o comunicare orală, a fost de părere că etimologia acestui cuvînt este pusă în legătură cu *creastă*.

plare, pățanie": *Istorie din înbletele sfântului*. DOSOFTEI, V. S. 472; c) drum, cărare : *Clietul* (câmară). . . *la cele mai multe case se află de o parte a îmbletuii*. LIUBA-IANA, M. 96.

II. Derivatele de la interjecții denumesc sunete, zgomote și întăresc categoria onomatopeelor derivate de la verbe. Exemple : *bangăt, clancăt, clinchet, cloncăt, dangăt, vaiet, zîngăt*. Asemenea derivatelor de la verbe, unele dintre aceste substantive pot avea și sensul de abstract verbal. De exemplu : *N-ascuți al nostru vaiet, n-auzi al nostru plîns*. NEGRUZZI, II 63.

III. Derivatele de la substantive au o valoare diferită de aceea a cuvîntului temă prin nuanța de intensitate sau nuanța colectivă pe care o exprimă. Aceste derivate sînt : *jalet, larmăt, teamăt, tuset, zarvăt*. Existența lor se explică prin influența lui *-et* colectiv. Le-am considerat derivate cu sufixul *-et* < *-itus* pentru că: 1) în aceste derivate sufixul este neaccentuat ; 2) trei dintre substantivele temă denumesc zgomote : *larmă, zarvă, tuse*, iar unul – *jale* – o stare care în mod frecvent se manifestă zgomotos. Influența lui *-ei* colectiv este evidentă prin nuanța de intensitate pe care pare că sufixul o imprimă temei. De pildă *larmăt, jalet, zarvăt* înseamnă „larmă”, „jale”, „zarvă” mare, multă; mai clară este nuanța colectivă în *tuset*, care înseamnă „accese repetate de tuse?”. *Făcea larmăt mare, gură*. CONTEMPORANUL, III 163. [*Zsuph*]plecă urmat de tot alaiul împărătesc și-n *galetele* părinților lui. VISSARION, B. 218. [în spital] se *aud pe culoare... spre sălile de operație, glasuri și tuse*. CEZ. PETRESCU, I. II 75.

Derivatul *teamăt* are aceeași valoare cu *teamă*.

Concurența

Derivatele cu *-et* intră în concurență cu abstractele verbale propriu-zise (infinitivele lungi substantivate și supinul) : *foșnet – foșnire – foșnit; umblet – umblare – umblat* și cu abstractele verbale derivate cu sufixele *-eală, -itură, -ătură*: *ciocnet – ciocneală; bufnet – bufnitură¹, țipăt – țipătură*.

I. Derivatele care denumesc un sunet sînt puțin concurate de abstractele verbale propriu-zise, deoarece au valori diferite, de exemplu : *bocet, ciocnet, plesnet, trosnet, vuiet* exprimă sunetul produs, iar *bocire, bocit, ciocnire, plesnire, plesnit, trosnire, vuire* sînt numele acțiunii. Ele intră în concurență atunci cînd infinitivul lung și supinul numesc atît acțiunea cît și rezultatul ei.

Intră în concurență, de pildă, următoarele derivate :

clancăt	clăncăit	
dangăt	dăngănit	
durat	durăit	
foșnet	foșnit	foșnire
plîns	plîns	plîngere
rapăt	răpăit	
vaiet		văitare
vuiet	vuit	vuire
zangăt	zăngănit	zăngănire

în continuare, dau cîteva citate pentru a ilustra această listă : *P deaia început a se destrăma cu un foșnet ascuțit și pătrunzător*. SLAVICI N. II 187. *Deodat-aud foșnirea unei rochii*. EMINESCU, O. I 119. *Gonstorși de puteri, Prin marginea pădurii, Adeseori sunîndu-ne-n auz Foșnit frunzelor*. CAMIL PETRESCU, V. 86. *Expresul dinspre București, cu ferestă luminate, trecu furtunos în zîngăt de fiare*. CEZ. PETRESCU, C. V. 37. *Ce vusură s-aude viind din depărtare, ce zîngăniri de arme, ce tropot, ce strigare*. I. NEGRUZZI, în D A MS. *Colonelul întinse picioarele sub masă, cu zăngănit de pînteni*. CEZ. PETRESCU, I. I 8.

Infinitivul lung și supinul sînt învinse în această concurență pentru că ele au cîte două valori, cea precumpănitoare de abstract verbal și numai în al doilea rînd de sunet. Derivatele în *-et* au sensul de bază de sunet, de aceea limba le preferă cînd e vorba de sunete, deoarece sînt mai clare, nu dau naștere la echivoc.

Derivatele cu sufixele *-eală* și *-itură* concurează mai simțitor derivatele cu *-et*. Derivatele cu *-eală* de la verbe expresive au, cîteodată, numai sensul de abstract verbal și atunci nu intră în concurență (ex. *bocet – boceală*), dar mai adesea au atît sensul de abstract verbal cît și de sunet. Intră în concurență următoarele derivate :

durat	durăială
ciocnet	ciocneală
pocnet	pocneală
rapăt	răpăială
scîncet	scînceală
vuiet	vuială
zangăt	zăngăneală

Și în aceste cazuri derivatele cu *-et* au o circulație mai mare, deoarece sensul concret al derivatelor cu *-eală* este mai pregnant decît al abstractelor verbale propriu-zise.

Substantivele derivate cu *-itură* sînt, dintr-un punct de vedere, într-o situație similară, adică majoritatea au ambele sensuri, de abstract verbal și de sunet. Totuși, în ciuda faptului că sînt susceptibile de două interpretări, cîteva dintre aceste derivate sînt la fel de folosite ca derivatele cu *-et*.

Ex. : plesnet	plesnitură
pocnet	pocnitură
rapăt	răpăitură
scîncet	scîncitură
trosnet	trosnitură

Plesnitură și *răpăitură* sînt chiar mai mult folosite decît *plesnet* și *rapăt*.

Între sferele de circulație ale acestor derivate în limba română modernă se poate face o distincție aproximativă.

Substantivele derivate cu *-et* sînt atestate mai ales în literatură populară iar cele derivate cu *-itură* sînt folosite îndeosebi în literatură

¹ Pentru valorile sufixului *-eală* vezi Elena Ciobanu, *Sufixai -eală*, în SFC I p. 133-138.

cultă. Aceasta se explică, în parte, prin preferința limbajului popular pentru cuvintele concrete și a limbii literare pentru cuvintele mai abstracte.

Substantivele derivate de la verbele de conjugarea I cu sufixul *-ătură* concurează mult mai puțin în limba actuală derivatele cu *-et* decât cele derivate de la verbele de conjugarea a IV-a; *gemătură, țipătură, zbierătură*, care concurează pe *gemet, țipet, zbierat*, sînt forme rare astăzi. Ele aparțin unui stadiu de limbă mai vechi. *Gemătură* este atestat la PANN (vezi ZANNE, P. I 576), *țipătură* la ANON. CAR., S. V., *zbierătură* la VĂCĂRESCU, P. 19 și la BUDAI-DELEANU și BETEGANUL (vezi DLRC, S. V.). Atunci cînd se mențin în limba actuală derivatele cu *-ătură* au sensuri specializate și nu mai concurează derivatele cu *-et*, de exemplu *strigătură* are sensul de „versuri scurte cu aluzii satirice care se rostesc la horă”, deosebit de *strigăt*.

După cum se poate vedea din cele expuse, substantivele derivate cu *-et* care denumesc sunete au o situație stabilă în limbă, fiind favorizate de faptul că *-et* e singurul sufix cu care se pot forma cuvinte al căror sens de bază este cel de sunet. Totuși, derivatele cu alte sufixe cu care intră în concurență le limitează circulația.

II. Abstractele verbale derivate cu *-et* sînt în concurență cu infinitivul lung și, în mai mică măsură, cu supinul și cu derivatele în *-itură, -ătură*.

Ex. :	clipet	clipire		
	răsufllet	răsuflare		
	rînjet	rînjire	rînjitură	
	sclipet	sclipire		
	stropșet	stropșire	stropșitură	
	zvîcnet	zvîcnire		
	strîmbet		strîmbătură	
	umblat	umblare	umblătură	umblat
	zîmbet	zîmbire	zîmbitură	

Diferența dintre abstractele verbale derivate cu *-et* și celelalte abstracte verbale nu este sesizabilă, de aceea situația celor dintii nu este prea stabilă în limbă. Abstractele verbale derivate cu *-et* sînt foarte puține la număr, mai ales dacă ținem seama de faptul că numai *umblat, zîmbet, rînjet* și *răsufllet* au o circulație generală; celelalte sînt derivate întâmplătoare sau cu circulație redusă. Acestea din urmă însă indică posibilitatea sufixului de a crea și astăzi derivate de acest fel.

Productivitatea

Derivatele cu *-et* au existat în limba veche și s-au menținut în limba modernă, mărindu-și numărul. În limba veche sînt atestate : *bocet, bufnet, creștet, durat, plesnet, pufnet, răget, țipăt, umblat, urlet, vuiet* etc.

În limba modernă s-au menținut cele mai multe dintre derivatele atestate în limba veche și s-au creat și se creează altele noi, mai ales de la onomatopee. Printre cele dispărute din limbă amintesc : *Mipăt, tivlet, stropșet*. Sufixul este viu în limbă, fără să fie prea productiv, datorită numărului redus de teme semantice la care se atașează.

SUFIXELE *-IE, -ARIE*

DE

ELENA SLAVE

Sufixul *-ia* în limba latină

Sufixul substantival *-ia* e indo-european, folosit mult atât în limba latină cît și în limba greacă, Ca și în alte limbi indo-europene, cu sufixului *-ia* s-au format în limba latină, în primul rînd, sufixe pentru cuvinte abstracte. Sufixul *-ia* se atașează la teme :

adjectivale : *facundia (facundus), gratia (gratus), infamia (infamis), audacia (audax)* etc.

substantivale : *colonia (colonus), custodia (custos -dis), militaria (militaris)* etc.

participiale : *absentia (absens -tis), frequentia (frequens -tis), intelligentia (intelligens -tis), patientia (patiens -tis)* etc. (Trebuie subliniat că în perioada tîrzie, aproape toate substantivele noi în *-ia* sînt derivate din participiul prezent : *benevolentia, complacentia, concupiscentia, ignorantia, ignorantia, praescientia, sufficientia* etc.)

Tot de substantivele în *-ia* trebuie legată și formarea unor substantive noi, ca : *Gallia, Germania, Graecia* (în acest caz e vorba de nume proprii).

În afara cuvintelor derivate în limba latină, au fost împrumutate în limba română din limba greacă cuvinte formate cu sufixul **-ta**. Dintre acestea trebuie să menționez *schimbata* accentul după modelul celor latinești : *ἑκκλῆσια (70910) > schimbat* *ecclesia*. În cuvintele mai puțin populare s-a păstrat accentul grecesc : *elegia, academia* etc. Împrumutul masiv de cuvinte grecești în perioada creștină, determină păstrarea accentului atît în limba literară cît și în cea populară : *astrologia, parochia, pUlosopMa, prop*

¹ Vezi H. Goelzer, *La latinité de Saint Jérôme*, Paris, 1884, p. 101; F. Cumont, *Word formation in the Roman sermo plebeius*, New York, 1885, p. 32 și urm.

² Gerhard Rohlfs, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache*, voi. I, Leipzig, 1906, p. 287-288

³ W. Meyer-Lubke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1900, p. 101

Sufixul fiind accentuat, s-a putut detașa de temă și astfel a devenit unul din cele mai productive sufixe în limbile romanice. Desigur, productivitatea lui a fost ajutată de marele număr al cuvintelor latinești în *-ia*, fără însă să fie vorba de o confuzie a sufixului latinesc cu cel grecesc, așa cum socotește Bourciez¹. Nu s-au moștenit în limbile romanice cuvinte latinești derivate cu sufixul *-ia*. Deoarece în formațiile latinești sufixul era posttonic, *-i-* și-a pierdut valoarea vocalică, s-a transformat în iod care s-a unit cu consoana precedentă². Transformările fonetice au dus deci la schimbarea totală a sufixului: *infantia* > *enfance*, *acia* > *ață*. În schimb, datorită împrumuturilor grecești, așa cum am arătat, *-ia* a devenit foarte productiv în limbile romanice pentru formarea numelor abstracte și colective. Iată câteva exemple :

it. : *allegria, falsia, villania*;

v. fr. : *courtoisie, estoutie, renardie, ancesserie, bourgeoisie*;

sp. : *alegria, celosia, falsia, baronia, compania*.

În mai mare măsură, *-ia* se atașează la substantivele în *-arin* și formează noul sufix *-aria* (it. *-eria*, fr. *-erie*); acesta arată de obicei locul unde se fabrică, se vinde un obiect sau se găsește în mare cantitate. De exemplu în limba franceză : *bavarderie, boulangerie, coquetterie*; în limba italiană : *argenteria, cavalleria, libreria* etc.³.

În limba noastră sufixul *-ie* are aceeași origine ca și în celelalte limbi romanice. El a fost întărit prin împrumutul de cuvinte grecești și slave. Grecescul *-ia* și slavul *-n|e* s-au adaptat ușor, deoarece formau derivate cu aceeași funcție ca cele latinești.

Ou ajutorul acestui sufix se formează substantive de la teme adjectivale, substantivale, mai puțin verbale și adverbiale.

Iată câteva exemple derivate de la :

adjective : *destoinicie, duioșie, fudulie, gingășie, hărnicie, măreție, nebulie, nerozie, obrăznicie* etc. (Multe se întâlnesc numai în limba veche : *blînzie, bolnăvoie, ieftinie, ereticie, fericie, înălție, înțelepție, limpezie, linie, milostivie, puternicie, sirepie, seumpie, trufășie* etc.)⁴;

substantive : *călugărie, domnie, drăcie, dușmănie, frăție, moșie, omenie, tîlhărie, vrăjmășie* etc. (Și în această categorie intră o serie de cuvinte care nu se mai folosesc : *adeverie, ajutorie, cămătnicie, dumnezeie, mitărnicie, năemnicie, sufleție* etc.);

verbe: *bucurie, jecmănie, învălmășie* (în limba; veche : *blăznie, preaslăvoie* etc).

Uneori de la verb se formează un postverbal la care se adaugă sufixul *-ie*. De exemplu, de la *a răsfița*, prin derivare regresivă, se ajunge la *răsfăț*, la care se atașează *-ie* : *răsfăție*.

¹ *Elements de Linguistique romane*, Paris, 1923, p. 62.

² W. Meyer-Liibke, op. cit., voi. I, p. 425 și urm.

³ *Ibidem*, voi. II, p. 498.

⁴ Vezi O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, voi. II, Paris, 1938, p. 322 și urm.

Unele derivate pot avea mai multe explicații. Cîteodă socoti că un substantiv are la bază o temă, fie adjectivală sau substantivală sau verbală : *mărie* < *mare/mări, domnie* < *d*. Uneori frecvența, alteori sensul temei ne indică modul de formare a cuvîntului respectiv.

În unele cazuri derivatul poate fi explicat ca fiind format dintr-o noastră sau împrumutat ca atare dintr-o limbă străină : *lăcomie* pot fi considerate ca derivate de la *lacom, vesel* sau împrumutate din slavă ; *mărturie, misitie* pot fi derivate de la *martor, misit* sau împrumutate din limba greacă.

Trebuie semnalat cazul în care cuvîntul de bază nu se mai găsește și astfel derivatul apare ca un cuvînt independent : *moșie* (< *mînt*"), *trufie* (< *trufă*) etc.

Într-o serie de cazuri *-ie* e precedat de alte sufixe :

-ar + *-ie* : *ceasornicărie, lăptărie, plăpumărie*;

-aș -f- *-ie* • *devălmășie, mărginășie, poznașie* ;

-at + *-ie* *ilumnășie, minunășie* ;

-eț -ie : *drumeție, lumeție, măreție* ;

-nic + *-ie* : *căsnicie, dărnicie, tainicie*;

-os + *-ie* : *bătoșie, lăudăroșie, mintoșie, trupoșie, vîrtoșie*;

-tor + *-ie* : *călcătorie, judecătorie, înșelătorie, mîncătorie*;

-uț + *-ie* : *micuție*.

Prin falsa despărțire a unor astfel de cuvinte s-a ajuns la unele forme care astăzi sunt în uz. Astfel, în cazuri ca *luminășie, minunășie*, simțindu-se rădăcina *minune*, s-a despărțit sufixul *-ășie* care s-a atașat la alte teme : *păgînășie*. La fel s-a creat sufixul *-nicie* din cuvinte ca : *căsnicie* cu ajutorul acestuia s-a format, de exemplu, de la *nimic, nimic*.

Cel mai important sufix format prin despărțire este *-arie*. El este numele de agent în *-ar* au derivat foarte multe substantive cu *-ie* în astfel de cuvinte, s-a simțit ca sufix nu *-ie*, ci *-arie*, care la teme :

substantivale (de cele mai multe ori) : *copilărie, rufărărie, stofărie*;

adjectivale : *comicărie, pelticărie* ;

verbale : *jucărie*.

În cazul cînd există amîndouă derivatele nu putem preciza care sufixul e *-arie* sau *-ie*². Criteriul după care le putem deosebi ar fi sensului; dacă cuvîntul respectiv denumește o meserie sau loc de fabrică, se vinde ceva, îl socotim, în general, derivat în *-ie* : *gazetărie, lăptărie, plugărie*; dacă substantivul e colectiv, îl socotim de obicei, derivat cu *-arie* : *argintărie, aurărie, blănărie, lemnărie*. În unele cazuri se face de obicei distincția. În DLRM, de exemplu, se arată atunci cînd înseamnă „loc unde se vinde blana”, derivă de la

¹ Uneori e precedat de elemente care nu sînt sufixe, ca în *bată-betelie, cartărie, sâpălie*; *-el, -ui, -ăl* nu sînt independente, ci apar în combinații cu sufixe : *drăgărie*, vezi S. Pușcariu, CONV. LIT. xxxvni, p. 694.

² Vezi Al. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în B L IV, p. 70.

iar când înseamnă „cantitate mare de blană” derivă de la *blană* + *-arie*. în *Gramatica Academiei R.P.R.* deosebirea respectivă nu se prea face. Astfel *cizmărie* este explicat din *cizmar* + *ie* sau din *cizmă* + *arie*¹. Ținând însă seama de cele spuse mai sus, cuvântul e format din *cizmar* + *ie*.

Ca variantă a lui *-arie* apare *-erie*. Forma *-erie* se explică în unele cazuri prin structura fonetică a temei: *abagerie*, *cherestegerie*, *iaurgerie*, *rahagerie*, *simigerie*, *tutungerie* < *abagiu*, *cherestegiu*, *iaurgiu*, *rahagiu*, *simigiu*, *tutungiu*. Alteori forma *-erie* se explică prin analogie cu împrumuturile din limba franceză: după *clownerie*, *galanterie*, *mercerie* se spune și *plăpumerie*, (Variante ca: *lăcătușerie*, *mănușerie* pentru *lăcătmărie*, *mănușărie* se pot explica și prin pronunțarea regională a lui ș.) Alături de forme ca: *clownerie*, *galanterie*, *parfumerie*, împrumutate din limba franceză, se folosesc *clownărie*, *galantarie*, *parfumărie* derivate în limba noastră din *clown*, *galant*, *parfum* + *-arie*.

Din contaminarea lui *-arie* + *-aie* s-a format *-ăraie*: *apâraie*, *fleşcăraie*, *stufăraie*.

Funcțiile sufixului -ie

Ca și în celelalte limbi romanice, cu ajutorul sufixului *-ie* se formează în primul rând substantive abstracte, care arată: o însușire, o calitate: *bărbăție*, *calicie*, *diavolie*, *fudulie*, *hoție*, *măgărie*, *mojicie*, *obraznicie*, *omenie*, *prostie* (unele au o nuanță peiorativă dată de cuvântul de bază: *coțcărie*, *flecarie*, *măgărie*)*, starea: *avuție*, *bogăție* (cu sensul abstract de „bună stare”²), *bucurie*, *coconie*, *feciorie*, *nevesiie*, *pruncie*, *serbie*, *văduvie*, *vecinie*, *veselie*; ocupația, funcția, demnitatea: *argăție*, *boierie*, *căimăcărie*, *călugărie*, *domnie*, *împărăție* (cu sensul de „conducere”: *Becii Baiazid al doilea luunău împărăția, războiți cu venețianii făcu. URECHE, LET. 121*), *logofeție*, *preoție*; relația: *cumătrie*, *cuscrie*, *frăție*, *dușmănie*, *prietenie*, *soție* (cu sensul vechi de „tovărășie”), *tovărășie*.

Din sensul abstract s-a dezvoltat uneori un sens concret. *împărăție*, în textele vechi, are și sensul de „împărat”: *Aceștia au cinstit mare, au sate de la împărăție în loc de leafă, URECHE, LET. 128*; astăzi cuvântul *împărăție* se folosește, în general, cu sensul de „domeniu”. *Moșie* (derivat de la *moș* „pământ”) de la sensul de „moștenire” a ajuns la acela de „pământ mult, avere”. Iată un exemplu în care apare primul sens: *Trimiseră Bator Andrieș la împăratul nemțăscu solie cu rugămintă să nu-i facă această asupreală, să-l scoate din domnie, ce-i era de moșii de atâte veacuri Bato-reștilor. M. COSTIN, LET. 49*. *Soție* ajunge să însemne „tovarăș”: *Oamenii să înțelepiască când văd pre soțiile lor pățind munci și pedepse și alte nevoi. ESOPIA, 135*. Astăzi, în acest cuvânt *-ie* e sufixul moțional; cu ajutorul lui se formează femininul (*sof* – *soție*). Tot concrete au devenit cuvinte

ca *avuție*, *bogăție*, *datorie*, *murdărie*. Acestea nu formează o categorie de cuvinte omogenă care să se subordoneze unei funcții bine delimitate de sufixului.

De asemenea sînt concrete de multe ori, mai ales la plural, cuvintele care denumesc anumite fapte caracterizate prin însușiri exprimate de adjectivul de bază: *cruzii*, *maestrii*, *nebunii*, *vicienii*, *vrajmarii*. De eruții multe și tîlhărie Rămăsese țara mai pustie. BUDAI-DELEAȘ, 163. Și avînd cu sine lațurile și măiestriile sale, văzu într-un copaci ESOPIA, 112. Prieten adevoărat este acela care ie sfătuieste spre binele care îți laudă nebuniile. PANN, P. V, 276,

În afara numelor abstracte care formează cea mai largă categorie de cuvinte, cu ajutorul sufixului *-ie* se formează și nume concrete, colective: *solie*. De acestea se leagă derivatele care arată locul unde se exercită meseria, se fabrică, se vinde ceva: *băcănie*, *brînzărie*, *croitorie*, *juducătorie*, *legătorie*, *plăpumărie*, *sticlărie*, *șepcărie*. (De cele mai multe ori în acest caz *-ie* e precedat de un sufix de agent în *-ar* sau *-tor*).

Tot colective sînt numele proprii ca: *Alexandrie*, *Nemție*, *Armenie*, *Arusie*, *Vlăhie*, *Vurgărie*.) De ia rătăcirii țării s-a ajuns la denumirea limbii vorbite într-o anumită țară: *greceie*, *rumînie*, *sîrbie*: *Iubite cititoriu, să socotești adastă tablă, că am indireptat bogate cuvinte ce se află schimbate într-adastă, că rumîniia nu să potrivește cu sîrbia, pentru căci că s-au tîlmăcit de pe la lui S[vea~]tii Ieronim, carile-i eliniaște, și lătinaște, și evreiaște. D. B. R. V[^] i 230.*

Iată și un exemplu din Miron Costin: *nu basme, cum scrie o Adevăden grece ori dintr-o altă limbă. LET. 89*. Aceste formații, frecvente în secolul al XVII-lea, sînt aproape părăsite în secolul următor. Aceste slujbe, aceste rugăciuni, alcătuite fiind de luminătorii cei bisericii în limba lor cea grecească, mai pe urmă s-au tîlmăcit și în oea slavonească. MINEIUL (1776 – Prefața).

Funcțiile sufixului "arie

Principala funcție a acestui sufix este de a forma nume colective. Se poate explica felul în care *-arie* a căpătat sens colectiv. La început așă cum am arătat, e vorba de adăugarea lui *-ie* la nume de agenți: *blănărie*, *ceasornicărie*, *plăpumărie*, *șepcărie* etc. De la astfel de cuvinte care arată locul în care se fabrică, se vinde ceva, s-a putut alura și la sensul colectiv: *argintărie*, *cârnărie*, *covorărie*, *ceșcărie*, *cîinărie*, *cariej*, *crengărie*, *moșnegărie*, *pînzărie*, *ploparie*, *rufărie*, *sculărie*, *surubărie* etc. Uneori, prin analogie, găsim derivate în *-arie* ca în locul unde se găsește, se fabrică ceva: *buturugărie*, *cerbărie*, *cherestărie* (*cherestegerie*), *corsetărie*, *finărie*, *humărie*, *plevărie*, *strugurărie*, *tutungerie* etc. Unele au amîndouă sensurile: *pînzărie*:

¹ Voi. I, p. 158-159.

² Vezi exemple la Laura Vasiliu, *Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu în-vățătură a diaconului Coresi din 1581*, în *SFC j*, p. 234.

³ Vezi L. Vasiliu, *op. cit.*, p. 234.

și „cantitate mare de pânză” și (rar) „magazin unde se vinde pânză”; *sculărie* are și sens colectiv, dar arată și locul unde se fabrică sau se păstrează scule.

Cîteodată cuvintele în *-arie* au o nuanță peiorativă; sensul colectiv a putut produce o impresie neplăcută: *apărie, cifrărie, colbărie, lăcărie, poparie, prafarie, șefarie, vorbărie*.

În mult mai mică măsură decît cele în *-ie*, există derivate abstracte în *-arie*. Acestea arată: însușirea, calitatea: *bețivănărie* (alături de *bețivănie*), *berbantărie* (alături de *berbantlic*), *dulcegărie, pelticărie, sofisticărie; meseria, ocupația: cheresterie* (și *cherestegerie*); starea: *copilărie*.

Tot cu ajutorul lui *-arie* s-a încercat, în secolul al XVII-lea, să se creeze o terminologie fiscală. Pentru a denumi diverse dări se găsesc în documente termeni ca: *cămănărie, cotarie, sărărie, solărie*. În această funcțiune *-arie* e învins în secolul următor de *-ărit* cu ajutorul căruia se creează o terminologie fiscală unitară².

În sfîrșit, există unele substantive care nu formează o categorie omogenă: *comicărie, jucărie, pușcărie*.

Concurența cu alte sufixe

Sufixul *-ie* a fost foarte mult întrebuințat încă în limba română veche; dar chiar din primele texte se poate observa că era concurat de alte sufixe care aveau funcțiuni asemănătoare. (În orice caz, în secolul al XVI-lea pare că au predominat formațiile cu *-ie*.)

Un sufix vechi, tot latinesc, care l-a concurat încă de la început pe *-ie*, a fost *-ătate*. În scrierile din secolul al XVI-lea apar forme ca: *bogăție – bogătate, creștinie – creștinătate, derepție – dereptate*. Num & Tul derivatelor în *-ătate* se înmulțește în secolul următor. La Dosoftei întilnim: *eftinătate* (milă): *Aminte fad de eftinătate Doamne, ce o ai cu bunătate*, PS. 76; *mișelătate*: *Să mă scoți de mișelătate*. PS. 68; *păgînatate*: *Și din mila ta, să cadă Cu a loru păgînatate*. PS. 21.

În unele cazuri cele două forme diferă ca sens. *Creștinie, păgînie* sînt abstracte, *creștinătate, păgînatate* în textele vechi apar și cu sens abstract și cu sens colectiv (azi, ele sînt numai colective). La Budai-Deleanu apare însă și *creștinie* cu sens colectiv: *Căci de va birui Mahomet, Cade și creștinia pe încet*. Ț. 221.

Uneori, în limba modernă, alături de forme vechi în *-ie* apar ca sinonime împrumuturi romanice în *-itate*: *veșnicie – eternitate*.

Alt sufix vechi, latinesc, care apare încă de la început alături de *-ie*, este *-ime*³. În textele vechi *-ime* e folosit mai mult cu sens abstract, ca și *-ie*: *agerie – agerime, cruzie – cruzime, înălție – înălțime, mărime –*

mărime (cu sens abstract „mărire”). În limba modernă, forma cu *-ie* a luat locul celei cu *-ie*. Uneori s-au păstrat însă formele cu *-ie*: *gingășie* și nu *duioșime, gingășime* (de altfel, destul de rare).

În alte cazuri, formele în *-ie* diferă ca sens de cele în *-ime*: *boierime, calicie – calicime, păgînie – păgînime, prostie – prostime*. Cele sînt abstracte, cele în *-ime* sînt colective.

Deși *-ime* în textele vechi era folosit mai mult cu sens abstract, s-a specializat pentru substantive colective, așa încît derivatele cu *-ie* în *-ie* au fost înlocuite cu cele în *-ime*: *mulție, țigănie* au cedat locul melor *mulțime, țigănime*. Iată un exemplu în care *țigănie* are totuși sens colectiv: *Numa țigănia noastră armată... Era întreagă și nevătășită*. BUDAI-DELEANU, Ț. 163. Menținerea lui *burghezie* cu valoare colectivă și nu a lui *burghezime*, se explică probabil prin influența limbii franceze.

Cîteodată au dispărut amîndouă variantele, ele rămînd în unele scrieri (poetice și în basme): *crăie*: *Țara în care împărățea cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, și crăiea cistura altă margine*. CREANGĂ, P. 183; *crăime*: *Să ne războim cu Lațu, acesta poartă-n teacă, greul paloș al crăimei*. DAVILA, V. V. 59.

Sufixul *-ciune*, cu care se formează abstracte care arată o înclinație, apare și el încă în limba veche: *blestemăție – blestemăciune, cruzie – curăție – curăciune, dezmierzie – dezmierdăciune, înțelepție – înțelepciune, băticie – sălbăticiune, slăbie – slăbiciune, unie – uniciune* etc. De multe ori au dispărut amîndouă formele. Cel mai bine au rezistat *înțelepciune* și *slăbie*, care sînt mai frecvente chiar și la scriitorii vechi: *Omit de miratu leașii lui de sfaturi și de înțelepciune, cît pe acele vremi de-abia de era pe tean de potrioa lui*. COSTIN, LET. 141. Iată un exemplu din Esopia: *apare înțelepție* (deși în majoritatea cazurilor se găsește *înțelepciune*). *Cu limba pacea să tocmește, cetățile se zidesc și ce să mai zic pentru căci ea iaste înțelepția vieții noastre* (p. 66).

Sufixul *-ețe*, cu ajutorul căruia se formează substantive care arată o calitate, deci cu un sens bine delimitat, a luat locul lui *-ie* în cazul: *blîndețe, cărunțețe, tinerețe* (formele vechi erau: *blînzie, cărunție, tinerețe*).

Sufixul *-ism*, nou, productiv, care printre altele formează derivate desemnînd o doctrină, un curent, a luat locul lui *-ie* în cuvinte colective cu sens: în locul substantivelor *arienie, creștinie, monahie, păgînie* apar *arianism, creștinism, monahism, păgînism*.

În concurența dintre *-ie* și sufixul slav *-eală*, de obicei s-a păstrat *-eală* cînd cele două derivate au la bază un verb: *învălmășeală, jecălîncezeală* (față de formele învechite sau neobișnuite: *învălmășie, jecălîncezie*).

Cele două variante circulă paralel cînd sufixul *-ie* e legat de un substantiv de agent: *flecarie – flecăreală, slugărie – slugăreală*.

În mai puține cazuri predomină forma cu *-ie*: *calicie, pelticărie*. Ele folosesc mai mult decît *caliceală, pelticeală*.

Printre sufixele slave care intră în concurență cu *-ie* trebuie să menționăm și *-enie*. Acesta, răspîndit prin împrumuturile din limba slavă, a luat locul formelor abstracte ale calității, așa încît a putut fi în concurență cu *-ie*; ca rezultat s-au creat mai multe situații.

¹ Vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 71.

² Vezi Măria Iliescu, *Din istoria terminologiei fiscale românești*, în *Omagia lui Iorgu Iordan*, București, 1958, p. 407.

³ Vezi Elena Carabulea, *-ame și -ime în limba română*, în *SFC I*, p. 74.

Uneori circulă forme paralele cu *-ie* și *-enie* : *cuscrie-cuscrenie*, *iăioție-îdioțenie*, *puturoșie-puiuroșenie*, *ticăloșie-ticăloșenie* etc. (Unele sînt proprii limbii vechi: *slobozie-slobozenie*, *umilie-umilenie*.)

Alteori cele două derivate paralele diferă ca sens : *sfinție* „epitet de respect dat clericilor, sfinților”, „calitatea a ceea ce e sfînt”. în limba veche *sfinție* avea și sensul lui *sfințenie* : *Casei [tale] cuvîne-se sfinție*, *Doamne, în lungi zile*, ps. SCH., la TDRG.

în anumite cazuri forma cu *-ie* e folosită mai mult: *calicie*, *duioșie* față de *calicenie*, *duioșenie*.

în sfîrșit într-o serie de cuvinte forma cu *-enie* a înlocuit-o pe cea cu *-ie* : *cumințenie*, *curățenie*, *dîrzenie* (în limba veche circulau : *cuminție*, *curăție*, *dîrzie*).

Sufixul maghiar *-sug* din cuvinte împrumutate ca : *beteșug*, *viclesug* a fost concurat de *-ie* ; alături de *beteșug*, *viclesug* se folosesc *betegie*, *viclenie* formate în limba noastră din *beteag*, *viclean* + *ie*. Uneori sufixul *-sug* apare în cuvinte nemaghiare, înlocuindu-l pe *-ie* : *prieteșug* e foarte mult folosit în limba veche. Ca variantă a lui *prieteșug* a circulat și *prietenșug*, formă mai greoaie. După același model s-au creat derivate care n-au prins, ca : *ieftenșug*, *meștersug*.

- Sufixul turcesc *-lîc*, pătruns prin împrumutul masiv de cuvinte osmanli care formează substantive abstracte cu sensuri apropiate de cele în *-ie*, apare în formații ca : *cardașlîc*, *codoșlîc*, *peșitorlîc* alături de *cîrdășie*, *codoșie*, *peșitorie* (el imprimă cuvînt/ului o nuanță peiorativă). Unele s-au pierdut : *caimacamlîc* (*caimacemie*), *dragomanlîc* (*dragomanie*).

Cîteodată, cu *-ie* concurează două sufixe : *duioșie* – *duioșime* – *duioșenie* (circulă forma *duioșie*); *iscusie* – *iscusințe* – *iscusință* (circulă forma *iscusință*); *mairmiție* (circulă ultimele două forme); *slăbie* – *slăbime* – *slăbiciune* (circulă forma *slăbiciune*); *surzie* – *surzime* – *surzenie* (circulă forma *surzenie*); *stejarie* – *stejar arie* – *stejăriș* (circulă forma *stejăriș*).

Uneori pot apărea chiar patru derivate de la aceeași temă, cu sufixe diferite : *dîrzie* – *dîrzenie* – *ăirzoșie* – *dîrzoșenie* (circulă forma *dîrzenie*).

X-am pomenit la diversele sufixe care concurează cu *-ie* abstractele verbale. Acestea merită să fie sublimate aparte, deoarece se observă în evoluția limbii tendința de înlocuire în multe cazuri a derivatelor în *-ie* cu abstractele verbale respective. Folosirea paralelă a celor două forme există, însă în mică măsură, în comparație cu perioada modernă a limbii, și la scriitorii vechi. Iată în acest sens două exemple din M. Costin în care sînt folosite formele *fericie* și *fericire* : *Fericită domniia lui Vasile Vodă, în care, de aofostu cîndoa această țară în tot binele și bioșug și plină de^ avuție, cu mare fericie. . .* L E T . 108. *Antichitatea cea plină de spirit... a inventat și a păstrat obiceiul ca la sărbătorile anuale supușii să exprime regilor. . . prietenii prietenilor unul față de celălalt îndatoririle și bunăvoința lor, să ureze noroc și fericire. . .* (idem, p. 328).

E vizibilă însă tendința de înlocuire a abstractelor în *-ie* prin abstracte verbale, mai ales începînd cu a doua parte a secolului al XVIII-lea : *Au*

Curăție se folosește azi numai poetic.

venit la tine Saul, d[u]mnezeiascâ curățire cerșind. Atuncea, prea . . . fiu l-ai făcut pre el prin botez, carele după aceea vrea să aducă lu moștenirea fiascâ. MINEIUL, 1776 (Prefața).

în locul unor forme arhaice ca : *falie*, *fericie*, *gîrbovie*, *înde însușie*, *licărie*, *mazilie*, *moștenie*, *pustiie*, *stăpînie*, *tălmăcie*, *unie* e folosesc abstractele verbale : *fălire*, *fericire*, *gîrbovire*, *îndeletnicire*, *șire*, *licărire*, *mazilire*, *moștenire*, *pustiire*, *siăpînire*, *tălmăcire*, *unie*. Această înlocuire a derivatelor cu *-ie* s-a făcut mai ales prin abstractele verbale de conjugarea a IV-a a căror structură a favorizat schimbarea. Lui *-ie* prin *-ire*. Există totuși cazuri în care apar abstracte verbale altele conjugări: *creștinare* 1-a înlocuit pe *crestime*, *dezmiardare* a înlocuit pe *dezmierzie*, *putere* a înlocuit pe *puternicie* etc.

Tot ca abstract verbal e folosit și supinul. Astfel există ca și supine forme în *-ie* și în *-it*. Uneori ele sînt folosite în aceeași măsură : *călărit*, *olarie* – *olărit*, *zidărie* – *zidării*. Alteori, una din ele e mai rară : *morarii* (rar) – *morarii*; *cerșiorie* – *cerșitorii* (rar); specificarea rare dată în

în sfîrșit, trebuie subliniat că sufixul *-ie* rezistă mai bine la concurență precedat de alte sufixe care îl întăresc : *cucernicie*, *faurărie*, *mușterie*, *slugărnice*, *statornicie* au înlocuit formele *cucerie*, *faurie*, *mucenic*, *stăorie*.

Concurența sufixului ***ărie*

Sufixul *-arie* intră și el în concurență cu altele, însă sfera lui de acțiune fiind mai limitată și concurența cu alte sufixe e mai mică.

Am arătat mai înainte că în funcția de denumire a impozitelor secolul al XVII-lea a fost înlocuit cu *-ărit*.

Uneori circulă forme paralele în *-arie* și *-ărit*: (pentru a arăta diferența) *plutărie* – *plutării*. Există cazuri în care sensul celor două forme coincide : *albinărie* „stupărie, prisacă”, *albinărit* „creșterea albinelor”.

Folosit cu sensul abstract de arătare a unei însușiri, a unei caracteristici, *-arie* e concurat de sufixe cu aceeași valoare. Unele forme sînt paralele cu *-berbantărie* – *berbantlîc* (amîndouă sînt puțin folosite) : *Singur n-a răzbăntărit mă lese*, zicînd că am să fac berbantării. XEGRUZZI, în DA ms.

Uneori *-lîc* din cuvinte turcești împrumutate a fost concurat de *-arie* : *mairapazlîc* – *mairapazlărie*.

în unele cazuri amîndouă formele sînt învechite : *fărmăcărie* – *fărmăcăriune* : *Și nu pot ca să-l apucu-l Ori să-i stric fărmăcăria.* EMILIA, în DA ms.

Cu funcțiune colectivă, *-arie* a fost concurat de *-ărime*. Unele forme sînt paralele : *aurărie* – *aurărime*, *muscărie* – *muscărime*. Altele diferă ca structură : *copilărie* – *copilărime*, *plugărie* – *plugărime*.

Uneori derivatul în *-arie* e folosit în locul cuvîntului de la care derivă : *Arghira, cea mai frumoasă din toate, purta o rochie de mătăsărie.* M O N , c. 196. La același autor apare și pluralul *mătăsării*, *parfumării* în

mătăsurii, parfumuri (amîndouă formele au sens colectiv, dar primele avînd și sufixul colectiv, desigur, i-au părut autorului mai puternice) : Dar invaziunile... introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte din diamante și aurării false, precum și din postavuri și mătăsarîi arse, cu care neguțătorii cei fără conștiință înșelau și sărăceau norodul (p. 217). Femeile își martirizau bărbații, iar junele și junii pe părinții lor, ca să le cumpere vestminte noi, diamante și parfumării (p. 217).

Tot în funcțiune colectivă *-arie* e concurat și învins de sufixul *-iș*: *aninârie* – *aniniș*, *frăsinărie* – *frăsinîș* (și *frăsinet*), *stejărie* – *stejăriș* (și *stejării*).

Dacă urmărim istoric productivitatea celor două sufixe *-ie*, *-arie*, observăm că primul a fost întrebuițat mai ales în limba romînă veche. Foarte multe derivate sînt frecvente numai la autorii din secolul al XVI-lea și al XVII-lea : *adeverie*, *ajutătorie*, *ajutorie*, *batjocurie*, *blăznie*, *bolnăvie*, *cerbie*, *coconie*, *creștinie*, *cucerie*, *curăție*, *derepție*, *deșertie*, *dezmierzie*, *dumnezeie*, *falie*, *fățarie*, *fericie*, *flămînzie*, *hlăpie*¹ *hrăborie*, *idolie*, *istetrie*, *înălție*, *indeletnicie*, *înțelepție*, *învoalmășie*, *limpezie*, *lingușie*, *linie*, *lunie*, *milostivie*, *milostivnicie*, *mucenic*, *mulție*, *ologie*, *orbie*, *păgînie*, *prietencie*, *protivnicie*, *puternicie*, *răbdurie*, *rîvnie*, *scîrbie*, *scumpie*, *slăbie*, *slobozie*, *slujnicie*, *strămoșie*, *trufășie*, *umilie*, *volnicie*, *vrajbie* etc.²

Am înșirat intenționat multe exemple, și mai ales din acelea la care s-a păstrat tema însă s-a schimbat sufixul, ca să arăt că : 1) valoarea principală a sufixului era aceea de a forma substantive abstracte; 2) în perioada modernă a limbii, el a fost concurat de alte sufixe, mai ales de abstractele verbale.

Că în limba veche *-ie* era foarte mult folosit se vede și din apariția unor variante în *-ie* la substantive ca : *batjocură*, *rîvnă*, *scîrbă* – *batjocurie*, *rîvnie*, *scîrbie*.

Pentru secolul al XVII-lea e reprezentativ Dosoftei, al cărui vocabular se caracterizează printr-o mare bogăție de creații noi. Și la el apar multe forme în *-ie*, unele vechi, altele create de el. (El are o deosebită predilecție pentru denumirea limbilor cu ajutorul sufixului *-ie*.) Concurența dintre *-ie* și alte sufixe *{-ătate, -ciune, -ime* etc.) e mai mare decît în secolul anterior. Chiar în acest secol poziția lui *-ie* e mai slabă.

Începînd mai ales cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, formele în *-ie* sînt mai puțin productive, fie că sufixul e înlocuit, fie că (mai ales în secolul al XIX-lea) apar cuvinte noi, împrumutate din alte limbi, în special din limba franceză.

Nu înseamnă însă că, dacă aceasta e tendința generală, sufixul nu mai are posibilitatea să formeze creații noi. Budai Deleanu, care folosește un vocabular foarte variat, recurge adesea la derivare ca mijloc de îmbo-

¹ Majoritatea exemplurilor sînt din O. Densusianu, op. cit., p. 497 și urm.

gățire a acestuia. Așa cum se subliniază în *Istoria limbii romîne literare* el amintește de Dosoftei în ceea ce privește bogăția derivatelor. Într-una la el apar cuvinte ca : *creștinie*, *curăție*, *înțelepție*, *stăpînie*, *tinerie*. Se vede sila el concurența între *-ie*, *-ime*, *-ătate* : *cruzie* – *cruzime* ; *creștinătate* etc.

Am arătat că formele vechi cu *-ie* au dispărut și în urma concurenței cu cuvinte noi, împrumutate. Astfel: *oștenie* folosit cu sensul de „serviciu militar” și „artă militară” (*Mulți lăsîndu oșteniia aumărsu spre case*, M. COSTIN, LET. 147 ; *Ga unor oameni carii altă hrană nu știe, fără oștenie*, idem, 125) a fost înlocuit cu *militărie*;

ospeie (*Fericit acel ce noaptea... zărește... o căsuță Unde ospetie îl întîmpină zîmbind*. ALECSANDRI, IA TDRG) a fost înlocuit cu *talitate* ;

proprietie (zicînd să rămîie în proprietia crăiei lui. M A G . IST. 3) a fost înlocuit cu *proprietate*,-

inspectorie (termen administrativ creat după anul 1800³) înlocuit cu *inspectorat*; la fel *profesorie* – *profesorat*, *tutorie* – *tutelă* etc.

E interesant de subliniat că deși cuvinte ca *inspectorie*, *proprietate*, *tutorie* au fost înlocuite prin împrumuturi din limba franceză, a totuși încercarea de a se crea o terminologie administrativă, filozofică etc. prin mijloace proprii. Pentru aceasta s-a folosit sufixul *-ie* care păstrea sensului abstract al termenilor de care era nevoie. E vorba de noțiuni apărute în secolul al XIX-lea : *inspectorie*, *tutorie*, *proprietate* formate din teme franțuzești cărora li se adaugă sufixul *-ie*. Acest lucru nu s-a mai prins, ele au fost înlocuite prin neologismele corespunzătoare : *inspectorat*, *tutelă*. La A. Pann apare *galantomie* format de la *galant* cu sufixul *-ie* (probabil după modelul lui *bonom*, *bonomie* < fr. *bonhomie*).

Uneori *-ie* s-a adăugat și termenilor de uz general, folosiți ca sinonime ale unor cuvinte vechi, populare : folosindu-se *amic* ca sinonim pentru *prieten*, s-a zis și *amicie* pentru *prietenie*. în *Vocabular de vorbe străine în limba romînă*⁴, se arată că forma care corespunde cuvîntului slav *amic* e *amicie*. Titlul unei poezii a lui A. Pann e *Despre amicie sau prietenie* (P. v. III 19).

Există și cazuri în care se încearcă crearea unui termen științific nou pe baza unui cuvînt foarte vechi. Astfel s-a creat în secolul al XIX-lea termenul filozofic *nimicie* pentru *neant* (Heliade folosise cuvîntul *neant* pentru *neant*) : *Atunci pricepem întru adevăr, că unirea si a nimiciei •cea puternică, ce o vedem a stăpîni dupre nescari vecinice legi pretutindeni între ființele alcătuitoare de Univers seau lume, nu se poate prin a*

¹ Vezi Al. Rosetti, B. Cazacu, *Istoria limbii romîne literare*, Ed. științifică, București, 1961, p. 414.

² Vezi Gh. Bulgăr, *Despre limba și stilul primelor periodice rominești*, în *Cronica la istoria limbii romîne literare în sec. al XIX-lea*, voi. I, Ed. Academiei R.P.R., p. 8.

³ Heliade, O. II, p. 356.

decît numai prin înțelepciune nemărginită, adică prin însăși aceea prin care și ființele aceste sînt trase din adîncul nimiciei la lumină¹.

Totuși astfel de încercări au rămas sporadice.

În concluzie, cu privire la sufixul *-ie* se poate spune că el a fost productiv în limba veche; funcția principală era aceea de a forma substantive abstracte. În limba modernă substantive abstracte derivate cu *-ie* au fost împrumutate gata făcute mai ales din limba franceză, productivitatea, sufixului scăzînd astfel în mod simțitor. Încercările de derivare proprie rămîn fără succes (chiar dacă se întîlnesc forme ca : *barbarie, tiranie*, derivare normală în limba noastră, cu închiderea lui *-a* la *-ă*, formele care au intrat în limbă sînt *barbarie* < fr. *barbarie, tiranie* < fr. *tyrannie*).

Cu sens concret *-ie* s-a folosit puțin în toată istoria limbii romîne* în schimb productiv cu acest sens a fost *-arie*. Acesta era destul de puțin întrebuințat în limba veche. Așa cum am văzut, s-a încercat să se creeze cu el termeni fiscali, dar a fost concurat de *-ărit*. În schimb în funcție colectivă și legată de aceasta în funcția de indicare a locului în care se fabrică, se vinde ceva, a fost și este și acum productiv. Cuvinte noi ca : *corsetărie, fontărie, forjărie* sînt formate cu ajutorul lui *-arie*. Acad. Al. Graur arată că de la orice substantiv se pot forma derivate (colective sau peiorative) cu ajutorul lui *-arie*².

În încheiere, trebuie spus că sufixul *-ie* a fost foarte productiv în limba romînă veche; dar, pentru că avea o sferă prea largă de întrebuințare, a fost concurat, încă de atunci, de alte sufixe care de multe ori i-au luat locul. Astăzi *-ie* este un sufix viu, neproductiv³.

Sufixul *-arie* care are o sferă de folosire mai limitată este un sufix viu, productiv.

SUFIXELE *-OARE* ȘI *-TOARE* (*-ĂTOARE, -ETOARE, -ITOARE*)

DE

MAGDALENA POPESCU-MARIN

I. Originea

-oare apare în componența a numeroase substantive și a verbelor romînești și are origini și funcțiuni diferite.

1. În unele derivate reprezintă pe lat. *-or, -oris* care în latină sînt substantive de la verbe de conjugarea a II-a : *albere – albor; calor; horrere – horror* etc.

Latinescul *-or* derivă abstracte verbale și de la verbe de conjugarea a III-a : *amare – amor, clamare – clamor, clarare sau claresco – claror* etc.

Cuvinte ca *albor, claror* au putut fi interpretate ca derivînd de la adjective (*albus, clarus*) și astfel sufixul *-or* a devenit denominal : *-or > dulcor, lentus + or > lentor*¹. Manu-Leumann arată că, în limbă, derivatele formate cu sufixul *-or, -oris* exprimau : A. însușiri externe : a. culori : *albor, rubor* etc. – b. căldură, răceală, miros : *ardor, calor, mucor* etc. – c. tărie, rezistență, slăbiciune : *languor, vigor, maror* etc. B. stare, dispoziție sufletească : *tremor, terror, torpor, Umor* etc. C. zgomot : *plangor, stridor* etc.².

Clasificarea sensurilor derivatelor făcută de Leumann este discutabilă, mai ales la punctul A, deoarece căldura, răceala, mirosul (și zgomotul) *b)^* ca și tăria, rezistența, slăbiciunea nu sînt numai însușiri externe ale obiectelor, ci mai ales interioare.

Limba romînă a moștenit din latină cîteva derivate cu acest sufix : *alboare* „lucire albă” < *albor*; *duroare* „podagră” și „durere”

¹ Vezi discuția legată de acest termen la Gh. Ivănescu, *Formarea terminologiei filozofice romînești moderne* (de unde am luat și citatul), în *Contribuții la istoria limbii romîne literare în secolul al XIX-lea*, voi. I, Ed. Acad. R.P.R., p. 183.

² Al. Graur, *op. cit.*, p. 72.

³ Vezi Magdalena Popescu, *Sufixe productive și neproductive*, în *SCL*, nr. 2, 1958, p. 246.

¹ Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik*, ed. a V-a prelucrată de Manu și Joh. Bapt. Hofmann, Munchen, 1928, p. 245; W. Meyer-Liibke, *Grammatik der romanischen Sprachen*, voi. II, Paris, 1895, p. 552; S. Pușcariu, *Sufixele -tor (-sor) și -oare*, Iași, lorga, Omagiu, Craiova, 1921, p. 272-273.

² Stolz-Schmalz, *op. cit.*, p. 245.

lingoare „febră tifoidă” <*languor*\ *luoare* „lucire” <*lucor*^o, *mucoare* „mușcăi” < *mucor*; *putoare* „miros greu” <*putor*; *sudoare* < *sudor*] *Umoare* „frică, teamă” <*timor*.

Vorbitorii limbii române au asociat aceste derivate cu teme existente independent în limba noastră (*alb, durezza, luci* etc.) sau au făcut legătura cu alte teme asemănătoare cu radicalul derivatului respectiv (de exemplu *put* < *puți, muc* „secreție nazală”). În felul acesta sufixul a putut fi atașat și la aite teme din limba română.

2. Formațiile cu *-toare* (*-ătoare, -etoare, -itoare*) pot proveni, fie din femininul lat. *-tor* (care derivă nume de agent), fie din femininul lat. *-torius* (care deriva adjective de la nume de agent). Sufixul lat. *-trix*, care era în latină femininul lui *-tor*, nu a supraviețuit în limba română. Încă din latină, datorită tendinței de sistematizare, s-a format un nou feminin, *-toria*, care s-a confundat cu femininul lui *-torius* (de asemenea *-toria*).

Acad. Al. Graur arată într-o lucrare mai veche că românescul *-toare* mai poate proveni din forma masculină latină *-tor* (acuz. *-tore*) care din punct de vedere formal putea să dea *-toare* ca *-or* > *-oare*. În aceeași lucrare acad. Al. Graur arată în mod convingător că și sufixul românesc *-tor* de la nume de agent provine, de asemenea, din lat. *-tor* refăcut după forma feminină

Prin urmare numele de agent în *-tor* se pot pune în legătură cu corespondentele lor latine: *ascultător* – *auscultator*, *cumpărător* – *comparator* etc.

1 Adjectivele terminate în *-tor, -toare* provin din lat. *-torius -toria*: *umblător, -oare* < *ambulatorius, -a, -um* ș.a.m.d.

Din înțelesul de nomen actoris s-a dezvoltat în latină cel instrumental pe care îl au derivatele în *-torium, -sorium* substantivate sub forma neutră. Sub această formă sufixul latin avea înțeles instrumental și local: *cisorium* „foarfecă”, *rasorium* „brici”, *dormitorium* „odaie de dormit”, *balneatorium* „baie” etc. Un rol analog îl are femininul *-toria*: *nataatoria* „bazin de înot”, *portatoria* „patașcă, litieră”. În afară de neutrul *cuptor* < *coctorium*, română cunoaște numai forma feminină *-toare* care are paralele în *-torium* în latină: *acoperitoare* – *cooperitorium, călcătoare* – *calcatorium* etc.² *, rar apar și paralele latine în *-toria*: *sărbătoare* – *servatoria*.

Forma feminină a acestui sufix se găsește și în alte limbi romanice cu această funcție³.

3. Cuvintele împrumutate din franceză unde erau formate cu sufixul *-eur*, ca *vigueur, ampleur, horreur, paleur, saveur* etc., au fost încadrate în categoria cuvintelor formate în română cu *-oare*: *vigoare, amploare, oroare, paloare, savoare* etc. În franceză *-eur* vine tot din lat. *-or, -oris*, prin urmare *-oare* ca sufix neologic întărește o categorie mai veche de derivate.

¹ Pentru discuția de sub punctul 2 de pînă aici vezi Al. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 107 și urm. și bibliografia indicată acolo.

² W. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 580; S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 261 – 263; G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916, p. 130.

³ W. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 581.

4. Numele de agent formate în franceză cu sufixul *-(t)eur* și împrumutate în română, fac femininul în *-oare*: *regizor* – *regizoare, furnizor* – *furnizoare, patinor* – *patinoare, sondor* – *sondoare* etc. (fr. *regisseur, four-*
nisseur, patineur, sondeur).
^ " " S ^ n ^ /

5. Sub forma *-atoare*, sufixul apare în unele feminine ale numelor de agent în *-ator* împrumutate din franceză sau formate pe teren românesc de la neologisme: *conservator* – *conservatoare* (fr. *conservateur, rom. conserva*), *inovator*, *inovatoare* (fr. *innovateur, rom. inova*), *cultivator* – *cultivatoare* (fr. *cultivateur, rom. cultiva*), *educator* – *educatoare* (fr. *educateur, rom. educa*) etc.

În lucrarea de față nu mă voi opri asupra derivatelor cu *-toare* (*-ătoare -itoare* etc.) care au valoare de nume de agent (discutate la 2, 4 și 5) întrucît acestea trebuie studiate în lucrările care privesc sufixul *-tor*. Voi lua în considerație derivatele cu *-toare* ca nume de agent feminine numai acolo unde ele pot aduce o lumină nouă în discutarea derivatelor care au alte funcțiuni.

Cei care au studiat limba română au avut păreri diferite în privința sufixului cu care sînt formate derivatele de la participii de tipul *plînsoare, scursoare*, deoarece nici unul dintre aceste cuvinte nu este moștenit. Astfel Diez¹, Meyer-Lubke², Pascu³ consideră că rom. *-oare* din derivate ca cele de mai sus reprezintă lat. *-or, -oris*, atașat la adjective (în cazul romînei la participii devenite adjective) înlocuind în unele cuvinte sufixul latin *-tura, -sura* care deriva de asemenea abstracte. În același timp Al. Graur și Al. Eosetti⁴ ca și S. Pușcariu⁵, consideră că aceste derivate sînt formate cu alt sufix și anume cu *-toare* (abstract local și instrumental) atașat la verbe cu tema participiului diferită de tema prezentului (mai ales conj. a III-a).

Existența acestor derivate cu valori identice cu derivatele în *-toare* (vezi mai departe), iar ca formă asemănătoare cu derivatele în *-oare*, pomenite mai sus, justifică tratarea sufixelor *-oare* și *-toare* împreună, deși au origini și valori diferite.

II. Repartizarea derivatelor după temă

1. Derivate de la nume :

a) Cuvîntul de bază este adjectiv : *smîrdoare* (Mold.) „ființă murdară, lucru spurcat, scîrbă” < *smîrd* „murdar, urît, mînjit”.

b) Cuvîntul de bază este substantiv : *mîzgoare* (reg.) „murdărie, necurătenie” < *mîzgă* „materie cleioasă, unsuroasă, care se formează

¹ Frederich Diez, *Grammatik der Romanischen Sprachen*, voi. II, Bonn, 1858, p. 326.

² W. Meyer-Liibke, *op. cit.*, p. 552.

³ G. Pascu, *op. cit.*, p. 50.

⁴ A. Graur și A. Rosetti, *A propos du traitement des groupes lat. ct et cs en roumain*, în BL iv (1936), p. 185.

⁵ S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 236.

pe suprafața alimentelor; lichid lipicios și vâscos ; udeală, mucegai, urne» zeală" etc.; *tîrfoare* „lapte acru stricat" probabil de la *tîrfă* „zdreanță, cîrpă, buleandră"; *duhoare* < *duh*; *fructoare* (reg.) „legumă" ar putea deriva de la *fruct*; *fundoare* (reg.) „un fel de firidă cu usi care se deschid în două laturi avînd în mijloc o poliță" (VICIU, GL.) < *fund* etc. Probabil și *urdoare* are ca bază substantivul *urdă*.

În categoria derivatelor de la nume trebuie să pomenim și cuvintele recent împrumutate, terminate în *-oare*, dintre care unele se pot analiza, în limba noastră existînd și cuvîntul de bază: *amploare* (fr. *ampleur*, rom. *amplu*), *paloare* (fr. *paleur*, rom. *pal*), *dulcoare* (fr. *douceur* rom. *dulce*).

Afară de derivatele împrumutate se poate spune că, în general, derivatele pe teren romînesc de la teme nominale sînt puține și au o răspîndire limitată la unele regiuni. În limba literară au pătruns numai derivatele *răcoare* și *duhoare*. Există cîteva derivate formate cu sufixul *-ătoare*, *-itoare*, pe care DA ms. le derivă de la substantive. Este vorba de : *driscătoare* < *driscă* „unealtă de zidărie" (există și verbul *a driscui* „a netezi tenciuiala sau betonul cu driscă"), *plumbătoare* „unealtă cu care se plumbuiește ceva" < *plumb* (există și verbul *a plumbul*); *contraciuitoare* (mase. *contractuitor*) „contractant" pe care DA îl derivă de la *contract* și *călătoare* (mase. *călător*) pe care DA îl derivă de la *cale* (ca megl. *drumător* < *drum*). Cred că primele trei derivate ar putea fi explicate și ca formații analogice. Chiar dacă la prima vedere *driscui* ar fi trebuit să dea *driscuitoare*, *plumbui*, *plumbuitoare*, aici am putea avea cazuri de analogie cu derivatele de la verbe de conjugarea I, sufixul *-ătoare* fiind simțit ca sufix de sine stătător și nu ca *-toare* adăugat la tema verbelor de conjugarea I. Aceeași situație, dar în sens invers, ar putea s-o aibă *contraciuitoare*, deși verbui este *contracta*, în cazul lui *călătoare*, ca și la *casator*, nu poate fi îndoială că au teme nominale, întrucît nu avem verbul corespunzător.

2. Derivate de la verbe:

a) de la tema prezentului : *păscătoare* „loc unde se paște" < *pasc*; *cingătoare* < (în) *cing*; *petrecătoare* „tivitură" < *petree*; *zicătoare* < *zicî* *aducătoare* < *aduc* etc.

Există unele formații de la tema prezentului care nu sînt derivate cu sufixul *-ătoare*, ci cu *-oare* : *prindoare* „prindere, avuție, bunăstare" : *Ei au făcut ospățul vesel, dar sărăcăcios, după cum îi era omului* *prinderea** MERA, ^ B. 225, în DA ms.; *lăudoare* „laudă, elogi, aprobare" : *Cain au aflat lăudori și urmași din povățuirea diavolului*. M. COSTIN, LET. I 44/4; *ținoare* „conținut de idei" (DA ms. îl dă ca neologism creat de latiniști după lat. *tenere*, dar există fr. *teneur* cu aceeași valoare care a putut servi ca model formației romînești). Aceste trei derivate fiind singurele de acest tip le putem considera excepții, formații întâmplătoare. Majoritatea derivatelor de la tema prezentului sînt formate cu sufixul *-(ă)toare*.

b) de la tema participiului: *plînsoare*, *scursoare*, *nînsoare*, *tunsoare*, *umplutoare*, *știutoare*, *băutoare* ș. a.

c) de la tema participiului sau a infinitivului : o serie de derivate de la verbe care au rădăcina participiului la fel cu cea a infinitivului pot fi interpretate ca provenind fie de la infinitiv, fie de la participiu. În această

situație sînt marea majoritate a derivatelor de la verbe de conjugare și a IV-a. De exemplu : *apucătoare* „cleștele dulgherului" și „cea care apucă" < *apuca* + *-(ă)toare* sau *apucat* + *-oare*; *ascuțitoare* „unealtă de ascuțit" < *ascuți* + *-(i)toare* sau *ascuțit* + *-oare*; *vînat* < *vîna* + *-(ă)toare* sau *vînat* + *-oare* etc.

Împărțirea derivatelor după temă clarifică situația termenilor *-oare*, *-toare* în limba romînă. Astfel, cele mai multe derivate de la nume sînt formate cu sufixul *-oare*, în timp ce derivatele de la verbe sînt formate cu sufixul *-toare* (*-ătoare*, *-itoare* etc.).

O situație specială prezintă derivatele de la participiul verbelor de conjugarea a II-a și a III-a. Toate derivatele cu sufixul *-toare* (*-ătoare* etc.) sînt formate de la tema prezentului. Aceasta este o tendință generală a limbilor romanice care pornesc de obicei, la tipurile de verbe de la tema prezentului. Excepție fac derivatele de la participiile substantive. În latină însă majoritatea tipurilor de verbe de la tema prezentului sînt substantive. În latină însă majoritatea tipurilor de verbe de la tema prezentului sînt substantive. În latină însă majoritatea tipurilor de verbe de la tema prezentului sînt substantive. În latină însă majoritatea tipurilor de verbe de la tema prezentului sînt substantive.

Participiul verbelor de conjugarea a II-a și a III-a este, în cea mai mare parte, moștenit. Spre deosebire de verbele de conjugarea I și a II-a care au aceeași temă pentru participiu și pentru prezent (au paradigma regulată), la conjugarea a II-a și a III-a tema prezentului este diferită de cea a participiului. În latină tema participiului influențează prin derivatele ei paradigma multor verbe de exemplu lat. *mensum* (supin) a da substantivul *mensura* de unde s-a format un verb nou *mensurare* (locul lui *metiri*). Acolo unde latina avea cuvinte paralele șUndeper (din aceeași familie) ca *metiri*, *ensor*, *mensura*, romînă prezintă o ieșire bine stabilită de derivate de la aceeași temă : *măsura*, *măsurător*, *măsurătoare*, *măsurare*. Aceasta este situația în general.

Existența derivatelor de la participiu de tipul *scursoare*, *știutoare* etc. pare a fi continuarea situației din latină, în ceea ce privește tema de derivare, pentru că nu avem moștenite derivate cu *-oare* și *-tor*, de la tema participiului. Excepție ar face *făptoriu* „creator, Dumnezeu" pe care DA îl derivă de la un *factorius, dar care se poate explica în mare prin lat. *factor*. Existența în latină a paralelelor de tipul *strictor* – *si* *ensor* – *mensura* (*metiri*) poate explica în mare măsură existența termenilor *strîmtoare* – *strîmtură* din romînă. (E vorba de împrumutarea termenului și nu a cuvîntului pentru că *strictor* în latină are valoare de nu agent.) În acest sens pledează și Meyer-Liibke³, arătînd că schimbările între sufixele *-or* și *-ura* existau încă din latină. Este vorba aici în mare măsură de sufixul *-or* care forma abstracte : *fervor* – *fervora*. Lucru cert este că în orice caz, tipul de derivare : participiu + *-oare* este vechi. Derivatele de la verbe de acest tip sînt atestate în cele mai vechi texte romînești. Ast

¹ Vezi A. B. Dolgopolscbi, *Es ucmapuu napodno-jiamuncnosu cjiocoodpasoea Bonpocu muKosHanuH*, nr. 2, 1958, p. 109.

² Al. Graur, *Caracterul sistematic al limbii*, în *Viața Romînească*, nr. 6, 1958,

³ Op. cit., p. 552, 554.

se mai formează cuvinte de la participiul verbelor de conjugarea a II-a și a III-a împrumutate din limbile romanice sau din latină, deși nu a fost încă regularizat participiul acestor verbe.

Aceste derivate s-au încadrat în sistemul derivatelor de la verbe de conjugarea I și a IV-a (*reducătoare, traducătoare*) și au numai valoare de nume de agent (*-tor, -toare*) sau de nume de instrument în *-tor*.

De altfel, după modelul verbelor de conjugarea I, și verbele vechi de conjugarea a II-a și a III-a și-au creat derivate în *-ătoare*, de la tema prezentului, pentru nume de agent, instrument etc. De exemplu: *suptoare – sugătoare, ascunsoare – ascunzătoare, închisoare – închizătoare* etc. Forma *-ătoare* a ajuns să se răspândească și să se atașeze chiar și la unele participii în *-s*: *împunsătoare, încinsătoare, alesător*.

Forme paralele (vechi și noi) apar și în cazul sufixului *-ură, -ătură* de multe ori chiar cu schimbarea temei (prezentul în locul participiului): *trăsură – trăsătură – trăgătură, făptură – făcătură, untură – ungătură* etc.

Acad. Al. Graur arată că forme ca cele de mai sus (unde derivatele de la verbe de conjugarea a II-a și a III-a s-au format după modelul celor de la conjugarea I) au servit ca punct de plecare pentru unificarea paradigmelor¹.

III. Vocala de legătură dintre temă și sufixul *-toare*

În acest capitol voi face o repartizare a variantelor sufixului *-toare* (*-ătoare, -etoare, -itoare*) după conjugarea la care aparține verbul. Discut aici numai sufixul *-toare*, pentru că *-oare*, care se atașează la teme nominale, nu pune probleme în acest sens.

Al. Graur precizează că încă din latină corespondentele sufixelor românești *-ură, (-sură, -tură), -tor, -oare (-toare, -soare), -mînt* etc. aveau în cazul conjugării I și a IV-a vocala de legătură normală *-a-* și *-i-*. Verbe ca *lauăre, dormire* formează cu ușurință un *laudator, dormitor* etc. La conjugarea a II-a și a III-a sufixele care începeau cu o consoană provocau adesea modificări ale temei. De exemplu de la *incendo* numele de agent era *incensor*. Aceste dificultăți ar fi trebuit să le aibă și romina, astfel de la *duce* numele de agent ar fi trebuit să fie **duptor*. În acest fel a apărut nevoia intercalării unei vocale înaintea consoanei inițiale a sufixului. Vocala care se insera încă din latină era *a* de la tema verbelor de conjugarea I (cea mai bogată), iar în romină rezultanta normală din punct de vedere fonetic este *ă*. Astfel sufixe ca *-tor (-sor), -tură (-sură), -toare (-soare), -mînt* au fost înlocuite, în cele mai multe cazuri de *-ător, -ătură, -ătoare, -ămînt* etc.². Eolul acestei vocale în unificarea paradigmelor l-am arătat în capitolul precedent. Observăm aceeași situație în cazul verbelor de conjugarea a IV-a. Dacă în latină mai existau câteva nume de agent formate de la verbe de conjugarea a IV-a cu sufixul fără vocala de legătură

¹ A. Graur, *Sur les changements de conjugaison en roumain*, în **BL IV** 1936, p. 193.

² *Ibidem*.

-i-, treptat unele din ele au fost înlocuite cu forma în *-i-*. În romină vatele de la conjugarea a IV-a au toate forma sufixului *-itor, -itoare*. urmare, sufixul *-toare* se repartizează în felul următor în limba română: 1) forma *-ătoare* la conjugarea I (*pieptăna – pieptănătoare*) și la conjugarea a II-a și a III-a la tema prezentului (*zăcea – zăceaătoare, sparge – spărgătoare, trage – trăgătoare* etc), iar la tema participiului verbelor de conjugarea a II-a și a III-a se adaugă sufixul sub forma *-ătoare*; 2) forma *-itoare* la verbe de conjugarea a IV-a; 3) *-etoare* apare în verbelor de conjugarea I, a căror temă se termină în *-i-* semivocală sau într-o consoană muiată (&): *descuietoare < descuia; sperietoare < speria, deochetore < deochea; tămîietore < tămîia, tăietore < tăia* etc.; 4) forma *-utoare* apare numai în câteva cazuri, cînd derivatele sînt formate de la participii în *-ut*: *băutoare, lăutoare, umplutoare* etc.; 5) vocala de legătură între temă și sufix în cazul verbelor de conjugarea I împrumutate recent este *-a-* (vezi p. 177): *aspirator – aspiratoare, cultivatoare* etc.

În ceea ce privește forma *-utoare*, aici numai în aparență apare sufixul *-toare*. Primele două sunete *-ut-* aparțin temei (participiu terțiar în *-ut*: *băut, lăut, umplut*). Prin urmare *-u-* nu este o vocală de legătură, sufixul avînd în cazul acesta forma *-oare* (și în *suptoare, strîmtoare* etc.) și sufixului este *-oare* și nu *-toare, -t-* aparținînd temei; la fel *-s* din *strîm-*

IV. Valorile sufixelor *-oare* și *-toare* (*-ătoare, -etoare, -itoare*)

Sufixul *-tor* cu femininul *-toare* derivă adjective și substantive cu valoare de nume de agent. Despre funcția acestui sufix nu voi discuta aici, întrucît sufixul *-tor* nu a format obiectul studiului de față³.

1. Separat de sufixul *-tor* avem derivate cu sufixul *-toare* cu valoare de nume de agent:

a) Instrument cu care se face acțiunea, obiect, parte a unui obiect: *afumătoare* „vas în care se ard mirodeniile și se afumă prin cîștigarea căldurii”; *stropitoare și afumătoare de argint*, URICARIUL,¹ XVI 276;

apărătoare „obiect cu care ne apărăm de ceva; evantai, scut, cu care ne apărăm de muște etc”; *Făcîndu-i boare, Cu a sa apărătoare*, BARAC, A. 41;

¹ A. Graur, *La quatrieme conjugaison latine*, în *Bulletin de la Societe de linguistique*, Paris, X L, 2, 1939, p. 146-147.

² Poate ar trebui amintit că există unele nume de agent numai la forma feminină, cum ar fi *legănătoare* „femeie care leagăna copii”, „doică”, *bobitoare* „bobăreasă” etc.

³ Valorile sufixului *-toare* și *-oare* au fost arătate de S. Pușcariu în *op. cit.*, și urm. și de G. Pascu, *op. cit.*, p. 123 și urm.; eu voi aduce doar unele completări și precizări.

⁴ În cadrul fiecărei valori voi da numai sensul derivatului care corespunde cu valoarea verbală. Unul și același derivat poate avea două, trei sau mai multe sensuri corespunzătoare sensurilor sufixului. De exemplu: *spînzurătoare* înseamnă și „spînzurare” (numele acțiunii) și obiectul cu care se spînzură și locul unde se spînzură, *plinsoare* are valoare de instrument verbal, de rezultat al acțiunii (reclamație, bocet etc.) ș.a.m.d.

fățuitoare „scîndurică dreptunghiulară cu care zidarul netezește tencuiala” (DA);

picurătoare „pipetă”;

plesnitoare „sfîrcul biciului, pleasna; jucărie pentru copii, pîrîitoare; petardă; disc sau verigă pusă între opor și capătul dinăuntru al osiei carului, ca să nu se frece butucul roții; pielita subțire și zdrențuită din jurul unghiilor care se desface din pielea crăpată” (DA ms.);

prăjitoare „grătar”;

proptitoare „bîrna care se pune deasupra ușii sau ferestrei, ca să întărească peretele” (DA ms.);

strînsoare „bete”;

spînzurătoare;

unsoare „materie grasă cu care se unge ceva” etc.

b) Locul unde se petrece acțiunea:

abătătoare „ospatarie” (DA)

ascunzătoare: Niște tufișuri unele rotunde și cu flori... altele făcute ca niște **ascunzători**, ISPIRESCU, L. 244;

atîrnătoare: Bămîn în **atîrnătoare**, adecă la locul de culcare, ca un ceas (DA);

frîngătoare „locul pe care se bate cînepă spre a putea fi melitată” VICIU, GL.;

închisoare: Și i-au dat platnici și i-au pus la închisoari. GASTER, CR. I 151;

păscătoare „pășune”: A lăsat [oile] să pască pentru că era foarte bună **păscătoarea**. SBIERA, P. 8, în DA ms.;

scursoare „loc pe unde se scurge apa provenită din ploii, din topirea zăpezii” etc.: A adunat apele și le-a dat o **scursoare**. IONESCU, D. 174.

c) Numele acțiunii:

descălcătoare: De la **descălcătoare**... trăim ca în sînul lui Avram. ODOBESCU, III 218;

îngropătoare: Pre uricul de **îngropătoare**. GASTER, CR. I 37 (a. 1582);

plînsoare: Fiind mare **plînsoare**. DOSOFTEI, V. S. 28/31;

prinsoare: **prinsoarea** botezătorului. CORESI, C. 210/32;

scrisoare: Această ocară cu **scrisoaria** să fac în multe fialuri. PRAV. 970; A împlut cu **scrisoarea** lui multe suluri de hîrtie. SADOVEANU, D. P. 114;

strînsoare: Mai nainte de **strînsoarea** rodului. CORESI, C. 403;

unsoare: Căruța acum am adus-o de la încălțat și i-am mai tras și o **unsoare** de cele a dracului. CREANGĂ, P. 113;

vînătoare: Andrei se întoarse întru al lui meștersug iarăși sicuftrate-său Petru făcea **vînătoare**. CORESI, C. 210/34; Dragoș.la plecat la **vînătoare**. Ghioaga și săgeata lui Fac pustiul codrului. ALECSANDRI, P. II 89.

d) Eezultatul concret al acțiunii.

Derivatele cu această funcțiune nu pot fi despărțite decît convențional de cele de mai sus. Pentru a ajunge să denumească rezultatul acțiunii, toate aceste derivate au circulat cu valoare de nume al acțiunii, valoare care s-a concretizat. în majoritatea cazurilor, abstractele verbale formate cu sufixul *-(t)oare* sînt vechi și au avut circulație numai în limba veche

<rar, regional și astăzi). în limba contemporană aceste derivate circulează cu valoare concretă:

numărătoare „recensămînt, statistică” (DLRM); ^ *plînsoare* „mație, rugăminte” etc.: *de multe ori oamenii făceau plînsoari*, EETEG. la GADE; *prinsoare* „avere, rămășag” (DA ms.); *scrisoare* „episistolă”; *strînsoare* „recoltă”: în anul acesta s-au întîmplat că omul au făcut multă **strînsoare**. SBIERA, P. 151.

e) Nume de plante, de animale mici, de insecte, de păsări.

în această categorie nu intră derivatele de la participii (foarte rar, după tipul *ninsoare*). Denumirile date plantelor și animalelor prin de care se formează cu sufixul *-toare* sînt foarte apropiate de numele de agent: *ciocătoare* „pasăre care ciocănește”, *privighetoare* „pasărea care priveghează”. Iată cîteva exemple:

flfîitoare (Bot.) „tremurătoare” (DA ms.); *lipitoare*: 1. vînt care trăiește în apele bălților, al gropilor etc.; 2. pasăre de noapte care se hrănește cu flori albastre (DA ms.); *mucezătoare* (Bot.) „firidă”; *plutitoare* „plantă acvatică ierboasă; rourică, firuță, iarbă dulce” (DA ms.); *sunătoare* „pojarniță”; *vîndecătoare* „usturoiță”; *vîritoare* (Iht.) „zviștură” etc. *vrajitoare*: 1) (Bot.) tilișca, 2) (Entom.) buburuză,

G. Pascu¹ mai deosebește și altă funcțiune a sufixului, aceea de a crea numele unor recipiente. Socotesc că această valoare poate fi îngăduită în prima: nume de instrumente, de obiecte.

2. Derivatele cu sufixul *-oare* au următoarele valori:

a) Indică o stare:

răcoare;

mîzgoare „murdărie, necurătenie”, *duhoare* 1) „miros greu, mîzgoare”, 2) (reg.) „nădușeală”;

b) Arată obiecte sau ființe, de obicei caracterizate printr-o anumită însușire: *ciorboare* (reg.) „zara fiartă, rămasă de la urda frămîntului”; *frucioare* (reg.) „legumă”; *părîngoare* (reg.) „parte de munte stîncos”; *smîrdoare* (reg.) „ființă murdară, lucru spurcat, scîrbă”.

Vorbînd despre sufixul *-oare*, S. Pușcariu² arată că el nu este foarte productiv în limba romînă, bazîndu-se pe puține exemple. După cum se vede, regional sufixul a dat cîteva derivate.

V. Concurența sufixului *-toare* eu alte sufixe

Fiind un sufix vechi, care a dat multe derivate, cu diferite funcțiuni, sufixul *-toare* intră în concurență cu multe sufixe. Nu același lucru se poate spune despre sufixul *-oare* care are derivate de la nume. Derivatele cu sufixul *-oare*, fiind majoritatea cuvinte cu circulație restrînsă, reglementate, nu intră în concurență cu alte formații.

¹ Op. cit, p. 126.

² Op. cit, p. 273.

1. Sufixul *-(t)oare* în funcție de nume al acțiunii intră în concurență cu infinitivul lung și supinul verbelor respective¹; foarte rar *-(t)oare* intră în concurență cu *-et* abstract < *-itus* (*plînsoare* – *plînset*) :

a) cu infinitivul:
alergătoare/alergare : *Aștern pe pînză... chipuri diafane de cai de alergătoare ...și de jolcei pestriți.* ODOBESCU, III 149;
fierbătoare/fierbere : *Văzu pre svîntul în hierbătoarm căldării.* DOSOFTEI, V. S. 52;

hurcuitoare/hurcuire : *Se face hurcuitoare... se facevînătoare.* MAT. FOLC. 205, în DA ms.;

îngropătoare/îngropare și *îngropăciune* : *Ziua de îngropătoare mea.* CORESI, c. 10/23 ;

trecătoare/trecere : [Ion Vodă] *au trimis o seamă de oaste... ca să apere trecătoarea Turcilor, să nu treacă Dunărea.* URECHE, la TDRG.

b) Cu supinul:
descălicătoare/descălicat : *De la descălicătoare. .. trăim ca în sînul lui Avram.* ODOBESCU, III 218;

însurătoare/însurat-, *E în dîrdora însurătorii c-o profesoară de la Școala centrală.* VLAHUȚĂ, la TDRG ;

numărătoare/numărat : *Gardienilor începuse a le fi frică să se mai ducă seara și dimineața la numărătoare [a arestaților].* VLAHUȚĂ, la TDRG. † *plînsoare/plîns* : *Fîind mare plînsoare.* DOSOFTEI, V.Ș. 28/31. *Poate să-și fină plînsoarea.* COȘBUC, A.E. 29;

lăutoare/lăut : *La spălatul capului din toate zilele sau la o lăutoare.* IORGA, L. R 34;

scrisoare/scris : **Scrisoarea** *rea arată lenea școlarului,* ZANNE, P.V. 588.

Trebuie precizat că derivatele în *-toare* care intră în concurență cu supinul sînt în același timp în concurență și cu infinitivul lung, așa cum s-a văzut mai sus.

Cu sensul concretizat, derivatele în *-toare* intră în concurență cu derivatele în *-ură* (*-sură*, *-tură*, *-ătură* etc). Și aici sfera de acțiune a derivatelor în *-ură* față de cele în *-toare*, se suprapune uneori peste sfera de acțiune a infinitivelor lungi și a supinului. De exemplu :

alergătoare/alergare, *alergat*, *alergătură* ; *muietoare* „*unfeldemîncare*” / *muietură* ; *cimilitoare/cimilitură* ; *murătoare* (și *morătoare*)/*murătură* ; *măsurătoare/măsură*, *măsurătură*, *măsurare-*, *strînsoare* „*recoltă*, *avere*” / *strînsură* ; *tunsoare/tuns*, *tunsură* ; *scursoare/scursură* ; *friptoare* (Țara Oașului) / *friptură*.

Alte sufixe care imprimă derivatele a valori concrete ca *-eală*, *-ință*, *-enie*, *-anie* nu intră în concurență cu sufixul *-toare*.

Cu valoarea locală, derivatele cu *-toare* intră în concurență cu derivatele în *-ie*, *-iș* (am găsit un singur exemplu) :

judecătoare / *judecătorie* (CADE) ;
lucrătoare (Trans., Banat) / *lucrătorie* (DA ms.);
pescătoare / *jp es carie*.

¹ A1. Graur, *Glosar din comuna Revița (Ialomița)* și Iorgu Iordan, *întregiri la articolul precedent*, în BUL. FIL. V, p. 168 și 182.

Ultimele două cuvinte nu sînt sinonime perfecte, deoarece *pescătoare* înseamnă „locul unde se vinde peștele”, sau „locul unde se cultivă peștele”, iar *pescătoare* „loc unde se cultivă pești” ;

uscătoare / *uscătorie* (DLRM).

Formele cu *-ătoare* sînt regionale și ele concurează cu formele rare, fiind învinse de acestea din urmă.

Cu sufixul *-iș*: *ascunzătoare*, *ascunsoare*, *ascunziș*.

Cu sufixele *-tor*, *-ar*, *-uș*, *-mînt*, *-eică*, *-iscă*, sufixul *-toare* vine în contact cînd dă derivatului valoare de nume de instrument. Cel mai des și în dezavantajul lui *-toare*, concurența are loc cu sufixul *-tor* instrument

aprinzătoare „instrument sau lucru pentru aprins ceva” / *zător*; *călcătoare/călcător* „vas în care se calcă strugurii”; *cioplititor*, *ciopleică* „unealtă de dulgherie” ; *mestecătoare/mestecător* „uclu cu care se amestecă” ; *răzământoare/răzământător*; *răzătoare/răzător* „uclu de răzuit” ;

-toarej-ar : *ștergătoare/ștergar* ;

-toare/-uș : *astupătoare/astupuș*;

-toare/-mînt: *acoperitoare/acoperămînt*;

-toare/-iscă : *vînturătoare/vînturișcă*.

Urmărind concurența sufixului *-(t)oare* (*-ătoare* etc) cu alte sufixe constatăm următoarele: sufixul *-floare* vine în concurență numai cu sufixe vechi în formațiile abstracte, sufixul *-(t)oare* este aproape întregime înfrînt de sufixele infinitivului. Cele mai multe derivate în *-(t)oare*, în funcție de abstracte verbale, sînt învechite și nu mai circulă în limbă (*cumpărătoare*, *fierbătoare*, *îngropătoare*, *trecătoare*, *lăutoare* etc). Cele care circulă nu mai au valoare abstractă (cu excepția lui *vînturătoare*) ci își păstrează sensurile concrete: *tunsoare*, *scrisoare* etc. Sufixul *-toare* în funcție de nume de acțiune, este un sufix mort.

Din concurența cu *-ie*, sufixul *-(t)oare* este de asemenea în concurență cu sufixul *-ie*. Sufixul este astăzi neproductiv pentru că toate derivatele cu *-toare* și *-ie* funcțiune sînt vechi sau au o circulație regională.

Am arătat că principalul sufix cu care *-toare*, cu valoare de nume de instrument, intră în concurență și în zilele noastre este *-tor*. Cu sufixe instrumentale pe care le-am înșirat mai sus vin în concurență sporadic cu *-toare*. Se pare că, în zilele noastre, sufixele *-tor* și *-toare* împărțit sferile de acțiune. Sufixul *-toare* creează nume de instrumente la tenie românești vechi, iar sufixul *-tor* (întărit și de împrumuturi franceză în care apare *-teur* instrumental) de la neologisme. Astfel se creează *măturătoare* „unealtă folosită la maturatul străzilor”, *prășitoare* „toare”, *păcănitoare* „castanietă” (*O vedea [pe dansatoare] alune pe rampă cu ciurul de piele într-o mîină, cu păcănitorele prinse de vîrful telor celeilalte*, CONV. UT. XLV 368), *pieptănătoare*, *plivoitoare*, *perforatoare*, *clocitoare* etc, dar *perforator* (*perfora* sau fr. *perforateur*) „dispozitiv sau aparat care servește la amestecarea mai multor lichide, a unor lichide cu solide etc.” (*agita* sau fr. *agitateur*), „mașină sau dispozitiv pentru sortarea diferitelor materiale și pr...

(*sorta* + *-tor*). Deoarece numele de instrument, ca și alți termeni tehnici, se formează astăzi, de preferință, de la teme noi,¹ sufixul *-tor* este mai productiv decât sufixul *-toare* în această funcție.

VI. Concluzii

Terminația *-oare* (*-toare*, *-ătoare*) provine din mai multe sufixe dintre care unele au formă asemănătoare, fiind însă de origini diferite. După cum se atașează la verbe sau la nume, putem deosebi sufixul *-oare* în general denominal, de sufixul *-toare*, care este de obicei deverbal. În derivatele de la participiile unor verbe de conjugarea a II-a și a III-a sufixul seamănă ca formă cu *-oare* denominal, iar ca funcțiune cu *-toare* deverbal; de aceea am tratat cele două sufixe împreună. Derivatele de la participii, având numai sensul abstract, local și instrumental (cel de agent lipsește), formează o categorie aparte în sînul derivatelor cu *-toare*, avînd o evoluție mai complicată decât derivatele de la conjugarea I și a IV-a.

În limba romînă existența acestor derivate pe cale de dispariție — tip neproductiv — alături de derivatele de la tema prezentului a aceiași verbe, este un exemplu de felul cum limba se încadrează din ce în ce mai bine în sistem. În cazul de față *sugătoare* alături de *suptoare* ne arată cum contribuie unele sufixe la sistematizarea paradigmatelor verbelor.

Sufixul *-toare* este un sufix vechi, slab productiv în funcție instrumentală, în celelalte funcții, *-toare* este neproductiv.

Sufixul *-oare* denominal este de asemenea un sufix vechi, cu o circulație strict regională, astăzi total neproductiv.

SUFIXUL *-URĂ* (*-ATURĂ*, *-ĂTURĂ*, *-ETURĂ*, *-ITURĂ*, *-SURĂ*, *-TURĂ*)

DE

LUIZA SECHE

I, Originea

Sufixul *-ură* vine din lat. *-ura* și se păstrează și în celelalte romanice: lat. *arsura* < rom. *arsură*, it. *arsura*, v. fr. *arsure*, prov. *arsura*, lat. *bibitura* < rom. *băutură*, v. fr. *boiture*, it. *bevitura*, sard. log. *bibitura*, lat. *coctura* < rom. *coptură*, it. *cottura*, v. fr. *coiture*, sp. *cochura*, *strictura* < rom. *strîmtură*, it. *strettura*, sp. *estrechura*, port. *estreitura*.

Sufixul *-ură* este moștenit în unele cuvinte (*făptură* < j. *untură* < *unctura*) sau a ajutat la formarea unor cuvinte pe teren românesc. El se prezintă și sub forma variantelor *-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*, *-tură*. Aproape în toate cazurile, între temă și sufix există o vocală legătură.

Forma *-ătură* s-a atașat la verbele de conjugarea I (*alergătură*, *cătură*, *dărîmătură*, *strigătură*) și la verbele de conjugarea a II-a și a III-a (*căzătură*, *deschizătură*, *făcătură*, *scăzătură*, *zicătură*).

Forma *-etură* s-a atașat la verbele vechi de conjugarea I a căror termină în *-i* semivocală sau într-o consoană muiată (*descuietură*, *șăietură*, *încovoietură*, *sperietură*, *tăietură*, *zgîrietură*).

Forma *-itură* s-a atașat la verbele de conjugarea a IV-a (*pietătură*, *plesnătură*, *pocnătură*, *răcitură*, *zdrobitură*).

Alături de forma *-ură* cu variantele sale, există *-atură* (fr. *-ature*, *-atura*) < lat. *-atura* care se găsește în cuvinte ca: *armatură*, *literatură*, *nomnclatură*, *temperatură*.

¹ Frederic Diez, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1874, p. 33; Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1895, p. 553; Kr. *Grammaire historique de la langue française*, voi. III, Paris, p. 144; G. Pascu, *Sufixele limbii române*, București, 1916, p. 58; Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. Limba latină*, Ed. Academiei, București, 1940, p. 126; I. Iordan, *Limba romînă contemporană*, București, 1956, p. 3.

Trebuie să amintim și cuvintele recent împrumutate, terminate în *-ură*, care ne-au venit din limbi străine, mai ales din limba franceză, ca : *turnură* < *tournure*, *uzură* < *usure* etc.

-ură, ca sufix neologic, întărește categoria mai veche a derivatelor în *-ură* moștenite sau formate pe teren românesc. Și aici se poate face o clasificare, și anume :

a) cuvinte care nu pot fi analizate pe teren românesc, neavând în limbă un corespondent: *centură* < fr. *ceinture*, *cuvertură* < fr. *couverture*, *dezinvoltură* < fr. *desinvolture*, *uvertură* < fr. *ouverture*, *vilegiatură* < fr. *villégiature*;

b) cuvinte care pot fi analizate, existând în limba română cuvântul de bază sau alt cuvânt din aceeași familie cu care derivatul poate fi pus în legătură : *candidatură* (fr. *candidature*, rom. *candida*, *candidat*), *dantelură* (fr. *dantelure*, rom. *dantelă*, *dantela*), *iodură* (fr. *iodure*, rom. *iod*), *sulfura* (fr. *sulfure*, rom. *sulf*).

Pentru unele neologisme terminate în *-ură* ne exprimăm rezerva în privința originii, deoarece ele pot fi socotite ca provenind fie din franceză, fie din italiană, germană sau rusă. De exemplu, termeni românești ca : *agentură*, *aparatură*, *avocatură*, *colectură*, *corectură*, *glazură*, *maculatură*, *registratură* au echivalente în germană: *Agentur*, *Apparatur*, *Advocatur*, *Klaviatur*, *KolleMur*, *KorreMur*, *Glaser*, *Makulatur*, *Registrar*; termeni ca : *aventură*, *coloratură*, *partitură*, *velatură* au în italiană echivalentele : *avventura*, *coloratura*, *partitura*, *velatura*; termeni ca : *aspirantură*, *procuratură* au în limba rusă echivalentele *acnupaumypa*, *npokypamypa*.

II. Temele la care se atașează sufixul *-ură* (*-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*, *-sură*, *-tură*)

1. Verbe:

a) La tema prezentului, la verbele de conjugarea a II-a și a III-a : *alegătură* < *aleg*, *căzătură* < *caz* (– *cad*), *cocătură* < *coc*, *deschizătură* < *deschid* (= *deschid*), *făcătură* „farmec, vrajă” < *fac*, *scăzătură* < *scaz* (= *scad*), *sugătură* < *sug*, *torcătură* < *torc*, *zicătură* < *zic* etc.

Toate derivatele de la tema prezentului verbelor de conjugarea a II-a și a III-a sint formate cu varianta *-ătură*. Excepție face *țitură* „numele unui dans popular și melodia acestui dans” < *țiu* (= *țin*) + *-tură* :

Măi balaură, *cîntă țitura*. ALECSANDRI, T. 1132.

Ne cîntă din fluier : doina. . . *alivencile, țitura*. CREANGĂ, A. 82.

b) La tema participiului, mai ales de la verbele de conjugarea a III-a + *-ură* sau *-ătură* : *alesură* < *ales*, *aprinsură* < *aprins*, *întorsură* < *întors*, *rosură* < *ros*, *ruptură* < *rupt*, *scursură* < *-scurs*, *spărtură* < *spart*, *suptură* < *supt*, *umplură* < *umplut* etc. ; *alesătură* < *ales*, *arsătură* < *ars*, *coptătură* < *copt*, *rosătură* < *ros*, *strînsătură* < *strîns*, *ștersătură* < *șters* etc.

c) La infinitiv + *-ă(i)tură* sau la participiul verbelor de conjugarea I și a IV-a + *-ură* : *ciupitură* < *ciupi*, *ciupit*; *duruitoră* < *durui*, *duruitor*;

înghițitură < *înghiți*, *înghițit*; *lovitură* < *lovi*, *lovit*; *năruitură* < *năruit*, *pocnătură* < *pocni*, *pocnit*; *știrbitură* < *știrbi*, *știrbit*; *topitură* < *topi*, *topit*; *zvoirlitură* < *zvoirl*, *zvoirlit* etc.

d) O serie de derivate de la verbe, care au rădăcina prezentului identică cu aceea a participiului și a infinitivului și care în latină derivă de la tema participiului, pot fi considerate ca provenind fie de la prezent, fie de la infinitiv, fie de la participiul. în funcție de tema la care se atașează sufixul este *-ură* sau *-tură*. în această situație sint majoritatea derivate de la verbele de conjugarea I (*alinătură* < *alin*, *alina*, *alinat*; *curmătură* < *curm*, *curm-a*, *curmat*; *înțepătură* < *înțep*, *înțepa*, *înțepat*; *pișcătură* < *pișcă*, *pișcat*; *spălătură* < *spăl*, *spăla*, *spălat*; *vărsătură* < *vărs*, *vărsat* etc.) și de conjugarea a IV-a (*ascuțitură* < *ascuț*, *ascuțit*, *înghițitură* < *înghit*, *înghiți*, *înghițit*; *sorbitură* < *sorb*, *sorbi*, *sorbit*).

e) Verbele de conjugarea I, a căror temă se termină în *-i* semantice sau într-o consoană muiată, transformă la forma de prezent, infinitiv și participiu pe *-ătură* în *-etură* : *înceietură* < *înceia*, *încondeietură* < *încondeia*, *încovoietură* < *încovoia*, *încuietură* < *încuia*, *înjunghietură* < *înjunghiea*, *întortochietură* < *întortochia*, *tăietură* < *tăia*, *zgîrietură* < *zgîriea*.

Derivate ca : *editură* < *edita*, *editat*; *încadratură* < *încadra*, *înliniatură* < *linia*, *liniat*; *paginatură* < *pagina*, *paginat* pot fi socotite ca formate pe teren românesc, atunci cînd nu au nici un corespondent în alte limbi, fie împrumutate din alte limbi, atunci cînd găsim corespondenți pentru aceste derivate în alte limbi.

2. Nume:

a) Cuvîntul de bază este adjectiv : *obraznicătură* < *obraznic*, *slăbătură* < *slab*, *vechitură* < *vechi*.

b) Cuvîntul de bază este substantiv: *frunzătură* < *frunză*, *gîlătură* < *gîlă*, *gîmfătură* < *gîmfă*, *încrengătură* < *în* + *creangă* (modelul fr. *embranchement*), *pînzătură* < *pînză*, *ripătură* < *ripă*.

Trebuie subliniat faptul că la derivatele formate cu sufixul în *-ătură* a căror temă este un nume, sufixul se prezintă sub forma variantei *-ătură* și mai rar *-itură*, niciodată *-ură*.

III. Valorile sufixului *-ură* (*-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*, *-sură*, *-tură*)

1. Nume de acțiune :

alergătură „acțiunea de a alerga, alergare” : *De alergăturile alăcari*. . . *toată pulberea de pe toată calea în ceriu se ridică*. CANTEMIR, I E R. 27. [Unii cîini] *se întrebunțează la alergături îndelungate* *căprioare*. ODOBESCU, III 64.

asupritură „asuprire, asupreală” : *Beția și cămătnicna și asupritura și toate alalte păcate*. CORESI, la HEM. 1938. *Că de asupritura trude* *gărești ce să asupriia, nice părul nu-i putia criaste*. DOSOFTEI, V. S.

frîntură „acțiunea de a frînge, Mngere” : *Satu*. . *unde s-a înfrîntura carului*. JIPESCU, la TDRG;

furătură „acțiunea de a fura, furat”⁵ : *Tu m-ai îndemnat la furătură* SBIERA, P. 255;

îmbâietură „acțiunea de a se îmbăia” : *D[^]a-mbâietură Si-o gustare bună.* GOLESCU, la ZANNE, P. VIII 116 ;

încărcătură „acțiunea de a încărca, încărcare” : *Ici coala câte un șlep ; hamalii isprăvesc încărcătura.* DUNĂREANU, CH. 70 ;

udătură „udare” : *Asemine și maica, după multe udături si-au mai venit ceva în simțire.* DRĂGHICI, R. 27. *Semănăturile au trebuință de udătură.* GOLESCU, I. 88 etc.

Foarte legat de acțiune este rezultatul acțiunii sau obiectul cu care se face acțiunea. Uneori distincția dintre aceste două valori se face foarte greu, deoarece nu se poate preciza întotdeauna unde este numai „acțiunea de a...” și nu și rezultatul acestei acțiuni:

arsură „leziune” : *Arși pre spinare cu țepi arse în foc și căliți cu oțet amestecat cu sare preste arsuri,* MINEIUL (1776), 173 2/2;¹

bătătură „porțiune de piele bătătorită” : *Palmele aceste țărănești ale noastre, străpunsese de pălămidă și pline de bătăături... vă tin 'pe dumnea-voastră.* CREANGĂ, A. 156 ;

făcăluitură „zeamă groasă făcută din legume făcăluite” ;

fărîmătură „fărîmă” : *Nu i se dete voie a împărți nici îrmăturile cu cîinii lui.* NEGRUZZI, I 253 ;

frîntură „spărtură, gaură” : *Fără de a socoti lacuna lăsată de o frîntură a vasului, numărul figurelor este mai puțin de vreo cincizeci.* ODOBESCU, II 188;

picătură „strop” : *Ca o picătură ce pică pre pămînt.* BIBLIA (1688), 71. *Ploaia își aruncă deodată, deasupra iazului, picăturile repezi și grele ca plumbii.* CEZ. PETRESCU, S. 29 ;

udătură „băutură (alcoolică)” : *O fată voinică și frumoasă. . . aduce pe o tavă uscătură și udătură.* CARAGIALE, O. I 369.²

Valoarea de rezultat al acțiunii este valoarea cea mai clară și cea mai bine reprezentată a sufixului -ură. Aici pot fi repartizate aproape toate derivatele cu sufixul -ură; unele dintre ele s-au concretizat și există azi aproape exclusiv cu această valoare : *arsură, bătătură, frîntură, legătura, picătură* etc.

2. însușirea, calitatea; starea, senzația:

adîncătură „adîncime” : *Dulceției lui iaște fără fund și fără moarte și nescăzută adîncătură.* CORESI, E. 191;

bălțătură „amestecătură de diferite culori care nu se armonizează între ele” : *Bălțătură ce se observă în acest tablou face ochilor o impresiune dureroasă,* LM ;

înțelegătură „calitatea de a înțelege, înțelegere” : *Am scos de în psaltirea srăbească pre limbă rumînească, să vă fie de înțelegătură.* CORESI, PS. 444. *Fii nebuni sînt și fără înțelegătură.* la GASTER, CR. I 141/25 ;

simțitură „însușirea de a simți” : *Și dobitocului fără cuvînt încă are mestecătură, că are simțire, și se iuțeaste și pohteaste; și are mestecătură. .. derep' ce că are și păr și unghi, că fără de simțitură Vca și'acelea.* CORESI, E.39 ;

căldură „temperatură ridicată; fierbințea” : *Vara [nu sînt] șale așa mari, ci cuvioase călduri.* EI. COSTIN, la GASTER, CR. II 3/18. *Și iac, îi vin călduri să moară.* COȘBUC, P. I 128 ;

cebăluitură „amețea, tulburare, zăpăcea” : *Teame-se și se ohăsi cu frica și cu cutremurul și în căbăluitură de tot va fi.* CORESI, E. 191 ;

3. Obiectul acțiunii :

văzătură „vedere” : *Văzătura lor să le fie mărturie.* CORESI, E. 191 ;

4. Mijlocul prin care se realizează acțiunea exprimată de verb :

adăpostitură (adăpostură) „adăpostea” : *Ajunsesem la cea bună și fără voroavă, la adăpost sila lin.* CORESI, la GASTER, 29/22;

aparatură „piedică, obstacol” : *31 are aparatură de cătră spăseni boala, bogătiia și mare vătămătură vindecării grija iubirii aurului.* CORESI, la HEM. 1312 i

Sufixul -ură din unele derivate cu sens peiorativ (la care sufixul peiorativ este dat de temă și nu de sufix, ca în exemplele *căzătură, țără* etc.) a fost atașat la alte verbe care nu aveau sens peiorativ; de data aceasta valoarea peiorativă a derivatului este dată de sufix, nu de temă :

adunătură „strînsură de obiecte și mai ales de oameni la întîmînire” : *Adunătură fără nici o potrivire, din toate părțile, confuză etc.” : Au bătui pr adunături, ce era cu Vasile Eăbășescu.* NECULCE, LET. II 243/11. *În călugării! O adunătură de zamparagii dugliși, din toată lumea,* CREANGĂ, A. 120. Deosebirea dintre *adunare* și *adunătură* se vede din exemplul *Obșteasca... adunare au ajuns o adevărată adunătură slugarnică.* SANDRI, la HEM. 400. *Vînează aplauzele unanime ale unei adunări rigoare ale unei adunături.* CARAGIALE, O. III 47 ;

mîncătură „vexațiune, mîncătorie” : *De jacurile și de mîncături toți acești tuscinci feciori.* NECULCE, LET. II 259/18. *Multe mîncături s-au făcut.* M A G . IST. iv 116/27.

IV. Concurența dintre derivatele formate cu sufixul -ură (-atură, -atură, -itură, -sură, -tură) și alte derivate cu valoare abstract verbală

Sufixul -ură intră în concurență cu infinitivele lungi (substantive abstracte verbale propriu-zise. Substantivele formate cu sufixul -ură exprimă noțiuni asemănătoare cu infinitivele lungi substantivate :

amăgire-amăgitură : *Frumoasă e cîmpia cu dulcea-i liniștire Pentru ce fuge de-a lumii amăgire.* ALECSANDRI, P. 1132. *Pentru nestarea la a lui Decheval și pentru amăgitoriie ce îmbla să facă, nu multă vreme putut a se stăruia acea pace.* CANTEMIR, HR. 82/14. *Amăgitură este*

¹ Cf. Laura Vasiliu, *Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu învățătură a lui Coresi, din 1581 în SFC I, p. 250.*

² *Ibidem.*

mai ales în limba veche; azi el este înlocuit, aproape cu desăvârșire, de *amăgire* și de *amăgeală*;

îmboldire-îmbolditură: Fireasca **îmboldire**, Ce vrînd-nevrînd măndeamnâ a scrie la satire. I. NEGRUZZI, S. II 22. Cu **îmboldituri** și meșteșuguri role a vicleanului au început ca să strice, URICARIUL, I 308/7 ;

încăierare-încăierătură: Vede jos **încăierarea** luptătorilor voinici Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici. COȘBUC, P. II 45. A zugrăvit cu penelul său energic și realist o **încăierătură** înfuriată de oameni. ODOBESCU, III 130 ;

încleștare (încleștire) – (învechit) încleștitură: O **încleștare** de moarte s-au încins [între soldați]. ALECSANDRI, P. III 353. Avăm noi oamenii **încleștitură**, de ce ne vine noao de la nepriitorul. CORESI, E. 222 ;

însoțire (învechit, însoțiere) – (regional) însoțitură: Tu de **însoțiere**, de legături, de lege, Ai rîs. DONICI, F. II 60. Săraca singurătate, Mult mi-ești dor și mult mi-ești frate Și de însoțitură ta, Mi s-a-năcrit inima. Viciu, S. GL.;

înșirare-înșirătură: O **înșirare** de vorbe goale. DAMS, DICȚ. **înșirătura** cea bună a lucrurilor. DOSOFTEI, V. S. 217.

Derivatele în *-ură*, ca și infinitivele lungi, exprimă acțiunea (uneori și rezultatul acțiunii) verbului. Cu toate că aceste forme paralele exprimă cam aceeași idee, ele nu sînt întotdeauna perfect sinonime. Cu valoare de rezultat al acțiunii, derivatele cu sufixul *-ură* sînt mai mult folosite, au o circulație mai mare decît abstractele verbale substantivate (*legare – legătură, împletire – împletitură, plesnire – plesnitură, răsucire – răsucitură*). Cu valoarea de „acțiunea de a...” ele sînt mai slabe decît abstractele verbale infinitive lungi și față de acestea, derivatele cu sufixul *-ură* apar ca învechite sau regionale. Dacă derivatele cu sufixul *-ură* nu și-ar fi dezvoltat sensuri diferite, întărite prin concretizare, ele ar fi fost înlăturate probabil de abstractele verbale-infinitive lungi.

Derivatele cu sufixul *-ură* mai sînt în concurență și cu supinul devenit abstract verbal, care denumește atît acțiunea cît și rezultatul acțiunii verbului:

colindat – colindătură: **Colindatul** cu steaua e considerat tot mai mult ca un lucru cerșitoresc. PĂCALĂ, M. R. 187. *Sufletul.. . face colindătură* De la rău la fapte bune, de la dragoste la ură. CONACHI, P. 285 ;

huruit – huruitură: Săgeți de fulgere și un **huruit** înăbușit, N. R E V . R. I 28. Un fulger. . . se zvîrcoli în sinul nuorilor. . . ș-o **uruitură** se prelungi în depărtare. DELAVRANCEA, S. 168;

moțait – moțaitură: Noaptea nu mai vezi **moțaitul** prefăcut al cocoanelor, DELAVRANCEA, la CADE. El răspunde cu o **moțaitură** ușoară din cap ;

pîrîit – pîrîitură: Nu trecu mult și auzii în urmă murmure de voci și **pîrîitul** crengilor. DUNĂREANU, CH. 135. Orice **pîrîitură** de creangă făcea să-i bată inima cu mai multă putere. DUNĂREANU, CH. 238.

între aceste două serii de derivate există o continuă concurență, întrucît de cele mai multe ori ele au sensuri foarte apropiate. Din cauză că deosebirea dintre ele este greu de făcut, uneori chiar imposibil, vorbitorii le folosesc aproape în aceeași măsură pe amîndouă.

Deoarece sufixul *-ură* apare mai ales în cuvintele vechi sau regionale, concluzia care se impune este următoarea: din concurența cuvintelor

formate cu sufixul *-ură* și infinitivele lungi sau supinele substantive mai tari sînt acestea două din urmă. Derivatele cu sufixul *-ură* sînt cele mai multe ori, învechite și arhaice (*moțaitură, colindătură* etc.) fac loc abstractelor verbale (*moțaiala, moțait, colindat* etc.) poate și din cauză că sînt mai scurte. Derivatele cu sufixul *-ură*, provenite din v. •care au la bază o onomatopee, nu se mai prezintă astfel. Din concurență două serii de formații nu se poate spune care este mai tare, amîndouă seriile circulînd în aceeași măsură (*pîrîit – pîrîitură, scîrîit – scîrîitură, huruit – huruitură* etc).

O puternică concurență remarcăm între derivatele cu sufixul *-ură* și cele cu sufixul *-ură*, tocmai din cauză că amîndouă seriile de derivate sînt abstracte verbale care exprimă rezultatul acțiunii verbului. De o parte derivatele în *-ură* există paralel cu cele în *-eală* *, fără a putea spune că întotdeauna aceste forme sînt perfect sinonime:

bușeală – bușitură: Și unde mi-l luă pe... Păcală al meu la bușeală măcelarul. ISPIRESCU, la TDRG. Numai eu știu cîte **bușituri** am mîncat. ALECSANDRI, T. I 473;

îmbrînceală – îmbrîncitură: Eu nu voiam s-o las, ea nu se lăsa **îmbrînceala** asta, aluat portofelul de la mine. SLAVICI, N. II 326. Glumă numai cu gura, iar nu și cu **îmbrîncitura**. ROMÎNUL GLUMEȚ, 52 ;

- . • *jupuială – jupuitură*: Tot trupul li era numa **jupuieli** și bulă **jupuitură** ^pricina scărpinaturilor și necurăteniei. CARAGIALE, O. I 33. Pulpele-i mîncate **jupuituri** mre se văd prin sfîșiitura nădragilor sînt pline de **jupuituri**. CARAGIALE, O. I 29;

păcăleală – păcălitură: Te pomenești că... a auzit vreo minciună **păcăleală**. GALACTION, O. I 292. „Breasla, veselă și ușoară a vîhății **păcălitură** îți va răspunde în cor cu o **păcălitură** vîntorească. ODOBESCU, NI 49.

Uneori sinonimia acoperă numai unele sensuri ale cuvintelor în aceste situații, mai tari s-au dovedit derivatele cu *-ură*, tocmai din cauză că este pregnantă valoarea concretă (*hurducătură, izbitură, lovitură, pocnătură* etc). Alteori, dimpotrivă, mai mult sînt folosite derivatele formate cu sufixul *-eală*: *bușeală, dascăleală, îmbrînceala, moțaiala, jupuială, păcăleală, răpăială* etc, din cauză că aici este mai puternica valoare de abstract verbal. La unele verbe s-a atașat numai sufixul *-ură* și nu a forma abstracte verbale, nu și *-eală*: *iscălitură, întăritură, învoială*. La vizita de **îinvestitură** făcută' sultanului, a îmbrîncit cu piciorul oficiali. HOGAȘ, DR. M. 176 etc

Există situații în care derivatele în *-ură* s-au concretizat, în vreme ce cele în *-eală* au rămas numai cu valoare de abstracte verbale (*„lenjerie de corp ; pește ; vopsea albă ; spațiu alb între litere ; zarza*

„n... .e^* ^ „TL„IX _ a.hHt.ra.p.tnl verbal al lui *albi*;

1 Vezi și Elena Ciobanu, *Sufixul -eală*, în SEG II, p. 136-137.

2 *Ibidem*, p. 133.

fi măcar ceva mai chipeș, dar i-o **stîrpitură** de om, bre, numai de-o șchioapă. HOGAȘ, DR. M. 131, față de *stîrpeală* „acțiunea de a stârpi”.

În cazurile în care derivatele în *-ură* au căpătat sensuri independente de acelea ale derivatelor în *-eală*, deci cînd ele nu puteau fi înlocuite cu derivatele în *-eală*, s-au impus în limbă și s-au păstrat ca atare. În general, derivatele în *-eală*, atunci cînd aveau sensuri mai mult sau mai puțin identice cu cele în *-ură*, s-au dovedit mai puternice și s-au impus în limbă, înlocuindu-le parțial sau chiar total.

Sufixul *-ură* mai intră în concurență cu sufixul *-oare* atunci cînd derivatele *ou* acest sufix au un sens concretizat, uneori cele două sufixe venind în concurență și cu derivatele abstracte verbale infinitive lungi sau supine ¹:

alergătoare – *alergătură* : Aștern pe pînză... chipuri diafane de cai de **alergătoare**. ODOBESCU, III 149. [Unii cîini] se întrebunțează la **alergături** îndelungate dupe căprioare. ODOBESCU, III 64;

cimilitoare – *cimilitură* : MARDARIE, L. 23, PONTBRIANT, D., *Din rostul meu voi scoate pilde și cimilituri*. DOSOFTEI, PS. 256 ;

ghicitoare – *ghicitură* : Nu mă-ncîntă azi cum mă mișcară Povesti si doine, **ghicitori**, *eresuri*. EMINESCU, O. I 201. *Cimilitura sau gicitura* lui Solon celui înțelept. ÎS*. COSTIN, LET. I 49/4;

încheietoare – *încheietură* : La toate **încheetorile** minelor și ale picioarelor. MARIAN, NA. 275.1-*au deznodat mîinile și picioarele de prin încheieturi** MINEIUL (1776), 186²/₃;

scursoare – *scursură* : Se topesc omeții... și pornesc **scursorile** la vale. PAMFILE, J. II 84. De la Sălătruc... o luăm oblu, pe cărări de codru si pe **scursuri** de pulhoai. VLAHUȚĂ, R. P. 140;

strîmtoare – *strîmtură* : N-ați auzit de-un Jian... Care îmbla prin păduri... Șipîndește la **strîmtori**, De despoaie negustori! ALECSANDRI, P. P. 159. Acest loc așezat în **strîmturi** era foarte nepriincios oastei turcești, ARHIVA R. I 109.

Mai puternic în această concurență este sufixul *-ură* atunci cînd derivatele respective sînt absolut identice ca sens. Dar și aici putem da unele excepții, în care folosirea a impus formele cu sufixul *-oare* {*ghicitoare*, *strîmtoare*, *tunsoare*, *unsoare* etc).

Uneori *-ură* intră în concurență cu *-ință*:

făgăduință – *făgăduitură* : Nu te hrăni cu nădejdea și cu **făgăduințele**. "NEGRUZZI, I 248. Toate **făgăduiturile** lui... cu credință numai... le putem cuprinde în noi. **cu**. BĂTR., II 105;

închipuință – *închipuitură* : Din **închipuințele** mele. SBIERA, F. S. 184. Vădzum **închipuitură** de podoabă de bărbat groznic. DOSOFTEI, V. S. 81;

îndoianță – *îndoitura* : Oglinda hronicului nostru, de tot pravul **îndoianții** mai ștearsă și mai curată înaintea privealii cetitoriului să o punem. CANTEMIR, HR. 55. **îndoiturile** inimii. COSTÎNESCU, V. S. V.

¹ Pentru concurența *-oare*, *-ură* vezi și Magdalena Popescu-Marin, *Sufixe -oare și (-ătoare »toare, etoare -itoare)*, în SFC, volumul de față, p. 184.

în această concurență mai tare s-a dovedit sufixul *-ință*.

Un alt sufix cu care intră *-ură* în concurență este *-et*:

bufnet – *bufnitură* : Din cînd în cînd, șrapnelele... se sparg pe su cu un **bufnet** înfundat. SANDU, D. P. 60. Deodată a auzit o **bufnitură** grozavă. SADOVEANU, O. VI 384;

ciocnet – *ciocnătură* : Cîntau lăutarii căutînd să acopere mitraliera de telui pe grătar, **ciocnetul** ulcelor și vorba tot mai încălzită a oamenilor PAS, Z. I 171. Se auzeau **cioenituri** de pahare, DLRC, S. V. ;

pocnet – *pocnătură* : S-auzea un **pocnet** mărunt și cioburile zornăiau piciorul mesei. CAMILAR, N. I 80. În pîlnia telefonului se aude numai șfîrîtură continuă și **pocnituri** metalice. CEZ. PETRESCU, I n 15;

trosnet – *trosnătură* : Auzi un **trosnet** și un **pocnet** prin pădure. ISF. RESCU, U. 30. Un zgomot s-auzi, o **trosnătură** care cu nimic nu se poate compara. CARAGIALE, O. I 286.

În cazul acestor două sufixe nu ne putem pronunța categoric; nici unul dintre ele nu este mai puternic decît celălalt. Derivatele cu aceste sufixe circulă în aceeași măsură în limbă și la rîndul lor sînt concurente cu abstractele verbale-infinitive lungi sau supine. Sînt cazuri în care cele două sufixe apar în derivate care au sensuri identice : *plesnet* – *plesnătură*, *pocnet* – *pocnătură*, *scîncet* – *scîncitură*, *trosnet* – *trosnătură* etc. și cînd este totuși posibilă o oarecare diferențiere: substantivele formate cu sufixul *-et* apar mai ales în operele culte \ unde există o anumită preferință pentru cuvintele abstracte, spre deosebire de operele populare unde preferința îndreaptă mai ales către cuvintele concrete.

Sufixul *-ură* intră în concurență și cu *-ie*: ^

prorocie – *prorocitură* : Altuia ciude a face, altuia **proroeitura**, altuia **prorocie** duhuri a goni. CORESI, E. 317. **Prorocia** ce zic că pentru Mahometh s-a zis. E. VĂCĂRESCUL, IST. 248 ;

proslăvie – *proslăvitură* : Cine mulțemeaște cu daruri bune și cu lauda a dătătorului de bine Domnulu acea **proslăvitură**. CORESI, E. 422.

Mai rar se află sufixul *-ură* în concurență cu *-iș* :

colindiș – *colindătură* : Să meargă cetele de copii... cu colinda, mîncînd **colindișul**, **colindătură** de la rău la fapte bune, de la dragoste la ură. CONACHI, P. 285 ; ^

îngrădiș – *îngrăditură* : Și să stăpînească aceste case și cu tot pămîntul curții și al grădinii cît ține **îngrădișul** (a. 1701), la FURNICĂ, I. C. 6. **Îngrăditura** cetății era așa. CANTEMIR, IST. IER. 126 ;

măsurîș – *măsurătură* : **Măsurîșul** lapților pică la sf. Gheorghe. D A , s. Celalalt loc.. la al căruie despărțire și **măsurătură** au fost de față (a. 1800). URICARIUL, IV 173.

Atît în concurența cu *-ie*, cît și în concurența cu *-iș*, sufixul *-ură* s-a dovedit slab.

De foarte puține ori am întîlnit concurență între derivatele formate cu sufixele *-(ă)mînt* și *-ură* :

¹ Eugenia Contras, *Sufixul -et*, în SFC, volumul de față, p. 161 – 162.

² *Ibidem*, p. 161.1.

încrezămînt – încrezătură: *Carele [cap] face vindecări de înerezămînt adevărit poticâliților să nu să îndoiască a veni spre pocăință.* DOSOFTEI, V. S. 212/2. **încrezătură**. CORESI, la GASTER, CR. I 16 ;

îngropămînt – îngropătură : **îngropămînt**. POLIZU, v., s. v. **îngropătură**. CORESI, E. 183.

Sufixul *-ură* mai poate fi în concurență, destul de rar, cu *-anie*, *-enie*:

arătanie – arătătură,
împuțieenie – împuțitură,

începenie – începătură : *începeniile,.. lucrării.* PISCUPESCU, O. 108.

începătura *vieței noastre... iaste... pîinea și apa.* VARLAAM, C. 352 ;

hulenie – hulitură : *Ereticii bîrftia hulenie asupra Domnului Hristos.*

DpsoFTEI, V. S. 18/30. *Hulitură*. ANON. CAR. ;

împărțanie – împărțitură : **împărțaniia** *moștenirei.* DA, S. V. **împărțitura** *defîn se face pentru vite, cîte de o mîncare.* DA, S. y.

Cu această valoare, atît derivatele cu sufixele *-ame*, *-enie*, cît și cele cu sufixul *-ură* apar în această concurență învechite; ele au fost înlocuite pu abstractele verbale propriu-zise.

Am întîlnit cîteva cazuri de concurență între sufixul *-ură* și sufixul *-iciu* și numai fh cuvinte vechi, azi ieșite din uz :

înbunăciune – înbunătură: *Nice cu înbunăciunile, nice cu măguli-ciunile cneajului nu s-au duplecat.* DOSOFTEI, V. S. 8/2. *Nu-ți paie că cu tine înbunături și menciuini ca aceasta veri birui mentea mea.* VARLAAM, C. **îl**, 63/2 ;

împăcăciune – împăcătură: **împăcăciunea** *lui Ștefan vodă cu craiul leșesc.* AXINTE URICARIUL, LET. I, 141/17. *Că oile amu chiamă-se sf(i)nții, dereptu blînzia loru și.....* **împăcătura**. CORESI, E. 38 ;

închipuiciune – închipuitură;

îndoiciune – înaoitură : *Să ne închinăm lui /ara-ndoieciune.* DOSOFTEI, V. S. 130/2. **îndoiturile** *inimii.* COSTINESCU, V., s. V.

în sfîrșit, uneori sufixul *-ură* concurează cu formațiile regresive :
adăpost – adăpostitură,
colînd – colîndătură,
strănut – sifănutătură.

Din această concurență, în mod categoric au ieșit învingătoare formațiile regresive, ele avînd și avantajul scurtimei. Sufixul *-ură* s-a dovedit și de această dată învechit.

•

Din faptele prezentate mai sus se vede că *-ură* este un sufix puternic și că, deși este concurat de multe alte sufixe, reușește să se mențină în limbă, să aibă chiar o oarecare stabilitate, determinată mai ales de sensurile concrete pe care le are și le dezvoltă. Este un sufix bine reprezentat în limbă, întărit și de existența acestui sufix în limbile franceză, italiană, germană și rusă. ¹

¹ Vădim Rudeanu, *Sufixe -anie, -enie în limba romînă*, în SPO n. p. 106.

SUBSTANTIVAREA ADJECTIVULUI ÎN LIMBA ROMÎNĂ

DE

IOANA DIACONESCU

în Gramatica Academiei E.P.E.¹ problema substantivăm adjectivului este doar amintită și ilustrată cu cîteva exemple fără a se face o cercetare mai amănunțită.

Lucrarea de față își propune să studieze procedeele de substantivare a adjectivului, unele probleme de ordin formal și semantic precum frecvența acestui proces în limba romînă, după o statistică alcătuită pe baza materialului cules din DLRM.

Mai întîii sînt necesare cîteva precizări :

a) Lucrarea a avut în vedere numai adjectivele așa-numite calificative, în sensul pe care Gramatica Academiei E. P. E. îl dă acestei noțiuni. Adjectivele determinative, deși însoțesc substantive ca și cele calificative nu se substantivează din cauza sensului lor foarte abstract. Aceste adjective, cînd apar fără substantiv, revin la funcția lor gramaticală de bază, funcție care la cele mai multe este pronominală.

b) Dintre toate adjectivele atestate de DLRM, numai *mare* poate avea, la gradul comparativ, valoare de substantiv (*mai marele peste oș*) în schimb, la gradul pozitiv poate să apară cu valoare de substantiv numai cu articol adjectival (*cei mari*).

De asemenea, cazuri de substantivare a adjectivului la gradul superlativ, în afară de cîteva superlative arhaice formate cu *prea* (*preabucuros, preacurat,-ă, preacuvios, preafericit, preasfînții*), care pot fi folosite și cu substantive, altele n-am întîlnit.

Prin urmare substantivarea adjectivului la gradul comparativ și superlativ constituie o excepție și de aceea lucrarea se va referi numai la substantivarea adjectivului la gradul pozitiv.

¹ Voi. I, București, 1954, p. 37 și 188.

MIJLOACELE DE SUBSTANTIVASE

în limba română substantivarea adjectivului se poate face prin câteva procedee; folosirea unui mijloc nu exclude însă posibilitatea folosirii altui mijloc, deoarece, în general, unul și același adjectiv poate fi transformat în substantiv în mai multe feluri. Tuturor acestor mijloace le este comună elipsa termenului determinat, dar în afară de ea, în cele mai multe cazuri, mai este nevoie de un element pentru ca adjectivul să fie folosit cu valoare de substantiv. Ținând seamă de acest element vom face o clasificare a mijloacelor de substantivare.

1) PROCEDEUL ARTICULĂRII

Articularea adjectivului este procedeul cel mai frecvent în limba română. După felurile articolului folosit, substantivarea se poate face:

- a) Cu ajutorul articolului hotărît (la sing. și pl.) *bolnavul, bolnava, bolnavii, bolnavele*;
- b) cu ajutorul articolului nehotărît (sing. și pl.): *un bolnav, o bolnavă, niște bolnavi, niște bolnave*;
- c) cu ajutorul articolului adjectival (sing. și pl.): *cel bolnav, cea bolnavă, cei bolnavi, cele bolnave*.

Comparând rezultatele care se pot obține cu ajutorul fiecăruia dintre cele trei feluri de articol, se poate stabili, între articolul hotărît și nehotărît pe de o parte, și cel adjectival pe de altă parte, o deosebire în ceea ce privește sfera de aplicare și gradul de concretizare realizat.

Articolul adjectival poate să cuprindă sfera cea mai largă de adjective și cred că oricare adjectiv din limba română, cu ajutorul articolului adjectival, poate fi transformat în substantiv dacă necesitățile vorbirii sau scrierii ar cere acest lucru.

Astfel există adjective care nu pot fi substantivate cu ajutorul articolului hotărît, în schimb, cu ajutorul articolului adjectival substantivarea lor este posibilă. Câteva exemple, luate la întâmplare, vor fi ilustrative pentru această afirmație. Cred că s-ar putea spune, de pildă, *cel inutilizabil, cel inundabil, cel intuitiv, cel introductiv, cel vacant, etc.*, dar nu s-ar putea spune: *inutilizabilul, inundabilul, intuitivul, introductivul, vacantul, etc.*

Cum toate adjectivele substantivate cu ajutorul articolului hotărît și nehotărît pot fi substantivate și cu cel adjectival, dar nu și invers, este evident că sfera cea mai largă în întrebuintare este a articolului adjectival.

Privită din punctul de vedere al gradului de concretizare realizat, deosebirea dintre substantivarea cu ajutorul articolului adjectival și cel hotărît și nehotărît este în favoarea celor două din urmă.

Un adjectiv oarecare, cu ajutorul articolului adjectival poate ajunge să denumească obiectul însuși, dar pentru ca exprimarea să fie clară, este nevoie ca în același context să apară cel puțin o dată și numele obiec-

tului la care se referă adjectivul dat. Altfel nu s-ar putea înțelege prețurile despre ce este vorba. Într-un context, de exemplu, se poate vorbi despre *terenuri inundabile*, și *neinundabile* și mai departe ar putea să apară *cel inundabil* sau *cel neinundabil*, unde ar putea să apară de-a face cu substantive, pentru că determinatul lipsește, dar ca să știm despre ce este vorba a fost nevoie ca substantivul *teren* să apară cel puțin o dată în context.

"Nu aceeași este situația când substantivarea este făcută cu ajutorul articolului hotărît sau nehotărît. Cu ajutorul acestor articole și mai ales cu cel hotărît, concretizarea și individualizarea este mult mai evidentă.

Astfel, de la adjectivul *bătrîn*, se poate forma substantivul *un bătrîn* sau substantivul *bătrînul* cu ajutorul articolului hotărît, care are un sens foarte concret desemnând pe un om în vîrstă fără să mai fi fost nevoie să apară în context cuvîntul *om*.

Dacă substantivarea ar fi fost făcută cu articolul adjectival (*bătrîn*), legătura cu adjectivul s-ar fi păstrat mai bine și gradul de individualizare n-ar mai fi fost atît de evident, iar noi n-am putea spune decît cu ajutorul contextului dacă în *cel bătrîn* e vorba de un om, de un animal oarecare sau chiar de un obiect neînsușit (*vinul cel bătrîn* -+*cel bătrîn*).

Prin urmare, substantivarea cu ajutorul articolului adjectival prezintă o situație aparte deoarece în acest caz ideea de însușire (elementul definiției adjectivului) este destul de vie, concretizarea și individualizarea fiind precizate de context.

Din această cauză, deși sfera de adjective la care este aplicat procedeul substantivăm cu articol adjectival este mai mare, totuși, practic în limba scrisă și mai ales în cea vorbită, substantivarea se face mai ales cu articolul hotărît și nehotărît.

Deși în majoritatea cazurilor același adjectiv se substantivează cu aceeași măsură cu articol hotărît sau nehotărît, există totuși situații în care este posibilă numai substantivarea cu articol hotărît enclitic

în această categorie intră un număr restrîns de adjective, ales din domeniul religiei (astăzi au o circulație foarte redusă):

cuvios, -oasă – cuviosul
împelițat, -ă – împelițatul
frumos, -oasă – pl. frumoasele (ielele)
mîntuitor, -oare – mîntuitorul
necurat, -ă – necuratul
preabun, -ă – preabunul
preabuna
hămîșliu, -ie în expresia *a face pe Jiămîșliul*
mahmur, -ă în expresia *a scoate mahmurul din cineva*.

La unele, cum ar fi *împelițatul*, se poate folosi și articolul nehotărît. *Un împelițat* se spune despre un copil ștrengar, dar se observă o diferență de sens, deoarece aici se simte că e vorba de o compariție și nu de dracul din închipuirea oamenilor.

Toate aceste adjective, la care s-ar mai putea adăuga câteva, se substantivează numai cu ajutorul articolului botărit, datorită sensului lor care exprimă o individualizare în gradul cel mai înalt, și aceasta nu se poate realiza mai bine cu alt articol decât cu cel botărit enclitic.

Există de asemenea cazuri când, deși substantivarea se poate realiza atât cu ajutorul articolului hotărit cât și cu ajutorul articolului nebotărit, în întrebuintărea adjectivului substantivat apare mai frecvent un articol sau altul, după cum există și situații când se pot folosi în egală măsură ambele feluri de articol, și acestea sînt situațiile obișnuite și cele mai frecvente. Se spune, de exemplu, *susnumitul*, nu *un susnumit*; se spune mai frecvent *un nerușinat*, dar se poate spune și *nerușinatul* și se spune tot așa de frecvent *un bolnav* și *bolnavul*.

2) PROCEDEUL NUMĂRĂRII

Poarte asemănător cu procedeul substantivării prin articularea cu articol nebotărit este procedeul substantivării cu ajutorul numeralului.

Pornind de la situații ca *un bolnav* unde *un* poate fi și articol nehotărit și numeral, s-a putut spune *cinei bolnavi* unde ideea de număr nu se mai confundă cu cea de articol nehotărit.

Cele mai frecvente sînt situațiile în care substantivarea cu ajutorul numeralului este tot atât de posibilă ca și cea cu articolul botărit sau nehotărit, ca în exemplul: *flămîndul*, *un flămînd*, *cinci flămînzii*.

Există și cazuri în care substantivarea cu numeralul e mai posibilă decât cu articolul hotărit. Astfel într-o zicală ca *un nebun aruncă o piatră în baltă și zece cumînți n-o pot scoate*, adjectivul *cuminte* este substantivat cu ajutorul numeralului (cu articolul hotărit el nu se întîlnește ca substantiv).

Cu ajutorul numeralului, ideea de concret, de obiect este foarte bine subliniată și de aceea substantivarea e mai pregnantă.

3) PROCEDEUL SUBSTANTIVĂRII CU AJUTORUL PREPOZIȚIILOR

Acest procedeu este asemănător cu procedeul substantivării prin articularea pentru că în ambele cazuri mijlocul cu ajutorul căruia se face substantivarea este un instrument gramatical: articolul sau prepozițiile. Astfel de la adjective ca *bolnav* se poate spune *pe bolnav*, *între bolnavi* la *bolnavi*, *dintre bolnavi*, etc.

4) SUBSTANTIVAREA NUMAI PRIN ELIPSA TERMENULUI DETERMINAT

Datorită frecvenței folosiri a unor adjective pe lângă anumite substantive, se ajunge ca la un moment dat sensul substantivului determinat să fie «înghițit» de adjectivul determinant și în cele din urmă determinantul să apară cu valoare de substantiv: *gospodărie colectivă*, apoi *colectivă*, *organ săptămînal*, apoi *săptămînalul* etc.

Acest procedeu este specific pentru terminologia tehnică și se expune prin aceea că vorbitorul are nevoie să sublinieze factorul determinant (adjectivul) ca elementul deosebit care restrînge sfera categoriei determinate de factorul determinat (substantivul). Adjectivul determinant este folosit cu valoarea substantivului determinat mai întîi în sfera specializată unde se înțelege despre ce este vorba datorită legăturii care stabilește în mintea vorbitorului între determinant și determinat. Adjectivul se fixează și cu valoare de substantiv și începe să fie întîi și folosit de către ceilalți vorbitori.

De la *animale nevertebrate* s-a ajuns la *nevertebrate* reținînd din doi termeni ai sintagmei doar factorul determinant, căci el restrînge sfera largă a determinatului *animale* și precizează despre ce categorie este vorba.

De la *propoziție subordonată* s-a ajuns la *subordonată*. De la *subordonată atributivă*, la *atributivă* etc.

Întrebuintărea unuia dintre cele patru procedee de substantivare nu le exclude pe celelalte. Astfel adjectivele substantivate prin elipsă termenului determinat se pot folosi și cu articol, dar și atunci când apar fără articol cuvîntul trezește în mintea cititorului sau a ascultătorului în primul rînd, imaginea obiectului, și nu a însușirii, este deci substantiv și nu adjectiv: (*motorizate*, *nevertebrate*, *blindate*, *agățătoare*, *diverse* etc.)

De asemenea, adjectivele substantivate pot apărea și cu prepoziție și cu articol: *cu leneșul*, *la niște bolnavi săraci*, *între supușii domnului* etc.

Pe lângă procedeele de substantivare discutate, trebuie amintite și topica ca un procedeu care dă naștere unui tip slab de adjective substantivate: *nemernicul de frate-meu*, *nefericitul de tata* etc.

MIJLOACE DE BECUÎTOAȘTEBE A SUBSTANTIVĂRII

Mijloacele de recunoaștere a procesului de substantivare uneori coincid cu mijloacele de substantivare. În afară de acestea, mijlocul cel mai general și cel mai sigur de recunoaștere a substantivării este stabilirea relației sintactice dintre adjectivul substantivat și ceilalți termeni din propoziție.

Dacă adjectivul în discuție nu mai este determinant și apare singur sau poate chiar să aibă la rîndul lui un determinant, atunci substantivarea este evidentă.

Astfel în exemplul *dușman cotropitor*, *cotropitor* este adjectiv substantivat în exemplul *cotropitori ai țării* sau *cotropitori lacomi*, *cotropitori* este substantivat. Mai ales la adjectivele cu sufixul *-tor* și în general la cuvintele pe care dicționarul le atestă în egală măsură ca substantive și adjective (de exemplu denumirile de națiuni), relația sintactică dintre termenii din textului e un criteriu de recunoaștere a felului părților de vorbire respective.

FOEMA ADJECTIVULUI SUBSTANTIVAT PEIVITĂ SUB EAPOETUL CAZULUI, GENULUI ȘI AL NUMĂEULUI

Între adjectiv și substantiv există, în primul rând, o deosebire funcțională din care rezultă și celelalte deosebiri formale.

Astfel, cuvântul care apare cu valoare de adjectiv nu are gen, număr și caz de sine stătătoare, aceste categorii fiindu-i impuse de substantivul pe care-l determină. În urma procesului de substantivare, cuvântul se comportă ca un substantiv propriu-zis.

a) Cazul

În limba română regula generală este că adjectivul se pune după substantiv. În această situație substantivul își modifică forma după caz, iar adjectivul rămâne neschimbat (cu excepția genitiv-dativului feminin).

Dar și în limba română există posibilitatea așezării adjectivului înaintea substantivului, mai ales atunci când vorbitorul vrea să scoată mai bine în evidență adjectivul. Într-o astfel de situație adjectivul se schimbă după caz, în timp ce substantivul se comportă formal întocmai ca adjectivul care stă pe locul al doilea.

Astfel, pe de o parte avem

N. Ac. omul bătrîn
G. D. omului bătrîn

iar pe de altă parte :

N. Ac. bătrînul om
G. D. bătrînului om

N. G. Corlăteanu¹ a arătat că această posibilitate a folosirii adjectivului înaintea substantivului și comportarea la fel a celor două cuvinte în cursul flexiunii a constituit punctul de plecare pentru substantivarea unei categorii de substantive.

Forma adjectivului este identică cu forma substantivului în caz, gen și număr. Cu alte cuvinte adjectivul se include pe deplin în paradigma substantivului. Acest lucru explică și frecvența mai mare a substantivăm adjectivului decât a altor părți de vorbire.

b) Genul

Prin substantivare, genul adjectivului devine de sine stătător, fiind determinat numai de realitatea obiectivă pe care o desemnează.

În general, de la adjectivele care exprimă însușiri specifice numelor de persoane se obțin substantive masculine și feminine :

adjective

înțelept, -eaptă
leneș, -ă
mincinos, -oasă

substantive

m.
înțeleptul — înțeleaptă
leneșul — leneșă
mincinosul — mincinoasă

masculin, fie numai de genul femm.

SUBSTANTIVE NUMAI DE GENUL MASCULIN

adjective

obiecte I alexandrin, -ă
neînsuflețite 1 colorant, -ă
dezinfecțiant, -ă

obiecte fugar, -ă
însuflețite bărbos, -oasă
chel, -ă

substantive masculine

alexandrinul (despre vers)
colorantul
dezinfecțantul

fugarul
bărbosul
chelul

SUBSTANTIVE NUMAI DE GENUL FEMININ

adjective

obiecte anonim, -ă
neînsuflețite beletristic, -ă
erotic, -ă
conic, -ă

obiecte bălai, -ie
însuflețite blondin, -ă

substantive feminine

o anonimă (scrisoare)
beletristica (domeniul literaturii
tactice)
erotica (totalitatea compozițiilor
re cîntă dragostea)
conica (curba realizată din î
nirea unui con cu o dreaptă)

bălaia (nume dat vitelor de
loare albă)
blondina (femeie cu părul bl

De la majoritatea adjectivelor care exprimă însușiri i
telor neînsuflețite se formează substantive concrete sau abstracte
genul neutru.

¹ KoMeeuca e coepeMenuoM MOJidaecnoM mune, în Bonpocu munomcmuși, nr. 3, 1956, p. 86.

<i>adjective</i>	<i>substantive neutre</i>
antibiotic, -ă	antibioticul
aglomerat, -ă	aglomeratul
adine, -ă	adîncul
abstract, -ă	abstractul

Există și unele adjective care, substantivate, pot avea două genuri exprimînd însă fiecare sensuri deosebite :

<i>adjective</i>	<i>substantive</i>
drept, -eaptă	s. f. dreapta (mîna dreaptă sau o linie dreaptă)
	s. n. dreptul (piciorul drept sau drepturi cetățenești)
component, -ă	s. n. componentul (în chimie : corpuri care sînt componente)
	s. f. componenta (în mecanică : forțe a căror direcție se intersectează)
patent, -&	s. n. patent (un clește special)
	s. f. patentă (capsă)

Se observă că, de regulă, substantivele masculine și neutre provenite din adjective intră în declinarea a doua, terminată în consoane (*înțelept, bătrîn*), în -u vocalic (*albastru, roșu*) sau în -u semivocalic (*arămiu,, vioriu, cenușiu*).

Substantivele feminine de aceeași proveniență intră în declinarea întâia fiind terminate în -ă (*mijlocașă, minoră, blondă* etc).

Se întîlnesc foarte puține cazuri de substantive provenite de la adjective încadrate în declinarea a treia (*verde+verdele, moale+moalele*)*

Explicația trebuie căutată pe de o parte în numărul relativ mic al adjectivelor terminate la nominativ în -e, iar pe de altă parte în caracterul puțin productiv al declinării a treia.

c) Numărul

În ceea ce privește numărul, în general se pornește de la forma de singular a adjectivului și se formează substantive care pot avea atît singularul cît și pluralul.

Astfel pe de o parte avem

<i>adjective masculine</i>	<i>smg.</i>	<i>substantive masculine</i>	<i>pl.</i>
bătrîn	un bătrîn	doi bătrîni	
mut	un mut	doi muți	
mijlocaș	un mijlocaș	doi mijlocași	
orb	un orb	doi orbi	

pe de altă parte :

<i>adjective feminine</i>	<i>smg.</i>	<i>substantive feminine</i>	<i>pl.</i>
bătrînă	o bătrînă	două bătrîne	
mută	o mută	două mute	
mijlocașă	o mijlocașă	două mijlocașe	
oarbă	o oarbă	două oarbe	

La substantivele feminine obținute pe această cale, nu se observă tendința înlocuirii desinenței feminine de plural -e cu desinența -i așa cum se întîmplă la substantivele propriu-zise : (*coală, -e, azi coli, școală, -e, Ecoli* etc), deoarece în acest caz forma de plural feminin s-ar confunda cu forma de plural masculin.

În ceea ce privește forma de plural a substantivelor neutre situuate în declinarea a doua, se prezintă în două feluri *mai vechi pluralul se formează cu ajutorul desinenței -uri :

<i>adjective</i>	<i>substantive neutre plural</i>
adînc	adîncuri
așternut	așternuturi
boieresc	boierescuri
înalț	înalțuri
întins	întinsuri
cenușiu	cenușiuuri
deșert	deșerturi
pusti	pustiuri
2. De la adjectivele mai noi pluralul substantivului este în -e	
<i>adjective</i>	<i>substantive neutre plural</i>
antinevralgic	antinevralgice
apocrif	apocrife
impermeabil	impermeabile
instantaneu	instantanee
laxativ	laxative
decimal	decimale
orbicular	orbiculare
toponimic	toponimice

<Asupra neutrilor vom reveni mai departe).

în concluzie, nu există desinențe speciale pentru indicarea genului și a numărului la adjectivele substantivate, aceste substantive comportându-se ca și substantivele propriu-zise. În plus ele au o situație mai simplificată deoarece se încadrează în declinarea întâi și a doua (foarte puține într-a treia), iar la feminine este generalizată desinența de plural *-e*.

În afară de substantivele de felul celor discutate mai sus, care pot avea atât formă de singular cât și de plural, există și adjective substantivate de la care, pornindu-se fie numai de la forma de singular a adjectivului, fie numai de la cea de plural, se obțin substantive defective de plural sau de singular :

1) ADJECTIVE SUBSTANTIVATE DEFECTIVE DE PLURAL

În această categorie intră toate denumirile de culori și abstractele formate de la adjective precum și alte substantive.

<i>adjective</i>	<i>substantive</i>
alb	albul
galben	galbenul
portocaliu	portocaliul
frumos	frumosul
util	utilul
concret	concretul
moale	moalele

Toate aceste substantive care au numai singular sînt de genul neutru din cauza conținutului lexical.

Unele substantive, avînd la bază un adjectiv din categoria celor discutate aici, pot avea și forme de plural, dar atunci își schimbă și genul și accepția lexicală. Astfel de la adjectivul *alb* se formează substantivul neutru *albul* care denumește culoarea sau *albul ochiului*, dar și substantivul masculin sing. și pl. *alb, albi* nume dat *contrarevoluționarilor*.

2) ADJECTIVE SUBSTANTIVATE DEFECTIVE DE SINGULAR

Există și adjective care apar cu valoare de substantiv numai la forma lor de plural iar la singular nu pot fi decît adjective.

<i>adjective</i>	<i>substantive</i>
divers, -ă	
	pi. ffl. «,e (problemele eare ,e discuta Ia „
rășinos, -oasă	pl. rășinoase
păios, -oasă	pl. păioase

li

În ceea ce privește genul, la unele substantive din această categorie nu putem preciza dacă este feminin sau neutru, deoarece pluralul lor este identic ca formă, iar singularul nu are.

Pentru o parte din substantivele obținute de la forma de plural adjectivului este posibil ca, pornind de la pluralul substantivului, să creeze și o formă de singular, dar de obicei limba vorbită nu folosește de singular :

<i>adjective</i>	<i>substantive</i>
antropoid, -ă	f. pl. antropoide (familie de maimuțe)
	sing. antropoid
blindat, -ă	pl. blindate -> un blindat
geamăn, -ă	pl. gemeni un geamăn
motorizat, -ă	pl. motorizate un motorizat
nevertebrat, -ă	pl. nevertebrate un nevertebrat
vertebrat, -ă	pl. vertebre -> un vertebrat

Majoritatea substantivelor care au la bază forma de plural a adjectivului sînt termeni din domeniul tehnicii și procedeul de substantivare folosit este elipsa termenului determinat, al cărui sens este înghițit de termenul dominant : *plante rădăcinoase -> rădăcinoase*.

O problemă care se desprinde din analiza formei adjectivului substantivat este aceea a neutruului ca realitate obiectivă în limbă atât în ceea ce privește conținutul cât și în ceea ce privește forma.

Am văzut că majoritatea adjectivelor care denumesc însușiri caracteristice obiectelor neînsușite prin schimbarea categoriei gramaticale devin substantive de genul neutru și tot neutre sînt și substantivele substantivate obținute prin substantivarea adjectivului.

Așadar categoria neutruului are o motivare în realitate, care îl diferențiază de genul masculin și feminin. El exprimă un conținut propriu, care în realitatea cazurilor se referă la obiecte neînsușite sau exprimă noțiuni abstracte.

Conținutului propriu al genului neutru îi corespunde și o formă gramaticală reprezentată de desinența *-uri* cu care se formează pluralul substantivelor neutre.

Această desinență a constituit în ultimul timp obiectul de discuție al multor lingviști!

Acad. Iorgu Iordan a arătat că „la substantivele ambigue există o luptă între cele două desinențe mai importante *-e* și *-uri*” și conchide că *-uri* dispăre sau se împușinează „pînă la ultima limbă”.

* Pluralul substantivelor în limba română actuală, în BUL TO., V, 1938, p. 18.
 2 Id., *ibid.*

Ion Coteanu face constatarea că „aproape toate adjectivele primare fac pluralul cu *-uri* când sînt substantive” (*bun – bunuri, plin – plinuri, așternut – așternuturi* etc.).

Făcînd un scurt istoric al procesului de adoptare a desinenței *-uri* pentru a substantiva adjectivele, ajunge la concluzia că „mult timp adjectivele se substantivau și în romînește cu desinența *-e, -uri* fiind o inovație în această privință. Cu trecerea vremii însă *-uri* se extinde în dauna lui *-e* < lat. *a*”¹.

Ion Coteanu a demonstrat că trecerea adjectivelor la substantive neutre se realizează în două faze: în prima, noul substantiv își formează pluralul cu *-e*, în a doua și-1 poate forma cu *-e* și cu *-uri*, dar *-uri* încheie procesul (*produce – produsuri*).

Temeiul acestei afirmații trebuie căutat de fapt în caracterul concret pe care îl dă cuvîntului desinența *-uri*, dovadă și folosirea ei numai ca desinență de substantive. Adjectivul, fiind prin definiție mai abstract, trebuie să sufere un proces de concretizare a sensului și această transformare este mai bine percepută cînd se folosește desinența *-uri* și nu *-e*. Dovadă că astfel stau lucrurile este și faptul că, atîta timp cît pluralul este cu *-e*, cuvîntul mai este simțit ca adjectiv, dar adjective cu *-uri* nu există.

În ultimă analiză I. Coteanu pledează pentru teza că desinența *-uri* la substantivele neutre e în curs de dezvoltare.

Cel mai întemeiat mi se pare punctul de vedere al acad. AL Graur. Pentru a trage concluzii cu privire la perspectiva de dezvoltare a unei anumite tendințe, acad. AL Graur o urmărește avînd în vedere corelația dintre nou și vechi și face aprecieri ținînd seamă de aceste două elemente care există totdeauna în limbă.

Ocupîndu-se de folosirea desinenței *-uri* a constatat că la cuvintele din fondul principal lexical situația se prezintă astfel: la cuvintele mai vechi predomină desinența *-uri*, iar la cele mai noi predomină desinența *-e*. Deoarece numărul cuvintelor noi crește mereu „în ultima vreme *-e* capătă preponderență asupra lui *-uri*”².

Concluzia aceasta se verifică și în cazul substantivelor neutre obținute prin schimbarea categoriei gramaticale a adjectivului care își formează pluralul în *-uri* dacă adjectivul este vechi și în *-e*, dacă adjectivul este nou.

Prin urmare, desinența *-uri* este încă bine reprezentată în cadrul substantivelor neutre și, cel puțin deocamdată, nu se poate vorbi de dispariția ei decît în măsura în care am admite înlocuirea unei părți a vocabularului cu termeni noi la care preponderență este desinența *-e*, ceea ce practic este imposibil, avînd în vedere importanța și frecvența în limbă a termenilor în discuție (*amar – amaruri, adevăr – adevăruri, amor – amoruri*) și dat fiind caracterul condiționat de societate al semnului lingvistic.

¹ Despre pluralul substantivelor în romînește, în *Limbă și literatură*, București, 1955, p. 107.

² *Id. ibid.*, p. 108.

³ AL Graur, *încercare asupra fondului principal lexical al limbii romîne*, București, 1954, p. 178.

SENSUL ADJECTIVULUI SUBSTANTIV

Prin substantivarea adjectivului, are loc un proces de sferă și de concretizare a sensului și este logic să se întîrească, în general, substantivul este mai concret decît adjectivul. Înțelegerea și însușirea se poate raporta la cele mai diferite obiecte. Așa, de exemplu, adjectivul *bătrîn* se poate referi la oameni: *un om bătrîn*, la animale: *un bătrîn*, se referă nu numai la ființe, ci și la lucruri: *un bătrîn* momentului cînd se folosește ca substantiv, cuvîntul ajunge să se referă la un singur lucru, și anume nu poate să însemne decît *bătrînul*.

Un adjectiv de tipul *bolnav* se poate referi în egală măsură la substantive concrete sau abstracte: *un om bolnav, gînduri bolnav* substantivat, cuvîntul se referă numai la om (*bolnavul*).

Legat de concretizarea sensului adjectivului substantivat este procesul de substantivare a cuvîntului. Judecînd după sensul cuvîntului sau mai puțin concretizat, se constată că substantivarea este un proces care poate să apară în stadii diferite, ceea ce face să fie mai puternice sau mai slabe de substantivare. (Tangea, *Forme și sintaxă*, p. 107, a fost atinsă și la capitolul *Mijloace de substantivare*, p. 107).

Am văzut de asemenea că la substantivele neutre se realizează în două faze adjectivale I. Coteanu deosebește două faze ale substantivării: în prima, este folosită la plural desinența *-e* sau *-uri*. De data a doua, substantivul este formal, de natură morfologică, avînd reflexe semantice, rîndurile mai mic sau mai mare de substantivare. Există însă și o diferență de natură sintactică: corelația dintre termeni, sintaxa îmbinată în aceste situații avem a face doar cu un început al procesului de substantivare. Este tipul cel mai slab de substantivare întîlnit în limbă: *de felul: gureșa de fată, frumoasele de ghete, nepricopsitul de frate-meu* etc. în astfel de construcții, din punctul de vedere al sensului, nutului fiecărui cuvînt, avem de-a face cu un adjectiv substantivat, dar, datorită topiceii, relația obișnuită dintre adjectiv și substantiv schimbă și substantivul ne apare ca determinant al adjectivului. Un determinant, adjectivul capătă o caracteristică a substantivului ca urmare e perceput cu o nuanță substantivală.

CATEGORII DE ADJECTIVE CONSIDERATE ÎN DEZVOLTAREA ȘI EVOLUȚIA SPBE SUBSTANTIV

Privind istoric și descriptiv problema substantivării adjectivului se poate constata existența a trei mari tipuri de adjectiv substantivat după stadiul evoluției lor spre substantiv:

1) ADJECTIVE SUBSTANTIVATE FOLOSITE ASTĂZI NUMAI CA SUBSTANTIVE

În această primă categorie intră un număr de substantive care în limba latină erau adjective iar în română sînt substantive : *treaptă* < *traecta*.

Încercarea de a se face o statistică a acestui tip de substantive, în cazul limbii romîne, ar întîmpina următoarea dificultate : nu se poate ști sigur, în unele cazuri, dacă adjectivul a fost substantivat în romînește sau l-am luat gata substantivat. Iată un exemplu clar : substantivul *adept* are la origine latinescul *adeptus*, -a, -um, participiul lui *adipiscor*, dar noi l-am împrumutat din franceză unde cuvîntul era deja substantiv.

Mai este și altă dificultate : cuvintele apar încă în latinește cu cele două valori și noi nu putem avea siguranța că le-am moștenit cu valoarea de adjectiv sau cu cea de substantiv, iar în situația din urmă nu s-ar mai putea vorbi de un proces de substantivare în cadrul limbii romîne. Pentru afirmații certe, este nevoie de cunoașterea exactă a etimonului și a istoriei fiecărui cuvînt. Din punctul de vedere al funcționării limbii actuale nu are însă mare importanță vechimea substantivăm.

2) ADJECTIVE CARE ASTĂZI APAR ȘI CA SUBSTANTIVE ȘI CA ADJECTIVE

În această categorie intră un număr mare de adjective romînești și ele au constituit îndeosebi obiectul de cercetare al lucrării de față (*nemulțumitul*, *rănitul*, *exploatatul* etc).

După felul cum sînt atestate de DLRM cuvintele din această categorie pot prezenta mai multe situații :

a) Cuvîntul e atestat de două ori : o dată ca adjectiv și altă dată ca substantiv :

adînc ¹ , -ă adj.	automobil ¹ , -ă adj.
adînc ² s.n.	automobil ² s.n.
aspirator, -oare ¹ adj.	amar ¹ , -ă adj.
aspirator ² s.n.	amar ² s.n.

b) Cuvîntul este atestat o singură dată, arătîndu-se că poate fi în egală măsură substantiv și adjectiv : *absolvent* -a, adj., s.m. și f., *antic*, -ă adj., s.m. și f., *optimist*, -ă adj., s.m. și f., *pocăit*, -ă adj., s.m. și f.

c) Cuvîntul e atestat de dicționar ca adjectiv cu specificarea în paranteză că apare și substantivat : *aiurit*, -ă adj. (subst.); *adormit*, -ă adj. (subst.); *binevoitor*, -oare adj. (subst.); *bolnav*, -ă adj. (subst.).

d) Adjective care se substantivează numai în expresii sau construcții : *ars*, -ă, în construcția *miroase a ars*.

curat, -ă, în expresia *a scrie pe curat*.

făcut, -ă, în expresiile *a face o nefăcută*; *parcă e un făcut*.

hămișliu, -ie, în expresia *a se juca de-a hămișliul*.

pățit, -ă în expresia *tot pățitul priceput*.

posibil, -ă în expresia *a face tot posibilul* etc.

e) Adjective substantivate numai regional :

plîngător, -oare, reg. *plîngătoare* (cu sensul de bocitoare) *ahotnic* -ă

reg. subst. *ahotnicul*.

1) ADJECTIVE CARE NU SE SUBSTANTIVEAZĂ

După cum reiese din statistică, categoria aceasta este cea mai numeroasă dar nu e o categorie închisă ; cu timpul, adjectivul poate trece de la nesubstantivat la substantivat în măsura în care nevoia de exprimare a limbii cere acest lucru : *cald*, -ă, *calitativ*, -ă *calificat*, -ă etc.

Considerații asupra conținutului substantivelor formate de la adjective

Prin schimbarea categoriei gramaticale a adjectivului se obțin substantive cu un conținut tot atît de diferit pe cît sînt de diferite și însușirile desemnate de adjective.

De aceea o încercare de categorisire după conținut a adjectivelor substantivate care să cuprindă absolut toate aceste cuvinte este greu de făcut.

O primă împărțire a adjectivelor substantivate ar fi aceea după caracterul concret sau abstract al noțiunii formate.

Abstracte sînt noțiunile cu caracterul cel mai general și ele redau în săși însușirea sub formă de substantiv : *abstractul*, *concretul*, *dramaticul*, *frumosul*, *firescul*, *grotescul*, *generalul*, *neprevăzutul*, *noul*, *omenescul*, *realul*, *tipicul*, *utilul*, *vechiul* etc.

Cele mai multe însă sînt concrete. O grupare a lor este posibilă fără a avea pretenția să încadrăm toate tipurile.

1. Adjective substantivate care se referă la persoane și denumesc pe purtătorul unei însușiri fizice sau morale, cu caracter individual, cînd este definitorie pentru el.

a) o *trăsătură morală pozitivă sau negativă* :

aiurit, -ă -> *aiuritul*, -a

alienat, -ă - • *alienatul*, -a

desperat, -ă -> *desperatul*, -a

înțelept, -eaptă *înțeleptul*, -eapta

viteaz, -ă *viteazul*, -a

b) o *însușire fizică* :

cocoșat, -ă -> *cocoșatul*, -a

invalid, -ă -> *invalidul*, -a

orb, *oarbă* *orbul*, *oarba*

surd, -ă -> *surdul*, -a

etc.

însușirea poate fi permanentă sau trecătoare, cum sînt însușirile desemnate de adjectivele care derivă de la numele de boli. De la aceste adjective prin schimbarea categoriei gramaticale se formează substantive care desemnează bolnavul după numele bolii: *diabetic – diabeticul, difteric – diftericul, epileptic – epilepticul, gutos – gutosul, isteric – istericul, lepros – leprosul, ofticos – ofticosul, pelagros – pelagrosul, rîios – rîiosul, reumatic – reumaticul, tuberculos – tuberculosul* etc.

2. Adjective substantivate care denumesc o însușire ce se referă la o colectivitate de persoane. în această categorie intră :

a) Adjective substantivate care arată starea socială a omului: *bogat – bogatul, împilat – împilatul, mijlocăș – mijlocășul, oropsit – oropsitul, obișduit – obișduitul, robit – robitul, sărac – săracul* etc.

b) Adjective care denumesc naționalitatea unui popor.

Acestea se substantivează aproape toate la feminin și denumesc limba poporului respectiv : *limba indiană – indiana, irlandeză – irlandezea, istroromînă – istroromîna, indo-europeană – indo-europeana, portugheză – portugheza, poloneză – poloneza, sîrbă – sîrba, slavă – slava, spaniolă – spaniola* etc.

De asemenea adjectivele de acest fel substantivate la masculin și feminin desemnează pe omul care aparține naționalității respective : *algerian, -ă s.m. și f., bielorus, -ă s.m. și f., cerchez, -a s.m. și f., danez, ~ă s.m. și f., irlandez, -ă s.m. și f.* etc.

De la unele se poate forma numai masculinul iar pentru denumirea femeii de aceeași naționalitate se folosește de obicei un derivat cu sufix, de exemplu : *englez, -ă -> englezul, francez, -ă -> francezul, romîn, -ă ~> romînul, turc, -ă -> turcul, dar : englezoaică, franțuzoaică, romîncă, turcoaică.*

Uneori nu putem ști dacă e mai vechi substantivul și el ar fi stat la baza adjectivului sau e mai vechi adjectivul și s-a substantivat.

3. De la adjective care arată însușiri fizice ale persoanelor se formează substantive, mai întîii porecle și apoi porecla devine nume de familie : *Albu, Breazu, Buzatu, Grosu, Grasu* etc.

De la adjective care se referă la animale și denumesc culoarea părului sau o altă însușire se formează nume de animale ca : *Bălan, Bîrsana, Oacheșă, Surul* etc, sau substantive comune de animale cum ar fi : *urecheatul (măgarul), murgul (cal)* etc

4. Prin substantivarea adjectivului se formează termeni tehnici. (Criteriul pe care l-am folosit în clasificarea unora dintre acești termeni este acela al domeniului în care se folosește cuvîntul.)

a) în domeniul botanicii:

cotiledonat, -ă, pl. cotiledonate
gamopetal, -ă, „ gamopetale (clasă de plante)
păios, -oasă, „ păioase (cereale a căror tulpină e pai)
rădăcinos, -oasă, „ rădăcinoase (nume dat legumelor cu rădăcina comestibilă)

↳) în domeniul zoologiei:

cvadruman, -ă, pl. cvadrumane (maimuțe care se servesc de cele patru picioare)
nevertebat, -ă, „ nevertebrate (animale care nu au coloană vertebrală)
ovin, -ă, „ ovine (subfamilie de rumegătoare)
octopod, -ă, „ octopode (subordin din cefalopode avînd opt picioare)

c) în domeniul anatomiei:

frontal, -ă, n. sing. frontalul (partea proeminentă a unui obiect)
occipital, -ă, „ occipitalul
parietal, -ă, „ „ parietalul
tiroid, -ă, „ tiroida (glandă)

d) Termeni din domeniul farmaciei (denumiri de medicamente)

anestezic -ă, n. anestezic
depurativ, -ă, „ depurativ (care curăță organismul de substanțe otrăvitoare)
diuretic, -ă, „ diuretic
laxativ, -ă, „ laxativ
narcotic, -ă, „ narcotic
purgativ, -ă, „ purgativ
vomitiv, -ă, „ vomitiv

Toate aceste denumiri sînt termeni generici, totdeauna de gen neutru, pentru că este vorba de obiecte neînsuflețite.

e) Termeni din matematică

conic, -ă, f. conica
drept,-eaptă, „ dreaptă (linie care unește două puncte și e formată dintr-un singur segment)
mediator,-oare, „ mediatoare (perpendiculara ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă)
median, -ă, „ mediană (dreapta care unește vîrfurile unghiurilor cu mijlocul laturii opuse)
vertical, -ă, „ verticală (linie dreaptă care cade perpendicular pe un plan orizontal)

f) *Adjective substantivate care fac parte din terminologia gramaticii*

completiv, -ă,	f. completivă (directă sau indirectă)
comparativ, -ă,	n. comparativul (grad de comparație)
exploziv, -ă,	f. exploziva (consoană)
imperativ, -ă,	n. imperativul (mod personal)
imperfect, -ă,	n. imperfectul (timp verbal)
optativ, -ă,	n. optativul (mod personal)
superlativ, -ă,	n. superlativul (grad de comparație)
subordonat, -ă,	f. subordonata (propoziție)

Ținând seama de conținutul exprimat de substantivele provenite din adjective prin schimbarea categoriei gramaticale, se pot stabili mai multe tipuri; în lucrarea de față s-a sugerat doar o astfel de clasificare.

FRECVENȚA SUBSTANTIVĂRII ADJECTIVULUI

În principiu substantivarea e posibilă de la oricare adjectiv folosind îndeosebi procedeul articulării cu articol adjectival. Practic situația se prezintă altfel pentru că, așa cum s-a artătat (vezi p. 199), substantivarea cu articol adjectival nu este prea frecventă. Din statistica făcută, reiese că după D L R M numărul adjectivelor care nu se substantivează este cu mult mai mare decât al adjectivelor care apar și cu valoare de substantiv. Adjective ca: *tare, simplu, sigur, limpede* nu se întâlnesc cu valoare de substantiv.

În general adjectivele cu un grad de abstractizare mai înalt se substantivează mai greu.

La unele adjective formate cu prefixe sau cu sufixe pur adjectivale, posibilitatea substantivării este și mai redusă (*gustos, istoricesc, ingineresc, identificabil* etc). La adjectivele de acest fel sensul lexical al cuvântului primar și valoarea net adjectivală a sufixului împiedică substantivarea.

Nu se pot stabili categorii precise de adjective care se substantivează și care nu se substantivează, deoarece nu există criterii precise de delimitare; faptul hotărâtor îl constituie sensul cuvântului. Totuși se pot face unele aprecieri generale cu privire la posibilitatea substantivării adjectivelor având în vedere proveniența lor.

După proveniența lor, adjectivele care se substantivează sînt de trei feluri:

- adjective primare
- adjective derivate cu ajutorul sufixelor și prefixelor
- adjective provenite din forme verbale.

1. Adjectivele primare, cele cu o vechime și o frecvență mai mare, intră în fondul principal lexical. Desemnînd însușiri frecvente ale obiectelor din realitatea înconjurătoare, adjectivele de acest tip se substantivează și formează noțiuni abstracte: *frumos – frumosul, verde – verdele, vechi – vechiul, nou – noul*.

De asemenea pot denumi un obiect concret conștient de vedere al însușirii lui dominante; posesorul însușirii atunci ca un reprezentant al tuturor celor care poartă sau ca personificare, ca întruchipare a însușirii: *bătrîn orb, puternic – puternicul, tînăr – tînărul, viteaz – viteazul*.

Cele din fondul principal lexical, la care frecvența este explicabilă prin valoarea în limbă a cuvîntului, este asupra celor din masa vocabularului și constituie pe deplin un mod de comportare.

2. Adjectivele derivate vădesc și mai mult legătura cu substantivul pentru că ambele părți de vorbire folosesc ca procedeu derivării (unele sufixe și prefixe fiind comune și adjectivului). Faptul acesta nu rămîne fără urmări în ceea ce privește de substantivarea adjectivelor. Se pot face următoarele observații:

a) Adjectivele derivate cu sufixe care au o valoare substantivală (*-esc, -os, -nic, -al, -bil*), se substantivează mai ușor.

Făcînd pentru literele I și D o statistică a adjectivelor fiind substantivate, am găsit că la litera I din cele două (*inimos și invidios*) se substantivează pentru persoane, iar la litera D (întîmplarea a făcut să fie totuși și unii) nici unul nu apare cu valoare de substantiv.

b) Adjectivele derivate cu sufixe care au în aceeași măsură o valoare adjectivală și substantivală, cum este cazul sufixului *-tor*, se substantivează în situație. Adjectivele derivate de la teme verbale cu sufixul *-tor* în majoritatea cazurilor, atît în funcția de adjectiv cît și de substantiv, încît numai contextul ne dă posibilitatea să înțelegem a face cu o parte sau alta de vorbire: *om muncitor și muncitorii, zi lucrătoare, lucrătoare într-o fabrică*.

De precizat că la origine sufixul *-tor* deriva numai din verbe în urma întrebunțării cuvintelor în diferite construcții gramaticale adjectivat. Sufixul a început să fie folosit și pentru adjectivarea procesului de adjectivare a substantivului s-a produs și substantivarea de substantivare a adjectivului.

Astăzi, de cele mai multe ori, nu știm dacă avem în vedere o parte sau alta decît făcînd istoria cuvîntului.

Cele derivate cu prefixe nu pun alte probleme în ceea ce privește substantivarea cazurilor prefixul apare împreună cu sufixul *-tor*: *neuralgic, antibiotic, antipiretic* etc.

3. Adjectivele provenite de la forme verbale se substantivează primare în ceea ce privește forma; ele sînt de două feluri:

- a) adjective de la participii
- b) adjective de la gerunzii.

Participiul care de fapt este și adjectiv și unele gerunzii se substantivează.

De la participiu la substantiv este posibilă o trecere nemijlocită: *robot* – *robotul*, *supărat* – *supăratul*, *nespălat* – *nespălatul* etc.¹

Formele de gerunziu cu valoare adjectivală sînt puține și în cazul lor trecerea în categoria substantivului se face numai mijlocit prin faza de adjectiv. În această fază, gerunziul, care nu are formă flexionară, capătă flexiune după gen și număr, categorii comune adjectivului și substantivului și apoi poate să treacă la substantiv.

Un exemplu poate ilustra mai bine acest proces : a suferi -> (gerunziu) suferind -> adj.

om suferind		un suferind
oameni suferinzi	substantiv	niște suferinzi
femeie suferindă		o suferindă
femei suferinde		niște suferinde

În concluzie, posibilitatea mai mare sau mai mică de substantivare a adjectivului este în primul rînd determinată de sensul cuvîntului, iar frecvența substantivării adjectivului este în strînsă legătură cu vechimea și frecvența lui, care fac să capete valori noi și îi dau posibilitatea să fie folosit și cu valoare de substantiv.

Un argument în susținerea acestei idei este comportamentul adjectivelor formate în romînește, de exemplu cu sufixul *-bil*. Dat fiind caracterul mai concret al substantivului, adjectivele formate cu sufixul *-bil* avînd un sens foarte abstract (*agitabil*, *descifrabil*, *rezolvoabil*) nu apar ca substantive (vezi statistica), în afară de cîteva. O altă cauză este și aceea a vechimii sufixului; derivatele noi din limbă nu au avut posibilitatea să se încarce cu mai multe valori semantice astfel încît, printr-una din ele, cuvîntul să poată fi folosit și cu valoare de substantiv. Un cuvînt ca *posibilul* și *imposibilul* poate să apară cu valoare de substantiv numai în locuțiunea *a face tot posibilul* sau *a face posibilul și imposibilul*. Cred că aici vechimea relativ mică a cuvîntului este compensată de frecvența mare a locuțiunii.

Pornind de la situații de felul acesta, se poate afirma că, la adjectivele din fondul principal lexical, care au o frecvență și o vechime mare și deci și sensuri și valori mai multe, este mai frecventă substantivarea decît la cele din masa vocabularului.

Cercetînd listele de cuvinte din fondul principal lexical întocmite de acad. Al. Graur, am constatat că, din adjectivele considerate ca făcînd parte din fondul principal lexical, numai 12% nu apar în limba vorbită și scrisă cu valoare de substantiv: *ager*, *cărunt*, *duios*, *fierbinte*,

¹ Substantivele provenite de la adjective participii se pot confunda cu cele formate de la supin. Un criteriu de diferențiere ar fi acesta : substantivul derivat de la supin denumește o acțiune, este deci abstract și nu poate fi niciodată de genul masculin sau feminin (*seceratul*, *spălatul*, *plînsul* etc), iar participiul denumește obiectul concret care este rezultatul acțiunii de la care am pornit.

ieftin, *îngust*, *iute*, *măiestru*, *neted*, *proaspăt*, *sigur*, *singur*, *slobod*, *sprîngher*, *stingher*, *tare*, *țepăn*.

Aceasta este încă o dovadă că fondul principal lexical este elementul principal pe baza căruia limba se îmbogățește cu cuvinte noi.

În continuare se dă o statistică care cuprinde toate adjectivele DLRM, cu excepția regionalismelor și a diminutivelor, clasate în următoarele categorii:

I Adjective atestate de DLRM numai ca atare.

II Adjective pentru care DLRM indică că pot avea și valoare substantivală.

III Cuvîntul e în aceeași măsură adjectiv și substantiv.

IV Cuvîntul cu aceeași formă și același etimon e atestat o dată ca substantiv și altă dată ca adjectiv.

V Cuvîntul adjectiv (participiu) substantivat se confundă cu substantivul. În dicționar cuvîntul e atestat o dată ca adjectiv și altă dată ca substantiv.

Din statistica făcută rezultă:

Din categoria	I	fac parte	6 183	de adjective
?	"	a II-a "	801	?
"	"	a III-a "	311	
"	"	a IV-a "	314	
"	"	a V-a	262	

Total 7 871 de adjective,

care totalul ultimelor patru categorii este de 1 688 de adjective.

Se constată deci că numărul adjectivelor despre care DLRM indică că se substantivează (6 183) rămîne mult mai mare în comparație cu toate cele considerate de DLRM și ca substantive (1688).

Acest lucru se datorește faptului că, pe de o parte, DLRM nu este secvent în indicarea schimbării categoriei gramaticale a adjectivelor. Astfel, există situații cînd adjective foarte asemănătoare ca structură și sens și frecvență sînt tratate diferit din punctul de vedere al schimbării categoriei gramaticale. (La unul substantivarea este indicată iar la altul nu ; de exemplu : *antifascist*, *-ă* (substantivat), *aniiimperialist*, *-ă* (adjectival).

Există de asemenea cazuri în care cuvîntul este foarte obișnuit cu valoarea substantivală, deși DLRM îl atestă numai ca adjectiv : *antimarxist*, *central*, *cincinal*, *circumstanțial*, *contagios*, *fonfăit*, *înădrăzneț* etc.

Pe de altă parte, foarte multe adjective despre care dicționarul nu spune că se substantivează au o frecvență mică (termeni tehnici) pe care vorbitorul, pentru că le folosește rar, nu simte nevoia să le substantiveze. Dacă acest lucru ar fi necesar pentru exprimare, atunci ar putea-o face cu ușurință.

De aceea, trebuie spus că, privit în dezvoltarea lui, procesul substantivării adjectivului are un caracter schimbător în sensul că ceea ce astăzi nu apare cu valoare de substantiv, la un moment dat el poate fi folosit și cu această valoare.

în continuare urmează listele statistice.

Adjective la care în dicționar nu se arată că se substantivează:

abătut, -ă	accesibil, -ă	adeveritor, -oare
abdominal, -ă	accidental, -ă	adeziv, -ă
abductor	acefal, -ă	adiacent, -ă
aberant, -ă	acerb, -ă	adiafor, -ă
abil, -ă	acetic, -ă	adipos, -oasă
abiotic, -ă	achiziționat, -ă	adițional, -ă
abisal, -ă	aciclic, -ă	adîncat, -ă
abject, -ă	acidulat, -ă	adîncit, -ă
abominabil, -ă	aciuat, -ă	adjectival, -ă
abordabil, -ă	acomodabil, -ă	adjunct, -ă
abortiv, -ă	acomodat, -ă	administrativ, -ă
abracadabrant, -ă	acoperit, -ă	admirabil, -ă
abraziv, -ă	acoperitor, -oare	admirativ, -ă
abreviat, -ă	acordat, -ă	admisibil, -ă
abreviațiv, -ă	acotiledon, -ă	adnotat, -ă
abrupt, -ă	acrit, -ă	adonic, -ă
abrutizant, -ă	acrobatic, -ă	adoptiv, -ă
abrutizat, -ă	acromatic, -ă	adorabil, -ă
absent, -ă	actoricesc, -ească	adormitor, -oare
absidial, -ă	actual, -ă	aductor, -oare
absolut, -ă	acuminat, -ă	adulmecător, -oare
absolutist, -ă	acut, -ă	adus, -ă
absorbant, -ă	acuzator, -oare	adventiv, -ă
absorbit, -ă	acvatic, -ă	adverbial, -ă
absorbitor, -oare	acvifer, -ă	advers, -ă
abundent, -ă	acvilin, -ă	adversativ, -ă
aburit, -ă	adamantin, -ă	aerat, -ă
aburos, -oasă	adaptabil, -ă	aerian, -ă
abuziv, -ă	adecvat, -ă	aeriform, -ă
acaparator, -oare	ademenit, -ă	aerob, -ă
accentuat, -ă	ademenitor, -oare	aerobotic, -ă
acceptabil, -ă	adevărat, -ă	aeropurtat, -ă

aeros, -oasă	alinat, -ă	amuzat, -ă
aerostatic, -ă	alinător, -oare	anacreontic, -ă
afabil, -ă	alintat, -ă	anacronic, -ă
afectat, -ă	alipit, -ă	anacronistic, -ă
afectiv, -ă	alogen, -ă	anaerob, -ă
afectuos, -oasă	alpestru, -ă	anaerobiotic, -ă
afemeiat, -ă	alpin, -ă	anafilactic, -ă
aferat, -ă	altaic, -ă	anahoretic, -ă
aferent, -ă	alterabil, -ă	anal, -ă
afirmativ, -ă	alterat, -ă	analgezic, -ă
afinat, -ă	altern, -ă	analitic, -ă
afocal, -ă	alternant, -ă	analizabil, -ă
afon, -ă	alternativ, -ă	anapestic, -ă
aforistic, -ă	alungător, -oare	anarhic, -ă
afrodiziac, -ă	alunecos, -oasă	anastatic, -ă
aftoasă	alungit, -ă	anastigmatic, -ă
afumat, -ă	aluniu, -ie	anatomic, -ă
afundat, -ă	aluvial, -ă	ancestral, -ă
agasant, -ă	aluvionar, -ă	anchilozat, -ă
ager, -ă	alveolar, -ă	andosat, -ă
aghesmuit, -ă	amabil, -ă	androgen, -ă
agil, -ă	amarnic, -ă	anecdotic, -ă
agitatoric, -ă	ambient, -ă	anemiatic, -ă
agitat, -ă	ambidextru, -ă	anemic, -ă
agonizant, -ă	ambigen, -ă	anevoios, -oasă
agrар, -ă	ambiguu, -uă	anexat, -ă
agravant, -ă	ambițios, -oasă	anexionist, -ă
agreabil, -ă	ambulant, -ă	angelic, -ă
agresiv, -ă	amendabil, -ă	anglican, -ă
agricol, -ă	amenințător, -oare	angrenat, -ă
agrobiologic, -ă	amestecat, -ă	angular, -ă
agronomic, -ă	amețit, -ă	angulos, -oasă
alarmant, -ă	amețitor, -oare	anhidru, -ă
alambicat, -ă	amical, -ă	anihilator, -oare
alămit, -ă	amilaceu, -ee	animalier, -ă
alămiii, -ie	amniotic	animat, -ă
alătural, -ă	amnistiabil, -ă	aniversar, -ă
albicios, -oasă	amoniacal, -ă	anodic, -ă
albuminos, -oasă	amoral, -ă	anodin, -ă
alburit, -ă	amorezat, -ă	anofelogen, -ă
alburiu, -ie	amorf, -ă	anorganic, -ă
alcalin, -ă	amoros, -oasă	anormal, -ă
alegoric, -ă	amortizabil, -ă	anost, -ă
alfabetic, -ă	amorțit, -ă	antagonic, -ă
algebric, -ă	amovibil, -ă	antagonist, -ă
alienabil, -ă	amplu, -ă	antarctic, -ă
alilodidactic, -ă	amuțit, -ă	antebelic, -ă
alimentar, -ă	amuzant, -ă	antediluvian, -ă

antepenultim, -ă	apostolesc, -ească	arhieresc, -ească	asudat, -ă	autoritar, -ă	bălângănitor, -oare
anterior, -oară	apoteotic, -ă	arhiplin, -ă	asurzitor, -oare	autorizat, -ă	bălos, -oasă
antiaerian, -a	apreciabil, -ă	arhitectonic, -ă	așchios, -oasă	autumnal, -ă	băltos, -oasă
antialeoolic, -ă	apreciat, -ă	arhitectural, -ă	așezat, -ă	avan, -ă	bănesc, -ească
anticipat, -ă	apretat, -ă	arid, -ă	așezător, -oare	avansat, -ă	bănos, -oasă
anticonstituțional, -ă	apriat, -ă	arierat, -ă	atacabil, -ă	avantajat, -ă	bănuitor, -oare
antiderapant, -ă	aprig, -ă	arinos, -oasă	atacat, -ă	avantajos, -oasă	bărbătesc, -ească
antidinastic, -ă	aprioric, -ă	aripat, -ă	atașabil, -ă	aventuros, -oasă	bășicat, -ă
antiepidemic, -ă	aprobativ, -ă	aristocratic, -ă	ateist, -ă	aviatic, -ă	bătăios, -oasă
antiguvernamental, -ă	aprobator, -oare	aritmetic, -ă	atent, -ă	avid, -ă	bătrânesc, -ească
antiimperialist, -ă	aprofundat, -ă	aritmie, -ă	atenuant, -ă	avizat, -ă	bătrâncios, -oasă
antimonarhic, -ă	apropiat, -ă	armat, -ă	aterman, -ă	avîntat, -ă	bătucit, -ă
antimuncitoresc, -ească	aproximativ, -ă	armonios, -oasă	atingător, -oare	avocățesc, -ească	bățos, -oasă
antinațional, -ă	apt, -ă	arnăuțesc, -ească	atins, -ă	axial, -ă	beat, -ă
antiparalel, -ă	apter, -ă	arămit, -ă	atîrnat, -ă	axilar, -ă	belligerant, -ă
antipartinic, -ă	apusean, -ă	aromînesc, -ească	atmosferic, -ă	azimutal, -ă	belicos, -oasă
antipatic, -ă	arabic, -ă	arsenical, -ă	atomic, -ă	azotos, -oasă	benevol, -ă
antirabic, -ă	arabil, -ă	arsenios	aton, -ă	azvîrlitor, -oare	berbecat, -ă
antirealist, -ă	aranjat, -ă	arterial, -ă	atonic, -ă		bestial, -ă
antireligios, -oasă	arăbesc, -ească	artezian, -ă	atotbiruitor, -oare	bacifer, -ă	bezmetic, -ă
antispasmodic, -ă	arămit, -ă	articular, -ă	atocuprinzător, -oare	bacilar, -ă	bezmeticit, -ă
antistatal, -ă	arămiu, -ie	artificial, -ă	atoprevăzător, -oare	bacterian, -ă	bianual, -ă
antiștiințific, ~ă	arăpesc, -ească	artificios, -oasă	atotștiutor, -oare	bactericid, -ă	biatomic, -ă
antitetic, -ă	arător, -oare	artistic, -ă	atrăgător, -oare	bacteriologic, -ă	bibazic
antologic, -ă	arătos, -oasă	arțăgos, -oasă	atributiv, -ă	bahic, -ă	biblic, -ă
antrenant, -ă	arbitrai, -ă	asanator, -oare	atrofiat, -ă	balcanic, -ă	bibliografic, -ă
antropocentric, -ă	arbitrar, -ă	ascultător, -oare	ațîțat, -ă	balciz, -ă	bicameral, -ă
antropologic, -ă	arborescent, -ă	asediat, -ă	ațos, -oasă	balnear, -ă	bicefal, -ă
anual, -ă	arcat, -ă	asemănat, -ă	auditiv, -ă	balneoclimateric, -ă	biciuitor, -oare
anumit, -ă	arctic, -ă	asemănător, -oare	augmentativ, -ă	balneologie, -ă	bicolor, -ă
anunțător, -oare	arcuit, -ă	aseptic, -ă	auricular, -ă	balonat, -ă	biconvex, -ă
aparent, -ă	ardeiat, -ă	asertoric, -ă	aurifer, -ă	balsamic, -ă	bienal, -ă
apatic, -ă	ardelenesc, -ească	aservit, -ă	aurit, -ă	banal, -ă	bilabial, -ă
apăsător, -oare	ardent, -ă	asexual, -ă	auriu, -ie	bancar, -ă	biliar, -ă
apăsător, -oare	areic, -ă	asfaltat, -ă	auster, -ă	banditesc, -ească	bilîngv, -ă
apătos, -oasă	arendășesc, -ească	asfaltic, -ă	austral, -ă	barat, -ă	bilos, -oasă
aperceptiv, -ă	argăsitor, -oare	asfixiant, -ă	autarhic, -ă	baric, -ă	bilobat, -ă
aperiodic, -ă	argățesc, -ească	asfixiat, -ă	autentic, -ă	baroc, -ă	bilunar, -ă
apical, -ă	• argentic, -ă	asidu, -ă	autenticat, -ă	basculant, -ă	biman, -ă
aplecat, -ă	argilos, -oasă	asociativ, -ă	autobiografic, -ă	batant, -ă	bimetalic, -ă
aplicabil, -ă	argintat, -ă	asortat, -ă	autocefal, -ă	batjocoritor, -oare	bimilenar, -ă
aplicat, -ă	argotic, -ă	aspectuos, -oasă	autocratic, -ă	batojit, -ă	binar, -ă
apocaliptic, -ă	arhaic, -ă	aspru, -ă	autocritic, -ă	bazaltic, -ă	binecrescut, -ă
apod, -ă	arhaizant, -ă	astîmpărat, -ă	autogestionar, -ă	băbesc, -ească	binecuvîntat, -ă
apodictic, -ă	arheologic, -ă	astral, -ă	automatic, -ă	bădărănos, -oasă	binemirositor, -oare
apologetic, -ă	arhicunoscut, -ă	astrigent, -ă	automobilistic, -ă	băgăcios, -oasă	binevenit, -ă
aponevrotic, -ă	arhidiecezan, -ă	astrologie, -ă	autonom, -ă	băiețesc, -ească	biologic, -ă
apos, -oasă	arhiepiscopal, -ă	astronomic, -ă	autopropulsat, -ă	bălăbănit, -ă	bipartit, -ă

bipatrat, -ă	bouresc, -ească	buruienos, -oasă
bipolar, -ă	brahial, -ă	burzului, -ă
birjăresc, -ească	brahicefal, -ă	butac, -ă
birocratic, -ă	brahmanic, -ă	butiic
bisericesc, -ească	brav, -ă	butucănos, -oasă
bisericos, -oasă	brăcuit, -ă	butucos, -oasă
bisexual, -ă	brănuț, -ă	buzat, -ă
bisilabic, -ă	brăzdat, -ă	
bisulc, -ă	breaz, -ă	cabalistic, -ă
bituminos, -oasă	brizant, -ă	cacofonic, -ă
bivalent, -ă	brînzit, -ă	cadastral, -ă
bivalv, -ă	bronhial, -ă	cadaveric, -ă
bizantin, -ă	bronzat, -ă	cadențat, -ă
bizar, -ă	broscăresc, -ească	cadrițat, -ă
biiguit, -ă	brumat, -ă	caduc, -ă
biiguitor, -oare	brumatic, -ă	cafeniu, -ie
bîntuitor, -oare	brumăriu, -ie	cainic, -ă
bîrligat, -ă	brun, -ă	calcaros, -oasă
bîziitor, -oare	brunat, -ă	calcificat, -ă
blagoslovit, -ă	brusc, -ă	calcinat, -ă
blajin, -ă	brusnat, -ă	calculabil, -ă
blazat, -ă	brut, -ă	calculat, -ă
blănos, -oasă	brutal, -ă	cald, -ă
bleg, -eagă	bubos, -oasă	calendaristic, -ă
blegîț, -ă	bubuitor, -oare	calicesc, -ă
bleojdit, -ă	buburos, -oasă	calificat, -ă
bluzat, -ă	bucal, -ă	caligrafic, -ă
boacăn, -ă	buciardat, -ă	calitativ, -ă
bogomilic, -ă	buciumător, -oare	calmucesc, -escă
boieros, -oasă	buclat, -ă	calomnios, -oasă
boldit, -ă	bucolic, -ă	caloric, -ă
bolnăvicios, -oasă	bucurat, -ă	calorific, -ă
bolovănit, -ă	bucuros, -oasă	calorifug, -ă
boltit, -ă	buf, -ă	calorigen, -ă
bombastic, -ă	bufant, -ă	calorimetric, -ă
bombat, -ă	bugetar, -ă	calos, -oasă
bombănitor, -oare	bugetivor, -ă	calp, -ă
bondoc, -oacă	buhăit, -ă	calvinesc, -ească
bont, -oantă	buhos, -oasă	camaraderesc, -ă
borcănat, -ă	buiac, -ă	cambial, -ă
boreal, -ă	buimac, -ă	camforat, -ă
boricat, -ă	bulbos, -oasă	camuflat, -ă
borșit, -ă	bulbucat, -ă	canalizabil, -ă
borșos, -oasă	bulgăresc, -ească	canalizat, -ă
bosumflat, -ă	bulgăros, -oasă	canalizator, -oare
botezat, -ă	burdușit, -ă	candid, -ă
botos, -oasă	buricat, -ă	canelat, -ă
boțit, -ă	burnișos, -oasă	cangrenat, -ă

cangrenos, -oasă	caustic, -ă	cenzurat, -ă
canibalic, -ă	cauzal, -ă	cerat, -ă
canicular, -ă	cauzator, -oare	cercat, -ă
canonic, -ă	cavaleresc, -ească	cercelat, -ă
cantitativ, -ă	cavernos, -oasă	cerealier, -ă
capabil, -ă	cazon, -ă	cerebrospinal, -ă
capeș, -ă	cazual, -ă	ceremonios, -oasă
capitolin, -ă	cazuistic, -ă	ceresc, -ească
capitonat, -ă	călăresc, -ească	ceros, -oasă
capitulard, -ă	călătorit, -ă	cert, -ă
capiu, -ie	călăuzitor, -oare	certat, -ă
capricios, -oasă	călduros, -oasă	certăreț, -eață
capsular, -ă	călugăresc, -ească	cervical, -ă
captabil, -ă	cămătăresc, -ească	cețățenesc, -ească
captiv, -ă	căpătuit, -ă	ceșos, -oasă
captivant, -ă	căpăținos, -oasă	chefliu, -ie
captivat, -ă	căpiat, -ă	cheltuielnic, -ă
caracteristic, -ă	căpresc, -ească	chemat, -ă
caracterizator, -oare	căpriu, -ie	chenzinal, -ă
cardanic, -ă	cărămiziu, -ie	chiaburesc, -ească
cardat, -ă	cărărat, -ă	cherchelit, -ă
cardiovascular, -ă	cărnos, -oasă	chibzuit, -ă
cariat, -ă	cărturăresc, -ească	chihlimbariu, -ie
caricatural, -ă	cărunt, -ă	chinezesc, -ească
caritabil, -ă	căsătorit, -ă	chimic, -ă
carnal, -ă	căsnicesc, -ească	chinovial, -ă
carnasier, -ă	cățărător, -oare	chinuit, -ă
carosabil, -ă	căuzășesc, -ească	chinuitor, -oare
carpatic, -ă	căzăcesc, -ească	chipeș, -ă
carpatin, -ă	căzător, -oare	chupos, -oasă
cartilaginos, -oasă	căznit, -ă	chircit^ -ă
cartografic, -ă	ceacîr, -ă	chirilic, -ă
cartonat, -ă	ceadiriu, -ie	chirurgical, -ă
casabil, -ă	cefalic, -ă	chistic, -ă
casant, -ă	cefalorahidian, -ă	chitinos, -oasă
cast, -ă	celebru, -ă	chitit, -ă
castaniu, -e	celular, -ă	chivernisit, -ă
catalectic, -ă	celulozic, -ă	cicălit, -oare
cataleptic, -ă	centezimal, -ă	ciclic, -ă
catalitic, -ă	centigrad, -ă	cicloid, -ă
cataral, -ă	central, -ă	cifrat, -ă
catastrofal, -ă	centralist, -ă	cifric, -ă
categoric, -ă	centralizator, -oare	ciliar, -ă
catifelat, -ă	centrat, -ă	cilibiu, -ie
catihetic, -ă	centrifugal, -ă	cincinal, -ă
catodic, -ă	cauciucat, -ă	cinetic, -ă
cauciucat, -ă		cinematografic, -ă

cinic, -ă
 cinetic, -ă
 cinstit, -ă
 ciobănesc, -ească
 ciocnit, -ă
 ciocoiesc, -ească
 ciolănos, -oasă
 cioturos, -oasă
 circulant, -ă
 circumscris, -ă
 circumspect, -ă
 circumstanțial, -ă
 ciripitor, -oare
 ciucurat, -ă
 ciudat, -ă
 ciudos, -oasă
 ciufulit, -ă
 ciumos, -oasă
 ciut, -ă
 civic, -ă
 civilizat, -ă
 civilizator, -oare
 cizelat, -ă
 cizmăresc, -ească
 ciinesc, -ească
 ciinos, -casă
 cilfoș, -oasă
 cîmpesc, -ească
 cînepiu, -ie
 cîntărit, -ă
 circiogăresc, -ească
 circotos, -oasă
 cîrlionțat, -ă
 cîrmiziu, -ie
 cîrtitor, -oare
 ciștigat, -ă
 clandestin, -ă
 clasabil, -ă
 clarificator, -oare
 clarvăzător, -oare
 claustrai, -ă
 clavicular, -ă
clăcășesc, -ească
 clăpăug, -ă
 clătinitor, -oare
 cleios, -oasă
 clement, -ă

clenciuros, -oasă
 clerical, -ă
 climateric, -ă
 climatic, -ă
 climatologic, -ă
 clinic, -ă
 clisos, -oasă
 clocotit, -ă
 clocotitor, -oare
 clonfoș, -oasă
 clorhidric, -ă
 cloric
 clorofiliană
 clorotic, -ă
 coagulat, -ă
 cotitor, -oare
 cochet, -ă
 cocirjat, -ă
 coclit, -ă
 codalb, -ă
 codat, -ă
 coercibil, -ă
 coercitiv, -ă
 coerent, -ă
 coexistent, -ă
 cognoscibil, -ă
 cointerestat, -ă
 cojit, -ă
 cojocăresc, -ească
 colateral, -ă
 colcotos, -oasă
 colegial, -ă
 coleric, -ă
 coloidal, -ă
 colonial, -ă
 colorat, -ă
 colosal, -ă
 colțat, -ă
 colțos, -ă
 colțurat, -ă
 colțuros, -oasă
 comat, -ă
 combativ, -ă
comemorabil, -ă
 comemorativ, -ă
 comensurabil, -ă
 comercial, -ă
 comestibil, -ă

cominatoriu, -ie
 comisoriu, -ie
 comod, -ă
 compact, -ă
 comparabil, -ă
 comparat, -ă
 compartimentat, -ă
 compatibil, -ă
 compătimitor, -oare
 compensabil, -ă
 competent, -ă
 complementar, -ă
 complet, -ă
 complezent, -ă
 complicat, -ă
 complinitor, -oare
 componistic, -ă
 compozițional, -ă
 compresibil, -ă
 comprimabil, -ă
 compromițător, -oare
 comunal, -ă
 comunicativ, -ă
 comutabil, -ă
 concav, -ă
 concentric, -ă
 conceptual, -ă
 concesiv, -ă
 conciliant, -ă
 concis, -ă
 concludent, -ă
 conclusiv, -ă
 concomitent, -ă
 concordant, -ă
 condamnabil, -ă
 condensabil, -ă
 condensat, -ă
 condescendent, -ă
 condimentar, -ă
 condițional, -ă
 conductibil, -ă
 conex, -ă
confederativ, -ă
 confidențial, -ă
 conflagrant, -ă
 confluent, -ă
 conform, -ă
 conformat, -ă

confortabil, -ă
 confrășesc, -ească
 confuz, -ă
 congelat, -ă
 congenital, -ă
 congestionat, -ă
 congruent, -ă
 conjugal, -ă
 conjugat, -ă
 conjunctă
 consacrat, -ă
 consanguin, -ă
 consecutiv, -ă
 consecvent, -ă
 considerabil, -ă
 consistent, -ă
 consolant, -ă
 consonant, -ă
 consonantic, -ă
 conspirativ, -ă
 consternat, -ă
 constipant, -ă
 constipat, -ă
 constituent, -ă
 constituit, -ă
 constitutiv, -ă
 constituțional, -ă
 constrictiv, -ă
 constrictor, -oare
 constructiv, -ă
 consular, -ă
 consultativ, -ă
 conștient, -ă
 conștiințios, -oasă
 contagios, -oasă
 contaminabil, -ă
 contaminat, -ă
 contemplativ, -ă
 contestabil, -ă
 contiguu, -uă
 continental, -ă
 continuu, -uă
 contorsionat, -ă
 contractant, -ă
 contractor, -oare
 contractual, -ă
 contradictoriu, -ie
 contraindicat, -ă

contrariat, -ă
 kontras, -ă
 controlabil, -ă
 conturat, -ă
 convenabil, -ă
 convențional, -ă
 convergent, -ă
 convertibil, -ă
 convex, -ă
 convieșuitor, -oare
 convingător, -oare
 convins, -ă
 convulsionat, -ă
 convulsiv, -ă
 cooperativ, -ă
 copilăros, -oasă
 copios, -oasă
 copleșitor, -oare
 copulativ, -ă
 corcit, -ă
 cordial, -ă
 corect, -ă
 corecțional, -ă
 coregrafic, -ă
 corelat, -ă
 corespunzător, -oare
 corigibil, -ă
 cornos, -oasă
 coroiat, -ă
 corosiv, -ă
 corpolent, -ă
 corporal, -ă
 corporativ, -ă
 cortical, -ă
 coruptibil, -ă
 cositorit, -ă
 cosmic, -ă
 cosmogonic, -ă
 cosmografie, -ă
 costeliv, -ă
 costisitor, -oare
 costumat, -ă
 coșcovit, -ă
 cotit, -ă
 cotonog, -oagă
 covirșitor, -oare
 cranian, -ă
 crăcănat, -ă

crăiesc, -ească
 credul, -ă
 crenelat, -ă
 crengos, -oasă
 creponat, -ă
 crepuscular, -ă
 crescînd, -ă
 crescut, -ă
 cretaceu, -ee
 criptografic, -ă
 crispat, -ă
 criticabil, -ă
 crîncen, -ă
 cromat, -ă
 cromatic, -ă
 cromolitografic
 croncănitor, -oare
 cronologic, -ă
 cronometric, -ă
 crucial, -ă
 cruciform, -ă
 cruciș, -ă
 crud, -ă
 crunt, -ă
 crural, -ă
 erușător, -oare
 cuaternar, -ă
 cubist, -ă
 cubital, -ă
 cucuiat, -ă
 cultivat, -ă
 cultural, -ă
 cumințit, -ă
 cumpănit, -ă
 cumpătat, -ă
 cumulativ, -ă
 cununat, -ă
 cuprinzător, -oare
 curativ, -ă
 curățitor, -oare
 curbiliu, -ie
curgător, -oare
curios, -oasă
 curmat, -ă
 cutanat, -ă
 cutezător, -oare
 cutremurător, -oare

cuvenit, -ă
 cuviincios, -oasă
 cvadruplu, -ă

 dacic, -ă
 dactilografiat, -ă
 dalb, -ă
 damaschinat, -ă
 dansant, -ă
 dantelat, -ă
 danubian, -ă
 darnic, -ă
 datat, -ă
 dator, -oare
 datorit, -ă
 dăinuitor, -oare
 dăltuit, -ă
 dărăpănat, -ă
 dărăpănător, -oare
 dascălesc, -ească
 dascălit, -ă
 dătător, -oare
 debil, -ă
 decadent, -ă
 decagonal, -ă
 decalibrat, -ă
 decapitat, -ă
 decapotabil, -ă
 decarburat, -ă
 decasilabic, -ă
 decavat, -ă
 decăzut, -ă
 decenal, -ă
 decent, -ă
 decepționat, -ă
 decis, -ă
 decisiv, -ă
 declamator, -oare
 declarat, -ă
 declasat, -ă
 declinabil, -ă
 decoltat, -ă
 decorat, -ă
 decorativ, -ă
 decorticat, -ă
 decuscutat, -ă
 dedublat, -ă
 dedus, -ă

 defavorabil, -ă
 defăimat, -ă
 defectat, -ă
 defectiv, -ă
 defectuos, -oasă
 defertilizat, -ă
 definitiv, -oare
 definit, -ă
 definitiv, -ă
 rieformabil, -ă
 deformant, -ă
 defraudat, -ă
 defrișat, -ă
 degajat, -ă
 degenerat, -ă
 degenerescent, -ă
 degerat, -ă
 deghizat, -ă
 degradant, -ă
 degradat, -ă
 degradator, -oare
 degrevant, -ă
 degrevat, -ă
 dehiscent, -ă
 deliberant, -ă
 deliberat, -ă
 deliberativ, -ă
 delicat, -ă
 delicios, -oasă
 delicvescent, -ă
 delirant, -ă
 deluros, -oasă
 demagogic, -ă
 dematerializat, -ă
 demilitarizat, -ă
 demobilizator, -oare
 demn, -ă
 democratic, -ă
 demografic, -ă
 demodat, -ă
 demonic, -ă
 demonstrativ, -ă
 demontabil, -ă
 demoralizat, -ă
 demoralizator, -oare
 denaturat, -ă
 dendritic, -ă
 dendrografic, -ă

denicotinizat, -ă
 dens, -ă
 dentar, -ă
 deocheat, -ă
 deosebit, -ă
 deparafinat, -ă
 departamental, -ă
 depănat, -ă
 depărtat, -ă
 depășit, -ă
 dependent, -ă
 deplasat, -ă
 deplorabil, -ă
 depolarizant, -ă
 deponent, -ă
 depravat, -ă
 depreciat, -ă
 depreciativ, -ă
 depresiv, -ă
 deprimat, -ă
 deprins, -ă
 deranjat, -ă
 derizoriu, -ie
 dermatologic, -ă
 derogatoriu, -ie
 dermic, -ă
 derutant, -ă
 derutat, -ă
 des, deasă
 desăvârșit, -ă
 descărcător, -oare
 descărnat, -ă
 descheiat, -ă
 deschis, -ă
 descifrabil, -ă
 descins, -ă
 descompus, -ă
 descoperit, -ă
 descrescător, -oare
 descreștit, -ă
 descriptiv, -ă
 descuiat, -ă
 descumpănit, -ă
 descurajat, -ă
 descurcăreț, -eață
 descusut, -ă
 desfășat, -ă
 desfășurat, -ă

desfătător, -oare
 desfătat, -ă
 desferecat, -ă
 desfigurat, -ă
 desființat, -ă
 desfoiat, -ă
 desfrunzit, -ă
 desfundat, -ă
 deslușit, -ă
 deslușitor, -oare
 despădurit, -ă
 despărțitor, -oare
 desperecheat, -ă
 despicat, -ă
 despieptănat, -ă
 despletit, -ă
 despotcovit, -ă
 despotic, -ă
 despuiat, -ă
 destins, -ă
 destoinic, -ă
 destrămat, -ă
 destroienit, -ă
 desuet, -ă
 deszăpezit, -ă
 deșănțat, -ă
 desenat, -ă
 deșirat, -ă
 deștept, -ă
 deșuheat, -ă
 deșurubat, -ă
 detaliat, -ă
 detașabil, -ă
 detașat, -ă
 deteriorat, -ă
 detestabil, -ă
 detonant, -ă
 detritic, -ă
 detronat, -ă
 detunat, -ă
 detunător, -oare
 devalorizat, -ă
 devastat, -ă
 dezvoltat, -ă
 devorant, -ă
 devotat, -ă
 dezacordat, -ă
 dezagreabil, -ă

dezsgreat, -ă
 dezamăgit, -ă
 dezaprobat, -oare
 dezarmant, -ă
 dezarmat, -ă
 dezarticulat, -ă
 dezavantajos, -oasă
 dezbinat, -ă
 dezbinator, -oare
 dezbrobodit, -ă
 dezechilibrat, -ă
 dezechipat, -ă
 dezghețat, -ă
 dezgolit, -ă
 dezgustat, -ă
 dezgustător, -oare
 deziluzionat, -ă
 dezintegrat, -ă
 dezinteresat, -ă
 dezinvolt, -ă
 dezlănțuit, -ă
 dezlegat, -ă
 dezlipit, -ă
 dezlînat, -ă
 dezlocuit, -ă
 dezmațat, -ă
 dezmeticit, -ă
 dezmierdat, -ă
 dezmorțit, -ă
 deznaționalizat, -ă
 deznădăjduit, -ă
 deznodat, -ă
 dezoșant, -ă
 dezolat, -ă
 dezonorat, -ă
 dezordonat, -ă
 dezorganizat, -ă
 dezorientat, -ă
 dezhădăcinat, -ă
 dezrobitor, -oare
 dezhumflat, -ă
 dezhvoltat, -ă
 diabolic, -ă
 diacronic, -ă
 diafan, -ă
 diagonal, -ă
 diametral, -ă
 diastolic, -ă

diatonică
 diavolesc, -ească
 dibaci, -e
 dichisit, -ă
 dictatorial, -ă
 dietetic, -ă
 diferit, -ă
 dificil, -ă
 diform, -ă
 diftongat, -ă
 difuz, -ă
 difuzabil, -ă
 digerabil, -ă
 digestiv, -ă
 digital, -ă
 digitat, -ă
 dilatabil, -ă
 dilatat, -ă
 diluat, -ă
 diluvian, -ă
 dimorf, -ă
 dinastic, -ă
 dișat, -ă
 dioic, -ă
 -dionisiac, -ă
 dipetal, -ă
 direct, -ă
 directorial, -ă
 dirijat, -ă
 disciplinar, -ă
 disciplinat, -ă
 discontinuu, -uă
 discordant, -ă
 discordat, -ă
 discreditat, -ă
 discret, -ă
 discriminatoriu, -ie
 discursiv, -ă
 discutabil, -ă
 discutat, -ă
 disimulat, -ă
 disjunctiv, -ă
 dislocat, -ă
 disociat, -ă
 disociativ, -ă
 disonant, -ă
 disparent, -ă
 dispensat, -ă

dispersat, -ă
 displăcut, -ă
 disprețuitor, -oare
 disproporționat, ~ă
 dispus, -ă
 distant, -ă
 distructural, -ă
 distructiv, -ă
 distrus, -ă
 ditirambic, -ă
 diurn, -ă
 divergent, -ă
 divin, -ă
 divinizat, -ă
 divizat, -ă
 divizabil, -ă
 divizionar, -ă
 divorțat, -ă
 dizgrațios, -ă
 dizolvat, -ă
 dirz, -ă
 doborât, -ă
 docil, -ă
 doct, -ă
 doctoral, -ă
 doctoricesc, -ească
 documentat, -ă
 dodecaedric, -ă
 dodecagonal, -ă
 dodecasilabic, -ă
 dogit, -ă
 dogmatic, -ă
 dogorit, -ă
 dojenitor, -oare
 dolofan, -ă
 dolomitic, -ă
 dolosiv, -ă
 domestic, -ă
 domesticit, -ă
 domiciliat, -ă
 dominant, -ă
 domnesc, -ească
 domol, -oală
 domolit, -ă
 doric, -ă
 dorit, -ă
 doritor, -oare
 dosit, -ă
 dosnic, -ă
 dospit, -ă
 dotai, -ă
 doveditor, -oare
 draconic, -ă
 drăcesc, -ească
 drăcos, -oasă
 drăgălaș, -ă
 dreptunghic, -ă
 dreptunghiular, -ă
 dresat, -ă
 dubios, -oasă
 dubit, -ă
 dubitativ, -ă
 ducal, -ă
 ductil, -ă
 duhovnicesc, -ească
 duios, -oasă
 dulceag, -ă
 duminical, -ă
 dumnezeesc, -ească
 dunărean, -ă
 duodecimal, -ă
 duodenal, -ă
 dur, -ă
 durabil, -ă
 durativ, -ă
 durduliu, -ie
 dureros, -oasă
 dușmănos, -oasă
 ecarisat, -ă
 echidistant, -ă
 echilateral, -ă
 echilibrat, -ă
 echinoxial, -ă
 echipat, -ă
 ecleziastic, -ă
 ecruisat, -ă
 echitabil, -ă
 ectodermic, -ă
 ecuatorial, -ă
 ecumenic, -ă
 efemer, -ă
 ecvestru, -ă
 edificator, -oare
 edilitar, -ă
 educativ, -ă

efervescent, -ă
 egalat, -ă
 egalizator, -oare
 electiv, -ă
 electoral, -ă
 electric, -ă
 electrizat, -ă
 electrodinamic, -ă
 electrogen, -ă
 electrolitic, -ă
 electronic, -ă
 elegant, -ă
 elementar, -ă
 elenistic, -ă
 eligibil, -ă
 elipsoidal, -ă
 eliptic, -ă
 elocvent, -ă
 elogios, -oasă
 eluvial, -ă
 emailat, -ă
 emancipat, -ă
 embrionar, -ă
 emergent, -ă
 dur, -ă
 eminent, -ă
 eminescian, -ă
 emisferic, -ă
 emitent, -ă
 emotiv, -ă
 emoțional, -ă
 emoționant, -ă
 empiric, -ă
 empirio-critic
 encefalic, -ă
 encefaloid, -ă
 enciclopedic, -ă
 enclitic, -ă
 endecasilabic, -ă
 endemic, -ă
 endocrin, -ă
 endogen, -ă
 endotermic, -ă
 energetic, -ă
 energic, -ă
 enervant, -ă
 enervat, -ă
 enigmatic, -ă

enorm, -ă
 entomologie, -ă
 entuziasmat, -ă
 enumerațiv, -ă
 eolian, -ă
 eolotrop, -ă
 eparhial, -ă
 epentetic, -ă
 epic, -ă
 epidemic, -ă
 epidermic, -ă
 epigenetic, -ă
 episcopal, -ă
 episodic, -ă
 epistolar, -ă
 epitelial, -ă
 epocal, -ă
 epuizat, -ă
 ereditar, -ă
 eroic, -ă
 esențial, -ă
 escamotabil, -ă
 esoteric, -ă
 estetic, -ă
 estimativ, -ă
 estival, -ă
 estompat, -ă
 etanș, -ă
 eterat, -ă
 eteric, -ă
 etern, -ă
 eterodox, -ă
 eterogen, -ă
 eteromorf, -ă
 etic, -ă
 etichetat, -ă
 etilic, -ă
 etimologic, -ă
 etiologic, -ă
 etnic, -ă
 etnografic, -ă
 etnologic, -ă
 eufemistic, -ă
 eufonic, -ă
 euforic, -ă
 euharistie, -ă
 euritmic, -ă
 eventual, -ă

evident, -ă
 evitabil, -ă
 evocativ, -ă
 evocator, -oare
 evoluat, -ă
 evolutiv, -ă
 evreiesc, -ească
 exact, -ă
 exagerat, -ă
 exaltat, -ă
 exasperant, -ă
 exasperat, -ă
 excedentar, -ă
 excelent, -ă
 excepțional, -ă
 excesiv, -ă
 excitabil, -ă
 excitat, -ă
 excitator, -oare
 exclamativ, ~ă
 exclus, -ă
 exclusiv, -ă
 executoriu -ie
 exegetic, -ă
 exigent, -ă
 exigibil, -ă
 existent, -ă
 exorbitant, -ă
 exoteric, -ă
 exotermic, -ă
 exotic, -ă
 expansibil, -ă
 expansionist, -ă
 expansiv, -ă
 expeditiv, -ă
 expediționar, -ă
 experimental, -ă
 experimentat, -ă
 expiabil, -ă
 expiator, -oare
 expirator, -oare
 expletiv, -ă
 explicabil, -ă
 explicativ, -ă
 explicit, -ă
 exploatabil, -ă
 exponențial, -ă
 exportabil, -ă

exportator, -oare
 exploziv, -ă
 expresiv, -ă
 exprimabil, -ă
 expropriat, -ă
 extaziat, -ă
 extensibil, -ă
 extenuat, -ă
 extenuant, -ă
 exterminat, -ă
 extrabugetar, -ă
 extracelular, -ă
 extractiv, -ă
 extrafin, -ă
 excepțional, -ă
 extra-parlamentar, -ă
 extrașcolar, -ă
 extraurban, -ă
 extrauterin, -ă
 extrinsec, -ă
 exuberant, -ă
 fabricant, -oare
 fabulos, -oasă
 facial, -ă
 facultativ, -ă
 fad, -ă
 falimentar, -ă
 falnic, -ă
 falsificator, -oare
 familial, -ă
 familiar, -ă
 familiarizat, -ă
 fanariotic, -ă
 fanat, -ă
 fanatic, -ă
 fandosit, -ă
 fantasmagoric, -ă
 fantastic, -ă
 fantezist, -ă
 fantomatic, -ă
 fardat, -ă
 faringial, -ă
 faringian, -ă
 fariseic, -ă
 farmaceutic, -ă
 farmacologic, -ă
 fasciculat, ~ă

fascinant, -ă	filatelice, -ă	forestier, -ă
fascinator, -oare	filetat, -ă	forfetar, -ă
fastidios, -oasă	filial, -ă	forfoitor, -oare
fatal, -ă	filiform, -ă	forjabil, -ă
fatidic, -ă	filigranat, -ă	forjat, -ă
favorabil, -a	filogenetic, -ă	formal, -ă
fălcos, -oasă	filologic, -ă	formic, -ă
fărimat, -ă	filozofic, -ă	formidabil, -ă
fărimicios, -oasă	filtrabil, -ă	fortificat, -ă
fărimișat, -ă	filtrant, -ă	forțat, -ă
fățarnic, -ă	fin, -ă	fosforescent, -ă
fățiș, -ă	finisat, -ă	fosforic, -ă
fățos, -oasă	finit, -ă	foșnitor, -oare
feciorelnic, -ă	fioros, -oasă	fotochimic, -ă
fecioresc, -ească	firav, -ă	fotoelectric, -ă
fecund, -ă	fiscal, -ă	fotogen, -ă
federal, -ă	fitotoxic, -ă	fotogenic, -ă
federativ, -ă	fiziocratic, -ă	fotometric, -ă
feeric, -ă	fix, -ă	fotosensibil, -ă
felurit, -ă	fixist, -ă	fotosferic, -ă
feminin, -ă	flagrant, -ă	fracturat, -ă
fenomenal, -ă	flasc, -ă	fracționat, -ă
fenomenologic, -ă	flatat, -ă	fracționat, -ă
fercheș, -ă	flămînzit, -ă	fraged, -ă
ferchezuit, -ă	flecuit, -ă	fragii, -ă
ferfenișat, -ă	flegmatic, -ă	fragmentar, -ă
ferfenișos, -oasă	flenduros, -oasă	francat, -ă
feric, -ă	flexibil, -ă	francmasonic, -ă
ferm, -ă	flexionar, -ă	frapant, -ă
fermecat, -ă	flocos, -oasă	fraudulos, -oasă
fermentat, -ă	floral, -ă	frazeologic, -ă
feroce	flotabil, -ă	frățesc, -ească
feromagnetic, -ă	flotant, -ă	frecvent, -ă
feros, -oasă	fluctuant, -ă	fredonat, -ă
fertil, -ă	fluierător, -oare	fremătător, -oare
feruginos, -oasă	fluorescent, -ă	frenetic, -ă
fervent, -ă	flușturistic, -ă	frigian, -ă
festiv, -ă	fluturător, -oare	frigid, -ă
festonat, -ă	fluvial, -ă	frigorific, -ă
fetid, -ă	focal, -ă	frigorigen, -ă
fibrilar, -ă	folcloric, -ă	friguos, -oasă
fibros, -oasă	folcloristic, -ă	frînt, -ă
fictiv, -ă	fonetic, -ă	frivol, -ă
fidel, -ă	fonfăit, -ă	fructifer, -ă
fiduciar, -ă	ionic, -ă	fructuos, -oasă
figurativ, -ă	folicular, -ă	frugal, -ă
filamentos, -oasă	folositor, -oare	frunzos, -oasă
filantropic, -ă	fonologie, -ă	fudul, -ă

fulgerat, -ă	generalizator, -oare	gingav, -ă
fulgerător, -oare	generalizat, -ă	gingăvit, -ă
fulminant, -ă	generic, -ă	girbov, -ă
fumegos, -oasă	generos, -oasă	girbovit, -ă
fumuriu, -ie	genetic, -ă	gîtit, -ă
funciar, -ă	genial, -ă	glagolitic, -ă
funcțional, -ă	genitival, -ă	glandular, -ă
funcționăresc, -ească	gentil, -ă	glandulos, -oasă
fundamental, -ă	gentilic, -ă	glasat, -ă
funebru, -ă	geocentric, -ă	gliptic, -ă
funerar, -ă	genital, -ă	glisant, -ă
funest, -ă	geodezic, -ă	global, -ă
fungibil, -ă	geofizic, -ă	globular, -ă
furajer, -ă	geogenic, -ă	globulos, -oasă
furibund, -ă	geografic, -	glomerular, -ă
furios, -oasă	geologic, -ă	glorios, -oasă
furiș, -ă	geometric, -ă	glotal, -ă
furtunatic, -ă	geonomic, -ă	gluconic, -ă
furtunos, -oasă	geotermal, -ă	glumeț, -eață
fusiform, -ă	germanic, -ă	gnomic, -ă
fuzibil, -ă	germinativ, -ă	gnoseologic, -ă
	geros, -oasă	gononat, -ă
	geruit, -ă	gogoneț, -eață
	gerundival, -ă	golaș, -ă
	gerunzial, -ă	golănesc, -ească
	getic, -ă	goniometric, -ă
	ghebos, -oasă	gospodăresc, -ească
	gheboșat, -ă	gospodărit, -ă
	ghemuit, -ă	gospodăros, -oasă
	gheșos, -oasă	gotic, -ă
	ghiftuit, -ă	grabnic, -ă
	ghimpat, -ă	grafologic, -ă
	ghimpos, -oasă	gramatical, -ă
	ghintuit, -ă	grandios, -oasă
	gigantic, -ă	granitic, -ă
	gimnastic, -ă	granular, -ă
	gimnazial, -ă	granulat, -ă
	ginecologic, -ă	granulometric, -ă
	gingaș, -ă	granulos, -oasă
	gingival, -ă	gras, -ă
	giroscopic, -ă	graseiat, -ă
	gidilicios, -oasă	gratuit, -ă
	gîffitor, -oare	grațios, -oasă
	gilcevitor, -oare	grav, -ă
	gilcevos, -oasă	grăbit, -ă
	gilgiitor, -oare	grădinăresc, -ească
	gîndit, -ă	grăniceresc, -ească
		grăunțos, -oasă

greco-roman, -ă	heteroclit, -ă	homerice, -ă
grefat, -ă	hexagonal, -ă	homocentric, -ă
gregar, -ă	hidos, -oasă	hopuros, -oasă
greoi, -oaie	hidratat, -ă	hormonal, -ă
greșit, -ă	hidraulic, -ă	hortativ, -ă
greșos, -oasă	hidrocefal, -ă	horticol, -ă
grimat, -ă	hidrodinamic, -ă	hotarnic, -ă
gripat, -ă	hidroelectric, -ă	hotărit, -ă
griv, -ă	hidrofil, -ă	hotărîtor, -oare
groaznic, -ă	hidrofob, -ă	hoșesc, -ească
grohăitor, -oare	hidrofug, -ă	hrănit, -ă
grosolan, -ă	hidrografic, -ă	hrănitor, -oare
grozav, -ă	hidrolitic, -ă	hrăpăreț, -eață
grozavnic, -ă	hidrologic, -ă	huliganic, -ă
grunjos, -oasă	hidromecanic, -ă	hulit, -ă
grunzuros, -oasă	hidrometric, -ă	hulpav, -ă
gudronat, -ă	hidropicos, -oasă	humeral, -ă
gumat, -ă	hidrostatic, -ă	husăresc, -ească
guraliv, -ă	hidrotehnic, -ă	hușănesc, -ească
gureș, -ă	hidroterapic, -ă	
gurmand, -ă	hieratic, -ă	iambic, -ă
gustat, -ă	hieroglific, -ă	iberic, -ă
gustos, -oasă	higrometric, -ă	iconografic, -ă
gutural, -ă	higroscopic, -ă	identificabil, -ă
guvernamental, -ă	hilar, -ă	ideografic, -ă
	himeric, -ă	ideologic, -ă
hagiografic, -ă	hioid	idilic, -ă
haiducesc, -ească	hiperbolic, -ă	idiomatic, -ă
haihui, -ie	hiperemic, -ă	idolatră, -ă
hain, -ă	hipersensibil, -ă	ieftin, -ă
hainit, -ă	hipertensiv, -ă	ieniceresc, -ească
halucinant, -ă	hipic, -ă	iepuresc, -ească
haotic, -ă	hipnotic, -ă	ierarhic, -ă
hardughit, -ă	hipnotizant, -ă	iertător, -oare
harnic, -ă	hipnotizat, -ă	ighemonicos, -oasă
hașurat, -ă	hipogastric, -ă	igienic, -ă
havaiu, -ie	hipotensiv, -ă	ignifug, -ă
hazardat, -ă	histologic, -ă	igrasios, -oasă
hămesit, -ă	hid, -ă	ihtiograf, -ă
hămușit, -ă	hiit, -ă	ihtiologic, -ă
hărțuit, -ă	hîrbar, -ă	ilariant, -ă
heliografic, -ă	hîrbuit, -ă	ilegal, -ă
hemiplegie, -ă	hîriitor, -oare	iliac, -ă
hemoroidal, -ă	hodorogit, -ă	ilicit, -ă
hemostatic, -ă	hohotitor, -oare	ilizibil, -ă
hepatic, -ă	hoinar, -ă	ilogic, -ă
heraldic, -ă	holbat, -ă	ilustrativ, -ă
herculean, -ă	homeopatic, -ă	ilustru, -ă

iluzoriu, -ie	improvizat, -ă	incompetent, -ă
imaculat, -ă	impuer, -ă	incomplet, -ă
imaginar, -ă	impudic, -ă	incompresibil, -ă
imaginat, -ă	impulsiv, -ă	inconsecvent, -ă
imaginativ, -ă	impunător, -oare	inconsistent, -ă
imant, -ă	impur, -ă	inconsolabil, -ă
imaterial, -ă	imputabil, -ă	inconstant, -ă
imbecilizat, -ă	imuabil, -ă	inconștient, -ă
imemorabil, -ă	imun, -ă	incontestabil, -ă
imens, -ă	inacceptabil, -a	inconvenabil, -ă
iminent, -ă	inaccesibil, -ă	incorigibil, -ă
imitabil, -ă	inactiv, -ă	incompatibil, -ă
imitativ, -ă	inactual, -ă	incredul, -ă
imobiliar, -ă	inadaptabil, -ă	incriminat, -ă
imobilizat, -ă	inadecvat, -ă	incriminator, -oare
imoral, -ă	inaderent, -ă	incrustat, -ă
impar, -ă	inadmisibil, -ă	incurabil, -ă
impalpabil, -ă	inalienabil, -ă	indecent, -ă
imparipenat, -ă	inalterabil, -ă	indecis, -ă
imparisilabic, -ă	inaplicabil, -ă	indeclinabil, -ă
imparțial, -ă	inapreciabil, -ă	indefinibil, -ă
imposibil, -ă	inapt, -ă	indefinit, -ă
impenetrabil, -ă	inatacabil, -ă	independent, -ă
imperceptibil, -ă	inaugural, -ă	indescifrabil, -ă
imperial, -ă	inavuabil, -ă	indescriptibil, -ă
imperios, -oasă	incalculabil, -ă	indestructibil, -ă
impersonal, -ă	incalificabil, -ă	indezirabil, -ă
imperturbabil, -ă	incandescent, -ă	indicat, -ă
impetuos, -oasă	incarnat, -ă	indiferent, -ă
implacabil, -ă	incasabil, -ă	indigest, -ă
implicit, -ă	incendiar, -ă	indignat, -ă
implorator, -oare	incendiat, -ă	indirect, -ă
imponderabil, -ă	incert, -ă	indiscret, -ă
important, -ă	incestuos, -oasă	indiscutabil, -ă
importat, -ă	inchizitorial, -ă	indisolubil, -ă
impotent, ~ă	incidental, -ă	indispensabil, -ă
impozabil, -ă	incipient, -ă	indisponibil, -ă
impozant, -ă	inclus, -ă	indispus, -ă
impracticabil, -ă	incoativ, -ă	individual, -ă
imprecis, -ă	incoercibil, -ă	individualizat, -ă
impregnat, -ă	incoerent, -ă	indiviz, -ă
imprescriptibil, -ă	incognoscibil, -ă	indivizibil, -ă
impresionabil, -ă	incolor, -ă	inductiv, -ă
impresionant, -ă	incombustibil, -ă	indulgent, -ă
impresionat, -ă	incomensurabil, -ă	industrial, -ă
imprevizibil, -ă	incomod, -ă	inedit, -ă
improbabil, -ă	incomparabil, -ă	inegal, -ă
impropriu, -ie	incompatibil, -ă	inegalabil, -ă

inelar, -ă
 ineputabil, -ă
 inerent, -ă
 inert, -ă
 inestetic, -ă
 inevitabil, -ă
 inexact, -ă
 inexplicabil, -ă
 inexplorabil, -ă
 inexplorat, -ă
 inexpressiv, -ă
 inexprimabil, -ă
 inexpugnabil, -ă
 inextricabil, -ă
 infailibil, -ă
 infantil, -ă
 infatuat, -ă
 infect, -ă
 infecțios, -oasă
 inferior, -oară
 infernal, -ă
 infidel, -ă
 infim, -ă
 infinitezimal, -ă
 infinitival, -ă
 inflamabil, -ă
 inflamator, -oare
 inflaționist, -ă
 inflexibil, -ă
 influent, -ă
 fluctuant, -ă
 inform, -ă
 informat, -ă
 informativ, -ă
 inframicrobian, -ă
 infructuos, -oasă
 infuzibil, -ă
 ingenios, -oasă
 ingenuu, -uă
 ingineresc, -ească
 inhibitor, -oare
 inimaginabil, -ă.
 inimitabil, -ă
 inimos, -oasă
 ininteligibil, -ă
 inițial, -ă
 injectat, -ă
 injurios, -oasă

injust, -ă
 inobservabil, -ă
 inocent, -ă
 in-octavo
 inodor, -ă
 inofensiv, -ă
 inoperant, -ă
 inoportun, -ă
 inospitalier, -ă
 inovator, -oare
 inundabil, -ă
 insalubru, -ă
 inșajabil, -ă
 inseparabil, -ă
 insensibil, -ă
 insesizabil, -ă
 insidios, -oasă
 insinuant, -ă
 insinuator, -oare
 insipid, -ă
 insistent, -ă
 insociabil, -ă
 insolent, -ă
 insudabil, -ă
 insolubil, -ă
 insondabil, -ă
 inspirat, -ă
 instabil, -ă
 instinctiv, -ă
 instructiv, -ă
 instruit, -ă
 instrumental, -ă
 insultător, -oare
 insurecțional, -ă
 intact, -ă
 intangibil, -ă
 integral, -ă
 integrabil, -ă
 integru, -ă
 inteligent, -ă
 inteligibil, -ă
 intempestiv, -ă
 intens, -ă
 intensiv, -ă
 intenționat, -ă
 interaliat, -ă
 interaștral, -ă

intercelular, -ă
 intercontinental, -ă
 intercostal, -ă
 interdepartamentar, -ă
 interdependent, -ă
 interesant, -ă
 interlop, -ă
 interminabil, -ă
 interministerial, -ă
 intermitent, -ă
 intermolecular, -ă
 internist, -ă
 interoceanic, -ă
 interogativ, -ă
 interplanetar, -ă
 interpolat, -ă
 interpretativ, -ă
 interraional, -ă
 interstatal, -ă
 interstițial, -ă
 interșcolar, -ă
 interurban, -ă
 intestinal, -ă
 intim, -ă
 intimidat, -ă
 intitulat, -ă
 intolerabil, -ă
 intolerant, -ă
 intracelular, -ă
 intraductibil, -ă
 intraglandular, -ă
 intramuscular, -ă
 intransigent, -ă
 intranzitiv, -ă
 intravenos, -oasă
 intrigat, -ă
 intrinsec, -ă
 introductiv, -ă
 introdus, -ă
 introspectiv, -ă
 inutilizabil, -ă
 inutil, -ă
 inundabil, -ă
 inuman, -ă
 intuitiv, -ă
 invariabil, -ă
 inventiv, -ă
 invers, -ă

investit, -ă
 investigator, -oare
 inveterat, -ă
 invincibil, -ă
 invulnerabil, -ă
 ionian, -ă
 iotacizat, -ă
 ipocrit, -ă
 ipotecat, -ă
 ipotetic, -ă
 iradiant, -ă
 irascibil, -ă
 irațional, -ă
 ireal, -ă
 irealizabil, -ă
 ireductibil, -ă
 iremediabil, -ă
 ireparabil, -ă
 ireproșabil, -ă
 iresponsabil, -ă
 ireversibil, -ă
 irevocabil, -ă
 irezistibil, -ă
 irigabil, -ă
 iritabil, -ă
 iritant, -ă
 iritat, -ă
 irizat, -ă
 irmiziu, -ie
 ironic, -ă
 iscoditor, -oare
 ispășitor, -oare
 ispitit, -ă
 ispititor, -oare
 isprăvnicesc, -ecscă
 isteț, -eață
 istovit, -ă
 istovitor, -oare
 italic, -ă
 italianesc, -ească
 iterativ, -ă
 iubitor, -oare
 iudaic, -ă
 izbăvit, -ă
 izbitor, -oare
 izbitor, -oare
 izbutit, -ă

izmenit, -ă
 izocor, -ă
 izocron, -ă
 izoedric, -ă
 izogon, -ă
 izolat, -ă
 izolant, -ă
 izomorf, -ă
 izomeric, -ă
 îmbăierat, -ă
 îmbăiat, -ă
 îmbălsămat, -ă
 îmbărbătat, -ă
 îmbătător, -oare
 îmbătrinit, -ă
 îmbelșugat, -ă
 îmbibat, -ă
 imbietor, -oare
 imbinat, -ă
 îmbîcsit, -ă
 imblănit, -ă
 imblîncit, -ă
 imbococit, -ă
 imbolditor, -oare
 imbrăcat, -ă
 imbrîncit, -ă
 imbrobodit, -ă
 imbucurător, -oare
 imbufnat, -ă
 imbuibat, -ă
 imbuibător, -oare
 imburat, -ă
 imbulzit, -ă
 imbunat, -ă
 imburghezit, -ă
 imburuienat, -ă
 împăcat, -ă
 împăciuitoare, -oare
 împădurit, -ă
 împăiat, -ă
 împăienjenit, -ă
 împănat, -ă
 împărătesc, -ească
 împăroșat, -ă
 împărțit, -ă

împătrit, -ă
 împăturit, -ă
 împăunat, -ă
 împerecheat, -ă
 împetrișat, -ă
 împetelat, -ă
 împeticat, -ă
 împiedicat, -ă
 împiedicător, -oare
 împietrit, -ă
 împintenat, -ă
 împielit, -ă
 împinzit, -ă
 împlisit, -ă
 împletit, -ă
 împlinit, -ă
 împodobit, -ă
 împolat, -ă
 împoncișat, -ă
 împononat, -ă
 împoșonat, -ă
 împotrivit, -ă
 împovărat, -ă
 împovărător, -oare
 împrăștiat, -ă
 împreunat, -ă
 împrospătat, -ă
 împrumutat, -ă
 împungător, -oare
 împroșcat, -ă
 împușinat, -ă
 împușit, -ă
 îmăinat, -ă
 îmămorat, -ă
 înapoiat, -ă
 înaripat, -ă
 înarminat, -ă
 încăcrit, -ă
 încălțat, -ă
 încăsprit, -ă
 încălecat, -ă
 încălifat, -ă
 încălușat, -ă
 încăpăstrat, -ă
 încăpător, -oare
 încăpăținat, -ă
 încărunchit, -ă
 încătușat, -ă

încercănat, -ă	îndestul, -ă	înfricoșat, -ă	înmulțit, -ă	însuflețit, -ă	înțolit, -ă
încetățenit, -ă	îndestulat, -ă	înfricoșător, -oare	înmundirat, -ă	însuflețitor, -oare	înțoțonat, -ă
încetinit, -ă	îndoctrinat, -ă	înfrigurat, -ă	înnăbușit, -ă	însușit, -ă	înțurțurat, -ă
Încet, -eată	îndestulător, -oare	înfrizurat, -ă	înnăbușitor, -oare	însutit, -ă	învălătucit, -ă
incețoșat, -ă	îndiguit, -ă	înfrinat, -ă	înnădit, -ă	înșalvarat, -ă	învălmășit, -ă
Închegat, -ă	îndirjit, -ă	înfrint, -ă	înnămolit, -ă	înșelat, -ă	învăluit, -ă
Închegător, -oare	îndobitocit, -ă	înfrint, -ă	Înnăscut, -ă	înșeuat, -ă	învăluitor, -oare
închiaburit, -ă	îndoielnic, -ă	înfrumusețat, -ă	înnebunitor, -oare	înșirat, -ă	învălurat, -ă
închingat, -ă	îndoios, -oasă	înfruntător, -oare	înnegurat, -ă	înșirit, -ă	învăpăiat, -ă
închis, -ă	îndoliat, -ă	înfrunzit, -ă	înnobilat, -ă	întărit, -ă	învăscut, -ă
încincit, -ă	îndrăgit, -ă	înfurcit, -ă	înnoit, -ă	întăritor, -oare	învechit, -ă
înciudat, -ă	îndrăgitor, -oare	înfuriat, -ă	înnoitor, -oare	întăritat, -ă	învecinat, -ă
încilcit, -ă	îndrăzneț, -eață	îngăduitor, -oare	înnorat, -ă	întemeiat, -ă	învederat, -ă
încîntat, -ă	îndrăznitor, -oare	îngăimat, -ă	înnoriat, -ă	întețit, -ă	înveninat, -ă
încîntător, -oare	îndreptat, -ă	îngăimător, -oare	înnouriat, -ă	întinerit, -ă	înverșunat, -ă
menii gat, -ă	îndreptător, -oare	îngălbenit, -ă	înrăbojit, -ă	întineritor, -oare	înverzit, -ă
încleștat, -ă	îndreptățit, -ă	îngemănat, -ă	Înrădăcinat, -ă	întîmplător, -oare	înverzitor, -oare
închinat, -ă	îndrituit, -ă	îngenuncheat, -ă	Înrăit, -ă	întomnat, -ă	înveselit, -ă
încolăcit, -ă	înduiosat, -ă	îngeresc, -ească	Înrămurat, -ă	întortocheat, -ă	înveselitor, -oare
încondurat, -ă	înduiosător, -oare	înghimpat, -ă	Înrăutățit, -ă	întraripat, -ă	învestit, -ă
înconjurător, -oare	îndulcit, -ă	înghirlandat, -ă	înregistrator, -oare	întraurit, -ă	înveșmîntat, -ă
încordat, -ă	îndulcitor, -oare	îngîinat, -ă	înrobit, -ă	întrebuințat, -ă	învietor, -oare
încoronat, -ă	îndumnezeit, -ă	îngîndurat, -ă	înrouat, -ă	întredeschis, -ă	înviforat, -ă
încorsetat, -ă	înduplecător, -oare	îngîrditor, -oare	înrudit, -ă	întregit, -ă	învinețit, -ă
încotoșmănat, -ă	îndurător, -oare	îngreuiat, -ă	însămărat, -ă	întregitor, -oare	înviorat, -ă
încovoiat, -ă	îndurerat, -ă	îngreunat, -ă	însănătoșit, -ă	întreit, -ă	înviorător, -oare
încovoios, -oasă	îndușmănit, -ă	îngrijat, -ă	înscăiat, -ă	întremat, -ă	învîrstat, -ă
încovrigat, -ă	înecat, -ă	îngrijit, -ă	înscăunat, -ă	întremător, -oare	învîrtoșat, -ă
încredințat, -ă	înecăcios, -oasă	îngrijorat, -ă	înscepțat, -ă	întreprinzător, -oare	învoit, -ă
încremenit, -ă	înecător, -oare	îngrijorător, -oare	însemnat, -ă	înterupt, -ă	învolburat, -ă
încrezător, -oare	înfășat, -ă	îngroșat, -ă	însemnător, -oare	întretăiat, -ă	învoit, -oaltă
încrezut, -ă	înfățat, -ă	îngrozit, -ă	Înseninat, -ă	întreșesut, -ă	înzăpezit, -ă
încriminator, -oare	înfierbîntat, -ă	îngrozitor, -oare	însetat, -ă	întrevăzut, -ă	înzăuat, -ă
încrîncenat, -ă	înfigăreț, -eață	îngust, -ă	însilozat, -ă	întristat, -ă	înzdrăvenit, -ă
încropit, -ă	înfierat, -ă	îngustat, -ă	însingurat, -ă	întristător, -oare	înzecit, -ă
încruntat, -ă	înfiorat, -ă	înjosit, -ă	însîngerat, -ă	întroienit, -ă	înzeit, -ă
încuiat, -ă	înfiorător, -oare	înjumătățit, -ă	însmălțat, -ă	întrolocat, -ă	înzestrat, -ă
încuibat, -ă	înfirat, -ă	înlăcrămat, -ă	însolzat, -ă	întrupat, -ă	înzorzonat, -ă
încurajat, -ă	înfiripat, -ă	înlănțuit, -ă	însorit, -ă	întunecat, -ă	
încurajator, -oare	înflăcărat, -ă	înlăturat, -ă	însopăimîntat, -ă	întunecos, -oasă	
îndatorat, -ă	înflorat, -ă	înlemnit, -ă	însopăimîntător, -oare	întulegător, -oare	janghinos, -oasă
îndatoritor, -oare	înflorit, -ă	înmărmurat, -ă	însopicat, -ă	întulenit, -ă	jegos, -oasă
îndătînat, -ă	înfloritor, -oare	înmărmurit, -ă	însumat, -ă	întepat, -ă	jelitor, -oare
îndelung, -ă	înfocat, -ă	înmărmuritor, -oare	însupemat, -ă	întepător, -oare	jeluiit, -ă
îndelungat, -ă	înofolit, -ă	înmiresmat, -ă	înstărit, -ă	întepenit, -ă	jenant, -ă
îndemînatic, -ă	înofiat, -ă	înmrejuit, -ă	înstelat, -ă	întepos, -oasă	jenat, -ă
îndepărtat, -ă	înofometat, -ă	înmugurit, -ă	Instrunat, -ă	întesat, -ă	jerpelit, -ă
îndesit, -ă	înofrățitor, -oare	înmuiat, -ă		întiglat, -ă	jigărit, -ă

jignit, -ă	lampant, -ă	legiuitor, -oare
jignitor, -oare	lsnceolat, -ă	legumăreț, -eață
jigodios, -oasă	languros, -oasă	legumicol, -ă
jilav, -ă	lansat, -ă	lehămetit, -ă
jinduit, -ă	lapidar, -ă	leit, -ă
jinduitor, -oare	laringal, -ă	lemnos, -oasă
jobenat, -ă	laringian, -ă	lenevos, -oasă
jos, -oasă	larvar, -ă	lent, -ă
josnic, -ă	lasciv, -ă	lenticular, -ă
jovial, -ă	laș, -ă	leonin, -ă
jubiliar, -ă	latent, -ă	lesnicos, -oasă
jucăuș, -ă	lateș, -ă	leșesc, -ească
judecătoresc, -ească	latinesc, -ească	leșetic, -etică
județean, -ă	latinizant, -ă	leșinat, -ă
judiciar, -ă	lavabil, -ă	letargic, -ă
judicios, -o să	lăbărțat, -ă	lexical, -ă
jumulit, -ă	lăbos, -oasă	lexicografic, -ă
jupuitor, -oare	lăcățuit, -ă	lexicologie, -ă
julit, -ă	iăcomos, -oasă	liberalist, -ă
juridic, -ă	lăcrămos, -oasă	libertin, -ă
jurisdicțional, -ă	lăcrimat, -ă	libovit, -ă
jurnalistic, -ă	lăcuit, -ă	libovnic, -ă
just, -ă	lăfăit, -ă	licăritor, -oare
justificabil, -ă	lămurit, -ă	liceal, -ă
justificat, -ă	lămuritor, -oare	licențios, -oasă
justificativ, -ă	lăptos, -oasă	lichefiat, -ă
justițiabil, -ă	lărgit, -ă	licit, -ă
juvenil, -ă	lăsător, -oare	lihnit, -ă
juxtalinier, -ă	lătăreț, -eață	liliachiu, -ie
juxtapus, -ă	lătunoios, -oioasă	limbăreț, -eață
	lăturalnic, -ă	limfatic, -ă
kantian, -ă	lăturaș, -ă	limitat, -ă
kilometric, -ă	lățit, -ă	limitativ, -ă
	lățos, -oasă	limitrof, -ă
labirintic, -ă	lăudabil, -ă	limpezit, -ă
laborios, -oasă	lăudăros, -oasă	lin, -ă
lacom, -ă	lăuntric, -ă	lingav, -ă
laconic, -ă	lăutăresc, -ească	lingual, -ă
lacrimal, -ă	leal, -ă	liniar, -ă
lacrimogen, -ă	lecuitor, -oare	liniat, -ă
lacto-vegetarian, -ă	lefter, -ă	liniștit, -ă
lacunar, -ă	legal, -ă	liniștitor, -oare
lacustru, -ă	legalizat, -ă	lins, -ă
laic, -ă	legănător, -oare	lipicios, -oasă
laicizat, -ă	legendar, -ă	liposolubil, -ă
lamelar, -ă	legislativ, -ă	lipovenesc, -ească.
lamelat, -ă	legitim, -ă	lipsit, -ă
lamentabil, -ă	legiuitor, -ă	listeav, -ă

literal, -ă	macerat, -ă	matricular, -ă
literar, -ă	machiat, -ă	matrimonial, -ă
literarizat, -ă	machiavelic, -ă	matur, -ă
litigant, -ă	macrocefal, -ă	mauresc, -ească
litigios, -oasă	macromolecular, -ă	mazilit, -ă
litografiat, -ă	macroscopic, -ă	măcelăresc, -ească
litografic, -ă	magic, -ă	măgăresc, -ească
liturgic, -ă	magistral, -ă	măgulitor, -oare
livid, -ă	magnetic, -ă	măiestreț, -eață
livrabil, -ă	magnezic, -ă	măiestrit, -ă
livresc, -ească	magnific, -ă	măiestru, -ieastră
lizibil, -ă	majestos, -oasă	mălăieț, -eață
lînced, -ă	majoritar, -ă	mălurat, -ă
lînos, -oasă	maladiv, -ă	măluos, -oasă
lobat, -ă	maleabil, -ă	mămăligos, -oasă
localizat, -ă	malign, -ă	mănat, -ă
localizator, -oare	malîțios, -oasă	mănăstiresc, -ească
locomobil, -ă	maltratat, -ă	mănos, -oasă
locuibil, -ă	mamar, -ă	mărăcinit, -ă
locuit, -ă	mamelar, -ă	mărăcinos, -oasă
logaritmîc, -ă	manevrabil, -ă	măreț, -eață
logic, -ă	mangalie, -ă	mărgelat, -ă
logodit, -ă	manganos, -oasă	mărginit, -ă
loial, -ă	manichiurat, -ă	mărinimos, -oasă
lombar, -ă	manierat, -ă	mărmurit, -ă
longitudinal, -ă	manometric, -ă	mărturisitor, -oare
lubric, -ă	mansardat, -ă	mărunt, -ă
lucid, -ă	manufacturat, -ă	măscuit, -ă
lucios, -oasă	manufacturier, -ă	măsliniu, -ie
lucitor, -oare	marcant, -ă	măsluit, -ă
lucrativ, -ă	marginal, -ă	măsurabil, -ă
lugubru, -ă	marinat, -ă	mătăhălos, -oasă
lumesc, -ească	marinăresc, -ească	mătăsît, -ă
luminat, -ă	marital, -ă	mătăsos, -oasă
luminescent, -ă	maritim, -ă	măzărat, -ă
luminos, -oasă	marmorat, -ă	measer, -ă
lunar, -ă	marmorean, -ă	mecanizat, -ă
lunecos, -oasă	mascat, -ă	mecanochimic, -ă
lungit, -ă	masculin, -ă	medaliat, -ă
lunguieț, -eață	masonic, -ă	medial, -ă
lupesc, -ească	mastoidă	medical, -ă
lustruit, -ă	mașinal, -ă	medicamentos, -oasă
lutos, -oasă	matematicesc, -ească	medicinal, -ă
luxos, -oasă	materializat, -ă	medico-farmaceutic
luxuriant, -ă	matern, -ă	medico-legal, -ă
	matinal, -ă	medico-militar, -ă
	matlasat, -ă	medico-sanitar, -ă
marțial, -ă	matricol, -ă	medico-veterinar, -ă
macabru, -ă		

mediocru, -ă
 mediteranean, -ă
 medular, -ă
 mefistofelic, -ă
 mefitic, -ă
 megalitic, -ă
 megaloman, -ă
 melancolic, -ă
 melifer, -ă
 melodic, -ă
 melodiOv., -oasă
 melodramatic, -ă
 membranos, -oasă
 memorabil, -ă
 menajer, -ă
 menit, -ă
 menitor, -oare
 menstrual, -ă
 mercantil, -ă
 mercerizat, -ă
 mercuric, -ă
 mercurios, -oasă
 meremetisit, -ă
 mergător, -oare
 meridional, -ă
 meritat, -ă
 meritoriu, -ie
 meritos, -oasă
 meschin, -ă
 mesianic, -ă
 mestecat, -ă
 meșteresc, -ească
 meșteșugăreț, -eață
 meșteșugit, -ă
 metabolic, -ă
 metacarpian, -ă
 metaforic, -ă
 metalic, -ă
 metalifer, -ă
 matalochimic, -ă
 metalografic, -ă
 metalurgic, -ă
 metamorfic, -ă
 metatarsian, -ă
 meteoric, -ă
 meteorologic, -ă
 meticulos, -oasă

metilic, -ă
 metodologic, -ă
 metonimic, -ă
 metrologic, -ă
 mezenteric, -ă
 microbial, -ă
 microbiologic, -ă
 microcefal, -ă
 microcosmic, -ă
 microcristalin, -ă
 microfotografic, -ă
 micrometric, -ă
 microscopic, -ă
 micșorat, -ă
 mieras, -oasă
 miezos, -oasă
 migălit, -ă
 migălos, -oasă
 migdalat, -ă
 migrator, -oare
 mijitor, -oare
 mijlociu, -ie
 milenar, -ă
 milimetric, -ă
 milităresc, -ească
 milogit, -ă
 milos, -oasă
 milostiv, -ă
 miluitor, -oare
 minat, -ă
 mineralizat, -ă
 mineralizator, -oare
 mineralogic, -ă
 miniat, -ă
 miniatural, -ă
 minimal, -ă
 ministerial, -ă
 minor, -ă
 mintal, -ă
 mintos, -oasă
 minunat, -ă
 minuscul, -ă
 minușios, -oasă
 miocenic, -ă
 miorlăitor, -oare
 mirat, -ă
 mirenesc, -ească
 mirific, -ă

mirositor, -oare
 miscibil, -ă
 misterios, -oasă
 mistuitor, -oare
 mișcat, -ă
 mișcător, -oare
 mișelesc, -ească
 mișelnic, -ă
 mitarnic, -ă
 mitic, -ă
 mitocănesc, -ească
 mitologicesc, -ească
 mitologic, -ă
 mitropolitan, -ă
 mișos, -oasă
 mixt, -ă
 mizantropic, -ă
 mizer, -ă
 mizerabil, -ă
 mîhnicios, -oasă
 mîhnit, -ă
 mîhniitor, -oare
 mîlit, -ă
 mîlos, -oasă
 mîncăcios, -oasă
 mîngîitor, -oare
 mîngîios, -oasă
 mînios, -oasă
 mînjit, -ă
 mînjitor, -oare
 mîntuit, -ă
 mîriitor, -oare
 mîzgos, -oasă
 mîzgălit, -ă
 mîrzăcesc, -ească
 mîțesc, -ească
 mlădiat, -ă
 mlădiitor, -oare
 mlădios, -oasă
 mlăștinios, -oasă
 mobilat, -ă
 mobilizabil, -ă
 mobilizat, -ă
 mobilizator, -oare
 mobiliar, -ă
 mocăit, -ă
 mocănesc, -ească
 mocirlos, -oasă

mocnit, -ă
 modal, -ă
 modelat, -ă
 moderat, -ă
 modern, -ă
 modernizat, -ă
 modernizator, -oare
 modest, -ă
 modificabil, -ă
 modificador, -oare
 modulat, -ă
 moftologie, -ă
 mofturos, -oasă
 mohorit, -ă
 moinos, -oasă
 moșicesc, -ească
 molatic, -ă
 molcom, -ă
 molcomit, -ă
 molcomitor, -oare
 moldav, -ă
 moldovenesc, -ească
 molecular, -ă
 moleșit, -ă
 moleșitor, -oare
 molipsitor, -oare
 momentan, -ă
 monahal, -ă
 monahicesc, -ească
 monarhic, -ă
 monastic, -ă
 monden, -ă
 mondial, -ă
 monobazic, -ă
 monocelular, -ă
 monochimic, -ă
 monocord, -ă
 monocrom, -ă
 monocromatic, -ă
 monofazat, -ă
 monofazic, -ă
 monografic, -ă
 monogranular, -ă
 monoic, -ă
 monolitic, -ă
 monopetal, -ă
 monosilabic, -ă
 monotonic, -ă

monovalent, -ă
 monstruos, -oasă
 montan, -ă
 monumental, -ă
 moralicesc, -ceașcă
 moralizator, -oare
 morăresc, -ească
 morbid, -ă
 morcoviu, -ie
 morfolit, -ă
 morfologic, -ă
 mormîntal, -ă
 morocănos, -oasă
 mortal, -ă
 mortificat, -ă
 mortuar, -ă
 morvos, -oasă
 moscat, -ă
 moschicesc, -ească
 moșieresc, -ească
 moșnegesc, -ească
 moștenit, -ă
 motomecanizat, -ă
 mototolit, -ă
 moțat, -ă
 movilit, -ă
 mrănișos, -oasă
 muced, -ă
 mucegăios, -oasă
 mucegăit, -ă
 mucezit, -ă
 muchelef, -ă
 mucilaginos, -oasă
 mugitor, -oare
 mugurat, -ă
 muieratic, -ă
 muieresc, -ească
 multicolor, -ă
 multiform, -ă
 multilateral, -ă
 multinațional, -ă
 multiplicativ, -ă
 multipolar, -ă
 multiseclar, -ă
 mulțumit, -ă
 mulțumitor, -oare
 mumificat, -ă

muncit, -ă
 muncitoresc, -ească
 muntenesc, -ească
 muntos, -oasă
 mural, -ă
 murat, -ă
 murdar, -ă
 murind, -ă
 murit, -ă
 muritor, -oare
 muscat, -ă
 muscălesc, -ească
 muscular, -ă
 musculos, -oasă
 mustos, -oasă
 muștrător, -oare
 musulman, -ă
 mușcător, -oare
 mușchios, -oasă
 mutabil, -ă
 mușesc, -ească
 muzical, -ă
 naftenic, -ă
 naiv, -ă
 naramzat, -ă
 naramziu, -ie
 narativ, -ă
 narcotic, -ă
 natal, -ă
 nativ, -ă
 naturalizat, -a
 național, -ă
 naționalicesc, -ească
 nautic, -ă
 naval, -ă
 navigabil, -ă
 năclăios, -oasă
 năclăit, -ă
 nădușit, -ă
 nădușitor, -oare
 nălucitor, -oare
 nămolos, -oasă
 năpîrlit, -ă
 năpustit, -ă
 năvășos, -ă
 năvăvit, -ă
 năvăvos, -oasă

nărtos, -oasă
 născînd, -ă
 năsilnic, -ă
 năstrușnic, -ă
 nătingit, -ă
 năucit, -ă
 năucitor, -oare
 năutiu, -ie
 năzarnic, -ă
 năzuros, -oasă
 neabătut, -ă
 neademenit, -ă
 neadormit, -ă
 neajutat, -ă
 neajutorat, -ă
 neapărat, -ă
 nearticulat, -ă
 neasemănat, -ă
 neasemuit, -ă
 neastîmpărat, -ă
 neatins, -ă
 neatîrnat, -ă
 neauzit, -ă
 neavenit, -ă
 nebiruit, -ă
 nebîntuit, -ă
 nebulos, -oasă
 nebunatic, -ă
 nebunesc, -ească
 necalculabil, -ă
 necăjicos, -oasă
 necăjit, -ă
 necălcat, -ă
 necercat, -ă
 nechezător, -oare
 nechibzuit, -ă
 necicatrizat, -ă
 necinstit-, ă
 necinstitor, -oare
 necioplit, -ă
 neciteș, -eașă
 neclintit, -ă
 necondiționat, -ă
 neconsolat, -ă
 neconținut, -ă
 necontestat, -ă
 necopt, -oaptă
 necovîrșit, -ă

necrezut, -ă
 necrofag, -ă
 necromatic, -ă
 necrozat, -ă
 necruțător, -oare
 necugetat, -ă
 necumpănit, -ă
 necumpătat, -ă
 necunoscut, -ă
 necuprins, -ă
 necurmat, -ă
 necuviincios, -oasă
 nedefinit, -ă
 nedeslușit, -ă
 nedespărțit, -ă
 nedeslipit, -ă
 nedesmințit, -ă
 nedomolit, -ă
 nedormit, -ă
 nedumerit, -ă
 nefast, -ă
 nefavorabil, -ă
 nefățarit, -ă
 neferos, -oasă
 nefiert, -iartă
 nefript, -ă
 nefritic, -ă
 neftiu, -ie
 neghinos, -oasă
 neglijabil, -ă
 neglijent, -ă
 negociabil, -ă
 negos, -oasă
 negrăit, -ă
 negricios, -oasă
 negrijitor, -oare
 neguros, -oasă
 negustoresc, -ească
 negustoros, -oasă
 nehotărît, -ă
 neiertat, -ă
 neiertător, -oare
 neimitabil, -ă
 neimpozabil, -ă
 neios, -oasă
 neistovit, -ă
 neîmblînzit, -ă
 neîmpăcat, -ă

neîmplinit, -ă
 neînceput, -ă
 neîncetat, -ă
 neînchipuit, -ă
 neîncrezător, -oare
 neîndeminatic, -ă
 neîndoios, -oasă
 neînduplecat, -ă
 neîndurat, -ă
 neîndurător, -oare
 neînfricat, -ă
 neînfrișat, -ă
 neînfrînt, -ă
 neînsemnat, -ă
 neînsuflit, -ă
 neîntîrziat, -ă
 neîntors, -oasă
 neîntrecut, -ă
 neîntreput, -ă
 neîntreș, -ească
 nelămurit, -ă
 nelegiuit, -ă
 nelimitat, -ă
 neliniștit, -ă
 nelipsit, -ă
 nelipit, -ă
 nemaiauzit, -ă
 nemaivăzut, -ă
 nemărginit, -ă
 nemăsurat, -ă
 nemeșesc, -ească
 nemetalic, -ă
 nemijlocit, -ă
 nemilos, -oasă
 nemilostiv, -ă
 nemiluit, -ă
 nemișcat, -ă
 nemișcător, -oare
 nemîngîiat, -ă
 neiertat, -ă
 nemîșesc, -ească
 nemulțumitor, -oare
 nemuncitor, -oare
 nenorocos, -oasă
 nenumărat, -ă
 neobișnuit, -ă
 neobosit, -ă
 neobrăzat, -ă

neoclastic, -ă
 neodihnit, -ă
 neogoit, -ă
 neogrec, -eacă
 neolatin, -ă
 neologic, -ă
 neomenesc, -ească
 neomenit, -ă
 neomenos, -oasă
 neorganic, -ă
 neostoit, -ă
 nepămîntean, -ă
 nepămîntesc, -ească
 nepărtinitor, -oare
 nepăsător, -oare
 nepătat, -ă
 nepătruns, -ă
 nepieritor, -oare
 nepilduit, -ă
 nepoftit, -ă
 nepomenit, -ă
 nepotolit, -ă
 nepotrivit, -ă
 nepovestit, -ă
 neprecugetat, -ă
 neprecupețit, -ă
 neprecurmat, -ă
 nepregătit, -ă
 nepretențios, -oasă
 neprețuit, -ă
 neprevăzut, -ă
 neprielnic, -ă
 neprietenesc, -ească
 neprietenos, -oasă
 neprihănit, -ă
 nepriincios, -oasă
 neptunic, -ă
 nerăbdător, -oare
 nerăzbit, -ă
 nerecunoscător, -oare
 neregulat, -ă
 neritic, -ă
 nerotunjit, -ă
 nerozesc, -ească
 nervist, -ă
 nesăbuit, -ă
 nesărat, -ă

nesătul, -ă
 nesăturat, -ă
 nesățios, -oasă
 nesăvîrșit, -ă
 neschimbat, -ă
 neseecat, -ă
 nesigur, -ă
 nesimțitor, -oare
 nesocotit, -ă
 nespus, -ă
 nestabil, -ă
 nestatornic, -ă
 nestăpînit, -ă
 nestătător, -oare
 nestăvilit, -ă
 nestins, -ă
 neștrăbătut, -ă
 neștrămutat, -ă
 nestricat, -ă
 nesuferit, -ă
 neșters, -earsă
 neștirbit, -ă
 netăgăduit, -ă
 neted, -ă
 netezit, -ă
 netrecut, -ă
 neșeselat, -ă
 neuitat, -ă
 neumblat, -ă
 neural, -ă
 neurastenizat, -ă
 neurosimpatic, -ă
 neutral, -ă
 neutralizat, -ă
 neutralizant, -ă
 neutronic, -ă
 nevătămat, -ă
 neverosimil, -ă
 nevestesc, -ească
 neviclenit, -ă
 nevindecăt, -ă
 nevinovat, -ă
 nevîrstnic, -ă
 nevoiaș, -ă
 nevolnic, -ă
 nevralgic, -ă
 nevrednic, -ă
 nevriscos, -oasă

nezdruncinat, -ă
 nichelat, -ă
 nimicitor, -ă
 nimicitor, -oare
 nins, -ă
 ninsoriu, -ie
 nisipit, -ă
 nisipiu, -ie
 nisipos, -oasă
 nitrurat, -ă
 nivelat, -ă
 nivelmetric, -ă
 nobiliar, -ă
 nobilitar, -ă
 nociv, -ă
 nodal, -ă
 noduros, -oasă
 nomad, -ă
 nomenclaturistic, -ă
 nominal, -ă
 noptatic, -ă
 noptos, -oasă
 nord-estic, -ă
 ncrd-vestic, -ă
 normal, -ă
 normat, -ă
 norocit, -ă
 norocos, -oasă
 noros, -oasă
 nostalgic, -ă
 nostim, -ă
 novat, -ă
 novăcesc, -ească
 nuanțat, -ă
 nubil, -ă
 nuclear, -ă
 nul, -ă
 numenal, -ă
 numeric, -ă
 numeros, -oasă
 numerotat, -ă
 numismatic, -ă
 numit, -ă
 nunțitor, -oare
 nupțial, -ă
 nurliu, -ie
 nutritiv, -ă
 nuvelistic, -ă

oacheș, -ă	ogoit, -ă	orășenesc, -ească
obez, -ă	ogurliu, -ie	orbecat, -ă
obidos, -oasă	ohavnic, -ă	orbesc, -ească
obiectiv, -ă	oiesc, -ească	orbit, -ă
obiectivist, -ă	oleaginos, -oasă	orbital, -ă
oblic, -ă	oleic, -ă	orbitor, -oare
obligatoriu, -ie	olfactic, -ă	orchestral, -ă
oblojit, -ă	oligarhic, -ă	ordinar, -ă
oblonit, -ă	olimpian, -ă	ordonat, -ă
obnubilat, -ă	olimpic, -ă	organic, -ă
obosit, -ă	ologit, -ă	organizat, -ă
obositor, -oare	oltenesc, -ească	organizatoric, -ă
oboval, -ă	omagial, -ă	organogen, -ă
obrocit, -ă	ombilical, -ă	organotrop, -ă
obscen, -ă	omenit, -ă	orgiac, -ă
obscur, -ă	omenos, -oasă	orgolios, -oasă
obsedant, -ă	omofon, -ă	oribil, -ă
observabil, -ă	omogen, -ă	originar, -ă
obștesc, -ă	omolog, -oagă	ornamental, -ă
obstetric, -ă	omucigaș, -ă	ornant, -ă
obstetrical, -ă	omnipotent, -ă	ornitologic, -ă
obstructiv, -ă	oncologic, -ă	orogenetic, -ă
obtuz, -ă	onctuos, -oasă	orogenie, -ă
obstrucționist, -ă	ondulat, -ă	oro grafic, -ă
ocazional, -ă	oneros, -oasă	ortocentric, -ă
ocăritor, -oare	onest, -estă	ortocromatic, -ă
oceanic, -ă	oniric, -ă	ortodiagonal, -ă
oceanografie, -ă	onomatopeic, -ă	ortoedric, -ă
ochenat, -ă	onorabil, -ă	ortofinic, -ă
ochios, -oasă	onorific, -ă	ortogonal, -ă
octoedric, -ă	ontogenetic, -ă	ortografic, -ă
octogonal, -ă	ontologic, -ă	ortopedic, -ă
ocuiat, -ă	oolitic, -ă	ortoscopic, -ă
ocupat, -ă	opalescent, -ă	oscilant, -ă
odihnitor, -oare	opalin, -ă	oscilatoriu, -ie
odios, -oasă	opărit, -ă	osebit, -ă
odrăslit, -ă	operabil, -ă	osificat, -ă
ofensat, -ă	operant, -ă	osmotic, -ă
ofensator, -oare	operativ, -ă	osos, -oasă
ofilit, -ă	operatoriu, -ie	ospătos, -oasă
oficial, -ă	oportun, -ă	ospitalier, -ă
ofițeresc, -ească	opozabil, -ă	ostășesc, -ească
oftalmologie, -ă	opozit, -ă	ostenicios, -oasă
ofticat, -ă	opозиționist, -ă	ostenit, -ă
ogarnic, -ă	opresiv, -ă	ostentativ, -ă
ogărat, ~ă	oprinat, -ă	osteogen, -ă
ogival, -ă	optim, -ă	osteologic, -ă
ogîrjit, -ă	oratoric, -ă	ostie, -ă

ostil, -ă	paralactic, -ă	patrimonial, -ă
ostenesc, -ească	paralelipipedic, -ă	patriotic, -ă
otoman, -ă	paralizant, -ă	patronal, -ă
otrăvicios, -oasă	paralizat, -ă	patronimic, -ă
otrăvitor, -oare	paramagnetic, -ă	patrulaterai, -ă
oțărît, -ă	paramilitar, -ă	pauper, -ă
oțelit, -ă	paranoic, -ă	pauperizat, -ă
ovarian, -ă	paraplegic, -ă	păcălitor, -oare
oviorm, -ă	paratactic, -ă	păcurăresc, -ească
ovoid, -ă	paratific, -ă	păcuriu, -ie
ovoidal, -ă	paraxin, -ă	păcuros, -oasă
oxidabil, -ă	parazitar, -ă	păduchios, -oasă
oxigenat, -ă	parazitoid, -ă	pădurat, -ă
ozonat, -ă	parazitotrop, -ă	păduratic, -ă
	parcelat, -ă	pădurăresc, -ească
	parchetat, -ă	păduros, -oasă
	pardosit, -ă	păgînesc, -ească
	paremiologic, -ă	păgubit, -ă
	parenteral, -ă	păgubitor, -oare
	parfumat, -ă	păgubos, -oasă
	parhelic, -ă	pălit, -ă
	paripenat, -ă	pămîntean, -ă
	parisilabic, -ă	pămîntesc, -ească
	parohial, -ă	pămîntiu, -ie
	paronomastic, -ă	pămîntos, -oasă
	paroxistic, -ă	părăduit, -ă
	parșiv, -ă	părăginit, -ă
	partenogenetic, -ă	părăginos, -oasă
	participial, -ă	părăsit, -ă
	particularnic, -ă	părelnic, -ă
	partinic, -ă	părintesc, -ească
	parțial, -ă	păros, -oasă
	pasabil, -ă	părtinitor, -oare
	pascal, -ă	păsăresc, -ească
	pasibil, -ă	păstăios, -oasă
	pasional, -ă	păstoresc, -ească
	pasionant, -ă	păstos, -oasă
	pasionat, -ă	pătat, -ă
	pasteurizat, -ă	pătimaș, -ă
	pastoral, -ă	pătimit, -ă
	pașnic, -ă	pătimitor, -oare
	patentat, -ă	pătîlăginiu, -ie
	patern, -ă	pătruns, -ă
	patetic, -ă	pătrunzător, -oare
	patogen, -ă	pătulit, -ă
	patogenetic, -ă	păturit, -ă
	patologic, -ă	pecetluit, -ă
	patriahal, -ă	pecinginos, -oasă

pectoral, -ă
 pedagogic, -ă
 pedantic, -ă
 pedepsit, -ă
 pedepsitor, -oare
 pediatic, -ă
 pedicelat, -ă
 pediculat, -ă
 pedagogie, -ă
 pedunculat, -ă
 pehlivănesc, -ească
 peiorativ, -ă
 peisagistic, -ă
 pelagic, -ă
 pelinat, -ă
 peltat, -ă
 peltic, -ă
 peltinerv, -ă
 pelvian, -ă
 penat, -ă
 pendinte
 pendular, -ă
 penetrabil, -ă
 penibil, -ă
 pentagonal, -ă
 pentatonic, -ă
 penultim, -ă
 pepenos, -oasă
 pepsic, -ă
 perceptibil, -ă
 perceptiv, -ă
 perciunat, -ă
 percutant, -ă
 perdeluit, -ă
 peremptoriu, -ie
 peren, -ă
 perfectibil, -ă
 perfecționat, -ă
 perfid, -ă
 pergamentos, -oasă
 pericios, -oasă
 periculos, -oasă
 periferic, -ă
 perifrastic, -ă
 perimat, -ă
 perimetric, -ă
 peripatetic, -ă

perisabil, -ă
 perlat, -ă
 permeabil, -ă
 pernicios, -oasă
 perpelit, -ă
 perpetuu, -uă
 perplex, -ă
 persecutat, -ă
 persecutoriu, -ie
 persid, -ă
 persienesc, -ească
 persistent, -ă
 perseverent, -ă
 personalizat, -ă
 personificat, -ă
 perspicace
 persuasiv, -ă
 pescăresc, -ească
 pestilent, -ă
 pervertit, -ă
 pestilențial, -ă
 pestitor, -oare
 pestricat, -ă
 pestriț, -ă
 peșterean, -ă
 peticit, -ă
 peticos, -oasă
 petrecător, -oare
 petrificat, -ă
 petrochimic, -ă
 petrolifer, -ă
 pianistic, -ă
 picant, -ă
 pictural, -ă
 pielos, -oasă
 pieptos, -oasă
 piepțiș, -ă
 pierdut, -ă
 piersiciu, -ie
 pierzător, -oare
 pietros, -oasă
 pieziș, -ă
 pigmentat, -ă
 pilaci, -e
 pilduitor, -oare
 pilos, -oasă
 pindaric, -ă
 pingelit, -ă

pionieresc, -ească
 pios, -oasă
 pipăibil, -ă
 piperat, -ă
 piramidal, -ă
 pirateresc, -ească
 piraticesc, -ească
 piriform, -ă
 piritos, -oasă
 piroforic, -ă
 pirogalic, -ă
 pirogravat, -ă
 pirometric, -ă
 pironit, -ă
 pirotehnic, -ă
 pirotermic, -ă
 piscicol, -ă
 pisicesc, -ească
 pisicos, -casă
 pisolitic, -ă
 pistruiat, -ă
 pișcăcios, -oasă
 pișcător, -oare
 pitagoric, -ă
 pitit, -ă
 pitoresc, -ească
 pitulat, -ă
 pițigăiat, -ă
 piuitor, -oare
 pivotant, -ă
 pizmaș, -ă
 pizmuț, -ă
 pizmuitor, -oare
 pîclos, -oasă
 pilpiitor, -oare
 pindaci, -e
 pîndeș, -ă
 pînditor, -oare
 pîngărit, -ă
 pîngăritor, -oare
 pintecos, -oasă
 pinzat, -ă
 pirjolit, -ă
 pîrlogit, -ă
 pîrpălit, -ă
 pîslit, -ă
 pislos, -oasă
 placardat, -ă

placentar, -ă
 placid, -ă
 plafonat, -ă
 planat, -ă
 planetar, -ă
 planic, -ă
 planificat, -ă
 planimetric, -ă
 planisferic, -ă
 plantigrad, -ă
 plastic, -ă
 plastografiat, -ă
 plat, -ă
 platinat, -ă
 platonice, -ă
 plauzibil, -ă
 plăcut, -ă
 plăpînd, -ă
 plâsmuit, -ă
 plătibil, -ă
 plătitor, -oare
 plāvai, -ie
 plāvîț, -ă
 plebiscitar, -ă
 plecăcios, -oasă
 pledant, -ă
 plenison, -ă
 pleonastic, -ă
 pleoștit, -ă
 pleșuv, -ă
 pleșuvit, -ă
 pletoric, -ă
 pletos, -oasă
 pleuritic, -ă
 pliabil, -ă
 pliat, -ă
 plicticos, -oasă
 plictisit, -ă
 plictisitor, -oare
 plimbăreț, -eață
 plisat, -ă
 plîngăcios, -oasă
 plîngăreț, -eață
 ploios, -oasă
 plouat, -ă
 plugăresc, -ească
 plumbifer, -ă
 plumburiu, -ie

pluricavitar, -ă
 pluricelular, -ă
 plușat, -ă
 pluvial, -ă
 pluviometric, -ă
 pneumatic, -ă
 pocîltit, -ă
 podgoriu, -ie
 podzolic, -ă
 poetic, -ă
 poftalnic, -ă
 poftăreț, -eață
 pofticios, -oasă
 poftitor, -oare
 pogonească
 polar, -ă
 polarizant, -ă
 polarizator, -oare
 polcovnicesc, -ească,
 polecesc, -ească
 polemic, -ă
 poliarticular, -ă
 poliatomic, -ă
 policrom, -ă
 poliedric, -ă
 polifonic, -ă
 polignit, -ă
 poligonal, -ă
 poligrafic, -ă
 polimorf, -ă
 polipetal, -ă
 polipod, -ă
 polisemantic, -ă
 polisepal, -ă
 polisilabic, -ă
 polisportiv, -ă
 politefsit, -ă
 politicesc, -ească
 politicit, -ă
 politicos, -oasă
 polițienesc, -ească
 poloș, -ă
 polon, -ă
 polspanc, -ă
 pomădat, -ă
 pomăzuit, -ă
 pomenit, -ă

pomicol, -ă
 pomologic, -ă
 pompieresc, -ească
 pompos, -oasă
 ponderabil, -ă
 ponderal, -ă
 ponderat, -ă
 ponderator, -oare
 ponderos, -oasă
 ponivos, -oasă
 ponorit, -ă
 ponosit, -ă
 pontic, -ă
 pontifical, -ă
 popesc, -ească
 poporal, -ă
 poporos, -oasă
 poprit, -ă
 popritor, -oare
 popular, -ă
 popularizat, -ă
 populat, -ă
 porfiriu, -ie
 porcesc, -ească
 porcîn, -ă
 porcîos, -oasă
 poreclit, -ă
 porifer, -ă
 pornografic, -ă
 poros, -oasă
 portabil, -ă
 portant, -ă
 portuar, -ă
 posac, -ă
 poseclit, -ă
 posmăgit, -ă
 posomorit, -ă
 prospăit, -ă
 pospolit, -ă
 postbelic, -ă
 postdiluvian, -ă
 posterior, -oară
 postmeridian, -ă
 postoperatoriu, -ie
 postpalatal, -ă
 postpus, -ă
 postonic, -ă
 postum, -ă

poștal, -ă	preconceput, -ă	preșcolar, -ă	proaspăt, -ă	protav, -ă	pulverulent, -ă
potabil, -ă	precugetat, -ă	presant, -ă	probabil, -ă	proteguitor, -oare	punctat, -ă
potasic, -ă	precumpănitor, -oare	președenția, -ă	probant, -ă	proteic, -ă	punctiform, -ă
potent, -ă	precurmător, -oare	pretențios, -oasă	problematic, -ă	protestat, -ă	punctual, -ă
potențiat, -ă	predabil, -ă	pretimpuriu, -ie	procedural, -ă	protetic, -ă	pungășesc, -ească
poticnit, -ă	predestinat, -ă	pretins, -ă	procentual, -ă	protocolar, -ă	pungit, -ă
potlogăresc, -ească	predicativ, -ă	prețios, -oasă	proclitic, -ă	protoistorie, -ă	punic, -ă
potolit, -ă	predilect, -ă	prevăzător, -oare	proconsular, -ă	protonic, -ă	pupăcios, -oasă
potolitor, -oare	predispus, -ă	prevenitor, -oare	procreator, -oare	protoplasmatic, -ă	pupilar, -ă
potopit, -ă	predominant, -ă	preventiv, -ă	prodig, -ă	prototipic, -ă	pupuiat, -ă
potopitor, -oare	predomîinator, -oare	previzibil, -ă	prodigios, -oasă	protuberant, -ă	puricos, -oasă
potricălit, -ă	predomnitor, -oare	prezentaibil, -ă	productiv, -ă	proțăpîit, -ă	purificator, -oare
potrivelnic, -ă	preeminent, -ă	prezidențial, -ă	proeminent, -ă	proverbial, -ă	puorios, -oasă
povîrnit, -ă	preexistent, -ă	prezidial, -ă	profesional, -ă	providențial, -ă	purpuriu, -ie
poznaș, -ă	prefăcător, -oare	prezumpt, -ă	profesoral, -ă	provincial, -ă	purulent, -ă
practic, -ă	prefăcut, -ă	prezumțios, -oasă	profetic, -ă	provocant, -ă	pustiicios, -oasă
pragmatic, -ă	preferabil, -ă	prian, -ă	profilactic, -ă	proxim, -ă	pustiit, -ă
pravilnic, -ă	preferat, -ă	pribeag, -ă	profir, -ă	prozaic, -ă	pustiitor, -oare
prăbușit, -ă	preferențial, -ă	pribegit, -ă	profiriu, -ie	prudent, -ă	pustnicesc, -ească
prădalnic, -ă	prefeudal, -ă	pribegitor, -oare	progresist, -ă	pruhist, -ă	pustulos, -oasă
prăfos, -oasă	prefirat, -ă	priceput, -ă	profund, -ă	pruncesc, -ească	putincios, -oasă
prăfuit, -ă	pregătîit, -ă	prielnic, -ă	programatic, -ă	prundos, -oasă	putred, -ă
prăfuriu, -ie	pregătîitor, -oare	prietenesc, -ească	prohibit, -ă	prunduit, -ă	putregăios, -oasă
prăfuros, -oasă	pregnant, -ă	prietenos, -oasă	prohibitiv, -ă	prusian, -ă	putrezit, -ă
prăjit, -ă	preimperialist, -ă	prigonit, -ă	prolific, -ă	psalmodie, -ă	puturos, -oasă
prăpădîitor, -oare	preistoric, -ă	priincios, -oasă	prolix, -ă	psihanalitic, -ă	rabiatic, -ă
prăpăstios, -oasă	prescriptibil, -ă	priitor, -oare	promiscuu, -uă	psihiatric, -ă	rabic, -ă
prășitor, -oare	presocialist, -ă	primăvăratic, -ă	promorocit, -ă	psihofiziologic, -ă	rablagit, -ă
prăvalnic, -ă	prejudiciabil, -ă	primăvăros, -oasă	promițător, -oare	psihogen, -ă	radial, -ă
prăvălat, -ă	prelins, -ă	primejdios, -oasă	prompt, -ă	psihologic, -ă	radiant, -ă
prăvălatic, -ă	prelucrat, -ă	primejduit, -ă	pronominal, -ă	psihologizant, -ă	radiar, -ă
prăvălit, -ă	prelucrător, -oare	primejduitor, -oare	pronunțat, -ă	psihopatie, -ă	radiciform, -ă
prăzuliu, -ie	prelungit, -ă	primitiv, -ă	propagandistic, -ă	puber, -ă	radioactiv, -ă
preacînstîit, -ă	prematuro, -ă	primitor, -oare	propășîitor, -oare	publicabil, -ă	radioelectric, -ă
preainalt, -ă	premeditat, -ă	primordial, -ă	proporțîonal, -ă	publicistic, -ă	radioficat, -ă
prealabil, -ă	premiat, -ă	principal, -ă	proporțîonat, -ă	pudic, -ă	radiofonic, -ă
prealuminat, -ă	premonopolist, -ă	princîpial, -ă	proprietăresc, -ească	pudrat, -ă	radiografie, -ă
preamărit, -ă	preocupat, -ă	prielnic, -ă	propriu, -ie	pudruit, -ă	radios, -oasă
preaplecat, -ă	preoșesc, -ească	pripit, -ă	proptîitor, -oare	pueril, -ă	radioscopic, -ă
preapustnic, -ă	prepalatal, -ă	priporos, -oasă	propulsiv, -ă	pufos, -oasă	radiotelegrafic, -ă
precalculat, -ă	preponderent, -ă	prismatic, -ă	prorocesc, -ească	pufosîit, -ă	rafinat, -ă
precapitalist, -ă	prepozițîonal, -ă	prisoselnic, -ă	prorocîitor, -oare	pugilistic, -ă	rahidian, -ă
precar, -ă	prepuîelnic, -ă	prisosîitor, -oare	prosodic, -ă	puios, -oasă	raional, -ă
precaut, -ă	prerevoluțîonar, -ă	privat, -ă	prosper, -ă	pulberos, -oasă	rambursabil, -ă
precis, -ă	preromantic, -ă	privilegiat, -ă	prostatic, -ă	pulmonar, -ă	ramificat, -ă
precoce		prîzărit, -ă	prostesc, -ească	pulverizabil, -ă	ranchîunos, -oasă
			prostit, -ă	pulverizat, -ă	rar, -ă

rarefiat, -ă
 rasial, -ă
 rasolit, -ă
 raționabil, -ă
 rațional, -ă
 raționalizat, -ă
 raționat, -ă
 razant, -ă
 răbdător, -oare
 răcorit, -ă
 răcoros, -oasă
 răgușit, -ă
 rămurat, -ă
 rămuros, -oasă
 răpciugos, -oasă
 răpit, -ă
 răpitor, -oare
 răsăritor, -oare
 răscolit, -ă
 răscolitor, -oare
 răscopt, -oaptă
 răschrăcărat, -ă
 răscredit, -ă
 răscurpărabil, -ă
 răscurnoscut, -ă
 răsfrățat, -ă
 răsfiat, -ă
 răs-picat, -ă
 răs-pîndit, -ă
 răs-punzător, -oare
 răstălmăcit, -ă
 răstignit, -ă
 răsturnat, -ă
 răsucit, -ă
 răsuflet, -ă
 răsufletor, -oare
 răsunător, -oare
 răsuriu, -ie
 rășchirat, -ă
 rășluit, -ă
 răcit, -ă
 răcitor, -oare
 răvășit, -ă
 răzăluit, -ă
 răzbătător, -oare
 răzbitor, -oare

războinicesc, -ească
 războitor, -oare
 războlit, -ă
 răzbucuros, -oasă
 răzbunat, -ă
 răzeșesc -ească
 răzghinat, -ă
 răzgîiat, -ă
 răzleț, -eață
 reabilitat, -ă
 reacționai, -ă
 realizabil, -ă
 realizat, -ă
 realizator, -oare
 reavăn, -ă
 rebarbativ, -ă
 rebegit, -ă
 rebutat, -ă
 recalcitrant, -ă
 recapitulativ, -ă
 recăsătorit, -ă
 recent, -ă
 receptiv, -ă
 reclamat, -ă
 recoltat, -ă
 recomandabil, -ă
 reconciliabil, -ă
 recondiționat, -ă
 reconfortat, -ă
 reconvențional, -ă
 recreat, -ă
 recreativ, -ă
 recreator, -oare
 rectal, -ă
 rectiliniar, -ă
 rectiliniu, -ie
 recucerit, -ă
 recunoscător, -oare
 recunoscute, -ă
 recuperabil, -ă
 recursoriu, -ie
 recuzabil, -ă
 redactat, -ă
 redacțional, -ă
 redătător, -oare
 redresat, -ă
 reductibil, -ă
 redus, -ă

reeditat, -ă
 reeducat, -ă
 reeligibil, -ă
 refăcut, -ă
 refecat, -ă
 referitor, -oare
 reflexogen, -ă
 refractar, -ă
 refractat, -ă
 refrangibil, -ă
 refulat, -ă
 regenerat, -ă
 regesc, -ească
 regimentar, -ă
 regizoral, -ă
 reglabil, -ă
 reglementar, -ă
 regresiv, -ă
 regretabil, -ă
 regulamentar, -ă
 regular, -ă
 regulat, -ă
 reîntinerit, -ă
 reîntremat, -ă
 reînviat, -ă
 reînviator, -oare
 relativ, -ă
 relaxat, -ă
 relegat, -ă
 religios, -oasă
 remarcabil, -ă
 remediabil, -ă
 remontant, -ă
 renumeratoriu, -ie
 remușcător, -oare
 renal, -ă
 renăscător, -oare
 renăscut, -ă
 rentabil, -ă
 renumit, -ă
 reparabil, -ă
 repent, -ă
 repetat, -ă
 repezit, -ă
 reprehensibil, -ă
 represibil, -ă
 represiv, -ă
 reprezentativ, -ă

reprobabil, -ă
 reprobator, -oare
 reproducible, -ă
 reproșabil, -ă
 repulsiv, -ă
 reputat, -ă
 resemnat, -ă
 respectabil, -ă
 respectat, -ă
 respectuos, -oasă
 respingător, -oare
 respirabil, -ă
 respirator, -oare
 restant, -ă
 restrictiv, -ă
 restrîns, -ă
 reteveiat, -ă
 reticent, -ă
 reticular, -ă
 reticulat, -ă
 retoric, -ă
 retoroman, -ă
 retractil, -ă
 retras, -ă
 retroactiv, -ă
 retrograd, -ă
 retrospectiv, -ă
 reținut, -ă
 reumatismal, -ă
 reușit, -ă
 revanșard, -ă
 revăzut, -ă
 revendicativ, -ă
 reverențios, -oasă
 reversibil, -ă
 revizuit, -ă
 revocabil, -ă
 revocat, -ă
 revoltat, -ă
 revoltător, -oare
 revolut, -ă
 revuistic, -ă
 rezbelnic, -ă
 rezemat, -ă
 rezervat, -ă
 rezidual, -ă
 rezistent, -ă

rezolut, -ă
 rezolvabil, -ă
 rezonabil, -ă
 rezumativ, -ă
 rigid, -ă
 riglat, -ă
 riguros, -oasă
 ripsat, -ă
 riscant, -ă
 riscat, -ă
 risipelnic, -ă
 risipit, -ă
 risipitor, -oare
 ritmat, -ă
 ritmic, -ă
 riveran, -ă
 rizibil, -ă
 rînced, -ă
 rînjitor, -oare
 rînzcs, -oasă
 rînurat, -ă
 rîvnit, -ă
 rîvnitor, -oare
 rizăreț, -eață
 rizător, -oare
 robitor, -oare
 robust, -ă
 rodat, -ă
 rodit, -ă
 roditor, -oare
 rodnic, -ă
 rodos, -oasă
 rogozos, -oasă
 roinic, -ă
 roitor, -oare
 romanic, -ă
 romanizat, -ă
 romanșat, -ă
 rombic, -ă
 romboedric, -ă
 romboid, -ă
 romboidal, -ă
 romînzat, -ă
 ropotitor, -oare
 rostitor, -oare
 rostral, -ă
 rostuit, -ă
 roșcovan, -ă

roșiatic, -ă
 rotacizant, -ă
 rotacizat, -ă
 rotat, -ă
 rotilat, -ă
 rotitor, -oare
 rotocolit, -ă
 rotofei, -ie
 rotunjit, -ă
 rourat, -ă
 rouros, -oasă
 rozalb, -ă
 rubicond, -ă
 rubiniu, -ie
 rudăresc, -ească
 rudimentar, -ă
 rufos, -oasă
 ruginit, -ă
 ruginiu, -ie
 ruginos, -oasă
 rugos, -oasă
 ruinat, -ă
 ruinator, -oare
 rulant, -ă
 rumenit, -ă
 runic, -ă
 rupător, -oare
 rural, -ă
 rusienesc, -ească
 rustic, -ă
 rușinat, -ă
 rușinos, -oasă
 rutier, -ă
 rutinat, -ă
 sacadat, -ă
 sacerdotal, -ă
 sacral, -ă
 sacramental, -ă
 sacrat, -ă
 sacrificat, -ă
 sacrileg, -ă
 sacrosant, -ă
 sacru, -ă
 sadic, -ă
 safic, -ă
 sagace
 salin, -ă

salivar, -ă	scălimbat, -ă	scufundător, -oare	sentimental, -ă	sibilic, -ă	sintetizat, -ă
salubru, -ă	scămos, -oasă	sculptural, -ă	senzațional, -ă	sibilin, -ă	sinuos, -oasă
salutar, -ă	scăpărător, -care	scund, -ă	senzitiv, -ă	siderat, -ă	sinusoidal, -ă
samaniu, -ie	scenic, -ă	scurtat, -ă	senzorial, -ă	siderurgic, -ă	sinuzal, -ă
samavolnic, -ă	scenografic, -ă	scuzabil, -ă	senzual, -ă	sideral, -ă	sireap, -ă
sanatorial, -ă	scheletic, -ă	searbăd, -ă	separabil, -ă	silabic, -ă	siropat, -ă
sanchiu, -ie	schematic, -ă	sebaseu, -ee	separat, -ă	sileptic, -ă	siropos, -oasă
sanționat, -ă	schilav, -ă	secat, -ă	septentrional, -ă	silhul, -ie	sistematizat, -ă
sanghinolent, -ă	schilod, -ă	secătuit, -ă	septic, -ă	silicios, -oasă	sistolic, -ă
sanguin, -ă	schilodit, -ă	secetos, -oasă	sepulcral, -ă	silit, -ă	situat, -ă
sarcastic, -ă	schimbat, -ă	secretor, -oare	serafic, -ă	silitor, -oare	siv, -ă
sardanapalic, -ă	schimbăcios, -oasă	secționabil, -ă	serafinic, -ă	silitros, -oasă	singeratic, -ă
sardonic, -ă	schimnicesc, -ească	secționat, -ă	seral, -ă	silnic, -ă	singerător, -oare
sastisit, -ă	schimonosit, -ă	secuiesc, -ească	serat, -ă	silnicit, -ă	singeriu, -ie
sașiu, -ie	sciatic, -ă	secular, -ă	serăresc, -ească	silurian, -ă	sîciit, -ă
satanic, -ă	scitic, -ă	sedentar, -ă	serenism, -ă	siluric, -ă	sîciitor, -oare
satanicesc, -ească	scîlciet, -ă	sedimentar, -ă	sericicol, -ă	silvic, -ă	sîmburos, -oasă
satinat, -ă	scîncitor, -oare	segmentar, -ă	serologic, -ă	simandicos, -oasă	sîngeros, -oasă
satisfăcător, -oare	scînteietor, -oare	segmentar, -ă	seros, -oasă	simbiotic, -ă	sînguincios, -oasă
satisfăcut, -ă	scînteios, -oasă	seimenesc, -ească	serviabil, -ă	simbolic, -ă	sînguitar, -oare
saturat, -ă	scîrbavnic, -ă	sein, -ă	servil, -ă	simbriat, -ă	slab, -ă
savuros, -oasă	scîrbit, -ă	seismic, -ă	sesil, -ă	simfonic, -ă	sîrmos, -oasă
saxatil, -ă	scîrbos, -oasă	seismografic, -ă	setos, -oasă	similar, -ă	slavic, -ă
sacos, -oasă	scîrșitor, -oare	seismologie, -ă	sever, -ă	simpatetic, -ă	slavofil, -ă
săgetat, -ă	sclavagist, -ă	select, -ă	sexagesimal, -ă	simplist, -ă	slavonesc, -ească
sălbăticit, -ă	sclerozat, -ă	selectiv, -ă	sexual, -ă	simplu, -ă	slăvitor, -oare
sălbăticos, -oasă	sclipicios, -oasă	selenar, -ă	sexuat, -ă	simptomatic, -ă	slăbănogit, -ă
sălcu, -ie	sclipitor, -oare	selenic, -ă	sesizabil, -ă	simptomatologie, -ă	slăbit, -ă
săltat, -ă	scolastic, -ă	semantic, -ă	sezonier, -ă	simțit, -ă	slinos, -oasă
săltăreț, -eață	scolastic, -ă	semasiologic, -ă	sfarogit, -ă	simțitor, -oare	slobod, -ă
săltător, -oare	scontabil, -ă	semestrial, -ă	sfărîmicios, -oasă	simultan, -ă	slogarnic, -ă
sămînșos, -oasă	scontat, -ă	semeț, -eață	sfătos, -oasă	sinalagmatic, -ă	slugăresc, -ească
sărăcăcios, -oasă	scorboroșit, -ă	semiautomat, -ă	sferic, -ă	sincer, -ă	slușit, -ă
sărăcit, -ă	scorbuos, -oasă	semicircular, -ă	sferoidal, -ă	sincopat, -ă	smălțuit, -ă
sărbătoresc, -ească	scornit, -ă	semicolonial, -ă	sfidător, -oare	sincron, -ă	smerit, -ă
săritor, -oare	scorojit, -ă	semiconductor, -oare	sfidător, -oare	sincronic, -ă	smîntinos, -oasă
săsesc, -ească	scorțos, -oasă	semidoct, -ă	sfielnic, -ă	sincronistic, -ă	smîrcos, -oasă
sătesc, -ească	scotocitor, -oare	semifluid, -ă	sfiicios, -oasă	sindical, -ă	smochinit, -ă
sătul, -ă	scovîrdat, -ă	seminal, -ă	sfios, -oasă	singur, -ă	smolit, -ă
sățios, -oasă	scriitoricesc, -ceașcă	semiobscur, -ă	sfîrșit, -ă	singuratic, -ă	smreduit, -ă
săvîrșit, -ă	scrijelit, -ă	semioficial, -ă	sfîrșit, -ă	sinodal, -ă	smreduitor, -oare
săvîrșitor, -oare	scripsit, -ă	semison, -ă	sfîrșitor, -oare	sinonimic, -ă	smucit, -ă
scabros, -oasă	scriptic, -ă	semitic, -ă	sfîrțecat, -ă	sinodic, -ă	sobornic, -ă
scadent, -ă	scrîntit, -ă	semnificativ, -ă	sfîrțiat, -ă	sinologic, -ă	sobornicesc, -ească
scalar, -ă	scrînșnitor, -oare	senatorial, -ă	sfîșietor, -oare	sinoptic, -ă	sobru, -ă
scandalizat, -ă	scrumit, -ă	senil, -ă	sforăitor, -oare	sinovial, -ă	sociabil, -ă
scandalos, -oasă	scrupulos, -oasă	semirasial, -ă	sfredelitor, -oare	sintactic, -ă	social, -ă
scălimb, -ă	scrutător, -oare	sensibil, -ă	sfruntat, -ă	sintetic, -ă	
		sentențios, -oasă			

socializat, -ă	spiral, -ă	stanos, -oasă
sociativ, -ă	spetit, -ă	statal, -ă
sociologic, -ă	spilcuit, -ă	statornic, -ă
sofistic, -ă	spinos, -oasă	statuar, -a
soios, -oasă	spintecat, -ă	stăpinesc, -ească
solar, -ă	spintecător, -oare	stăpinit, -ă
soldăşesc, -ească	spiritualizat, -ă	stăruitor, -oare
solemn, -ă	spirtuos, -oasă	stătut, -ă
solidar, -ă	spitalicesc, -ească	stelat, -ă
solidificat, -ă	spitalizat, -ă	stelesc, -ească
solistic, -ă	spişărat, -ă	stelin, -ă
solstiţial, -ă	spîmatic, -ă	stelos, -oasă
solubil, -ă	spîrcuit, -ă	stenic, -ă
solvabil, -ă	splendid, -ă	stenografie, -ă
solzos, -oasă	splenic, -ă	stereochemic, -ă
somatic, -ă	spongios, -oasă	stereocinematografic,
somnambulic, -ă	spontan, -ă	stereografic, -ă
somnolent, -ă	spontaneu, -ee	stereometric, -ă
somptuos, -oasă	sporadic, -ă	stereoscopic, -ă
sonic, -ă	sporifer, -ă	stereotipic, -ă
sonor, -ă	sporit, -ă	stereotomic, -ă
sorbitor, -oare	sporitor, -oare	sterilizat, -ă
sordid, -ă	spornic, -ă	sterlină
sorocit, -ă	sporulat, -ă	sternal, -ă
soros, -oasă	sprevăzător, -oare	sterp, -earpă
sortit, -ă	sprinten, -ă	sterpos, -oasă
sositor, -oare	sprinţar, -ă	sticlit, -ă
spasmodic, -ă	sprincenat, -ă	sticlicitor, -oare
spatulat, -ă	spulberat, -ă	sticlos, -oasă
spaţial, -ă	spulberatic, -ă	stifos, -oasă
spaţios, -oasă	spulberător, -oare	stigmatic, -ă
spăimîntos, -oasă	spumat, -ă	stigmatizat, ~ă
spăimos, -oasă	spumatic, -ă	stilat, -ă
spălăcit, -ă	spumegat, -ă	stilistic, -ă
spătăresc, -ească	spumegător, -oare	stilizat, -ă
spătos, -oasă	spumegos, -oasă	stimulant, -ă
special, -ă	spuzit, -ă	stingher, -ă
specializat, -ă	stabil, -ă	stingherit, -ă
specificator, -oare	stacojiu, -ie	stilcit, -ă
specios, -oasă	stadial, -ă	stilpit, -ă
spectaculos, -oasă	stadimetric, -ă	stîmpărat, -ă
spectral, -ă	stafidit, -ă	stînciu, -ie
spectrometric, -ă	stafios, -ă	stîncos, -oasă
spectroscopie, -ă	stagnant, -ă	stînjenească
speculativ, -ă	staminifer, -ă	stînjenit, -ă
spelb, -ă	standardizat, -ă	stînjenitor, -oare
sperios, -oasă	stanic, -ă	stîrcit, -ă
spermatic, -ă	stanifer, -ă	stîrpitor, -oare

stogos, -oasă	stufos, -oasă	sudoripar, -ă
stogoş, -ă	stupefiant, -ă	sud-vestic, -ă
stogosat, -ă	stupid, -ă	suferitor, -oare
storchiometric, -ă	stupinos, -ă	sugestiv, -ă
stomacal, -ă	sturlubatic, -ă	suflecat, -ă
stomatologic, -ă	suav, -ă	sufletesc, -ească
storcit, -ă	subalimentat, -ă	sufocant, -ă
storocitor, -oare	subalpin, -ă	sugrumat, -ă
stornat, -ă	subatins, -ă	sugrumător, -oare
strangulat, -ă	subcarpatic, -ă	sui-generis,
straniu, -ie	subcortical, -ă	suletic, -ă
strategic, -ă	subcutanat, -ă	sulfurat, -ă
stratificat, -ă	subiectiv, -ă	sulfuric, -ă
stratigrafie, -ă	subit, -ă	sulfuros, -oasă
stratosferic, -ă	subjugător, -oare	sulemenit, -ă
străbătător, -oare	subnutrit, -ă	sultanin, -ă
străbunesc, -ească	subpămîntean, -ă	sultănesc, -ească
strădalnic, -ă	subpolar, -ă	sumbru, -ă
străduitor, -oare	subpopulat, -ă	sumes, -easă
străduincios, -oasă	subrăcit, -ă	supărat, -ă
strălucit, -ă	subsecvent, -ă	supărăcios, -oasă
strălucitor, -oare	subsidiar, -ă	supărător, -oare
străpungător, -oare	subsonic, -ă	superficial, -ă
străpuns, -ă	substanţial, -ă	superb, -ă
străvăzător, -oare	substantival, -ă	superfin, -ă
străvechi, -e	substantivat, -ă	superfluu, -ă
străveziu, -ie	substituibil, -ă	superpus,
strecheat, -ă	subsumat, -ă	supersonic, -ă
streptococic, -ă	subtil, -ă	superstiţios, -oasă
streşinit, -ă	subtropical, -ă	supletiv, -ă
striat, -ă	subţiat, -ă	suplimentar, -ă
stricăcios, -oasă	subţiratic, -ă	suplu, -ă
stricător, -oare	subunitar, -ă	suportabil, -ă
stricat, -ă	suburban, -ă	supraabundent, -ă
strident, -ă	subvenţioant, -ă	supraaglomerat, -ă
stringent, -ă	subversiv, -ă	supraalimentat, -ă
strivit, -ă	subzistent, -ă	suprabugetar, -ă
strivitor, -oare	succesiv, -ă	suprafiresc, -ească
strîmb, -ă	succesional, -ă	supraîncălzit, -ă
strîmbat, -ă	succint, -ă	supraîncărcat, -ă
strîmător, -ă	suculent, -ă	supranumeral, -ă
stropşit, -ă	sudabil, -ă	supranutrit, -ă
structural, -ă	sud-dunărean, -ă	supraomenesc, -ească
stucac, -ă	sud-estic, -ă	suprapopulat, -ă
studenţesc, -ească	sudic, -ă	suprapus, -ă
studiat, -ă	sudişesc, -ească	suprasaturat, -ă
studios, -oasă	sudoral, -ă	suprasensibil, -ă
	sudorific, -ă	suprastructural, -ă

suprauman, -ă	șmecheresc, -ească
supraunitar, -ă	șnuruit, -ă
suprem, -ă	șocat, -ă
suprimat, -ă	șofrănat, -ă
supurant, -ă	șoimăresc, -ească
surescitabil, -ă	șold, șoaldă
surescitant, -ă	șolduit, -ă
surescitat, -ă	șolduros, -oasă
surizător, -oare	șonticăit, -ă
surizând, -ă	șontorogit, -ă
surmenat, -ă	șopotitor, -oare
surpat, -ă	șoreciu, -ie
surpăcios, -oasă	șoricesc, -ească
surpător, -oare	șoselat, -ă
surprins, -ă	șovăielnic, -ă
surprinzător, -oare	șovăind, -ă
surugiesc, -ească	șovăit, -ă
susceptibil, -ă	șovăitor, -oare
suscitar, -ă	șovăros, -oasă
suspect, -ă	stanșat, -ă
suspendat, -ă	ștevios, -oasă
suspensiv, -ă	știftuit, -ă
suspinator, -oare	științific, -ă
suspinos, -oasă	știut, -ă
susținut, -ă	știutor, -oare
	știrbit, -ă
șablonard, -ă	ștregăresc, -ească
șarlatanesc, -ească	șubred, -ă
șaten, -ă	șubrezit, -ă
șagalnic, -ă	șugubăț, -eață
șanșuit, -ă	șuierător, -oare
șchiopătat, -ă	șuiet, -eață
școlăresc, -ească	șusuitor, -oare
școlit, -ă	șovăielnic, -ă
șerpesc, -ească	
șerpuit, -ă	tabagic, -ă
șerpuitoar, -oare	tabelar, -ă
șezător, -oare	tabietliu, -ie
șfichiuitoar, -oare	tabular, -ă
șicanat, -ă	tacit, -ă
șicanator, -oare	taciturn, -ă
șifonat, -ă	tactic, -ă
șistos, -oasă	tacticos, -oasă
șistav, -ă	tactil, -ă
șișuit, -ă	tainic, -ă
șlampăt, -ă	talentat, -ă
șleuit, -ă	talionic, -ă
	talmudic, -ă

tamponat, -ă
tandru, -ă
tanduriu, -ie
tangent, -ă
tangențial, -ă
tangibil, -ă
taninos, -oasă
tapisat, -ă
tarat, -ă
tare
tarifar, -ă
tarsian, -ă
tatuat, -ă
tautologic, -ă
tăbăcăresc, -ească
tăbluit, -ă
tăciunat, -ă
tăciunos, -oasă
tăgadnic, -ă
tăinuit, -ă
tăios, -oasă
tălăuzit, -ă
tălpos, -oasă
tămăduitor, -oare
tămâiat, -ă
tăpălăgos, -oasă
tărăgănat, -ă
tărbăcit, -ă
tărișos, -oasă
tărtăneș, -eață
tătăresc, -ească
teafăr, -ă
teatral, -ă
tegumentar, -ă
tehnic, -ă
tehnicolor, -ă
tehnologic, -ă
teios, -oasă
telefonice, -ă
teleghidat, -ă
telegrafice, -ă
telemetrie, -ă
teleologic, -ă
telepatic, -ă
telescopice, -ă
telpiz, -ă

tematic, -ă
temător, -oare
tembel, -ă
temerar, -ă
temperamental, -ă
temperamentos, -oasă
tempestuos, -oasă
templiu, -ie
temporar, -ă
tendențios, -oasă
tendinos, -oasă
tenebros, -oasă
tentacular, -ă
teocratic, -ă
teogonic, -ă
teologal, -ă
teoretic, -ă
teofizic, -ă
terapeutic, -ă
teratologic, -ă
terestru, -ă
terfelit, -ă
terfelogit, -ă
teribil, -ă
teritorial, -ă
termal, -ă
termic, -ă
terminal, -ă
terminologic, -ă
termochimic, -ă
termoelectric, -ă
termoizolant, -ă
iermolabil, -ă
termometrie, -ă
termonuclear, -ă
termostabil, -ă
tern, -ă
ternar, -ă
tescuit, -ă
testamentar, -ă
testicular, -ă
testimonial, -ă
teșit, -ă
teșos, -oasă
tetanic, -ă
tetraedric, -ă
tetrasilabic, -ă
tetravalent, -ă

teutonic, -ă
textual, -ă
ticăloșit, -ă
ticsit, -ă
tigrat, -ă
tihnit, -ă
timbrat, -ă
timorat, -ă
timpuriu, -ie
tinctorial, -ă
tineresc, -ească
tipizat, -ă
tipografice, -ească
tipologic, -ă
tiranic, -ă
tiranicesc, -ească
tiranesc, -ească
tiriachiu, -ie
tiroidal, -ă
titanic, -ă
titirit, -ă
tivilichiu, -ie
tîlhăresc, -ească
tîlhăros, -oasă
tîlpac, -ă
tîmpit, -ă
tînguios, -oasă
tînguitor, -oare
tînjitor, -oare
tîriitor, -oare
tîrnosit, -ă
tîrzielnic, -ă
tolerabil, -ă
tolerant, -ă
tonatic, -ă
topic, -ă
topografice, -ă
toporășiu, -ie
topscat, -ă
toracic, -ă
torențial, -ă
torid, -ă
toropit, -ă
toropitor, -oare
torturat, -ă
torturător, -oare
totalitar, -ă

totemic, -ă
toxicofor, -oare
toxicologic, -ă
tradițional, -ă
tradiționalist, -ă
traductibil, -ă
tovărășesc, -ească
traforat, -ă
tragicomic, -ă
traheal, -ă
trainic, -ă
trandafiriu, -ie
transalpin, -ă
transcarpatic, -ă
transcaucazian, -ă
transcendent, -ă
transcendental, -ă
transcris, -ă
transdanubian, -ă
transferat, -ă
transfigurat, -ă
transformabil, -ă
transformist, -ă
transhumant, -ă
transilvan, -ă
translucid, -ă
transmarin, -ă
transmisibil, -ă
transportat, -ă
transportabil, -ă
transportat, -ă
transpozitiv, -ă
transversal, -ă
trașant, -ă
tranzacțional, -ă
tranzitiv, -ă
tranzitoriu, -ie
trapezoidal, -ă
tras, -ă
tratabil, -ă
traumatic, -ă
travestit, -ă
trăitor, -oare
trăsnitor, -oare
treaz, -ă
trebuincios, -oasă
trebuitor, -oare
tremurător, -oare

trermrînri, -ă
 trepidant, -ă
 treptat, -ă
 trezit, -ă
 triatomic, -ă
 tribal, -ă
 tributar, -ă
 tricefal, -ă
 tridimensional, -ă
 trienal, -ă
 trifazat, -ă
 trifazic, -ă
 trifurcat, -ă
 trigemen, -ă
 trigonometric, -ă
 trilingv, -ă
 trilobat, -ă
 trimestrial, -ă
 triform, -ă
 tripartit, -ă
 triplu, -ă
 trisepal, -ă
 trisilabic, -ă
 trist, -ă
 triumfal, -ă
 triumfător, -oare
 triunghiular, -ă
 trivalent, -ă
 trivial, -ă
 trîntit, -ă
 trohaic, -ă
 troienit, -ă
 tronconic, -ă
 tropic, -ă
 tropical, -ă
 trosnitor, -oare
 trunchiat, -ă
 trupeș, -ă
 tuberculat, -ă
 tubiform, -ă
 tubular, -ă
 tufos, -oasă
tulburat, -ă

tulit, -ă
 tumefiat, -ă
 tumular, -ă
 tumultos, -ă

tunător, -oare
 turaliu, -ie
 turanic, -ă
 turbat, -ă
 turbulent, -ă
 turcesc, -ească
 turchez, -ă
 turcit, -ă
 turcomerit, -ă
 turistic, -ă
 turlac, -ă
 turluliu, -ie
 turmentat, -ă
 turtit, -ă
 turungiu, -ie
 tutelar, -ă
 tutelat, -ă
 tutuniu, -ie

 țarist, -ă
 țanțoș, -ă
 țândăros, -oasă
 țărănesc, -ească
 țărănos, -oasă
 țărînos, -oasă
 țarmuitor, -oare
 țeapăn, -ă
 țelinos, -oasă
 țepos, -oasă
 țeștos, -oasă
 țevos, -oasă
 țignit, -ă
 țiflitor, -oare
 țigănatic, -ă
 țigănesc, -ească
 țigănos, -oasă
 țintat, -ă
 ținteș, -ă
 țintit, -ă
 țintitor, -oare
 țintuit, -ă
 ținutal, -ă
țipat, -ă

țipător, -oare
 țiuitor, -oare
 țifnos, -oasă
 țircovnicesc, -ească

țișnitor, -oare
 țopîrlănesc, -ească
 țuguiat, -ă
 țircănesc, -ească
 țurțurat, -ă

 ultragiat, -ă
 ultramicroscopic, -ă
 uluit, -ă
 uluitor, -oare
 uimit, -ă
 uimitor, -oare
 uitat, -ă
 uitător, -oare
 uituc, -ă
 ujujit, -ă
 ulcerat, -ă
 ulceros, -oasă
 uleiat, -ă
 uleios, -oasă
 ulișarnic, -ă
 ulterior, -oară
 ultim, -ă
 uman, -ă
 umanistic, -ă
 umăros, -oasă
 umbeliform, -ă
 umblăreț, -eață
 umbricios, -oasă
 umbrit, -ă
 umbritor, -oare
 umbros, -oasă
 umed, -ă
 umedos, -oasă
 umeral, -ă
 umeros, -oasă
 umezit, -ă
umflat, -ă
 umidifug, -ă
 umil, -ă
 umiditor, -oare
 umoristic, -ă
 unanim, -ă
 uncial, -ă
 undos, -oasă
 unduios, -oasă,

unduit, -ă
 ungar, -ă
 unghiat, -ă
 unic, -ă
 unicapsular, -ă
 unghiular, -ă
 unicipelar, -ă
 unicelular, -ă
 unicolor, -ă
 unicolor, -ă
 unificat, -ă
 unificator, -oare
 uniflor, -ă
 uniform, -ă
 uniformizat, -ă
 unilateral, -ă
 uninominal, -ă
 unional, -ă
 unipar, -ă
 unipersonal, -ă
 unipetal, -ă
 unipolar, -a
 unisexuat, -ă
 unisilab, -ă
 unisilabic, -ă
 univalv, -ă
 universitar, -ă
 univoc, -ă
 unsuros, -oasă
 untdelemniiu, -ie
 untos, -oasă
 unturos, -oasă
 urban, -ă
 urbanistic, -ă
 urcător, -oare
 urduros, -oasă
 uredinologic, -ă
 uremie, -ă
 uretral, -ă
 urgent, -ă
 urieșesc, -ească
 urinar, -ă
 urinifer, -ă
 uricios, -oasă
uritor, -oare
 urîțit, -ă
 urlător, -oare
 urluit, -ă

ursăresc -ească
 ursesc, -ească
 ursuz, -ă
 urticant, -ă
 urzicat, -ă
 urzicator, -oare
 urzicos, -oasă
 uscăcios, -oasă
 uscățiv, -ă
 usturător, -oare
 usturicios, -oasă
 usturoiat, -ă
 ușurat, -ă
 ușuratic, -ă
 ușurător, -oare
 uterin, -ă
 utilat, -ă
 utilar, -ă
 utilizabil, -ă
 utopic, -ă
 uvular, -ă
 uzat, -ă
 uzitat, -ă
 uzual, -ă

 vacant, -ă
 vaccinai, -ă
 vaginal, -ă
 vajnic, -ă
 valabil, -ă
 valid, -ă
 valoric, -ă
 valoros, -oasă
 valutar, -ă
 valval, -ă
 valvular, -ă
 vama, -ă
 vampiric, -ă
 van, -ă
 vanitos, -oasă
 vaporos, -oasă
 variabil, -ă
 variat, -ă
 varicos, -oasă
vascular, -ă
 vascularizat, -ă
 vasoconstrictor, -oare
 vasodilatator, -oare

vast, -ă
 vavilonic, -ă
 văcsuit, -ă
 vâdan, -ă
 vădit, -ă
 văduv, -ă
 văduvesc, -ească
 văduvit, -ă
 vâităreț, -eață
 vâitător, -oare
 vâluros, -oasă
 vămășesc, -ească
 vârgat, -ă
 văros, -oasă
 vârvăresc, -ească
 vătâmat, -ă
 vătășesc, -ească
 vâtraș, -ă
 vătuit, -ă
 vazător, -oare
 vectorial, -ă
 vegetativ, -ă
 vegheat, -ă
 veghetor, -oare:
 vehement, -ă
 velin, -ă
 venal, -ă
 venerat, -ă
 veneric, -ă
 veninos, -oasă
 venitor, -oare
 venos, -oasă
 ventral, -ă
 ventricular, -ă
 venust, -ă
 verbal, -ă
 vergelat, -ă
 vergur, -ă
 veridic, -ă
 verificat, -ă
 veritabil, -ă
 vermial, -ă
 vermiform, -ă
vernal, -ă
 veros, -oasă
 verosimil, -ă
 versat, -ă
 versatil, -ă

versificat,-ă	virtual, -ă	volatilizat, -ă
versuit, -ă	virulent, -ă	volbuos, -oasă
vertebral, -ă	visat, -ă	volintiresc, -ească
vertiginos, -oasă	visceral, -ă	volitiv, -ă
vesel, -ă	viscolit, -ă	voliționial, -ă
vestic, -ă	viscolitor, -ă	volnic, -ă
vestimentar, -ă	viscolos, -oasă	volnicit, -ă
vestit, -ă	vișinatic, -ă	voltaic, -ă
veșnic, -ă	vișiniu, -ie	volubil, -ă
veșted, -ă	vital, -ă	volumetric, -ă
veștejit, -ă	vitejesc, -ească	voluminos, -oasă
vetust, -ă	viticol, -ă	voluntarist, -ă
vexat, -ă	vitreg, -ă	voluptos, -oasă
vexatoriu, -ie	vitros, -oasă	vomat, -ă
vezical, -ă	vișos, -oasă	votiv, -ă
vezicant, -ă	vivipar, -ă	vrăjit, -ă
viabil, -ă	vizibil, -ă	vrăjitoresc, -ească
vibratil, -ă	vizionar, -ă	vrăjmășesc, -ească
viciat, -ă	viziresc, -ească	vrăjmășos, -oasă
vicinal, -ă	viziteesc, -ească	vrednic, -ă
vicios, -oasă	vizual, -ă	vremelnic, -ă
viclenesc, -ească	vîlvoi, -oaie	vremelnicesc, -ească
viclenit, -ă	vîlvoiat, -ă	vuitor, -oare
viclenitor, -oare	vînațoresc, -ească	vulcanic, -ă
victorios, -oasă	vînjos, -oasă	vulcanizat, -ă
vîermănos, -oasă	vînos, -oasă	vulgar, -ă
vîforatic, -ă	vîntos, -oasă	vulnerabil, -ă
vifornic, -ă	vînturatic, -ă	vulpăresc, -ească
vîforos, -oasă	vînturos, -oasă	vulpesc, -ească
vigilent, -ă	vîrfuit, -ă	vulturesc, -ească
vîguros, -oasă	vîrstnic, -ă	
vijelios, -oasă	vîrtejitor, -oare	wolframic, -ă
vindecabil, -ă	vîrtelnic, -ă	
vindecat, -ă	vîrtojit, -ă	xenofob, -ă
vindecător, -oare	viscos, -oasă	xilografic, -ă
	vinețit, -ă	xilofon, -ă
	vinicol, -ă	
	vinifer, -ă	zadarnic, -ă
	vinos, -oasă	zaharisit, -ă
	vinteș* -ă	zaharos, -oasă
	vioi, -oaie	zaif, -ă
	violaceu, -ee	zarif, -ă
	violent, -ă	zavistios, -oasă
	viperin, -ă	zavistnic, -ă
	viran, -ă	zavistuitor, -oare
	virat, -ă	zăbavnic, -ă
	virginal, -ă	zăbălos, -oasă
	viril, -ă	zăbăuc, -ă

zăbovit, -ă	zdreliț, -ă	zilnic, -ă
zăbovitor, -oare	zdrențaros, -oasă	zimțat, -ă
zăbrelit, -ă	zdrențuit, -ă	zimșos, -oasă
zăcător, -oare	zdrobit, -ă	zimșuit, -ă
zădărit, -ă	zdrumicat, -ă	zincat, -ă
zădufos, -oasă	zdruncinat, -ă	zincografic, -ă
zăgăzuit, -ă	zdruncinător, -oare	zîmbăreț, -eață
zăhărit, -ă	zebrat, -ă	zîmbitor, -oare
zălogit, -ă	zecimal, -ă	zlotos, -oasă
zălud, -ă	zeflemitor, -oare	zmăcinat, -ă
zămislitor, -oare	zelos, -oasă	zmeios, -oasă
zănatic, -ă	zenital, -ă	zmeuriu, -ie
zănăgător, -oare	zeros, -oasă	zobit, -ă
zăpădos, -oasă	zgăibat, -ă	zodiacal, -ă
zăpușit, -ă	zgărdat, -ă	zoios, -oasă
zăpușitor, -oare	zgîrcit, -ă	zoologic, -ă
zbanghiu, -ie	zgîrciuos, -oasă	zoomorfic, -ă
zbicit, -ă	zgîriat, -ă	zootehnic, -ă
zbîrcit, -ă	zgomotos, -oasă	zornăitor, -oare
zbîrlit, -ă	zgrăbunșos, -oasă	zorzonat, -ă
zbîrnîitor, -oare	zgribulit, -ă	zuliar, -ă
zborșit, -ă	zgrunțuros, -oasă	zulufat, -ă
zbuciumat, -ă	zguduit, -ă	zurbav, -ă
zbuciumător, -oare	zguduitor, -oare	zurliu, -ie
zburat, -ă	zgurit, -ă	zuruitor, -oare
zburatic, -ă	zguros, -oasă	zvăpăiat, -ă
zburățit, -ă	zgoruit, -ă	zvelt, -ă
zburdalnic, -ă	ziaristic, -ă	zvicnitor, -oare
zburdatic, -ă	zidit, -ă	zvînturatic, -ă
zburdător, -oare	zigomatic, -ă	zvîrlav, -ă
zdravăn, -ă	zigzagat, -ă	

Adjective la care se arată în dicționar că se substantivează:

abraș, -ă, s.m.f.	adulterin, -ă, s.m.f.
abstract, -ă, s.n.	afiliat, -ă, s.n.f.
absurd, -ă, s.n.	afazic, -ă, s.m.f.
abulic, -ă, s.m.f.	aflător, -oare, s.m.f.
accesoriu, -ie, s.n.	africană, s.f.
accidentat, -ă, s.m.f.	afrodiziac, -ă, s.n.
acotiledonat, -ă, s.f. pl.	afund, -ă, s.n.
acreditat, -ă, s.m.	afurisit, -ă, s.m.f.
academic, -ă, s.m.	agățător, -oare, s.f. pl.
adorat, -ă, s.m.f.	ageamiu, -ie, s.m.f.
adormit, -ă, s.m.f.	aglomerat, -ă, s.n.
aducător, -oare, s.m.f.	ahotnic, -ă, s.m.f.
adult, -ă, s.m.f.	aiurit, -ă, s.m.f.

albăstriu, -ie, s.n.	bărbos, -oasă, s.m.	circular, -ă, s.n.	cuvios, -oasă, s.m.
albuminoid, -ă, s.n.pl.	băştinaş, -ă, s.m.f.	citric, -ă, s.f.pl.	cvadruman, -ă, s.f.pl.
aldin, -ă, s.f.	bătăuş, -ă, s.m.f.	ciumat, -ă, s.m.f.	
ales, -ă, s.m.f.	beletristic, -ă, s.f.	ciung, -ă, s.m.f.	damnat, -ă, s.m.f.
alexandrin, -ă, s.m.	beligerant, -ă, s.m.f.	ciunt, -ă, s.m.f.	dăunător, -oare, s.m.
altruist, -ă, s.m.f.	bigot, -ă, s.m.f.	civil, -ă, s.m.f.	decedat, -ă, s.m.t
alunecător, -oare, s.n.	bimotor, s.n.	cîrtitor, -oare, s.f.m.	decepcionist, -ă, s.m.t
amăgitor, -oare, s.m.f.	binevoitor, -oare, s.m.f.	cîrn, -ă, s.m.f.	decimal, -ă, s.n.
amărit, -ă, s.m.f.	biogen, -ă, s.n.	cîştigător, -oare, s.m.f.	declinatoriu, -ie, s.n.
ambigen, -ă, s.n.	biped, -ă, s.m.f.	clar, -ă, s.n.	decolorant, -ă, s.m.
anestezic, -ă, s.n.	biruitor, -oare, s.m.f.	clonţat, -ă, s.f.	defăimător, -oare, s.m.t
angiosperm, -ă, s.n.pî.	bîlbîit, -ă, s.m.f.	coagulat, -ă, s.m.	deficient, -ă, s.m.t
animator, -oare, s.m.f.	blestemat, -ă, s.m.t	coborîtor, -oare, s.m.t	defunct, -ă, s.m.t
anonim, -ă, s.f.	blindat, -ă, s.n.pl	cocoşat, -ă, s.m.f.	dement, -ă, s.m.t
antibiotic, -ă, s.m	blond, -ă, s.m.f.	codan, -ă, s.m.f.	demobilizat, -ă, s.m.t
antifascist, -ă, s.m.f.	blondin, -ă, s.f.	colonialist, -ă, s.m.pl	depurativ, -ă, s.n.
antinevralgic, -ă, s.n.	bobleţ, -eaţă, s.reg.m.t	colorant, -ă, s.n.	derivativ, -ă, s.n.
antipiretic, -ă, s.n.	bocciu, -ie, s.m.f.	columbac, -ă, s.f.	descreierat, -ă, s.m.t
antropoid, -ă, s.n.pl.	bogat, -ă, s.m.f.	combatant, -ă, s.m.f.	desculţ, -ă, s.m.
apelativ, -ă, s.n.	bolnav, -ă, s.m.f.	comburant, -ă, s.m.	desperat, -ă, s.m.t
apelpisit, -ă, s.m.f.	bovin, -ă, s.f.pl.	comparativ, -ă, s.n.	destul, -ă, s.n.
apetal, -ă, s.f.pl.	brunet, -ă, s.m.f.	compensator, -oare, s.n.	deşertat, -ă, s.n.
apocrif, -ă, s.n.	buclucaş, -ă, s.m.f.	completiv, -ă, s.f.	deşteptător, -oare, s.n.
apolitic, -ă, s.m.f.	bufon, -ă, s.m.	component, -ă, s.n.	determinativ, -ă, s.n.
apoplectic, -ă, s.m.t	burduhănos, -oasă, s.m.f.	compozit, -ă, s.n.	detractat, -ă, s.m.f.
apostat, -ă, s.m.f.	burlesc, -escă, s.f.	compus, -ă, s.n.	devastator, -oare, s.m.f.
armonic, -ă, s.f.pl.	burtos, -oasă, s.m.f.	comun, -ă, s.n.	dezaxat, -ă, s.m.t
arogant, -ă, s.m.f.		conabiu, -ie, s.n.	dezbrăcat, -ă, s.m.f.
ars, -ă, s.n.	calic, -ă, s.m.f.	conciliator, -oare, s.m.f.	dezmetic, -ă, s.m.
artritic, -ă, s.m.f.	calmant, -ă, s.n.	concret, -ă, s.n.	dezmoştenit, -ă, s.m.t
asediator, -oare, s.m.f.	candriu, -ie, s.m.f.	conector, -oare, s.n.	dezoxidant, -ă, s.m.
asigurător, -oare, s.m.f.n.	canin, -ă, s.m.	conic, -ă, s.f.	dicotiledonat, -ă, s.f.pl
astenic, -ă, s.m.f.	capilar, -ă, s.n.pl	conjunctiv, -ă, s.n.	dilatator, -oare, s.n.
atoputernic, -ă, s.m.f.	capucin, -ă, s.m.	contemporan, -ă, s.m.n.	diriguitor, -oare, s.m.f.
autograf, -ă, s.n.	caraghios, -oasă, s.m.f.	contrar, -ă, s.n.	dispărut, -ă, s.m.t
autohton, -ă, s.m.f.	cardiac, -ă, s.m.f.	coordonat, -ă, s.f.	dispeptic, -ă, s.m.t
auxiliar, -ă, s.n.	carierist, -ă, s.m.f.	coral, -ă, s.f.	distilat, -ă, s.n.
avar, -ă, s.m.f.	carnivor, -ă, s.n.pl	corelativ, -ă, s.f.	distrofic, -ă, s.n.
azuriu, -ie, s.n.	călător, -oare, s.m.f.	corporalist, -ă, s.m.f.	diuretic, -ă, s.n.
	centrifugă, s.f.	cosmetic, -ă, s. n.	divers, -ă, s.f.pl
bălan, -ă, s.m.f.	cenuşiu, -ie, s.n.	cosmopolit, -ă, s.m.f.	diversionist, -ă, s.m.f.
barosan, -ă, s.m.f.	cerebral, -ă, s.m.f.	cotiledonat, -ă, s.f.pl.	dizenterie, -ă, s.m.f.
batard, -ă, s.f.	cezarian, -ă, s.f.	cotropitor, -oare, s.m.f.	dizolvant, -ă, s.m.t
băgător, -oare, s.m.	chel, -eală, s.m.	credincios, -oasă, s.m.t	doctrinar, -ă, s.n.
bălai, -ie, s.f.	chelbos, -oasă, s.m.f.	cucernic, -ă, s.m.	doinitor, -oare, s.m.
băltăreţ, -eaţă, s.n.	cheltuitor, -oare, s.m.f.	cuminte, s.m.	dolihocefal, -ă, s.m.f.
bănuît, -ă, s.m.f.	chemător, -oare, s.m.f.	curat, -ă, s.m.f.	dramatic, -ă, s.n.
	chirilic, -ă, s.f.		

dublu, -ă, s.n.	filotim, -ă, s.n.	imagistic, -ă, s.f.	îndoit, -ă, s.n.
dugliș, -ă, s.m.l	filtrat, -ă, s.n.	imperativ, -ă, s.n.	îndrăgostit, -ă, s.m.l
ebraic, -ă, s.f.	firesc, -ească, s.n.»	imperfect, -ă, s.n.	îndrumător, -oare, s.n.
echivalent, -ă, s.n	firoscoș, -oasă, s.m.l	imperfectiv, -ă, s.n.	înfumurat, -ă, s.m.f.
echivoc, -ă, s.n.	fîrniit, -ă, s.m.f.	impertinent, -ă, s.m.f.	îngîmfat, -ă, s.m.f.
eclectic, -ă, s.m.l	flămînd, -ă, s.m.f.	incapabil, -ă, s.m.f.	înlucitor, -oare, s.m.f.
economic, -ă, s.n.	fost, -ă, s.n.	incisiv, -ă, s.m.	înjunghietor, -oare, s.m.
editorial, -ă, s.n.	franțuzesc, -ească, s.f.	indigen, -ă, s.m.f.	înșelător, -oare, s.m.f.
egal, -ă, s.n.	franțuzit, -ă, s.m.f.	individualist, -ă, s.m.f.	întemnițat, -ă, s.m.f.
egoist, -ă, s.m.f.	fricativ, -ă, s.f.	indo-european, -ă, s.f.	întrebător, -oare, s.m.f.
elastic, -ă, s.n.	fricos, -oasă, s.m.l	înfam, -ă, s.m.f.	întreg, -eagă, s.m.
electromotor, -oare, s.n.	frontal, -ă, s.n.	înfirm, -ă, s.m.f.	înțelept, -eaptă, s.m.l
eliberator, -oare, s.m.f.	fugar, -ă, s.m.	înfrăroșu, -ie, s.n.	învins, -ă, s.m.l
emițător, -oare, s.n.	fugaci, -e, s.m.	inițiat, -ă, s.m.f.	înfășurător, -oare, s.n.
entuziast, -ă, s.m.f.	fugarnic, -ă, s.m.	insecticid, -ă, s.n.	jefuitor, -oare, s.m.f.
erotic, -ă, s.f.	fugit, -ă, s.m.l	insectifug, -ă, s.n.	june, -ă, s.m.f.
evadat, -ă, s.m.f.	futurist, -ă, s.m.	insectivor, -ă, s.n.	junimist, -ă, s.m.
evanghelic, -ă, s.m.f.	galonat, -ă, s. m.	instantaneu, -ee, s.n.	jurat, -ă, s.m.
evidențiat, -ă, s.m.f.	gamopetal, -ă, s.f.	internațional, -ă, s.m.l	
evlavios, -oasă, s.m.f.	gamosepal, -ă, s.f.	insular, -ă, s.m.f.	labial, -ă, s.f.
examinator, -oare, s.m.f.	gazat, -ă, s.m.f.	insuficient, -ă, s.m.	labiat, -ă, s.f.pl.
excitant, -ă, s.m.n.	geamăn, -ă, s.m.f.	invadator, -oare, s.m.f.	labiodental, -ă, s.f.
exclusivist, -ă, s.m.f.	ghiduș, -ă, s.m.l	invidios, -oasă, s.m.f.	lactat, -ă, s.n.
executant, -ă, s.m.f.	glasnic, -ă, f.l	invizibil, -ă, s.n.	lamelibranhiat, -ă, s.n.
executor, -oare, s.m.f.	grăsan, -ă, s.m.l	ipohondru, -ă, s.m.l	lateral, -ă, s.f.
exilat, -ă, s.m.f.	grecesc, -ească, s.m.l	iscusit, -ă, s.m.f.	laxativ, -ă, s.n.
expatriat, -ă, s.m.f.	grecocatic, -ă, s.m.l	izmenit, -ă, s.m.f.	lăliu, -iie, s.m.f.
expectorant, -ă, s.n.	gulerat, -ă, s.m.f.	izobar, -ă, s.f.	lătrător, -oare, s.m.
exploatat, -ă, s.m.f.	gușat, -ă, s.m.f.	izolator, -oare, s.n.	legist, -ă, s.m.
expozant, -ă, s.m.f.	gutos, -oasă, s.m.l	izomer, -ă, s.m.	leguminos, -oasă, s.f.pl.
expres, -ă, s.n.	guvernănt, -ă, s.m.pl.	izoterm, -ă, s.f.	lenitiv, -ă, s.n.
exterminator, -oare, s.m.	haidoș, -ă, s.m.l	izotop, -ă, s.m.	lepros, -oasă, s.m.f.
extravagant, -ă, s.m.f.	hapsîn, -ă, s.m.l	izodinamic, -ă, s.f.	levantin, -ă, s.m.l
	hăbăuc, -ă, s.m.f.	impermeabil, -ă, s.n.	lichid, -ă, s.n.
falit, -ă, s.m.f.	hălăoi, -oaie, s.m.l	imposibil, -ă, s.n.	limbut, -ă, s.m.f.
făcător, -oare, s.m.f.	hămișliu, -ie, s.n.	improvizator, -oare, s.m.l	lingușitor, -oare, s.m.l
făinos, -oasă, s.f.pl.	hebdomadă, -ă, s.n.	indicativ, -ă, s.n.	liric, -ă, s.l
fecal, -ă, s.f.pl.	herghelian, -ă, s.m.f.	idiot, -ă, s.m.f.	lunatic, -ă, s.m.l
felin, -ă, s.f.pl.	hermafrodit, -ă, s.m.l	îmbogățit, -ă, s.m.l	luteran, -ă, s.m.f.
feminist, -ă, s.m.f.	hexapod, -ă, s.f.pl.	împăciunitorist, -ă, s.m.l	
fenomenalist, -ă, s.m.f.	hibrid, -ă, s.n.	împelițat, -ă, s.m.	mahmur, -ă, s.m.f.
fericit, -ă, s.m.f.	hipermetrop, -oapă, s.m.l	împilat, -ă, s.m.	malarie, -ă, s.m.f.
feroviar, -ă, s.n.		împilator, -oare, s.m.	maniac, -ă, s.m.f.
feștelitor, -oare, s.m.f.		înalt, -ă, s.n.	marin, -ă, s.f.
fideist, -ă, s.m.f.	ieșit, -ă, s.f.pl.	închipuit, -ă, s.m.l	mărginaș, -ă, s.f.
filarmenic, -ă, s.f.	ignorant, -ă, s.m.l	încornurat, -ă, s.m.	măsurător, -oare, s.n.
	ilustrat, -ă, s.f.	îndărătnic, -ă, s.m.f.	median, -ă, s.f.

medieval, -ă, s.m.
 mezozoic, -ă, s.n.
 mijlocaș, -ă, s.m.f.
 miliar, -ă, s.n.pl.
 militant, -ă, s.m.f.
 milităros, -oasă, s.m.
 mincinos, -oasă, s.m.f.
 miraculos, -oasă, s.n.
 mistic, -ă, s.m.f.
 mîntuitor, -oare, s.m.
 mnemotehnic, -ă, s.f.
 molîu, -iie, s.m.f.
 monarhist, -ă, s.m.f.
 monocotiledonat, -ă, s.f.pl.
 monolit, -ă, s.m.
 motorizat, -ă, s.n.pl.
 mucalit, -ă, s.m.
 mucos, -oasă, s.m.f.
 municipal, -ă, s.m.
 muribund, -ă, s.m.f.
 muritor, -oare, s.m.f.
 mustăcios, -oasă, s.m.
 mut, -ă, s.m.f.
 mutător, -oare, s.f.
 mutilat, -ă, s.m.f.
 mult, -ă, s.n.

narcotic, -ă, s.n.
 natural, -ă, s.n.
 naufragiat, -ă, s.m.f.
 nazal, -ă, s.f.
 năbădăios, -oasă, s.m.f.
 năpăstuit, -ă, s.m.f.
 năprasnic, -ă, s.m.
 născocitor, -oare, s.m.f.
 năsos, -oasă, s.m.f.
 nătăfleț, -eață, s.m.f.
 nătăntol, -oală, s.m.f.
 nătăraș, s.m.
 nățing, -ă, s.m.f.
 năuc, -ă, s.m.f.
 năzdrăvan, -ă, s.m.f.
 necesar, -ă, s.n.
 nechimuluit, -ă, s.f.
 necredincios, -oasă, s.m.f.
 necurat, -ă, s.m.
 necuvîntător, -oare, s.n.*
 nefăcut, -ă, s.f.

nefericit, -ă, s.m.f.
 neghiob, -oabă, s.m.f.
 neisprăvit, -ă, s.m.f.
 nemernic, -ă, s.m.f.
 nemulțumit, -ă, s.m.f.
 nenorocit, -ă, s.m.f.
 neolitic, -ă, s.n.
 nepriceput, -ă, s.m.f.
 nepricopsit, -ă, s.m.f.
 neputincios, -oasă, s.n.
 nerod, -oadă, s.m.f.
 nerușinat, -ă, s.m.f.
 nestemat, -ă, s.f.
 neștiutor, -oare, s.m.f.
 netot, -oată, s.m.f.
 netrebnic, -ă, s.m.f.
 neurastenic, -ă, s.m.f.
 neutru, s.n.
 nevertebrat, -ă, s.n.pl.
 nivelator, -oare, s.n.
 nocturn, -ă, s.f.
 nordic, -ă, s.m.f.
 nou, -ă, s.m.
 notabil, -ă, s.m.pl.

obidit, -ă, s.m.f.
 obijduit, -ă, s.m.f.
 obișnuit, -ă, s.n.
 oblăduitor, -oare, s.m.t
 obligat, -ă, s.m.f.
 obraznic, -ă, s.m.f.
 occidental, -ă, s.m.f.
 occipital, -ă, s.n.
 octopod, -ă, s.f.pl.
 ocrotitor, -oare, s.m.t
 ofertant, -ă, s.m.t
 oficiant, -ă, s.m.f.
 oficios, -oasă, s.n.
 ofticos, -oasă, s.m.f.
 olog, -oagă, s.m.t
 omenesc, -ească, s.n.
 omnivor, -ă, s.n.
 omorîtor, -oare, s.m.f.
 onomastic, -ă, s.f.
 opăritor, -oare, s.m.t
 optativ, -ă, s.n.
 orbicular, -ă, s.m.
 orfan, -ă, s.m.f.

organizator, -oare, s.m.f.
 original, -ă, s.n.
 orizontal, -ă, s.f.
 oropsit, -ă, s.m.f.
 ortodox, -ă, s.m.t
 ortoman, -ă, s.m.
 osîndit, -ă, s.m.f.
 ostentor, -oare, s.m.f.
 ovin, -ă, s.f.pl.
 ovipar, -ă, s.n.t
 oxidant, -ă, s.m.

palatal, -ă, s.f.
 paleolitic, -ă, s.m.
 paleozoic, -ă, s.n.
 paliativ, -ă, s.n.
 paraponisit, -ă, s.m.
 parietal, -ă, s.m.
 particular, -ă, s.m.f.
 partitiv, -ă, s.n.
 partinic, -ă, s.m.
 pașoptist, -ă, s.m.
 patent, -ă, s.n.t
 patriotard, -ă, s.m.f.
 păcătoș, -oasă, s.m.f.
 pădureț, -eață, s.m.f.
 păios, -oasă, s.f.pl.
 păstrător, -oare, s.m.f.
 pedant, -ă, s.m.f.
 pedestru, -ă, s.m.
 pelagros, -oasă, s.m.f.
 peninsular, -ă, s.m.f.
 periodic, -ă, s.n.»
 permanent, -ă, s.n.
 perpendicular, -ă, s.f.
 personalist, -ă, s.m.t
 pervers, -ă, s.m.f.
 pestiferat, -ă, s.m.f.
 petrecăreț, -eață, s.m.f.
 pintenat, -ă, s.m.
 pintenog, -oagă, s.m.
 pipernicit, -ă, s.m.t
 pirdalnic, -ă, s.m.
 pîrit, -ă, s.m.f.
 pîrîtor, -oare, s.m.f.
 planificator, -oare, s.m.t
 plebeian, -ă, s.m.f.

plenary, -ă, s.f.
 pliant, -ă, s.m.f.
 plîngător, -oare, s.m.f.
 pluralist, -ă, s.m.t
 pocit, -ă, s.m.f.
 politehnic, -ă, s.f.
 poliglot, -ă, s.m.t
 politic, -ă, s.m.
 portocaliu, -ie, s.n.
 ponegritor, -oare, s.m.f.
 porumbac, -ă, s.f.
 poruncitor, -oare, s.m.t
 posibil, -ă, s.n.
 pozitiv, -ă, s.n.
 potrivit, -ă, s.m.f.
 practicabil, -ă, s.n.
 pravoslavnic, -ă, s.m.t
 prăpădit, -ă, s.m.f.
 preabun, -ă, s.m.
 preacurat, -ă, s.f.
 preafericit, -ă, s.m.t
 preasfîntul, -a, s.m.t
 prefabricat, -ă, s.n.
 prelung, -ă, s.n.
 premergător, -oare, s.m.t
 premilitar, -ă, s.m.
 prevestitor, -oare, s.m.f.
 prezbit, -ă, s.m.f.
 probatoriu, -ie, s.n.
 proclat, -ă, s.m.f.
 privitor, -oare, s.m.f.
 profan, -ă, s.m.f.
 profitor, -oare, s.m.f.
 protector, -oare, s.m.t
 promovat, -ă, s.m.t
 proscris, -ă, s.m.f.
 prost, -oastă, s.m.f.
 protejat, -ă, s.m.f.
 protestant, -ă, s.m.f.
 protestatar, -oare, s.m.f.
 provizoriu, -ie, s.n.
 provocator, -oare, s.m.t
 purgativ, -ă, s.n.
 puternic, -ă, s.m.
 pușin, -ă, s.n.

radiat, -ă, s.n.pl.
 rahitic, -ă, s.m.f.

rapid, -ă, s.n.
 ratat, -ă, s.m.f.
 rănit, -ă, s.m.f.
 răcoritor, -oare, s.f.
 rădăcinos, -oasă, s.f.pl.
 răpitor, -oare, s.f.pl.
 răpănos, -oasă, s.m.f.
 răsăritean, -ă, s.m.
 răsculat, -ă, s.m.f.
 rășinos, -oasă, s.f.pl.
 răutăcios, -oasă, s.m.f.
 răzbunător, -oare, s.m.f.
 răzvrătit, -ă, s.m.f.
 răzvrătitor, -oare, s.m.f.
 reacționar, -ă, s.m.f.
 rebel, -ă, s.m.f.
 reangajat, -ă, s.m.
 rece, s.n.
 reciproc, -ă s.f.
 recomandat, -ă, s.f.
 reconfortant, -ă, s.n.
 reformat, -ă, s.m.f.
 reformist, -ă, s.m.f.
 reflex, -ă, s.n.
 regional, -ă, s.f.
 regretat, -ă, s.m.f.
 renovator, -oare, s.m.f.
 reparator, -oare, s.m.f.
 repentent, -ă, s.m.f.
 reproducător, -oare, s.m.f.
 respectiv, -ă, s.m.f.
 responsabil, -ă, s.m.f.
 restanțier, -ă, s.m.f.
 reumatic, -ă, s.m.f.
 revulsiv, -ă, s.n.
 rezervatar, -ă, s.m.
 radical, -ă, s.n.
 rîios, -oasă, s.m.f.
 robit, -ă, s.m.f.
 roib s.m.
 romantic, -ă, s.m.
 romanțios, -oasă, s.m.f.
 romînesc, -ească, s.f.
 roșcat, -ă, s.n.
 rotaș, -ă, s.m.
 rotativ, -ă, s.f.
 roz, -ă, s.n.

rugător, -oare, s.m.f.
 rumegător, -oare, s.f.pl.
 salariat, -ă s.m.f.
 salvator, -oare, s.m.f.
 sanscrit, -ă, s.f.
 sapient, -ă, s.m.
 satiric, -ă, s.n.
 sănătos, -oasă, s.f.
 săptămînal, -ă, s.n.
 sărac, -ă, s.m.f.
 sărăcuț, -ă, s.m.f.
 sărbătorit, -ă, s.m.f.
 sărman, -ă, s.m.f.
 scabios, -oasă, s.m.f.
 schismatic, -ă, s.m.f.
 schizofrenic, -ă, s.m.f.
 sclivisit, -ă, s.m.f.
 scornitor, -oare, s.m.f.
 scrofulos, -oasă, s.m.f.
 scurt, ~ă, s.f.
 scump, -ă, s.m.
 scurmător, -oare, s.n.
 scutit, -ă, s.m.f.
 sedativ, -ă, s.n.
 selecționabil, -ă, s.m.f.
 selecționat, -ă, s.f.
 sentimental, -ă, s.m.f.
 senzual, -ă, s.m.f.
 sfadic, -ă, s.m.f.
 sfrijit, -ă, s.m.f.
 sibilant, -ă, s.f.
 sicutiv, -ă, s.n.
 sifilitic, -ă, s.m.f.
 siflant, -ă, s.f.
 silogistic, -ă, s.f.
 simetric, -ă, s.n.f.
 simpatic, -ă, s.n.
 singular, -ă, s.n.
 sinistral, -ă, s.m.f.
 sistematic, -ă, s.f.
 sîrbesc, -ească, s.f.
 soliped, -ă, s.n.pl.
 slut, -ă, s.m.f.
 smintit, -ă, s.m.f.
 solid, -ă, s.n.
 somnifer, -ă, s.n.
 somnoros, -oasă, s.m.l

«soporific, -ă, s.n.
 spancă, s.f.
 spirant, -ă, s.f.
 spiritos, -oasă, s.lpl.
 sprijinitor, -oare, s.m.f.
 stagiari, -ă, s.m.l
 stăruitor, -oare, s.f.
 steril, -ă, s.m.f.
 stimabil, -ă, s.m.f.
 stîng, -ă, s.m.l
 stîngaci, -e, s.m.f.
 străjuitor, -oare, s.m.f.
 stupefiant, -ă, s.n.
 sturluibat, -ă, s.m.f.
 subaltern, -ă, s.m.l
 subiectivist, -ă, s.m.f.
 submersibil, -ă, s.m.
 subordonat, -ă, s.f.
 subrogat, -ă, s.n.
 suferind, -ă, s.m.f.
 -suficient, -ă, s.m.
 sugar, -ă, s.m.
 sugător, -oare, s.m.l
 sugaci, -e, s.m.f.
 superior, -oară, s.m.f.
 superlativ, -ă, s.n.
 suplinitor, -oare, s.m.l
 supranatural, -ă, s.n.
 sur, -ă, s.m.
 surd, -ă, s.m.f.
 surdomut, -ă, s.m.l
 suriu, -ie, s.n.
 sus-numit, -ă, s.m.f.

șarg, -ă, s.m.
 șchiop, -oapă, s.m.l
 șmecher, -ă, a.m.f.
 șoltic, -ă, s.m.f.
 șontorog, -oagă, s.m.f.
 știrb, -ă, s.m.f.

tabetic, -ă, s.m.f.
 landaiic, -ă, s.m.l
 taurin, -ă, s.f.pl.
 tămiios, -oasă, s.n.
 temporal, -ă, s.f.
 termogen, -ă, s.n.
 terorist, -ă, s.m.f.

terț, -ă, s.m.
 terțiar, -ă, s.n.
 textil, -ă, s.f.pl.
 textilist, -ă, s.m.l
 tiliaceu, -ee, s.n.pl.
 timid, -ă, s.m.f.
 tipicar, -ă, s.m.l
 tipic, -ă, s.n.
 tiroid, -ă, s.f.
 titrat, -ă, s.m.f.
 titular, -ă, s.m.l
 timp, -ă, s.m.f.
 tinăr, -ă, s.m.l
 tiritor, -oare, s.f.
 tonic, -ă, s.f.
 tont, -oantă, s.m.f.
 toponimic, -ă, s.n.
 toxic, -ă, s.n.
 trăsniț, -ă, s.m.f.
 trădător, -oare, s.m.f.
 trigam, -ă, s.m.
 tricolor, -ă, s.n.
 trimotor s.n.
 trîndav, -ă, s.m.f.
 trudit, -ă, s.m.f.
 truditore, -oare, s.m.f.
 trudnic, -ă, s.m.f.
 trufaș, -ă, s.m.f.
 tuberculos, -oasă, s.m.l
 tuciuriu, -ie, s.m.f.
 tulburător, -oare, s.m.l
 turnant, -ă, s.f.

țiiitor, -oare, s.m.f.
 țîrlîitor, -oare, s.f.

ucigător, -oare, s.m.l
 umilitor, -oare, s.m.f.
 ultraviolet, -ă, s.f.
 unguresc, -ească, s.f.
 unicorn, -ă, s.m.
 unionist, -ă, s.m.f.
 unitarian, -ă, s.m.f.
 unit, -ă, s.m.f.
 universal, -ă, s.n.
 urecheat, -ă, s.m.
 urgisit, -ă, s.m.f.
 următor, -oare, s.m.f.

ursit, -ă, s.m.f.
 ursitor, -oare, s.f.
 ușor, -oară, s.n.
 util, -ă, s.n.
 uzurar, -ă, s.m.
 vag, -ă, s.n.m.
 vătămător, -oare, s.n.
 vegetal, -ă, s.f.
 vegetarian, -ă, s.m.f.
 venerabil, -ă, s.m.f.
 vermicid, -ă, s.n.
 vermifug, -ă, s.n.
 vertebrat, -ă, s.n.pL
 vertical, -ă, s.f.
 veterinar, -ă, s.m.
 vibrant, »ă, s.f.
 viclean, -ă, s.m.
 viețuitor, -oare, s.f.

vinețiu, -ie, s.n.
 vinovat, -ă, s.m.f.
 vioriu, -ie, s.n.
 vitalist, -ă, s.m.f.
 vivipar, -ă, s.n.
 vizionar, -ă, s.n.
 viitor, -oare, s.n.
 vomitiv, -ă, s.n.
 vorbăreț, -eață, s.m.f.

zăpăcit, -ă, s.m.f.
 zeflemist, -ă, s.m.f.
 zemos, -oasă, s.m.
 zevzec, -eacă, s.m.f.
 zgîit, -ă, s.m.f.
 zgîrietor, -oare, s.m.f.
 zglobiu, -ie, s.m.f.

Total 801

Dicționarul atestă cuvîntul o singură dată cu indicația că poate fi atît substantiv cît și adjectiv. În aceste cazuri de multe ori nu știm care este cel mai vechi:

absolvent, -ă, s.m.f.
 aderent, -ă, s.m.f.
 adulator, -oare, s.m.f.
 adunător, -oare, s.m.f.
 adventist, -ă, s.m.f.
 agnostic, -ă, s.m.f.
 agramat, -ă, s.m.f.
 alcătuitoar, -oare, s.m.f.
 african, -ă, s.m.f.
 algerian, -ă, s.m.f.
 aliat, -ă, s.m.f.
 alienat, -ă, s.m.f.
 american, -ă, s.m.f.
 animist, -ă, s.m.f.
 antic, -ă, s.m.f.
 antiregalist, -ă, s.m.f.
 antisemit, -ă, s.m.f.
 antitrinitar, -ă, s.m.f.
 arestat, -ă, s.m.f.
 apărător, -oare, s.m.f.
 arab, -ă, s.m.f.
 ardelean, -ă, s.m.f.
 armean, -ă, s.m.f.
 aromîn, -ă, s.m.f.

arvanit, -ă, s.m.f.
 asiatic, -ă, s.m.f.
 asirian, -ă, s.m.f.
 asistent, -ă, s.m.f.
 asociaționist, -ă, s.m.f.
 astigmatic, -ă, s.m.f.
 atenian, -ă, s.m.f.
 atomist, -ă, s.m.f.
 ațîțător, -oare, s.m.f.
 australian, -ă, s.m.f.
 austriac, -ă, s.m.f.
 avar, -ă, s.m.f.

balamut, -ă, s.m.f.
 bănațean, -ă, s.m.f.
 belgian, -ă, s.m.f.
 bătrîn, -ă, s.m.f.
 băutor, -oare, s.m.f.
 becsnic, -ă, s.m.f.
 bețiv, -ă, s.m.f.
 bigam, -ă, s.m.f.
 binefăcător, -oare, s.m.f.
 bielorus, -ă, s.m.f.

bulgar, -ă, s.m.f.
 bolșevic, -ă, s.m.f.
 bosniac, -ă, s.m.f.
 boem, -ă, s.m.f.
 boșorog, -oagă, s.m.f.
 britanic, -ă, s.m.f.
 bucovinean, -ă, s.m.f.
 budist, -ă, s.m.f.
 burghez, -ă, s.m.f.

calmuc, -ă, s.m.f.
 calomniator, -oare, s.m.f.
 calvin, -ă, s.m.f.
 calvinist, -ă, s.m.f.
 canceros, -oasă, s.m.f.
 capitalist, -ă, s.m.f.
 cartezian, -ă, s.m.f.
 catolic, -ă, s.m.f.
 caucazian, -ă, s.m.f.
 cîrpănos, -oasă, s.m.f.
 ceh, -ă, s.m.f.
 cehoslovac, -ă, s.m.f.
 cercetător, -oare, s.m.f.
 cerchez, -ă, s.m.f.

chiabur, -ă, s.m.f.
 chiolhănos, -oasă, s.m.f.
 comanditat, -ă, s.m.f.
 colhoznic, -ă, s.m.f.
 comunist, -ă, s.m.f.
 conducător, -oare, s.m.f.
 conlocuitor, -oare, s.m.f.
 conservator, -oare, s.m.f.
 contabil, -ă, s.m.f.
 coreean, -ă, s.m.f.
 cositor, -oare, s.m.f.
 crescător, -oare, s.m.f.
 creștin, -ă, s.m.f.
 criminal, -ă, s.m.f.
 cunoscător, -oare, s.m.f.
 cuvîntător, -oare, s.m.f.
 croat, -ă, s.m.f.

dac, -ă, s.m.f.
 dacoromîn, -ă, s.m.f.
 dadaist, -ă, s.m.f.
 dajnic, -ă, s.m.f.
 danez, -ă, s.m.f.
 darwinist, -ă, s.m.f.
 debitor, -oare, s.m.f.
 defetist, -ă, s.m.f.
 deist, -ă, s.m.f.
 descendent, -ă, s.m.f.
 destrăbălat, -ă, s.m.f.
 descîntător, -oare, s.m.f.
 determinist, -ă, s.m.f.
 diabetic, -ă, s.m.f.
 diferitic, -ă, s.m.f.
 dobrogean, -ă, s.m.f.
 dominican, -ă, s.m.f.
 drăguț, -ă, s.m.f.
 dualist, -ă, s.m.f.
 dușman, -ă, s.m.f.

econom, -oamă, s.m.f.
 educator, -oare, s.m.f.
 egiptean, -ă, s.m.f.
 elen, -ă, s.m.f.
 elvețian, -ă, s.m.f.
 epicurian, -ă, s.m.f.
 epileptic, -ă, s.m.f.
 eston, -ă, s.m.f.
 estonian, -ă, s.m.f.

etiopian, -ă, s.m.f.
 evoluționist, -ă, s.m.f.
 existențialist, -ă, s.m.f.
 expresionist, -ă, s.m.f.
 extern, -ă, s.m.f.
 extremist, -ă, s.m.f.

fatalist, -ă, s.m.f.
 fascist, -ă, s.m.f.
 fălitor, -oare, s.m.f.
 federalist, -ă, s.m.f.
 fenician, -ă, s.m.f.
 fetișist, -ă, s.m.f.
 flămînd, -ă, s.m.f.
 fracționist, -ă, s.m.f.
 franciscan, -ă, s.m.f.

georgian, -ă, s.m.f.
 german, -ă, s.m.f.
 gestionar, -ă, s.m.f.
 gînditor, -oare, s.m.f.
 gnostic, -ă, s.m.f.

habotnic, -ă, s.m.f.
 hindus, -ă, s.m.f.
 husit, -ă, s.m.f.

idealist, -ă, s.m.f.
 imbecil, -ă, s.m.f.
 imperialist, -ă, s.m.f.
 ingrât, -ă, s.m.f.
 inspirator, -oare, s.m.f.
 intelectual, -ă, s.m.f.
 intern, -ă, s.m.f.
 intervenționist, -ă, s.m.f.
 isteric, -ă, s.m.f.
 iredentist, -ă, s.m.f.
 irlandez, -ă, s.m.f.
 islandez, -ă, s.m.f.
 istroromîn, -ă, s.m.f.
 italian, -ă, s.m.f.
 iugoslav, -ă, s.m.f.
 izraelit, -ă, s.m.f.

începător, -oare, s.m.f.
 înotător, -oare, s.m.f.
 înrobitor, -oare, s.m.f.
 însoțitor, -oare, s.m.f.

întovărășit, -ă, s.m.f.
 învingător, -oare, s.m.f.
 învrăjbitor, -oare, s.m.f.

japonez, -ă, s.m.f.
 jeluitor, -oare, s.m.f.

lapon, -ă, s.m.f.
 latin, -ă, s.m.f.
 latinist, -ă, s.m.f.
 leton, -ă, s.m.f.
 liberal, -ă, s.m.f.
 logician, -ă, s.m.f.
 lucrător, -oare, s.m.f.

macedonean, -ă, s.m.f.
 macedoromîn, -ă, s.m.f.
 maghiar, -ă, s.m.f.
 mahomedan, -ă, s.m.f.
 malaez, -ă, s.m.f.
 manciurian, -ă, s.m.f.
 maramureșean, -ă, s.m.f.
 marxist, -ă, s.m.f.
 marxist-leninist, -ă, s.m.f.

materialist, -ă, s.m.f.
 maur, -ă, s.m.f.
 mecanicist, -ă, s.m.f.
 meșevic, -ă, s.m.f.
 mexican, -ă, s.m.f.
 militarist, -ă, s.m.f.
 miop, -oapă, s.m.f.
 mistreț, -eață, s.m.f.

mișel, -ea, s.m.f.
 mîndru, -ă, s.m.f.
 mîndruț, -ă, s.m.f.
 modernist, -ă, s.m.f.
 mongol, -ă, s.m.f.
 monist, -ă, s.m.f.
 monogam, -ă, s.m.f.
 monopolist, -ă, s.m.f.
 monoteist, -a, s.m.f.
 muncitor, -oare, s.m.f.

narodnic, -ă, s.m.f.
 naționalist, -ă, s.m.f.
 naturalist, -ă, s.m.f.
 năvălitor, -oare, s.m.f.
 nebun, -ă, s.m.f.

negativist, -ă, s.m.f.	ramolit, -ă, s.m.f.	sovietic, -ă, s.m.f.
nictalop, -ă, s.m.f.	rasist, -ă, s.m.f.	spartan, -ă, s.m.f.
nihilist, -ă, s.m.f.	raționalist, -ă, s.m.f.	sportiv, -ă, s.m.f.
nipon, -ă, s.m.f.	realist, -ă, s.m.f.	spiritist, -ă, s.m.f.
nobil, -ă, s.m.f.	recidivist, -ă, s.m.f.	spiritualist, -ă, s.m.f.
nord-american, -ă, s.m.f.	relativist, -ă, s.m.f.	stăpînitor, -oare, s.m.f.
norvegian, -ă, s.m.f.	revizionist, -ă, s.m.f.	străin, -ă s.m.f.
	recurent, -ă, s.m.f.	strîngător, -oare, s.m.f.
obscurantist, -ă, s.m.f.	recuzat, -ă, s.m.f.	structuralist, -ă, s.m.f.
olandez, -ă, s.m.f.	reformator, -oare, s.m.f.	subscris, -ă, s.m.f.
optimist, -ă, s.m.f.	refugiat, ~ă, s.m.f.	sud-african, -ă, s.m.f.
oriental, -ă, s.m.f.	republican, -ă, s.m.f.	sud-american, -ă, s.m.f.
	revoluționar, -ă, s.m.f.	susținător, -oare, s.m.f.
		suveran, -ă, s.m.f.
parvenit, -ă, s.m.f.	savant, -ă, s.m.f.	
pacifist, -ă, s.m.f.	sălbatic, -ă, s.m.f.	șahist, -ă s.m.f.
pădurean, -ă, s.m.f.	scandinav, -ă, s.m.f.	șovin, -ă, s.m.f.
panteist, -ă, s.m.f.	scarlatinos, -oasă, s.m.f.	șovinist, -ă, s.m.f.
peruvian, -ă s.m.f.	sceptic, -ă, s.m.f.	
persan, -ă, s.m.f.	scontator, -oare, s.m.f.	tăietor, -oare, s.m.f.
pesimist, -ă, s.m.f.	scorbucic, -ă, s.m.f.	tezist, -ă, s.m.f.
pitic, -ă, s.m.f.	scotian, -ă, s.m.f.	ticălos, -oasă, s.m.f.
platonice, -ă, s.m.f.	seducător, -oare, s.m.f.	tific, -ă, s.m.f.
pocăit, -ă, s.m.f.	semănătorist, -ă, s.m.f.	tirolez, -ă, s.m.f.
podgorean, -ă, s.m.f.	senzualist, -ă, s.m.f.	trac, -ă, s.m.f.
pogromist, -ă, s.m.f.	siamez, -ă, s.m.f.	transilvănean, -ă, s.m.f.
politeist, -ă, s.m.f.	siberian, -ă, s.m.f.	trecător, -oare, s.m.f.
polonez, -ă, s.m.f.	simbolist, -ă, s.m.f.	trepădător, -oare, s.m.f.
poporan, -ă, s.m.f.	sionist, -ă, s.m.f.	
portughez, -ă, s.m.f.	sirian, -ă, s.m.f.	țigian, -ă, s.m.f.
pozitivist, -ă, s.m.f.	sîrb, -ă, s.m.f.	
proletar, -ă, s.m.f.	slav, -ă, s.m.f.	ucrainean, -ă, s.m.f.
prăsit, -oare, s.m.f.	slavon, -ă, s.m.f.	umanist, -ă, s.m.f.
producător, -oare, s.m.f.	slovac, -ă, s.m.f.	umanitarist, -ă, s.m.f.
proletcultist, -ă, s.m.f.	sloven, -ă, s.m.f.	utilitarist, -ă, s.m.f.
prohibitionist, -ă, s.m.f.	social-democrat, -ă, s.m.f.	uzbec, -ă, s.m.f.
proiectant, -ă, s.m.f.	socialist, -ă, s.m.f.	
protecționist, -ă, s.m.f.	spaniol, -ă, s.m.f.	zoolatru, -ă, s.m.f.
provensal, -ă, s.m.f.		
puritan, -ă, s.m.f.		
purtător, -oare, s.m.f.		

Total 311

Cuvinte atestate de dicționar de dona ori, considerînd deci substantivul independent de adjectiv, deși ambele au la bază aceeași formă; nu putem și întotdeauna dacă adjectivul este mai vechi, sau invers.

acid, -ă, și s.n.	adînc, -ă, și s.n.	aeronautic, -ă, și s.f.
activ, -ă, și s.n.	adulter, -ă, și s.n.	aglutinant, -ă, și s.n.
acustic, -ă, și s.f.	aerodinamic, -ă, și s.f.	agrotehnic, -ă, și s.f.

agrozootehnic, -ă, și s.f.
alb, -ă, și s.m.n.
albastru, -ă, și s.n.
amar, -ă, și s.n.
amănunt, -ă, și s.n.
ambulatoriu, -ie, și s.n.
amfibiu, -ie, și s.n.
analog, -a, și s.n.
anticar, și s.m.
antropomorf, -ă, și s.n.
apucător, -oare, și s.n.
arzător, -oare, și s.n.m.
ascendent, -ă, și s.m.f.
aspirator, -oare, și s.m.
atic, -ă, și s.n.
atletic, -ă, și s.f.
august, -ă, și s.m.
automobil, -ă, și s.n.
azotat, -ă, și s.m.

balistic, -ă, și s.f.
bărbat, -ă, și s.m.
bătător, -oare, și s.n.
blînd, -ă, și s.f.
bocitor, -oare, și s.f.
boieresc, -ească, și s.n.
botanic, -ă, și s.f.
brilant, -ă, și s.f.
buiestru, -ă, și s.n.
bun, -ă, și s.n.
bursier, -ă, și s.m.f.

calificativ, -ă, și s.n.
calm, -ă, și s.n.
capital, -ă, și s.n.f.
carbonifer, -ă, și s.n.
cardinal, -ă, și s.m.
casnic, -ă, și s.m.
chinez, -ă, și s.m.f.
ciuruitor, -oare, și s.n.
cîmpean, -ă, și s.m.
cîntător, -oare, și s.m.
colectiv, -ă, și s.n.
colector, -oare, și s.m.
coloid, -ă, și s.m.
comic, -ă, și s.m.n.
complex, -ă, și s.n.
confesional, -ă, și s.n.

constant, -ă, și s.n.f.
coordonator, -oare, și s.n.
cotidian, -ă, și s.n.
creț, -ă, și s.n.m.
cristalin, -ă, și s.n.
cristaloid, -ă, și s.m.
critic, -ă, și s.m.
cuprins, -ă, și s.m.
curb, -ă, și s.f.
curent, -ă, și s.n.m,

deșert, -eartă; și s.n.
didactic, -ă, și s.f.
dialectic, -ă, și s.n.
diferențial, -ă, și s.n.
diminutiv, -ă, și s.n.
dinamic, -ă, și s.f.
diplomat, -ă, și s.m.f.
diplomatic, -ă, și s.f.
director, -oare, și s.m.f.
disponibil, -ă, și s.n.
distrugător, -oare, și s.n.
doritor, -oare, și s.m.
dornic, -ă, și s.m.
drag, -ă, și s.m.
drept, -eaptă, s.n.f.

efectiv, -ă, și s.n.
englez, -ă, și s.m.f.
excentric, -ă, și s.n.
exemplar, -ă, și s.n.
explozibil, -ă, și s.n.
exploziv, -ă, și s.n.
extractor, -oare, și s.n.
exterior, -oare, și s.n.
extinct, -oare, și s.n.
extrem, -ă, și s.m.

fals, -ă, și s.n.
fanariot, -ă, și s.n.
favorit, -ă, și s.m.
fătătoare, și s.f.
feudal, -ă, și s.m.
final, -ă, și s.n.
fizic, -ă, și s.f.n.
fluid, -ă, și s.n.
foc, -oasă, și s.n.
foios, -oasă, și s.n.

fondant, -ă, și s.n.f.
franc, -ă, și s.m.
francez, -ă, și s.m.f.
frumos, -oasă, și s.n.f.
frunțaș, -ă, și s.m.f.

galben, -ă, și s.m.n.
germinator, -oare, și s.n.
general, -ă, și s.m.n.
generator, -oare, și s.n.
gol, -oală, și s.n.
gradat, -ă, și s.m.
grafic, -ă, și s.n.
grăitor, -oare, și s.m.
greu, -ea, și s.n.
gros, -oasă, și s.n.
grotesc, -ească, și s.n.

hultan, -ă, și s.m.

ideal, -ă, și s.n.
ierarhic, -ă, și s.n.
imobil, -ă, și s.n.
imperialist, -ă, și s.m.
incident, -ă, și s.n.
indian, -ă, și s.n.f.
indicator, -oare, și s.n.
inductor, -oare, și s.n.
inelar, -ă, și s.n.m.
infiniț, -ă, și s.n.
intermediar, -ă, s.m.
interior, -oară, și s.n.
internaționalist, -ă, s.n.
istoric, -ă, s.n.m.

înaintaș, -ă, s.m.
înălțător, -oare, și s.n.
îngrijitor, -oare, s.m.
întrerupător, -oare,
învățător, -oare, s.m.

laminat, -ă, s.n.
larg, -ă, s.n.
lat, -ă, s.n.
levent, -ă, s.m.
liber, -ă, s.n.
lingvistic, -ă, s.f.
local, -ă, s.m.
locativ, -ă, s.n.

locomotor, -oare, s.n.
luciu, -ie, și s.n.
luminător, -oare, și s.n.
lung, -ă, s.n.

macrobiotic, -ă, și s.f.
major, -ă, și s.m.
manifestat, -ăși s.n.
manual, -ă, și s.n.
masiv, -ă, și s.n.
mașter, -ă, și s.m.f.
mat, -ă, și s.n.
matematic, -ă, și s.f.
material, -ă, și s.n.
matricol, -ă, și s.f.
maxim, -ă, și s.n.
mărgărit, -ă, și s.n.
mecanic, -ă, și s.f.
mediator, -oare, și s.n.f.
mediu, -ie, și s.n.
memorialistic, -ă, și s.f.
mercurial, -ă, și s.n.f.
metafizic, -ă, și s.m.f.
metric, -ă, și s.f.
metropolitan, -ă, și s.m.
mic, -ă, și s.m.
militar, -ă, și s.m.
mimic, -ă, și s.f.
mineral, -ă, și s.n.
minim, -ă, și s.n.
mobil, -ă, și s.n.
monetar, -ă, și s.n.
moral, -ă, și s.n.
mototol, -ă, și s.n.
motor, -ă, și s.n.
mozaic, -ă, și s.n.
multiplu, -ă, și s.m.
murg, -ă, și s.m.f.n.

năvalnic, -ă, s.m.
nedrept, -eaptă, și s.n.
negativ, -ă, și s.n.
negru, -eagră, și s.m.n.
normativ, -ă, și s.n.
nud, -ă, și s.n.
numulitic, -ă, și s.n.

obiectiv, -ă, și s.n.

observator, -oare, și s.n.m.
ocular, -ă, și s.n.
ofensiv, -ă, și s.f.
ondulator, -oare, și s.n.
opac, -ă, și s.n.
optic, -ă, și s.f.
orar, -ă, și s.n.
orb, -oarbă, și s.m.f.n.
oval, -ă, și s.m.

pag, -ă, și s.m.
palatin, -ă, și s.m.
paralitic, -ă, și s.m.f.
parazit, -ă, și s.m.f.
parlamentar, -ă, și s.m.
pasiv, -ă, și s.n.
patrician, -ă, și s.m.f.
pavat, -ă, și s.n.
pătrar, -ă, și s.n.
pătrat, -ă, și s.n.
peisagistic, -ă, și s.f.
penal, -ă, și s.n.
perfect, -ă, și s.n.
personal, -ă, și s.n.
petrolier, -ă, și s.n.
pidosnic, -ă, și s.n.
pisălog, -oagă, și s.n.
pistrui, -ie, și s.m.
placat, -ă, și s.n.
plan, -ă, și s.n.
plin, -ă, și s.n.
plutitor, -oare, și s.n.
polișt, -ă, și s.m.
popindoc, -oacă, și s.m.
precedent, -ă, și s.n.
portativ, -ă, și s.n.
potențial, -ă, și s.n.
preliminar, -ă, și s.n.
pretorian, -ă, și s.m.
prezent, -ă, și s.n.
primar, -ă, și s.m.
prevăzător, -oare, și s.n.
psihic, -ă, și s.n.
public, -ă, și s.n.
pur, -ă, și s.n.
pusti, -ie, și s.n.

radical, -a, și s.n.»

rau, -rea, și s.n.
războinic, -ă, și s.m.
reactiv, -ă, și s.m.
real, -ă, și s.n.
receptor, -oare, și s.n.
redresător, -oare, și s.n.
reflex, -ă, și s.n.
refrigerent, -ă, și s.n.
regal, -ă, și s.n.
regenerator, -oare, și s.n.
regicid, -ă, și s.n.
regulator, -oare, și s.n.
retoric, -ă, și s.f.
relevator, -oare, și s.n.
ritual, -ă, și s.n.
roman, -ă, și s.m.f.n.
român, -ă, și s.m.f.
roșu, -ie, și s.m.f.n.
rotocol, -ă, și s.n.
rumen, -ă, și s.n.
rus, -ă, și s.m.f.

sanitar, -ă, și s.m.
săditor, -oare, și s.n.
săgetător, -oare, și s.m.
schimbător, -oare, și s.n.
secret, -ă, și s.n.
secundar, -ă, și s.n.
senin, -ă, și s.n.
separator, -oare, și s.n.
serios, -oasă, și s.n.
sinonim, -ă, și s.n.
slăbănog, -oagă, și s.m.
solitar, -ă, și s.n.
solvent, -ă, și s.m.f.
spărgător, -oare, și s.m.f.n.
specific, -ă, și s.n.
spiritual, -ă, și s.m.
static, -ă, și s.f.
staționar, -ă, și s.n.
stelar, -ă, și s.m.
stereotip, -ă, s.n.
strașnic, -ă, și s.m.
străbun, -ă, și s.m.
strigător, -oare, și s.m.
strimț, -ă, și s.n.
sublim, -ă, și s.n.
submarin, -ă, și s.n.

substantiv, -ă, și s.n.
subteran, -ă, și s.n.
suitor, -oare, și s.n.
sumar, -ă, și s.n.
sunător, -oare, și s.m.
supus, -ă, și s.m.f.
suzeran, -ă, și s.m.
școlar, -ă, și s.m.
șiret, -eată, și s.n.
șui, -ie, și s.n.

tăietor, -oare, și s.n.m.

ahtiat, -ă, și s.n.
albit, -ă, și s.n.
altoit, -ă, și s.n.
ajuns, -ă, și s.n.f.
amănunțit, -ă, și s.n.
amurgit, -ă, și s.n.
aprins, -ă, și s.n.
apucat, -ă, și s.n.
apus, -ă, și s.n.
arat, -ă, și s.n.
ascuns, -ă, și s.n.
ascuțit, -ă, și s.n.

bătătorit, -ă, și s.n.
bătut, -ă, și s.n.
băut, -ă, și s.n.
broșat, -ă, și s.n.
brodat, -ă, și s.n.

căutat, -ă, și s.n.
călit, -ă, și s.n.
căscat, -ă, și s.n.
cătrănit, -ă, și s.n.
cernit, -ă, și s.n.
cernut, -ă, și s.n.
citit, -ă, și s.n.
ciupit, -ă, și s.n.

ticăit, -ă, și s.n.
tocător, -oare, și s.n.
tomnatic, -ă, și s.n.
tragic, -ă, și s.m.
transatlantic, -ă, și s.n.
transformator, -oare, și s.n.
transmițător, -oare, și s.n.
transparent, -ă, și s.n.
transportor, -oare, și s.n.
trăgaci, -e, și s.n.m.
trădător, -oare, și s.m.f.n.
tulnic, -ă, și s.n.

turc, -ă, s.m.f.
țărănist, -ă, și s.m.
țurcan, -ă, și s.m.f.
ud, -ă, și s.n.
umblător, -oare, și s.m.
urzitor, -oare, și s.n.
uscător, -oare, și s.n.
zburător, -oare, și s.m.
zdrobitor, -oare, și s.n.

Tota

Cuvinte atestate de dicționar de două ori: o dată ca adjectiv și o dată ca substantiv. Ele au aceeași formă provenită dintr-un verb. Adjectivul este participiul verbului iar substantivul este fie adjectiv substantivat, fie supinul verbului. Cele două forme se confundă și nu în context se poate vedea dacă este un substantiv de la supinul verbului sau este un participiu->adjectiv-* substantivat.

flascăit, -ă, și s.n.
fotografiat, -ă, și s.n.
format, -ă, și s.n.
frământat, -ă, și s.n.
furt, -ă, și s.n.
gătit, -ă, și s.n.
găurit, -ă, și s.n.
gunoiat, -ă, și s.n.
hîriit, -ă, și s.n.
hîrșciit, -ă, și s.n.
hîrșciit, -ă, și s.n.
iluminat, -ă, și s.n.
imprimat, -ă, și s.n.
intrat, -ă, și s.n.
iscălit, -ă, și s.n.
iubit, -ă și s.n.m.f.
împletit, -ă, și s.n.
împrejmuit, -ă, și s.n.
înălbîit, -ă, și s.n.
încălțat, -ă, și s.n.
încălzit, -ă, și s.n.
încărcat, -ă, și s.n.
încercat, -ă, și s.n.

încheiat, -ă, și s.n.
 încins, -ă, și s.n.
 înclaiat, -ă, și s.n.
 încondeiat, -ă, și s.n.
 încrețit, -ă, și s.n.
 încrucișat, -ă, și s.n.
 incurcat, -ă, și s.n.
 îndesat, -ă, și s.n.
 îndopat, -ă, și s.n.
 înfundat, -ă, și s.n.
 înghesuit, -ă, și s.n.
 înghetaj, -ă, și s.n.
 îngrășat, -ă, și s.n.
 înhămat, -ă, și s.n.
 înjugat, -ă, și s.n.
 înnopat, -ă, și s.n.
 însăilat, -ă, și s.n.
 însămințat, -ă, și s.n.
 înstrăinat, -ă, și s.n.
 întins, -ă, și s.n.
 întors, -oasă, și s.n.
 înțarcat, -ă, și s.n.
 învățat, -ă, și s.n.
 învelit, -ă, și s.n.
 învîrtit, -ă, și s.n.

jintuit, -ă, și s.n.
 jupuit, -ă, și s.n.

legat, -ă, și s.n.m.
 legănat, -ă, și s.n.
 lepădat, -ă, și s.n.
 lipit, -ă, și s.n.

măcelărit, -ă, și s.n.
 măcinat, -ă, și s.n.
 mărit, -ă, și s.n.
 măsurat, -ă, și s.n.
 melițat, -ă, și s.n.
 miorlăit, -ă, și s.n.
 mîncat, -ă, și s.n.
 montat, -ă, și s.n.
 mormăit, -ă, și s.n.
 muiat, -ă, și s.n.
 muls, -ă, și s.n.

neajuns, -ă, și s.n.
 neașteptat, -ă, și s.n.

memîncat, -ă, și s.n.
 nesfîrșit, -ă, și s.n.
 nespălat, -ă, și s.n.
 neștiut, -ă, și s.n.
 nevăzut, -ă, și s.n.
 nituit, -ă, și s.n.
 nimerit, -ă, și s.n.
 numărat, -ă, și s.n.
 nuntit, -ă, și s.n.

ocolit, -ă, și s.n.
 odihnit, -ă, și s.n.
 oprit, -ă, și s.n.
 otrăvit, -ă, și s.n.

păcălit, -ă, și s.n.
 păjit, -ă, și s.n.
 păzit, -ă, și s.n.
 perforat, -ă, și s.n.
 periat, -ă, și s.n.
 permis, -ă, și s.n.
 picat, -ă, și s.n.
 pieptănat, -ă, și s.n.
 pietruit, -ă, și s.n.
 pilit, -ă, și s.n.

pipăit, -ă, și s.n.
 pisat, -ă, și s.n.
 pîrguit, -ă, și s.n.
 pîrlit, -ă, și s.n.
 plecat, -ă, și s.n.
 plesnit, -ă, și s.n.
 plivit, -ă, și s.n.
 plîns, -ă, și s.n.
 plumbuit, -ă, și s.n.
 plutit, -ă, și s.n.
 pcdit, -ă, și s.n.
 poleit, -ă, și s.n.
 polizat, -ă, și s.n.
 potcovit, -ă, și s.n.
 potrivit, -ă, și s.n.
 prădat, -ă, și s.n.
 prășit, -ă, și s.n.
 precipitat, -ă, și s.n.
 prepus, -ă, și s.n.m.
 presat, -ă, și s.n.
 presupus, -ă, și s.n.
 primat, -ă, și s.n.
 primenit, -ă, și s.n.

prins, -a, și s.n.
 purtat, -ă, și s.n.
 pus, -ă, și s.n.

ras, -ă, s.n.
 răcit, -ă, și s.n.
 răgilat, -ă, și s.n.
 răposat, -ă, și s.n.
 rărit, -ă, și s.n.
 răsărit, -ă, și s.n.
 rășchirat, -ă, și s.n.
 rețezat, -ă, și s.n.
 revărsat, -ă, și s.n.
 ridicat, -ă, și s.n.
 rupt, -ă, și s.n.

săpat, -ă, și s.n.
 săpunit, -ă, și s.n.
 sărat, -ă, și s.n.
 sărit, -ă, și s.n.
 săturat, -ă, și s.n.
 scămoșit, -ă, și s.n.
 scăpărat, -ă, și s.n.
 scărmanat, -ă, și s.n.
 scăzut, -ă, și s.n.
 schinguit, -ă, și s.n.
 sclifosit, -ă, și s.n.
 scobit, -ă, și s.n.
 scormonit, -ă, și s.n.
 scris, -ă, și s.n.
 scrișnit, -ă, și s.n.
 scrobbit, -ă, și s.n.
 scuipat, -ă, și s.n.
 sculat, -ă, și s.n.
 sculptat, -ă, și s.n.
 scurs, -ă, și s.n.
 scuturat, -ă, și s.n.
 sfărîmat, -ă, și s.n.
 sfințit, -ă, și s.n.
 sfîrșit, -ă, și s.n.
 sigilat, -ă, și s.n.
 sîngerat, -ă, și s.n.
 sisiit, și s.n. -ă,
 sleit, -ă, și s.n.
 smîntînit, -ă, și s.n.
 socotit, -ă, și s.n.
 sosit, -ă, și s.n.
 sorit, -ă, și s.n.

spart, -ă, și s.n.
 spălat, -ă, și s.n.
 speriat, -ă, și s.n.
 spinzurat, -ă, și s.n.
 spoit, -ă, și s.n.
 spurcat, -ă, și s.n.
 stîns, -ă, și s.n.
 stors, -oasă, și s.n.
 strecurat, -ă, și s.n.
 stricat, -ă, și s.n.
 strîns, -ă, și s.n.
 stropit, -ă, și s.n.
 subînțeles, -ească, și s.n.
 subliniat, -ă, și s.n.
 sucit, -ă, și s.n.
 sudat, -ă, și s.n.
 subt, -ă, și s.n.
 șindrilit, -ă, și s.n.
 șinuit, -ă, și s.n.

șlefuit, -ă, și s.n.
 șoptit, -ă, și s.n.
 șters, -earsă, și s.n.
 tăbăcit, -ă, și s.n.
 tăcut, -ă, și s.n.
 temut, -ă, și s.n.
 tencuit, -ă, și s.n.
 tighelit, -ă, și s.n.
 tîrșit, -ă, și s.n.
 tocat, -ă, și s.n.
 topit, -ă, și s.n.
 tors, -oarsă, și s.n.
 tremurat, -ă, și s.n.
 tricostat, -ă, și s.n.
 trîndăvit, -ă, și s.n.
 tuns, -ă, și s.n.
 tușinat, -ă, și s.n.

țacănit, -ă, și s.n.
 țeselat, -ă, și s.n.
 ucis, -ă, și s.n.
 udat, -ă, și s.n.
 uitat, -ă, și s.n.
 umblat, -ă, și s.n.
 urcat, -ă, și s.n.
 urit, -ă, și s.n.
 uscat, -ă, și s.n.
 zăcut, -ă, și s.n.
 zbenguit, -ă, și s.n.
 zbînțuit, -ă, și s.n.
 zeciuit, -ă, și s.n.
 zorit, -ă, și s.n.
 zugrăvit, -ă, și s.n.
 zvîcnit, -ă, și s.n.
 zvîntat, -ă, și s.n.

To

CONCLUZII

1. în limba română adjectivul își schimbă categoria gramaticală substantivîndu-se; fenomenul acesta este destul de frecvent.
2. Procedeele și mijloacele de substantivare sînt:
  - A. Articularea : cu articol hotărît
 „ „ nehotărît
 „ „ adjectival
  - B. Numărarea
  - C. Prepozițiile
  - D. Elipsa termenului determinat
3. Articularea este procedeul cel mai frecvent în procesul de substantivare.
4. Mijloacele de recunoaștere a substantivării sînt:
  - A. Stabilirea relației sintactice dintre termenii propoziției
  - B Unele mijloace de substantivare
5. Substantivele formate de la adjective pot fi de genul masculin, feminin și neutru.
6. Substantivarea adjectivelor care exprimă însușiri specifice termenilor constituie un mijloc de întărire a genului neutru în limba română.
7. Substantivele formate de la adjective întăresc declinația termenilor și a II-a.
8. Prin substantivarea adjectivului nu se produce nici o schimbare în structura morfologică a cuvîntului.

9. Din punctul de vedere al sensului are loc un proces de restrângere a sferei și de concretizare a sensului.

10. Posibilitatea substantivăm adjectivului este determinată în primul rînd de sensul cuvîntului.

11. Frecvența substantivăm este mai mare la adjectivele din fondul principal lexical cînd e vorba de substantive primare și la cele derivate cu sufixe care au atît valoare substantivală cît și valoare adjectivală.

12. Substantivarea adjectivului constituie un mijloc de îmbogățire a vocabularului pe baze proprii.

SUBSTANTIVAREA ADJECTIVELOR CARE DENUMESC ÎNSUȘIRI OMENEȘTI NEGATIVE

DE

ION COJA

În limba romînă adjectivele care denumesc însușiri omenești negative se pot substantiva mai ușor decît adjectivele care denumesc însușiri omenești pozitive. Pentru ușurința exprimării primele adjective vor fi numite adjective negative iar celelalte, adjective pozitive. Astfel din perechile de antonime : *leneș – harnic, necuviincios – cuviincios, obraznic – cumînte, râu – bun, neserios – serios* numai adjectivele negative se pot substantiva. Putem spune: *un leneș! un obraznic! un necuviinciosule! ești un neserios!* ș.a. m.d., dar nu putem substantiva antonimele pozitive: *un harnic! un cumînte! bunule! ești un serios!*

Adjectivele negative alcătuiesc o categorie distinctă între adjectivele din limba romînă, datorită faptului că prin substantivarea lor se exprimă totodată atitudinea vorbitorului față de însușirea omenească negativă care o denumește adjectivul substantivat și față de persoana care prezintă acea însușire. Pentru a exprima o atitudine de ironie, satiră, oprobriu. Așa cum este specific al substantivării adjectivelor negative e ușor de remarcat dacă face o comparație între două contexte identice, în care substantivul denotat de un adjectiv negativ e înlocuit prin adjectivul respectiv substantivat. De pildă este sesizabilă diferența dintre comunicarea neutră : *Numai un om mincinos a spus asta. Ești un om leneș. Elevule neserios!* și comunicarea mai vie, mai expresivă : *Numai un mincinos a spus asta! Ești un leneș! Neseriosule!* . . . Explicarea acestei atitudini ironice, batjocoritoare se observă în substantivarea adjectivelor care definesc defecte umane, trăsături urîte, neplăcute ale omului, referindu-se cu precădere la naivitate morală și intelectuală a omului. Acestea sînt adjectivele negative. Cîteva dintre ele : *afemeiat, ageamiu, ambițios, arogant, avar, beci, bezmetic, bilbit bleg, blestemat, bondoc, burduhânos, caraghios, cățărpanos, chefliu, chelbos, chior, chițibușar, crăcănat, cretin, decăzut, degenerat, dement, deocheat, depravat, descreierat, desfrînat, destrăb*

dezvățat, dezordonat, egoist, fricos, ghebos, idiot, imbecil, indolent, laș, lenes, mișel, neastîmpărat, nechibzuit, nesăbuit, nesățul, neserios, nespălat, obraznic, puturos, ramolit, risipitor, sfrijit, urît, zănatic, zgîrcit etc. Dintre aceste adjective unele denumesc defecte umane fizice. Prin substantivarea lor persoana denumită astfel (*crăcănatul ăla, un ghebos! sfrijitul! chiorul*) este compromisă în întregul ei, specificul fizic estompîndu-se, și aceasta datorită nuanței ironice, batjocoritoare, care este exprimată prin substantivarea adjectivelor negative. Această ironie vizează defectul, dar mai ales persoana în cauză. Sînt negative adjectivele care denumesc acele defecte fizice care dau omului o înfățișare caraghioasă : *ghebos, ramolit, sfrijit* etc. Nu sînt negative acele adjective care denumesc defecte fizice față de care ironia nu e posibilă, ci, din contră, mila, compătimirea. Astfel este semnificativ faptul că dintre *chior* și *orb*, ambele referindu-se la defecte de vedere, numai adjectivul negativ *chior* se poate substantiva însoțit de o nuanță batjocoritoare, pe cînd *orb* se substantivează obișnuit, ca orice adjectiv. Aceasta se explică prin aceea că *un chior* „om care nu vede cu un ochi sau nu vede bine” poate să pară caraghios și, prin urmare, poate stîrni batjocura, ironia; nu înăa *un orb*. Aceeași deosebire între *șchiop* și *olog*. Unui om *șchiop* (sau *chior*) ne putem adresa ironic, batjocoritor cu *șchiopule!* (sau *chiorule!*), făcînd chiar poreclă din numele defectului respectiv, dar unui *olog* (sau *orb*) niciodată n-o să ne adresăm ironic, cu *ologule!* (sau *orbule!*). în felul acesta ne adresăm cel mult unui om sănătos care se mișcă încet sau din neatenție nu vede bine.

În general în limba romînă majoritatea adjectivelor se substantivează. Printre ele un număr apreciabil îl formează adjectivele care denumesc însușiri omenești pozitive. Prin substantivarea lor nu se poate spune că se exprimă vreo atitudine personală a vorbitorului, ci ele se substantivează după norme obișnuite, generale, de substantivare a adjectivelor K. Dintre aceste adjective trebuie amintite cele folosite în zicători și proverbe unde apar foarte adesea un adjectiv negativ și unul pozitiv. în această situație e foarte probabil că adjectivul negativ, substantivîndu-se, atrage prin opoziție și pe cel pozitiv, care se substantivează. Totuși sînt unele adjective pozitive (ex : *deștept, frumos, priceput* și alte cîteva) prin a căror substantivare se exprimă atitudinea vorbitorului. Această atitudine este tot ironică, batjocoritoare, încît, substantivîndu-se, aceste adjective devin negative. Astfel, atunci cînd cineva spune: *ești un deștept! deșteptule!* oricine înțelege că nu e vorba de o persoană inteligentă, ci dimpotrivă. La fel cînd spunem: *frumosule! priceputule!* sensul peiorativ, batjocoritor este evident.

Substantivarea adjectivelor negative se realizează la diferite grade pentru fiecare adjectiv. Cel mai frecvent e întilnită acolo unde intervine mai mult afectivitatea : în exclamații, în expresii sau în formulări des întrebunțate : *leneșule! un lenes! N-am văzut un lenes mai mare! Un lenes și*

jumătate! Ești un zgîrcit! Ești un neserios! etc. O bună parte din adjectivele negative, datorită frecvenței întrebunțări, au căpătat deplin caracteristicile substantivului. Ele pot sta : la nominativ : **Un fricos** *nu urcat pînă aici! Cîte spune mincinosul ăla! Leneșul ăsta iar va în* Numai **un laș** *putea să facă asta!*; la acuzativ : *Nu l-am mai văzut pe z* **ticul ăla!** Gradul ultim, la care nu se folosesc toate adjectivele negative îl constituie flexiunea la genitiv și dativ; în felul acesta adjectivele negative și-au completat declinarea : **Obraznicului** *ăstuia să nu-i dai* **Jurămintele fățarnicului!** *l-au dat mișelului răsplata cuvenită!* Adjectivele pozitive a căror substantivare e însoțită de nuanța ironică, pe genitiv și dativ nu se folosesc substantivate decît la vocativ, cu excepția lui *a* care poate să apară și la celelalte cazuri : **Ești un deștept și jumătate deștept** *spunea că trenul a deraiat!* **Deșteptului** *ăstuia îi lipsește o a* De aici se poate trage concluzia foarte importantă că vocativul este, în general, excelență, cazul prin care se exprimă substantivele provenite din adjectivele negative.

Iată tabloul declinării unor adjective negative substantivate

N". neseriosul	un neserios	netrebnicul	un netreb
G. (a) neseriosului	(a) unui neserios	(a) netrebnicului	(a) unui netrebnic
D. neseriosului	unui neserios	netrebnicului	unui netreb
A. neseriosul	un neserios	netrebnicul	un netreb
V.	neseriosule!	netrebnicule!	

Se observă că declinarea la genitiv și dativ e mai firească (și de obicei apare mai des în vorbire) cînd adjectivul e însoțit de articolul nehotărît (prepus) și aceasta, desigur, pentru că în limba romînă adjectivul fii de obicei postpus substantivului, flexiunea nominală o suferă substantivul.

Adjectivele negative se deosebesc de cele pozitive și prin faptul că sînt în număr mai mare. Făcînd un inventar¹ aproximativ al adjectivelor care denumesc însușiri omenești, am remarcat că adjectivele negative sunt de trei ori mai numeroase decît cele pozitive. Pe baza acestui inventar observat² următoarele :

a) în unele cazuri este greu să stabilim antonimele pozitive ale adjectivelor negative : *caraghios, degenerat, deșucheat, mîrșav, pa* *blestemat, bilbîit* etc.

b) Mai multor adjective negative sinonime le corespunde unul sau două antonime pozitive (sau numai o expresie): *nătărău, nătîng, nerod, netot, prost, tont – deștept, inteligent; fățarnic, ipocrit, prefăcut, viclean – cînstit, sincer; bezmetic, candriu, căpiat, nebun, tîmpit, țicnit, zănatic, zezec – la minte.*

Și aceasta pentru că adjectivele negative au de obicei o sferă a înțelesului mai restrînsă, mai precisă, vizînd detaliul, în timp ce foarte adesea un adjectiv pozitiv are mai multe înțelesuri. Astfel *bun* are înțelesuri „binevoitor, conștiincios, corect, cuminte, capabil, îndemînatic” și

¹ Vezi Ioana Diaconescu, *Substantivarea adjectivului în limba romînă*. în SFC volumul de față, p. 197.

² Inventarul a fost alcătuit pe baza DLRC.

-alte. La fel *cinstit* = „onest, fidel, cast, venerabil” ; *cuminte* = „cu purtări bune, liniștit, așezat, cu judecată” ; *vrednic* = „harnic, iute, demn de ceva, care e potrivit cu cineva”.

c) Numărul mai mare al adjectivelor negative poate fi urmărit și ținând seama de structura lor.

Adjectivele negative și pozitive pot fi :
cu rădăcină proprie : *prost* – *deștept*, *urît* – *frumos*, *zgîrcit* – *darnic*, *leneș* – *silitor* etc.

cu rădăcină comună : *inconștient* – *conștient*, *nepriceput* – *priceput*, *neserios* – *serios*, *nchibzuit* – *chibzuit*, *necinstit* – *cinstit* etc. Ne-am aștepta ca adjectivele negative și pozitive din categoria adjectivelor cu rădăcină comună să fie în număr egal: fiecărui pozitiv să-i corespundă •antonimul negativ format din aceeași rădăcină cu ajutorul prefixelor, ca în exemplele de mai sus. De multe ori însă adjectivului negativ nu-i corespunde antonimul pozitiv pentru că:

a. antonimul formal nu există de la adjective ca : *nesăbuit* (format de la pozitivul maghiar „*szabádni*”), *nepăsător* (nume de agent negativ de la un verb care are numai forma pozitivă și de la care nu s-a format numele de agent pozitiv : *apăsător*);

b. antonimul formal a ieșit din uz : *nelegiuit* – *legiuit*, *neastîmpărat* – *astîmpărat*, *nenorocit* – *norocit* etc.

c. antonimul formal nu se referă la trăsături omenești, ca cel negativ : *necioplit* – *cioplit*, *desfrînat* – *înfrînat*, *neobrăzător* (cu sensul de „mască”), *netot* – *tot*.

*

Toate cele spuse pînă acum duc la concluzia că în limba română adjectivele care denumesc însușiri omenești negative au o situație aparte. Voi încerca să dau o explicație acestei situații. Adjectivele pozitive denumesc trăsături omenești obișnuite, normale, care se întîlnesc la toți oamenii, în general. Oamenii însă pot avea un defect, fizic sau moral-intelectual, mai mult sau mai puțin vizibil. Astfel un om poate fi *bîlbîit*. Deși este *bun*, *cinstit*, *frumos*, *darnic*, *îndrăzneț* etc, în chip firesc sîntem tentați să-l caracterizăm nu printr-o calitate a lui, ci printr-o singură notă negativă, care „bate la ochi”. De aceea adjectivele negative au o mai mare dezvoltare :

1. Sînt mai nuanțate, mai precise (vezi p. 280);

2. Se formează ușor, de la orice adjectiv pozitiv, cu ajutorul prefixelor (*ne-*, *des-*, *in-*); fenomenul nu se petrece însă și invers (*nelenes, *neobraznic, *nerău etc. nu se folosesc). Cele cîteva adjective cu valoare pozitivă care s-au format cu ajutorul unui prefix negativ, cum sînt *neabătut* și *neînfricat*, nu au mare importanță față de numărul imens al adjectivelor negative formate în același mod. Așadar numărul mai mare al adjectivelor negative se datorește faptului că în mod obișnuit se trece cu vederea ceea ce e normal în comportarea unui om și se dă atenție defectelor sale. Față de persoanele ce aft aceste defecte, atitudinea firească a oricărui vorbitor a fost ironia, bațjocura, satira, oprobriul și chiar imprecația. Această atitudine se manifestă în limbă prin substantivarea adjec-

tivelor care denumesc aceste defecte. în felul acesta o însușire oa poate să ajungă nota caracteristică, unică, *atributioul* devenind *ide*. Prin substantivare nota devine esența subiectului: *Ești* față de *Ești un leneș*. Substantivarea îngroașă, subliniază defectul pectiv și ajunge la același rezultat ca și caricatura: sugerează interlo rului o' atitudine ironică, dezaprobatoare, satirică, față de conț comunicării. Caricatura nu poate elogia. Tot așa substantivarea adjectivului pozitiv ajunge să sugereze aceeași atitudine de ironie și joacă (*deșteptule ! priceputule !*). Existența nuanței ironice care îns adjectivul substantivat este întărită și de valoarea peiorativă a artici nehotărît în unele exclamații formate cu substantive care denumes soane demne de dispreț și ironie : Un *măscărici ! Ești un măgar ! O zână ! Un derbedeu !* etc. În redarea acestei nuanțe ironice la început babil că a avut un rol important și intonația. Generalizîndu-se pro gramaticalizat, intonația mai are importanță doar în substantiv adjectivelor pozitive cu nuanță ironică, peiorativă (*deșteptule 1= pros*). Unele adjective, care nu denumesc un defect uman, prin su tivare își schimbă sensul devenind negative. Astfel adjectivul *ne* sinonim cu *necăjit*, *trist*, prin substantivare, ca orice substantiv, ar buit să exprime o stare permanentă. Dar cum un om nu poate fi *trist*, *amărît* are, ca substantiv, alt sens, prin care se exprimă o star manentă : „om de nimic, prăpădit”. Astfel e ușor sesizabilă difere sens între :

Ești amărît și

Ești un amărît sau amărîtele !

în aceeași situație se află și *aiurit*, *nespălat* etc. :

E aiurit („buimăcit, uluit”) față de

E un aiurit („zăpăcit, bezmetic”).

La fel: *Esti nespălat* („om care nu s-a spălat încă”)

și *Ești un nespălat* („golan, mitocan”). Această schimbare o se datorește faptului că prin substantivare atributivul a devenit *ide*. Substantivarea a fost așadar foarte legată de necesitatea preciziei acea comunicarea, care conține adjective negative substantiva mai firească atunci cînd acestea sînt însoțite de determinante (de rință adjective demonstrative). Astfel: *leneșul ăsta*, *nătărăul ăla*, *ăsta*, *acest mișel*, *acest nebun* etc. în felul acesta se merge mai pr situația de viață care cere o comunicare vie, firească. Și aceasta punde de asemenea cu rostul substantivării (exprimarea ironiei, jocurii), pe cînd negativele substantivate neînsoțite tind spre g spre naratie : *un leneș*, *leneșul*, *zgîrcitul* etc.

într-o situație oarecum similară se află adverbele de nega sînt, față de adverbele de afirmație, mult mai vechi și mai bine Adverbul *da* n-a existat în latinește și, se pare, nici în romînește în în timp ce în majoritatea limbilor indo-europene adverbul de nega unul din cuvintele cele mai bine fixate, reproducînd cu ușoare trans fonetice același etimon : *nein*, *non*, *ne*, *nem*, *nu* etc. •

• Vezi A1. Niculescu, *Afirmarea prin da în limba română*, în SCL 4, 1961 p. 48

BIBLIOGRAFIE

- AGÎRBICEANU, L. T. I. Agîrbiceanu, Legea Trupului. Editura Librăriei Universala Alcalay Co., București, 1926.
- ALECSANDRI, P. I – IU Vasile Alecsandri, Opere complete. Poezii. Voi. I–III. Editura Librăriei Socec & comp., București, 1875.
- ALECSANDRI, P. P. Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, adunate și întocmite de . . . Tipografia lucrătorilor asociați, București, 1866.
- ALECSANDEI, T. I – HI Vasile Alecsandri, Opere complete, Partea I. Teatru. Voi. I–III. Editura Librăriei Socec & comp., București, 1875.
- ALEXANDRESCU, M. Grigore Mihail Alexandrescu, Meditații, elegii, epistole, satire și fabule. Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, București, 1863.
- ALEXANDRIA Istoria lui Alexandru cel mare. București, 1850.
- ANON. CAR. Anonymus Caransebesiensis. Publicat în Tinerimea română, noua serie, voi. I, fasc. III, p. 326 – 380, precedat de un studiu de Gr. Crețu, p. 320-325.
- DR. GR. ANTIPA, Fauna ihtiologică a României cu 31 tabele în fotocopie. Carol Gobl, București, 1909.
- ARDELEANU, D. C. Ardeleanu, Diplomatul, tăbăcărul și actrița. Roman. Ed. II. Editura Cartea Românească, București, 1928.
- ARHIVA R. I – II Arhiva românească. Subt redacția lui Mihail Kogălniceanu. Tom. I–II, Iașii, 1841-1845.
- ASACHI, E. I G. Asachi, Elemente de matematică. Partea I–III, Esii, 1836 – 1838.
- ASACHI, N. Gh. Asachi, Nuvele istorice. Editura Minerva, București, 1915.
- ASACHI, S. L. Gh. Asachi, Scrieri literare. Voi. I și II. Ediție îngrijită cu prefață, note și glosar de N. A. Ursu. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți [București, 1957].
- BACOVIA, O. Bacovia, Opere. Fundația pentru literatură și artă [București] 1944.
- BARAC, A. I. Barac, Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur. București, 1847.
- BARCIANU Sab. Pop-Barcianu, Dicționar român-germân și germân-român. Partea I-a : Română-germană. Ediția a treia. Revidat și completat de Dr. P. Barcianu. Sibiu, Kraft, 1900.
- BARIT, GAZ. T. Gazeta Transilvaniei. Seria I (anul 1865) Brașov.

- BAEITIU, P., A. II – George Barițiu, Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani din urmă. I–II 1890; III 1891.
- BĂCESCU, P. Dr. Mihael Băcescu, Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român. Studiu etnozooologic, zoogeografic și bioeconomic de... Imprimeria națională, București, 1947.
- BĂLCESCU, O. I – N. Bălcescu, Opere. Voi. I: Studiu și articole. Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1953.
- BIBICESCU, P. P., – I. G. Bibicescu, Poezii populare din Transilvania. Culese și adnotate de... Imprimeria statului, București, 1893.
- BIBLIA (1688) – Biblia, adevărată dumnezeiască scriptură ale celor vechi și ale celor noi ieage toate care s-au tălmăcit după limba ebraică, spre înțelegerea limbii românești cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șarban Cantacuzino Basarab Voevod și cu îndemnul dumnealui Constantin Brâncoveanu Marele logofăt... Tipăritu-s-a întâi în scaunul mitropoliei Bucureștilor... la anul 1688-
- BL – Bulletin linguistique. Faculte des Lettres de Bucarest. Institut de linguistique Roumaine. Paris-București, 1933 și urm.
- Bibliografia românească veche (1508 – 1830). Tom. I alcătuit de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, București, 1903. Tom II alcătuit de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, București, 1910. Tom III alcătuit de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1912 – 1936.
- Foaea Soțiaetății pentru literatura și cultura românească în Bucovina, an. I, 1865.
- BUCOV. I – I. Budai-Deleanu, Tiganiada. Ediție îngrijită de J. Byck. Editura de stat pentru literatură și artă [București, 1953].
- BUDAI-DELEANU, T. – Paul Bujor, Scrieri alese. Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R. Biblioteca pentru toți [București, 1951].
- BUJOR, S. – Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”. Director Iorgu Iordan. Voi. I (1934) și urm., Iași.
- CADB – Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi de I. Aurel Candrea. Partea a II-a: Dicționarul istoric și geografic universal de Gh. Adamescu. Editura Cartea Românească, București [1926 – 1931].
- CAMILAR, N. I–II – Eusebiu Gamilar, Negura. Roman. Voi. I–II. Editura de stat, București, 1949 – 1950.
- CĂMȚLAR, P. S. – Eusebiu Camilar, Prăpădul Solohodei, Cartea Moldovei, Iași, 1943»
- CANTEMIR, H. E. – Principele Demetriu Cantemir, Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor, publicat de Gr. S. Tocilescu, București, 1901.
- CANTEMIR, I. S. IER. – Principele Demetriu Cantemir, Operele... publicate de Academia Română. Tom. VI: Istoria ieroglifică, operă originală, inedită, scrisă în limba românească la 1704... București, 1883.
- CARAGIALE, O. I–II – I. L. Caragiale, Opere, voi. I: Nuvele și schițe. Ed. Cultura Națională, București, 1930; voi. II: Nuvele și schițe. Ed. Cultura Națională, București, 1931; voi. III: Reminiscente și notițe critice. Ed. Cultura Națională, București, 1932; voi. IV: Notițe critice, literatură și versuri. Fundația pentru literatură și artă, București, 1938; voi. V: Articole politice și cronici dramatice. Fundația pentru literatură și artă, București, 1938; voi. VI: Teatru. Fundația pentru literatură și artă, București, 1939; voi. VII: Corespondențe. Editura pentru literatură și artă, București, 1942.
- CDDE – I. A. Candrea (și) Ov. Densusianu, Dicționarul etimologic al limbii române. A – Putea, Socec, București, 1907–1914.
- CHEST. IV – VI – Muzeul Limbii Române. Răspuns la Chestionarul IV: Nume proprii și nume de persoane. Cluj, 1930; V: Stîna, păstoritul și creșterea laptei, Cluj, 1931; VI: Stupăritul. Cluj, 1933.
- CIAUSANU, G. – G. F. Giaușanu, Glosar de cuvinte din județul Vilcea. An. I. Română. Mem. Secț. lit. Seria III, tomul V, Mem. 6. An. I. Națională, București, 1931.
- CODRESCU, D. – Theodor Codrescu. Dicționarul franceso-roman. Iași, 1855.
- COL. LĂCUST., A. – Amintirile Colonelului Grigore Lăcusteanu publicate de Rașcuțescu. București, 1934.
- COMAN, G. – Petre Goman, Glosar dialectal (Extras din Analele Academiei Române, Mem. Sect. Lit. Seria III, Tom. IX, Mem. 5. Imprimeria Națională, București, 1939.
- CONACHI, P. – Logofătul Costachi Konaki, Poezii. Alcătuirii și tălmăcirii. Tom. II-a, Șaraga, Iași, 1887.
- P. CONSTANT, R. – Paul Constant, Rîia. Roman. Craiova, 1936.
- CONTEMPORANUL, III – Contemporanul. Revistă științifică și literară. Iași, 1884.
- CONV. LIT. XLV – Convorbiri literare. Anul XLV. București, 1911.
- CORESCHI, C. – Diaconul Coreschi, Carte cu învățătură (1581). Comisia istorică a Academiei Române. Atelierele grafice Socec & Co. [București] 1914.
- CORESCHI, E. – Diaconul Coreschi. Cartea ce se cheamă Evanghelie cu învățătură în anii și în zilele mării lui Batăr Cristov... cu jupanul Lucaci, județul Brașovului... Și se-au săvârșit lucrul...
- CORESCHI, P. S. – Diaconul Coreschi, Psaltirea, publicată românește la 1577 de către B. Petriceicu-Hasdeu. Tomul I: Textulu. București, 1883.
- COSTINESCU, V. – Ion Costinescu, Vocabularu romano-francesu, lucratură de la Dicționarul Academiei franceze după alii lui Napoleone Landi și de la dicționare latine, italiene etc. Bucuresci, 1870.
- COSBUC, A. E. – P. Vergilius Maro, Opere complete. Partea I: Aeneis. Traducere în formele originale de George Coșbuc. Editura Librăriei Științifice, București, 1896.
- COSBUC, F. – George Coșbuc, Fire de tort. Versuri. Ediția II, Sfetul Științific, București, 1898.
- COSBUC, P. I–II – George Coșbuc, Poezii. Voi. I–II. Editura de stat pentru literatură și artă. Clasicii români [București, 1953].
- CREANGĂ, A. – Ion Creangă. Scrierile lui... Voi. II: Diverse. Iași, 1890.
- CREANGĂ, P. – Ion Creangă. Scrierile lui... Voi. I: Povești. Iași, 1890.
- I. CR. – Ion Creangă, revistă de limbă, literatură și artă populară. Tom. I (1900) și urm, Birlad.
- CUV. BĂTR. I–III – B. Petriceicu-Hasdeu, Guvente den bătrîni. Tom. I, Iași, [1878]. Tom. II, București, 1878. Tom. III, București, 1878.

- Dicționarul limbii române. T. I, partea I. Librăriile Socec et comp. și C. Sfetea, București, 1913; t. I., partea a II-a. Tipografia Universul, București, 1940; t. II partea I. Imprimeria națională, București, 1934.
- DA ms. Dicționarul tezaur al limbii române, aflat sub formă de manuscris la Institutul de lingvistică din București.
- DAME, DICT. - Frederic Dame, Nouveau Dictionnaire roumain-français. Bucarest 1894.
- DAME, T. - Frederic Dame, încercare de terminologie poporană română. Stabilimentul grafic, Socec, București, 1898.
- DAVILA, V. V. Alexandru Davila, Vlaicu Vodă. Dramă în 5 acte, în versuri. Ed. a V a . Editura Europolis [București] 1948.
- DELAVRANCEA, s. B. Delavrancea, Sultănică. București, 1885.
- DENSUSIANU, T. H. Ovid Densusianu, Graiul din Țara Hațegului. Socec, București, 1915.
- DHLR I-II Ovide Densusianu, Histoire de la langue roumaine. Tome premier: Les origines. Leroux, Paris, 1901. Tome second: Le seizieme siecle, 1938.
- DICT. POLITEHNIC Dicționar politehnic, Editura tehnică. București, 1957.
- DICT. SILV. Dicționar tehnic silvic (Român-Francez-German-Englez-Italian-Ungar-Rus) de A. Ionescu și St. Sprangate. București, 1938.
- DLRC Dicționarul limbii române literare contemporane. Voi. I-IV. Editura Academiei Republicii Populare Române [București] 1955 – 1957-
- DLRM Dicționarul limbii române moderne. Editura Academiei R.P.R., București, 1958.
- DOINE
- 1000 Doine, strigături și chiuituri, culese de mai mulți învățați zeloși. Culegere de doine, strigături, ce se obișnuiesc la jocurile și petrecerile noastre populare. Brașov, 1891.
- DONICI, p. I-II A. Donici, Fabule. Cartea I-II. Ed. a II-a. Iași, 1842.
- DOSOFTEI, PROL. Mitr. Dosoftei, Proloage. Iași, 1683.
- DOSOFTEI, PS. Dosoftei, Psaltirea în versuri. Ed. Bianu, București, 1887.
- DOSOFTEI, V. S. Dosoftei, Viața și petrecerea svinților. Iași, 1682.
- DK Dacoromania. Buletinul Limbei Române condus de Sextil Pușcariu. Universitatea din Cluj. Anul I (1920 – 1921) și urm.
- DRĂGHICI, E. Sardariul Vasile Drăghici, Robinson Crusoe sau întâmplările cele minunate a unui tânăr, compus de Kampe și tradus pe romînie de. . . Eși, 1835.
- DUNĂREANU, CH. N. Dunăreanu, Chinuiții. Nuvele și schițe din viața de port. Editura Minerva, București, 1907.
- ECONOMIA Povățuirea cătră Economia de câmp, pentru folosul școalelor românești celor din țeara ungurească și din părțile ei, împreunate de G. Șincai. Buda, 1806,
- EMNESOU, L. P. M. Eminescu, Opere complete. Voi. I: Literatura populară. Scrieri inedite, Editura Minerva, București, 1902.
- EMINESCU, N. M. Eminescu, Nuvele. Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, Iasi [f.a.]
- EMINESCU, O. I, IV M. Eminescu, Opere. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. Voi. I : Poezii tipărite în timpul vieții. Fundația pentru literatură și artă, București, 1939 ; voi. IV : Poezii postume. Editura Academiei R.P.R., București, 1952.

- ESOPIA Esopia. Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv, note, glossar și bibliografie de I. C. Chișimia. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți [București] 1956.
- FILIMON, O. I-II Nicolae M. Filimon, Opere. Ediție, glosar și bibliografie de C. Baiculescu cu o introducere de George Ivașcu, ESPLA, București, 1957.
- FURNICĂ, I. C. D.Z. Furnică, Din istoria comerțului la romîni, mai ales bătrânul comerț. Publicație de documente inedite 1593 – 1855. Socec, București, 1934.
- GALACTION, O. I Gala Galaction. Opere. Voi. I. Editura pentru literatură și artă, Societății scriitorilor din R.P.R., București, 1949.
- GALAN, Z. R. V. Em. Galan, Zorii robilor, Roman. Ed. II. Editura de stat pentru literatură și artă [București, 1951].
- GASTER, CR. I-II M. Gaster. Crestomație romînă. Voi. I-II. Ed. F. A. Brockhaus, Leipzig. Socec et co., București, 1891.
- GHICA, A. - Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848. Editura librăriei Minerva, București, 1889.
- GHICA, S. - Ion Ghica, Scrisori către V. Alecsandri. București, 1940.
- GHICA, S. I-IV - Ion Ghica, Scrisori către V. Alecsandri. Voi. I-IV. Ed. A. Curtea Veche, București. Biblioteca pentru toți. București [f.a.].
- GLOSAR REG. V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, Glosar regional. Editura Academiei Republicii Populare Române [Iași, 1961].
- GOLESCU, i. Dinicu Golescu, însemnare a călătoriei mele, Constantin Rașcu din Golești, făcută în anul 1824, 1825, 1826. Ediție îngrijită de Panaitescu-Perpessicius. Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1952].
- GORJAN, H. I-IV - I.Gherasim Gorjan, Halima sau povestiri mitologicești aflate în pline de băgări de scamă, și de întâmplări foarte frumoase și interesante. mirare. Compuse în limba arăbească de prea învățatul mare mare Abubekir și traduse din alte limbi streine în cea romînească de I. A. Candrea, Iași, [București], tom. I și II 1835, tom. III 1837, tom. IV 1937.
- GRAIUL, I-II - I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția, Graiul din Țara Hațegului. Texte din toate părțile locuite de romîni publicate de... Voi. I-II. Socec, București, 1906-1917.
- HASDEU, C. P. - B. Petriceicu Hasdeu, Cărțile poporane ale romînilor în secolul XVIII în legătură cu literatura poporană cea nescrisă. București, 1909.
- HASDEU, D. M. - Din Moldova. Sub redacția lui B. Petriceicu Hăjdîu. Tom. I. Iași, 1862.
- HASDEU, L. - Lumina. Sub redacția lui B. Petriceicu Hăjdîu. Tom. II. Iași, 1862.
- HASDEU, R. V. - B. Petriceicu-Hasdeu, Răzvan și Vidra. Poemă dramatică în cînturi. Biblioteca pentru toți. București, 1909.
- HASDEU, T. C. - B. Petriceicu-Hasdeu. Trei crai de la răsărit. Comedie în trei acte. București, 1879.
- HELIADE, O. I-II - Ion Heliade Rădulescu, Opere. Ediție critică cu introducere și variante de D. Popovici. Fundația pentru literatură și artă, București, voi. I 1939; voi. II 1943.
- B. Petriceicu-Hasdeu, Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a romînilor. Stabilimentul Socec & Teclu. București, tomul I 1836; tomul II 1887, tomul III 1897; tomul IV 1898.

- NEGULICI, V. - I. D. Negulici. Vocabular romanu de toate vorbele străbune reprimite de limba română și de toate cele ce sînt a se mai primi de acum înainte și mai ales în științe. București, 1848.
- N. REV. R. - Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă. Anul I și urm. București, 1900 – 1901.
- ODOBESCU, I–III - A. I. Odobescu, Scrieri literare și istorice. Voi. I–III. Editura librăriei Socec & Comp., București, 1887.
- ORIZONTURI - Orizonturi. Revista păcii, editată de Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R. București, 1957 și urm.
- PAMFILE, A. E. - Tudor Pamfile, Agricultura la romîni. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pămîntului și glosar de... cu 103 figuri în text. București, 1913.
- PAMFILE, CE. - Tudor Pamfile, Sărbătorile la romîni. Crăciunul. Studiu etnografic de... București, 1914.
- PAMFILE, I. C. - Tudor Pamfile, Industria casnică la romîni. Trecutul și starea ei de astăzi, Contribuțiuni de artă și tehnică populară. Din vieța poporului romîn. Culegeri și studii. București, 1910.
- PAMFILE, J. II - Tudor Pamfile, Jocuri de copii. Memoriul al doilea. București, 1907.
- PAMFILE, s. v. - Tudor Pamfile, Sărbătorile de vară la romîni. Studiu etnografic de... (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii, XI) București, Librăria Socec & Comp. Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp. [f.a.].
- PANN, E. I–V - Anton Pann, Noul Erotocrit, compus în versuri de... Tomul I–V. Sibiu, Klozius, 1837.
- PANN, P. V. - Anton Pann, Culegere de proverburile sau Povestea vorbii. De prin lume adunate și iarăși la lume date de București, 1853.
- PANTU, PL. - Zach. C. Panțu, Plantele cunoscute de poporul romîn. Vocabular botanic cuprinzînd numirile romîne, franceze, germane și științifice. Ed. II. Editura Casa școalelor, București, 1929.
- PAS, Z. I–II - Ion Pas, Zilele vieții tale. Editura de stat. Voi. I–II. București, 1949.
- PĂCALĂ, M.E. - Victor Păcală, Monografia comunei Rășinari de ... profesor la seminarul Andreian din Sibiu. Sibiu, 1915.
- CAMIL PETRESCU, V. - Camil Petrescu, Versuri. București, 1923.
- CEZ. PETEESCU, C. V. - Cezar Petrescu, Calea Victoriei. Roman. Editura Națională Ciornei, București [f.a.].
- CEZ. PETRESCU, I. I–II - Cezar Petrescu. întunecare. Roman. Partea I–II. Scrisul românesc, Craiova, 1928.
- CEZ. PETRESCU, S. - Cezar Petrescu. Scrisorile unui răzeș. Editura Cultura Națională [București, f.a.].
- PISCUPESCU, O. - Ștefan Vasile Piscupescu, Oglinda sănătății și a frumuseții ome-nești. Mijloacele și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor» București, 1829.
- POLIZU, V. - G.A. Polizu, Vocabular romîno-german, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieții practice de... înavușit și cores de G. Bariș. Brașov, 1857.
- PONI, F. - Petru Poni, Elemente de fizică. Edițiunea VII-a, Iași, 1897.
- PONTBEIANT, D. - Raoul de Pontbriant, Dicționarul romîno-francesu. Bucuresci și Gottingen, 1862.
- PEOTOPOPESCU, D. - E. Protopopescu și V. Popescu, Dicționarul uzitate în limba romînă. București, 1860.
- PSALT HURM. - Psaltirea Hurmuzachi.
- PUMNUL, V. - Aron Pumnul, Curs de literatura romînească. Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății l. G. Sbiera, 1889.
- REBEEANU, I. - Liviu Rebreanu, Ion. Roman. Editura c și artă [București, 1955].
- RETEGANUL, TE. - Ion Pop Reteganul, Trandafiri și viorele, l. ordinate de... Gherla, 1891.
- EOMINUL GLUMEȚ - Romînul glumeț, Basme, legende, tradiți nou și de nuntă, cîntece populare vechi, g sau proverburile etc. Partea I: Proverburile 1874.
- SADOVEANU, A. L. - Mihai Sadoveanu, Aventură în lunca l. tului [București] 1954.
- SADOVEANU, B. - Mihail Sadoveanu, Baltagul. Roman. E. București, 1930.
- SADOVEANU, D. P. - Mihail Sadoveanu, Divanul persian. Pove. Romînească, București, 1943.
- SADOVEANU, O. I–VII - Mihail Sadoveanu, Opere. Voi. I–VII. literatură și artă [București, 1954 și urm.
- SADOVEANU, P. M. - Mihail Sadoveanu, Păuna Mică. Edit. C. rești [1948].
- SAHIA, N. - Alexandru Sahia, Nuvele. Editura de
- SANDU, D. P. - C. Sandu (Aldea), Drum și popas. Note l. Minerva, București, 1904.
- SĂM. IV - Sămănătorul, Revistă literară săptămînal
- SBIEEA, F. S. - Dr. Ion. G. Sbiera, Familia Sbiera, dup amintiri din viața autorului, 1899.
- SBIERA, P. - Ion al lui G. Sbiera, Povești populare r și poporului date de ... , 1886.
- SCÎNTEIA - Scînteia. Organ al Comitetului* Central a Romîn.
- SCL - Studii și cercetări lingvistice. Academ lingvistică. [București] 1950 și urm.
- SFC I–II - Studii și materiale privitoare la formă romînă. Academia Republicii populare R gvstică. Voi. 1 [București] 1959 ; voi. a
- SG II - Studii de gramatică. Voi. al H-lea, Acad Romîne. Institutul de lingvistică [Bucure
- SIMIONESCU, F. R. - Prof. I. Simionescu, Fauna Romîniei. F și artă. Biblioteca enciclopedică. Bucur
- SLAVICI, N. I–II - Ioan Slavici, Nuvele. Editura librăriei 1892 ; voi. II 1896.
- STAMATI, D. - Pah. T. Stamati, Dicionărașu românescu d greu de înțeles. Iași, 1851.
- STANCU, D. - Zaharia Stancu, Desculț. Roman. Ed. IV literatură și artă [București. 1952].

- ŞEZ. – Şezătoarea. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Fălci-ceni, anul I [1892] și urm.
- ŞINCAI, EL. L. – S. Micu și Gh. Şincai, *Elementa linguae daco-romanae siue ual-hicae, Vindobonae, 1780.*
- ŞINCAI, HE. I–II – Gheorghe Şincai din Şinca, *Hronica romînilor și a mai multor nea-muri în cît au fost ele... amestecate cu romîinii... alcătuită de...* Tom. I–III. Iași, 1853-1854.
- TDEG – Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Worterbuch (Dicționarul romîn-german).* Imprimeria statului, București. Voi. I 1903; voi. II 1911; voi. III 1924.
- TEODOEESCU, P. P. – G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare romîne. Culegere de...* Tipogra-fia modernă, București, 1885.
- TOPÎCEANU, B. – G. Topîrceanu, *Balade vesele și triste.* Ediția a IV-a, București, 1931.
- UEICAEIUL, I–XXV – Theodor Codrescu, *Uricariul sau Goecciónune de diferite acte care pot servi la istoria romînilor.* Voi. I–XXV. Iași, 1871–1895.
- VAILLANT, V. – J. A. Vaillant. *Vocabular purtăreț romînesc franțozesc și franțozesc romînesc,* București, 1839.
- VAELAAM, C. – Varlaam (Mitropolitul Moldovei), *Cazania (1643).* Fundația pentru literatură și artă, București, 1943.
- E. VĂCĂEESCU, IST – Ianache Văcărescul, *Istoria a preputernicilor împărați otomani,, adunată și alcătuită pe scurt a dumnealui...* (în A. Pap'u Ilarian. *Tesauru de monumente istorice pentru Rommia, atît din vechiu tipărite cît și manuscripte, cea mai mare parte străine, adunate, publicate cu prefațiuni și note ilustrate de...* Tomu I–III, 1862-1864).
- I. VĂCĂEESCU, P. I. Văcărescu, *Colecție din poeziile d-lui Marelui Logofăt.* Tipografia lui C. A. Roșetti și Vinterhalder, București, 1848.
- VIANU, A. P. Tudor Vianu, *Arta prozatorilor romîni.* Editura Contemporană [București] 1941.
- VICIU, GL. Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului romîn din Ardeal.* Extras din *Analele Academiei Romîne.* Tom. XXIX, Mem. Secț. Lit., București, 1906.
- VICIU, S. GL. Alexiu Viciu, *Suplement la Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului romîn din Ardeal.* Extras din *Analele Academiei Romîne.* Tom. XXIX, Mem. Secț. Lit., București, 1906.
- VISSAEION, B. I. G. Vissarion, *Ber Căciulă. Povestiri.* Ediția a IV-a. Cartea Ro-mînească, București, 1943.
- VÎECOL, V. V. Vircol, *Graiul din Vilcea. Atelierele grafice Socec,* București, 1910.
- VLAHUȚĂ, D. A. Vlahuță, Dan. Roman. Graeve, București, 1894.
- VLAHUȚĂ, N. A. Vlahuță, Nuvele. Socec, București, 1886.
- VLAHUȚĂ, O. A. A. Vlahuță, *Opere alese.* Editura de stat. [București] 1949.
- VLAHUȚĂ, E. P. A. Vlahuță, *Romînia pitorească.* Ed. a VI-a, Editura Minerva, București, 1908.
- ZANNE, P. I–IX Zanne, *Proverbele romînilor din Romînia...* Voi. I–IX. Editura librăriei Socec [București] 1895-1903.
- ZILOT, CEON. Zilot Romînul, *Scrierile inedite ale lui...* publicate de Gr. G. To-cilescu, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie.* Voi. V: *Cronica p. 50–88; Adunare, de stihuri p. 331–358.*

S U M A E

1. RIZESCU, *Prefixe noi neproductive și puțin productive* . . . . .
- ELENA CARABULEA, *Prefixele inter-, între.* . . . . .
- FLORENȚA SĂDEANU, *Sufixele colective din limba romînă cu specială pri-vire asupra repartiției lor.* . . . . .
- D. BÎRSAN, *False diminutive* . . . . .
- LAURA VASILIU, *Sufixele verbale romînești noi (-isi, -iza, -ifca, -ona)* . . .
- ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, *Sufixul -ache.* . . . . .
- GEORGETA GIOMPEG, *Variantele sufixelor -ant / -ent, -anță / -ență din limba romînă.* . . . . .
- ELENA GIOBANU, *Categoriile semantice create de sufixul -ar în limba romînă*
- E. CONTRAS, *Sufixul '-et.* . . . . . Z . . . . .
- ELENA SLAVE, *Sufixele -ie, -arie.* . . . . .
- MAGDALENA POPESGU-MARIN, *Sufixele -oare și -toare (-ătoare, -etoare, -itoare).* . . . . .
- LUIZA SECHE, *Sufixul -ură (-atură, -ătură, -etură, -itură, -sură, -tură).* . . .
- IOANA DIACONESCU, *Substantivarea adjectivului în limba romînă* . . . .
- ION GOJA, *Substantivarea adjectivelor, care denumesc însușiri omenești negative.* . . . . .
- BIBLIOGRAFIE . . . . .

E E A T Ǻ

Pag.	rîndul	în loc de :	se va citi:	din vina :
54	22 de sus	<i>parfumerie</i>	<i>parfumărie</i>	autorului
64	11 de jos	-et	<i>x et</i>	editurii
66	6 de jos	<i>x et</i>	<i>u et</i>	editurii
67	3 de sus	nume de persoane	nume de plante, 265(31,5%), de persoane	autorului
136	9 de jos	<i>Cunoștințe și neștiințe</i>	<i>Cunoștințe și neștiințe</i>	editurii
194	2 – 1 de jos	<i>Sufixele -oare și (-ătoare, -etcare, -etoare, -itoare)</i>	<i>Sufixele -oare și -toare (-ătcare, -etoare, -itoare)</i>	eșlitrii
202	12 de jos	categorii de substantive	categorii de adjective	autorului
283	2 de jos	<i>ne</i>	<i>no</i>	autorului

Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română.

Kedactor responsabil: STELA NICOLAU
Tehnoredactor: PETRU BRUMĂ

Dat la oules 20.08.1868. Bun ăe tipar 19.18.1962. Apărut 1962'
Tiraj 1850 ex. broșate, Ullie velină saMnată de 80 g/m* 16J700
xl000. Coli editoriale 22,31. Coli de tipar 18,50. A 0656j1962. C.Z.
per.tru bibUokcile nari 459-54(082) GZ. pentru bibliotecile mici
4 R. - 5 08).

întreprinderea poligrafică nr. 2 str. B-ezolanu nr. 23-25,
București - R.P.R. Comanda nr. 3743.